नेपालमा द्वन्द्वबाट शान्तितिर

शान्ति सम्झौताहरू २०६२-०६७

SPECT

DCAF

सत्यमेव जयते
Embassy of India
Kathmandu

नेपालमा द्वन्द्वबाट शान्तितिर

शान्ति सम्झौताहरू २०६२-०६७

प्रकाशक
शान्ति तथा द्वन्द्व रुपान्तरणसम्बन्धी एसियाली अध्ययन केन्द्र
पि.ओ. बक्स ४६१०
काठमाडौं, नेपाल
फोन नं. ९७७ १ ४००२५८५
इमेल info@aspect.org.np
वेबसाइट www.aspect.org.np

© प्रकाशक, २०६७

प्रति: १,५००

सम्पादन
इजुमी वाकुगावा, प्राविधिक सल्लाहकार, एस्पेक्ट
प्रवास गौतम, अनुसन्धान सहयोगी, एस्पेक्ट
अनिल श्रेष्ठ, पेजपर्फेक्ट

कम्प्यूटर टाइपिङ्ग एवं सज्जा
महेश खड्का एवं गोविन्द घिमिरे, पेजपर्फेक्ट

मुद्रण
पेजपर्फेक्ट, काठमाडौं
फोन नं.: +९७७ १ ४४४२१९१
इमेलः pageperfect@gmail.com

आई.एस.बि.एन.: ९७८-९९३७-२-३२०२-९

स्रोत खुलाइने शर्तमा यस प्रकाशनका विषयवस्तु स्वीकृति बिना पनि पुनःप्रकाशन गरिन सकिने छ। पुनःप्रकाशनको अधिकारको लागि एस्पेक्टको काठमाण्डौस्थित कार्यालयमा कागज अथवा विद्युतीय सञ्चार माध्यममार्फत निवेदन दिनु पर्दछ।

प्राक्कथन

सशस्त्र बलहरूको लोकतान्त्रिक नियन्त्रणसम्बन्धी जेनेभा केन्द (डिक्याफ) यस समसामयिक र अनुसन्धानात्मक संग्रहको लागि सुश्री वाकुगावालाई बधाई दिन चाहन्छ। नयाँ लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालमा शान्ति प्रक्रिया विकसित हुँदै जाँदा, यसभन्दा अघि गरिएका सहमतिहरूको प्रत्यावर्तित हुनसक्नु महत्वपूर्ण हुन्छ। यसै कारण यस उपयोगी संग्रह नेपालको शान्ति प्रक्रियामा संलग्न हरेकको लागि ठूलो सहयोगको विषय बन्ने छ भन्ने मेरो विश्वास छ।

सशस्त्र बलहरूको लोकतान्त्रिक नियन्त्रणसम्बन्धी जेनेभा केन्द्रले लोकतान्त्रिक मुलुकहरू–जुन सूचीमा अब नेपाल पनि परेको छ–मा संसदको भूमिकालाई क्रियात्मक, कानूनी र संस्थागत समझदारीलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य राख्ने एक बृहत् कार्यक्रम, जसले नेपालको शान्तिनिर्माण र लोकतान्त्रिक प्रक्रियालाई सहयोग पुऱ्याउनेमा चासो राख्दछ, -मा नेपालका नीति निर्माताहरूलाई सन् २००८ देखी सहयोग गर्ने अवसर पाएको छ। यस कार्यक्रममा डेनमार्क, नर्वे, स्वीटजरल्याण्ड, र संयुक्त अधिराज्य बेलायतको आर्थिक सहयोग रहेकोछ। आशा छ, नेपालका राजनीतिक दलहरूले पनि यस डिक्याफ परिवारको सदस्य बन्न चाहने छन्।

फिलिप फ्लुरी, डिडिआर
सहायक निर्देशक, डिक्याफ

भारतीय राजदूत, काठमाण्डू (नेपाल)
AMBASSADOR OF INDIA
KATHMANDU (NEPAL)

सन्देश

सन् २००५ देखि २०१० सम्म नेपालको शान्ति प्रक्रिया सम्बन्धी दस्तावेजहरू संग्रहित यस पुस्तकको परिचय गराउन पाउँदा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ । विभिन्न सरोकारवालाहरू सँग भएको यस पुस्तकमा संकलित पचास भन्दा बढी सम्झौताहरूले नेपालको शान्ति प्रक्रिया नेपालीले नेतृत्व गरेको तथा नेपालीबाट नियन्त्रित हुनुको साथै वैधानिकता र स्वीकृतिको लागि पनि यो एक अपरिहार्य कुरा हो भन्ने साक्षीको रुपमा यस पुस्तक रहेको छ। यस पुस्तकमा उल्लेखित धेरै सम्झौताहरू कार्यान्वयन भैसकेका छन् भने केही आंशिक त धेरै अझै कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेका छन्। तसर्थ सबै राजनीतिक दलहरूले समझदारी गरी शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउने र संविधान सभा मार्फत नयाँ संविधान निर्माण गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ।

तत्कालिन सात दलीय गठबन्धन र माओवादी बीच नोभेम्बर २००५ मा नयाँ दिल्लीमा भएको १२ बुँदे सहमति देखि नै भारतले नेपाल सरकार र नेपाली जनताको शान्ति प्रक्रियाको सफलता र बहुदलीय लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्नको लागि जननिर्वाचित संविधान सभा मार्फत नयाँ संविधान निर्माण गरी सो को सुनिश्चितता प्रदान गर्नुपर्ने कुरा जरुरी रहेको लगातार दोहोऱ्याउँदै आएको छ।

यस्तो सत्प्रयासको लागि म एएसपीइसीटी लाई हार्दिक बधाई दिंदै यो आशा गर्दछु कि एउटा सिंगो पुस्तकमा समेटिएका सम्झौताहरू थुप्रै वक्ता, सहभागीहरू, सरकारी अधिकारीहरू र शोधकर्ताहरूलाई नेपालको शान्ति प्रक्रियाको उद्‌गम र विकासको बारेमा जानकारी हाँसिल गर्ने एउटा महत्वपूर्ण सामग्री हुनेछ।

मितिः २०६७/०८/२४

राकेश सूद
(राकेश सूद)

भूमिका

बि.सं. २०६२ मंसीर ०७ मा नेपालको चालू शान्ति प्रक्रियाको ऐतिहासिक सुरुआतको सङ्केतको रुपमा रहेको १२ बुँदे समझदारी सम्पन्न भएदेखि विभिन्न राजनैतिक दलहरूले बृहत् शान्ति प्रक्रियासँग सम्बन्धित ५० भन्दा बढी सहमति, समझदारी तथा अरू दस्तावेजहरूमा हस्ताक्षर गरिसकेका छन् । द्वन्द्वबाट शान्ति र राष्ट्र-निर्माणतिर रुपान्तरण हुने यस महत्वपूर्ण समयमा शान्ति तथा द्वन्द्व रुपान्तरणसम्बन्धी एसियाली अध्ययन केन्द्र (एस्पेक्ट) ले बाह्र-बुँदे समझदारीको पाँचौ वार्षिकोत्सवको अवसरमा प्रमुख दस्तावेजहरूको संग्रहलाई एक पुस्तकको रूपमा प्रकाशन गर्दैछ ।

यो पुस्तक बि.सं. २०६३ देखि २०६७ सम्म पहिलो पाँच वर्षको अवधिबीचको नेपालको शान्ति प्रक्रियाको ऐतिहासिक घटना र तथ्यहरूको साक्षी हो । यसका केहि दस्तावेजहरू कानुनी दस्तावेज हुन् जस्तै नेपालको अन्तरिम संविधानको अनुसूचीमा रहेको बृहत् शान्ति सम्झौता, आदि । त्यस्तैगरि, केहि दस्तावेजलाई राजनैतिक दस्तावेजको रुपमा पनि व्याख्या गर्न सकिन्छ । तथापि, यस पुस्तकमा संग्रहित दस्तावेजहरूको एउटा साझा कुरा के छ भने यिनीहरू नेपाली जनताका शान्तिका लागि आकांक्षा तथा संघर्ष र न्याय तथा समानताका अभिव्यक्तिहरू हुन् । यसको हरेक दस्तावेजले आफ्नै मर्म बोकेकोछ ।

एस्पेक्टले व्यक्तिगत पाठकले ऐतिहासिक घटनाहरूको विश्लेषण वा व्याख्या आफै गरुन् भन्ने अभिप्रायले यी दस्तावेजहरूको विश्लेषण गरेको छैन । तथापि, घटनाहरूलाई एक झलकमा सजिलैसँग बुझ्नको लागि यी सहमतिहरूलाई एउटा चार्टमा कालक्रमानुसार राखिएको छ । यो चार्टमा प्रत्येक दस्तावेजको कार्यान्वयन व्यवस्था र कार्यान्वयनसम्बन्धी अनुगमन संयन्त्र समाविष्ट छ छैन पहिचान गर्नको लागि एउटा खण्ड पनि छ ।

अन्त्यमा, एस्पेक्टले शान्तिको लागि परिकल्पना निर्माण गर्न नेपालको शान्ति प्रक्रियामाथि थप अध्ययन तथा छलफल गर्नका लागि यो पुस्तकले सबै सरोकारवालाहरूलाई निकै योगदान पुऱ्याउनेछ भन्ने आशा राख्दछ ।

दुमन थापा, पिएचडि
अध्यक्ष, एस्पेक्ट

कृतज्ञता

जेनेभास्थित सशस्त्र बलहरूको लोकतान्त्रिक नियन्त्रणसम्बन्धी केन्द्र (डिक्याफ) तथा नेपालका लागि भारतीय दूतावासले गरेको सहयोग र साझेदारीको परिणामस्वरुप यो पुस्तकले मूर्तरूप लिन सकेको हुँदा शान्ति तथा द्वन्द्व रुपान्तरणसम्बन्धी एसियाली अध्ययन केन्द्र (एस्पेक्ट) वहाँहरूलाई आफ्नो कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ। यो संग्रह तयार गर्ने विचार नेपालको परिस्थिती र भविष्यको बारेमा डिक्याफका उपनिर्देशक डा. फिलिप फ्लरीसँग भएको गम्भीर कुराकानीको उपज हो। वहाँसँगको विचारको आदानप्रदान तथा वहाँको निरन्तर प्रोत्साहनबिना यो संग्रहको बीजारोपण हुन सक्दैनथ्यो होला। भारतीय दूतावासका राजदूत महामहिम राकेश सूद तथा प्रेस, सूचना र सांस्कृतिक शाखाका प्रथम सचिव सुश्री अपूर्वा श्रीवास्तवले यस पुस्तकको महत्वलाई बुझि प्रचूर मात्रामा सहयोग गर्नु भएकोछ। वहाँहरूको सहयोग बिना एस्पेक्टले यो संग्रह पाठकहरू समक्ष ल्याउन सक्दैनथ्यो होला।

एस्पेक्टले संविधानसभाका महासचिव मनोहरप्रसाद भट्टराई र वहाँको टोली तथा शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय, विशेषगरी सहसचिवद्वय साधुराम सापकोटा तथा दुर्गानिधि शर्माबाट पनि सहयोग र सहायता प्राप्त गरेको छ। वहाँहरूले गर्नु भएको सहयोगका लागि हामी आभारी छौं।

साथै, संयुक्त राष्ट्र विकास कार्यक्रम अन्तर्गत संवैधानिक संवाद केन्द्रका राजु शाक्यले केहि दस्तावेजहरू उपलब्ध गरि सहयोग गर्नुभएकोमा धन्यवाद दिन चाहन्छौं। यी ऐतिहासिक र सरकारी सहमतिहरू सार्वजनिक दस्तावेज भएतापनि यिनीहरूलाई हासिल गर्ने काम हामीले सोचेकोभन्दा पनि चुनौतीपूर्ण थियो। शाक्यज्यूले सामग्री उपलब्ध गराउनु भएकोले यो परियोजना समयमै आफ्नो नतिजामा पुग्न सम्भव भयो।

अन्त्यमा, यस कार्यलाई मूर्तरूप दिनमा एस्पेक्टका अनुसन्धान सहयोगीहरू, प्रवास गौतम तथा प्रद्न्या तालेकर, तथा पेजपर्फेक्टका अनिल श्रेष्ठ र वहाँका सहयोगीहरू सम्मिलित एक टोलीले निकै प्रसंशनीय योगदान दिएको छ। वहाँहरूको कुशलता तथा परिश्रमको फलस्वरूप यो संग्रह नेपालको इतिहासमा एक अङ्गको रूपमा स्थापित हुनेछ।

इजुमी वाकुगावा
प्राविधिक सल्लाहकार, एस्पेक्ट

विषयसूची

प्राक्कथन (फिलिप फ्लुरी, सहायक निर्देशक, डिक्याफ) iii

सन्देश (भारतीय राजदूत महामहिम राकेश सूद) iv

भूमिका (दुमन थापा, अध्यक्ष, एस्पेक्ट) v

कृतज्ञता (इजुमी वाकुगावा प्राविधिक सल्लाहकार, एस्पेक्ट) vi

क्र.सं.	शीर्षक	पृष्ठ
१.	सात राजनीतिक दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको १२ बुँदे समझदारी-पत्र	१
२.	सात राजनीतिक दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको दोस्रो समझदारी-पत्र	५
३.	श्री ५ ज्ञानेन्द्रको बैशाख ११, २०६३ को सम्बोधन	७
४.	प्रतिनिधि सभाको २०६३ जेठ ४ को घोषणा	८
५.	प्रतिनिधि सभाको २०६३ जेठ ४ को घोषणा	१३
६.	नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) बीच २०६३ असार १ गते सम्पन्न सहमति	१७
७.	सात राजनीतिक दल र नेकपा (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूबीच भएको ८ बुँदे सहमति	१९
८.	युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यक्षेत्र र अधिकार	२२
९.	युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यविधि, २०६३	२५
१०.	स्थानीय शान्ति परिषद् र सोसम्बन्धी कार्यविधि, २०६३	३१
११.	नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्रीले संयुक्त राष्ट्र संघका महामहिमलाई लेखेको पत्र	३७

१२. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)ले संयुक्त राष्ट्र संघका महामहिमलाई लेखेको पत्र ३९

१३. सात दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरू ४१

१४. नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच भएको विस्तृत शान्ति सम्झौता ५२

१५. युद्धविराम अचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको विघटन ७१

१६. नेपाल सरकार र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको हतियार र सेना व्यवस्थापनको अनुगमन सम्झौता, २०६३ ७२

१७. नेपाल सरकार र आदीवासी जनजातिबीच सम्पन्न सम्झौता ९४

१८. नेपाल सरकार र मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपालबीच सम्पन्न सम्झौता ९८

१९. नेपाल सरकार र चुरे भावर प्रदेश एकता समाज नेपालबीच भएको सहमतिपत्र १०२

२०. नेपाल सरकार र राष्ट्रिय वादी अधिकार संघर्ष समितिका बीच भएको सहमतिपत्र १०४

२१. नेपाल सरकार र राष्ट्रिय वादी अधिकार संघर्ष समितिका बीच भएको सहमतिपत्र १०६

२२. नेपाल सरकार र संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चा बीच सम्पन्न सम्झौता १११

२३. सात दल सम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय गणतान्त्रिक राष्ट्रिय मोर्चा, नेपालबीच सम्पन्न सहमति ११४

२४. सात दल सम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद्बीच भएको सहमति ११७

२५. प्रमुख राजनीतिक दलका नेताहरूद्वारा गरिएको १० बुँदे प्रतिबद्धता ११९

२६. प्रतिनिधि सभाको २०६५, जेठ १५ को घोषणा १२२

२७. संविधान संशोधन र शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउन राजनीतिक दलहरूका बीच भएको सहमति १२४

२८. नेपाल सरकार र राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघबीच भएको सहमतिपत्र १३१

२९. नेपाल सरकार र मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीबीच भएको सहमतिपत्र १३३

३०. नेपाल सरकार र संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाबीच भएको सहमति १३४

३१. नेपाल सरकार र तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीबीच भएको सहमति १३५

३२. नेपाल सरकार र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) बीच भएको सहमति १३६

३३. नेपाल सरकार र किराँत जनवादी वर्कश पार्टीबीच भएको सहमति १३८

३४. नेपाल सरकार र लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) बीच भएको सहमति १३९

३५. नेपाल सरकार र आदीवासी थारु समुदाय तथा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघका बीच भएको सहमतिपत्र १४०

३६. नेपाल सरकार र संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिबीच भएको सहमतिपत्र १४२

३७. नेपाल सरकार र मधेश मुक्ति टाईगर्सबीच भएको सहमतिपत्र १४४

३८. नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघबीच भएको सहमति १४५

३९. नेपाल सरकार र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समितिबीच भएको सहमति १४६

४०. ने.क.पा. (माओवादी) र एमालेबीच भएको ९ बुँदे सहमति १५०

४१. नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघबीच भएको सहमति १५३

४२. नेपाल सरकार र किराँत जनवादी वर्कस पार्टीबीच भएको सहमति १५४

४३. आदिवासी/जनजाति बृहत् भेलामा प्रस्तुत तथा अनुमोदित आधारभूत सहमतिपत्र, २००९ १५६

४४. आदिवासी जनजाति बृहत् मोर्चाले आदिवासी जनजातिको साझा मुद्दाबारे प्रधानमन्त्रीसमक्ष बुझाएको ज्ञापनपत्र १६४

४५. नेपाल सरकार र अखिल तराई मुक्ति मोर्चा (संस्थापन पक्ष) बीच भएको सहमति १७३

४६. संविधानसभाको समयावधि थप्न एनेकपा माओवादी, नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमाले बीच भएको ३ बुँदे सहमतिपत्र १७५

४७. शान्ति प्रक्रियालाई सार्थक निष्कर्षमा पुऱ्याउन नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्री र एनेकपा (माओवादी) का अध्यक्षबीच भएको सहमतिपत्र १७६

चार्टः बि.सं. २०६२ र २०६७ बीच सम्पन्न सहमतिहरूको कालक्रमानुसार विवरण १७७

१ सात राजनीतिक दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको १२ बुँदे समझदारी-पत्र

नेपालमा लामो समयदेखि चल्दै आएको निरंकुश राजतन्त्र र लोकतन्त्र (Democracy) बीचको संघर्ष आज अत्यन्तै गम्भीर र नयाँ मोडमा पुगेको छ। विगत दश वर्षदेखि जारी सशस्त्र द्वन्द्वको अग्रगामी राजनीतिक निकासद्वारा समाधान गर्दै शान्ति स्थापना गर्नु आजको आवश्यकता भएको छ। त्यसैले निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य गरी पूर्ण लोकतन्त्र स्थापना गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक सबै क्षेत्रका वर्गीय, जातीय, लिङ्गीय, क्षेत्रीय आदि समस्याहरूको समाधान गर्न राज्यको अग्रगामी पुनर्संरचना गर्दै पूर्ण लोकतन्त्रको अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्नु अपरिहार्य आवश्यकता भएको छ। देशमा विद्यमान उक्त परिप्रेक्ष्य र सन्दर्भमा संसदभित्रका सात राजनीतिक दलहरू र ने.क.पा. (माओवादी) बीच विभिन्न ढङ्गले वार्ता भई निम्न प्रकार समझदारी भएको कुरा सार्वजनिक गर्दछौं।

समझदारी भएका बुँदाहरू

१. आज देशमा लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, सामाजिक अग्रगमन तथा स्वतन्त्र सार्वभौम नेपाल आम नेपाली जनताको प्रमुख चाहना हो। त्यसका निमित प्रमुख बाधक निरंकुश राजतन्त्र हो भन्ने कुरामा हामी पूर्ण सहमत छौं। निरंकुश राजतन्त्र अन्त्य गरेर पूर्ण लोकतन्त्र स्थापना नगरेसम्म देशमा शान्ति, प्रगति र समृद्धि सम्भव छैन भन्ने हाम्रो स्पष्ट धारणा छ। त्यसैले निरंकुश राजतन्त्रविरोधी सम्पूर्ण शक्तिहरूले निरंकुश राजन्त्रका विरुद्ध आ-आफ्ना ठाउँबाट प्रहार केन्द्रित गर्दै देशव्यापी लोकतान्त्रिक आन्दोलनको आँधीबेहरी निर्माण गरेर निरंकुश राजतन्त्रलाई अन्त्य गरी पूर्ण लोकतन्त्र स्थापना गर्ने सझदारी भएको छ।

२. आन्दोलनको शक्तिले संसद्को पुनर्स्थापन गर्ने र त्यसको निर्णयले अधिकार सम्पन्न सर्वदलीय सरकार, माओवादीसंग वार्ता र सहमतिका आधारमा

संविधान सभाको निर्वाचन गरी पूर्ण लोकतन्त्र स्थापना गरेर नै देशमा विद्यमान द्वन्द्वको समाधान गर्न सकिन्छ र सार्वभौमसत्ता र राजकीय सत्ता पूर्णरूपले जनतामा स्थापित गर्न सकिन्छ भन्ने कुरामा आन्दोलनरत सात राजनीतिक दलहरू पूर्ण प्रतिवद्ध छन् । आन्दोलनरत लोकतान्त्रिक शक्तिहरूको राष्ट्रिय राजनीतिक सम्मेलन गर्ने र त्यसको निर्णयले अन्तरिम सरकार बनाई संविधान सभाको निर्वाचन गरेर उल्लेखित लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ भन्ने ने.क.पा.(माओवादी) को धारणा र प्रतिवद्धता रहेको छ । यो प्रक्रियागत कार्यसूचीको विषयमा आन्दोलनरत सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीचमा सम्बाद चलाउँदै जाने र साझा सहमतिको खोजी गर्ने समझदारी बनेको छ । उक्त लक्ष्य हासिल गर्न जनआन्दोलनको शक्ति नै एक मात्र विकल्प हो भन्ने कुरामा समझदारी भएको छ ।

३. देशले आज सशस्त्र द्वन्द्वको सकारात्मक समाधानका साथ स्थायी शान्ति स्थापनाको माग गरेको छ । त्यसैले हामी निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य र उक्त प्रक्रियागत आधारमा आउने संविधानसभाको निर्वाचन र पूर्ण लोकतन्त्र स्थापनाको अग्रगामी राजनीतिक निकासद्वारा देशमा विद्यमान सशस्त्र द्वन्द्वको अन्त्य गरी स्थायी शान्ति स्थापना गर्न दृढ संकल्पित छौं । यस प्रक्रियाद्वारा शान्तिपूर्ण नयाँ राजनैतिक धारमा अघि बढ्न ने.क.पा.(माओवादी) प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछ । यसै सन्दर्भमा निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य पछि हुने संविधान सभाको निर्वाचनको क्रममा माओवादी सशस्त्र शक्ति र शाही सेनालाई संयुक्त राष्ट्रसंघ वा भरपर्दो अन्तर्राष्ट्रिय सुपरीवेक्षणमा राख्ने, निर्वाचनलाई स्वतन्त्र र निष्पक्ष ढङ्गले सम्पन्न गर्ने र निर्वाचनको परिणामलाई स्वीकार्ने समझदारी भएको छ । वार्ता प्रक्रियामा समेत भरपर्दो अन्तर्राष्ट्रिय समुदायको संलग्नतालाई हामी अपेक्षा गर्दछौं ।

४. प्रतिश्पर्धात्मक बहुदलीय शासन प्रणाली, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक हक, मानव अधिकार, कानूनी राज्यको अवधारणा आदि लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यताप्रति ने.क.पा.(माओवादी) ले आफ्नो प्रतिवद्धता प्रष्टताका साथ संस्थागत ढङ्गले सार्वजनिक गर्दै तदनुरूप आफ्ना गतिविधिहरू अघि बढाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ ।

५. ने.क.पा. (माओवादी) ले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा विस्थापित हुन पुगेका अन्य लोकतान्त्रिक पार्टीका नेता, कार्यकर्ता र जनतालाई यथास्थानमा फर्केर ससम्मान बसोबास गर्ने, उनीहरूको अन्यायपूर्ण तरिकाबाट कब्जा गरिएका घरजग्गा सम्पत्ति फिर्ता गर्ने र उनीहरूलाई निर्बाध ढङ्गले राजनैतिक गतिविधि गर्न पाउने वातावरण तयार गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ।

६. विगतका गल्ती कमजोरीहरूको आत्मसमीक्षा र आत्मआलोचना गर्दै भविष्यमा गल्ती कमजोरी हुन नदिन ने.क.पा. (माओवादी) ले प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको छ।

७. सात राजनीतिक दलहरूले विगतमा संसद र सरकारमा छँदा भएका गल्ती कमजोरीप्रति आत्मसमीक्षा गर्दै अव त्यस्ता गल्ती कमजोरी नदोहोऱ्याउने प्रतिवद्धता व्यक्त भएको छ।

८. शान्ति प्रक्रियालाई अघि बढाउने सन्दर्भमा मानव अधिकारका मूल्य मान्यताहरूलाई पूर्ण सम्मान गर्ने र तिनका आधारमा अघि बढ्ने तथा प्रेस स्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने कुरा प्रतिवद्धता गरिएको छ।

९. जनता र अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई भ्रम दिने तथा राजाको निरंकुश र अवैधानिक शासनलाई वैधानिकता प्रदान गर्ने कुत्सित उद्देश्यका लागि अघि सारिएको नगरपालिकाको निर्वाचनको घोषणा र संसदको निर्वाचनको चर्चा एउटा कपटपूर्ण चाल भएकाले त्यसलाई आ-आफ्नो ढङ्गले सक्रिय बहिष्कार गर्ने घोषणा गर्दै त्यस्तो निर्वाचनलाई असफल बनाउन आम जनतालाई आव्हान गरिएको छ।

१०. जनता र तिनका प्रतिनिधि राजनीतिक दलहरू नै राष्ट्रियताका वास्तविक पहरेदार हुन। त्यसैले देशको स्वाधीनता, सार्वभौमिकता र भौगोलिक अखण्डताको रक्षा र राष्ट्रिय एकताप्रति हामीहरू पूर्णरूपले प्रतिवद्ध छौं। शान्तिपूर्ण सहअस्तित्वका सिद्धान्तका आधारमा संसारका सबै मुलुकहरूसंग मैत्री सम्बन्ध र छिमेकी मुलुकहरू खासगरी भारत र चीनसंग असल छिमेकीको सम्बन्ध कायम राख्नु हामी सबैको साझा कर्तव्य हो। परन्तु आफ्नो निरंकुश र अवैधानिक शासन टिकाउन देशभक्त जनतालाई भ्रम दिन राजा र राजावादीहरूले मण्डले राष्ट्रवादको हौवा खडा गर्ने र राजनीतिक दलहरूको देशभक्तिमाथि प्रश्नचिन्ह खडा गर्ने जुन मिथ्या

प्रयास गरिरहेका छन् त्यसबाट सतर्क रहन हामी सम्पूर्ण देशभक्त जनसमुदायलाई आग्रह गर्दछौं र अन्तर्राष्ट्रिय शक्तिहरू र जनसमुदायलाई नेपालको निरंकुश राजतन्त्रविरोधी लोकतान्त्रिक आन्दोलनलाई हर तरहले साथ दिन अपिल गर्दछौं ।

११. लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगामी सामाजिक परिवर्तन तथा देशको स्वतन्त्रता, सार्वभौमिकता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राखेर भएका हाम्रा यी समझदारीका आधारमा सञ्चालित हुने शान्तिपूर्ण जनआन्दोलनमा सक्रिय सहभागिता जनाई आन्दोलनलाई सफल बनाउन हामी नागरिक समाज, पेशागत समुदाय, जनवर्गीय संघ-संगठनहरू सबै जाति र क्षेत्रका जनता, पत्रकार जगत, बुद्धिजिवीहरू र आम नेपाली जनसमुदायमा हार्दिक आव्हान गर्दछौं ।

१२. विगतमा दलहरूबीच भएका अनुपयुक्त व्यवहारको सन्दर्भमा दल विशेषले आपत्ति जनाएका र छानविनको माग गरेका घटनाहरूको सम्बन्धमा छानविन गर्ने र दोषी पाइएमा दोषीलाई कारवाही गरी सार्वजनिक रूपमा जानकारी गराउने साझा प्रतिवद्धता व्यक्त भएको छ । अब उप्रान्त दलहरूबीच समस्या उत्पन्न भए सम्बन्धित तह वा नेतृत्व तहमा छलफल गरेर सम्बादको माध्यमबाट समस्याहरूको समाधान गर्ने समझदारी भएको छ ।

मिति : २०६२ मंसिर ७ गते

नेपाली कांग्रेस, सभापति गिरिजाप्रसाद कोइराला	हस्ताक्षर
ने.क.पा. (एमाले) महासचिव माधवकुमार नेपाल	हस्ताक्षर
नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक) का.वा. सभापति गोपालमान श्रेष्ठ	हस्ताक्षर
जनमोर्चा नेपाल, अध्यक्ष अमिक शेरचन	हस्ताक्षर
नेपाल सदभावना पार्टी (आनन्दीदेवी), उपाध्यक्ष, भरतविमल यादव	हस्ताक्षर
संयुक्त वाममोर्चा, अध्यक्ष, कृष्णदास श्रेष्ठ	हस्ताक्षर
नेपाल मजदुर किसान पार्टी के. सदस्य, प्रेम सुवाल	हस्ताक्षर

मितिः २०६२/८/७
नयाँ दिल्ली, भारत

१ | सात राजनीतिक दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको दोस्रो समझदारी-पत्र

नेपालमा निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य र पूर्ण लोकतन्त्रको स्थापनाका निम्ति आन्दोलन गरिरहेका सात राजनीतिक दलहरू र ने.क.पा. (माओवादी) बीच गत २०६२ मंसिर ७ गते लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगमन र राष्ट्रिय स्वाधिनताका ऐतिहासिक १२ बुँदे समझदारी कायम भएको कुरा सर्वविदितै छ। सो १२ बुँदे समझदारीपछि देशमा तीब्र बनेको देशव्यापी आन्दोलनको लहर र त्यसको परिणाम स्वरूप निरंकुश सत्ताद्वारा प्रायोजित गत माघ २६ गतेको नगरपालिकाको कथित निर्वाचन पूर्णरूपले असफल भएबाट सो समझदारी आम जनसमुदायबाट अनुमोदित भैसकेको कुरामा कुनै शंका रहन्न। साथै सो समझदारीप्रति अन्तर्राष्ट्रिय समुदायबाट समेत व्यक्त व्यापक समर्थनले त्यो नै देशमा जारी द्वन्द्वको समाधानको वास्तविक आधारशीला हो भन्ने स्पष्ट हुन्छ। यो स्थितिमा यो समझदारीको सबै पक्षबाट दृढतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नका निम्ति पुनः दृढ प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं।

यहाँ हामी पुनः स्मरण गराउन चाहन्छौं कि "आन्दोलनको शक्तिले संसदको पुनर्स्थापना गर्न र त्यसको निर्णयले अधिकार सम्पन्न सर्वदलीय सरकार, माओवादीसंग वार्ता र सहमतिका आधारमा संविधान सभाको निर्वाचन गरी पूर्ण लोकतन्त्रको स्थापना गरेर देशमा विद्यमान द्वन्द्वको समाधान गर्न सकिन्छ र सार्वभौमसत्ता र राजकीयसत्ता पूर्णरूपले जनतामा स्थापित गर्न सकिन्छ भन्ने कुरामा आन्दोलनरत सात राजनीतिक दलहरू पूर्ण प्रतिवद्ध छन्। आन्दोलनरत लोकतान्त्रिक शक्तिहरूको राष्ट्रिय राजनीतिक सम्मेलन गर्ने र त्यसको निर्णयले अन्तरिम सरकार बनाई संविधानसभाको निर्वाचन गरेर उल्लेखित लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ भन्ने ने.क.पा. (माओवादी) को धारणा र प्रतिवद्धता रहेको छ। यो प्रक्रियागत कार्यसूचीको विषयमा आन्दोलनरत सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीचमा संवाद चलाउँदै जाने र साझा सहमतिको खोजी गर्ने समझदारी बनेको छ। उक्त लक्ष्य हासिल गर्न जनआन्दोलनको शक्ति नै एक मात्र विकल्प हो भन्ने कुरामा समझदारी भएको छ।"

उक्त प्रक्रियागत आधारमा हुने संविधान सभाको निर्वाचन मार्फत देशको सार्वभौमसत्ता र राजकीय अधिकार पूर्णरूपले जनतामा रहने गरी पूर्ण लोकतन्त्रको स्थापना गर्नको निमित्त चालु शान्तिपूर्ण आन्दोलनको कार्यक्रमहरूमा सक्रिय रूपले सहभागी भएर सफल पार्न हामी सम्पूर्ण लोकतान्त्रिक राजनीतिक शक्तिहरू, नागरिक समाज, पेशागत समूह, जनवर्गीय संगठनहरू, उत्पीडित जाति र क्षेत्रका जनता, सञ्चारकर्मीहरू र आम जनसमुदायमा हार्दिक अपील गर्दछौं ।

त्यसरी नै नेपालमा निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य गरेर पूर्ण लोकतन्त्रको स्थापना गर्ने र विगत दश वर्षदेखि चल्दै आइरहेको सशस्त्र द्वन्द्वलाई अग्रगामी राजनीतिक निकासद्वारा हल गरेर देशमा शान्ति बहाली गर्ने राजनीतिक दलहरूको यो पहललाई हरतरहले साथ दिएर सहयोग गर्न हामी अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई पनि विशेष अपील गर्दछौं ।

हस्ताक्षर
(गिरिजाप्रसाद कोइराला)
सभापति,
नेपाली कांग्रेस

हस्ताक्षर
(लिलामणि पोखरेल)
उपाध्यक्ष
जनमोर्चा नेपाल

हस्ताक्षर
(अमृतकुमार बोहरा)
का.वा. सभापति
ने.क.पा. (एमाले)

हस्ताक्षर
(नारायणमान विजुक्छे)
अध्यक्ष
नेपाल मजदूर किसान पार्टी

हस्ताक्षर
(शेरबहादुर देउवा)
सभापति
नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक)

हस्ताक्षर
(राजेन्द्र महतो)
महामन्त्री
नेपाल सद्भावना पार्टी

हस्ताक्षर
(नन्दकुमार प्रसाई)
अध्यक्ष
संयुक्त बाममोर्चा

३ श्री ५ ज्ञानेन्द्रको बैशाख ११, २०६३ को सम्बोधन

प्यारा देशबासीहरु,

नेपाल अधिराज्यको राज्यशक्तिको स्रोत नेपाली जनता नै भएको र नेपालको सार्वभौमसत्ता एवम् राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा नै निहित रहेको तथ्यलाई हृदयंगम गर्दै वर्तमान जनआन्दोलन मार्फत अभिव्यक्त भएको जनभावना एवम् आन्दोलनरत सात राजनीतिक दलको गठबन्धनको मार्गचित्रका आधारमा मुलुकमा जारी हिंसात्मक द्वन्द्वलगायत समग्र समस्याहरुको समाधान गर्न तत्कालीन प्रधानमन्त्रीको सिफारिशमा नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ बमोजिम २०५९ साल जेठ ८ गते विघटन भएको प्रतिनिधिसभालाई यसै घोषणामार्फत पुनस्थापित गरिबक्सेका छौं । बहुदलीय प्रजातन्त्रको रक्षा, स्थायी शान्ति, राष्ट्रिय एकता एवम् समृद्धिको बाटोतर्फ मुलुकलाई अघि बढाउने जिम्मेवारी बहन गर्न हामी आन्दोलनरत सात राजनीतिक दलहरुलाई आह्वान गर्दछौं । पुनस्थापित प्रतिनिधिसभाको बैठक २०६३ साल वैशाख १५ गते शुक्रबार दिनको १ बजे संसद्भवन, सिंहदरबारमा बस्ने गरी आह्वान गरिबक्सेका छौं ।

नेपाल र नेपालीको बृहत्तर हित यो संसद्बाट हुनेछ भन्ने हामीलाई विश्वास छ । जनआन्दोलनमा जीवन गुमाएकाप्रति समवेदना र घाइते एवम् आहत भएका सबैप्रति शीघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना गर्दै मुलुक दिगो शान्ति, प्रगति, पूर्ण प्रजातन्त्र र राष्ट्रिय एकतातर्फ अभिमुख हुने विश्वास प्रकट गर्दछौं ।

श्री पशुपतिनाथले हामी सबैको कल्याण गरुन ।

जय नेपाल ।

४ | प्रतिनिधि सभाको २०६३ जेठ ४ को घोषणा

शान्तिपूर्ण संयुक्त जनआन्दोलनमा नेपाली जनताले गरेको बलिदान, जीवन-उत्सर्ग र सहभागिता प्रति उच्च सम्मान गर्दै,

स्वतन्त्र र सार्वभौमसत्ता सम्पन्न नेपालको राज्यशक्तिको स्रोत जनता रहेको र नेपाली जनताले केही समयअघि शान्तिपूर्ण संयुक्त जनआन्दोलनद्वारा सार्वभौमसत्ता र राज्यशक्तिको स्रोत जनता मात्र भएको सत्यलाई स्थापित गर्ने उत्कृट अभिलाषा प्रकट गरेको तथ्यलाई ध्यानमा राख्दै,

शान्तिपूर्ण संयुक्त जनआन्दोलनमा सात राजनीतिक दलको मार्गचित्र र सातदल-नेकपा(माओवादी) बीचको बाह्रबुँदे समझदारी अनुरूप नेपाली जनताले संविधानसभामार्फत् नयाँ संविधान निर्माण गरी लोकतन्त्र, राज्यको पुनर्संरचना सहित समावेशी राज्यव्यवस्था र दिगो शान्ति स्थापना गर्न दिएको जनादेशलाई पूरा गर्ने संकल्प गर्दै,

मुलुकको राष्ट्रिय अखण्डता, अविभाज्यता एवं राष्ट्रिय एकतालाई सुदृढ गर्न सार्वभौम नेपाली जनताको गहन जिम्मेवारीलाई आत्मसात गर्दै,

“राज्यशक्तिको स्रोत नेपाली जनता भएको र नेपालको सार्वभौमसत्ता एवं राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा नै निहित रहेको तथ्यलाई हृदयङ्गम गर्दै वर्तमान जनआन्दोलनमार्फत् अभिव्यक्त भएको जनभावना एवं आन्दोलनरत सात राजनीतिक दलको गठबन्धनको मार्गचित्रका आधारमा मुलुकमा जारी हिंसात्मक द्वन्द्वलगायत समग्र समस्याहरूको समाधान गर्न” २०६३ वैशाख ११ गतेको राजाको घोषणामा जनआन्दोलनको बलमा स्थापित प्रतिनिधिसभा सार्वभौम अधिकार सम्पन्न रहेको स्वीकार गरिएको,

२०४६ सालको जनआन्दोलनका उपलब्धिहरूलाई रक्षा गर्दै वर्तमान जनआन्दोलनका उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गरी निरंकुश राजतन्त्रको अन्त्य र पूर्ण लोकतन्त्र स्थापनाको दिशामा अग्रसर हुने जिम्मेवारी ग्रहण गर्न अर्को संवैधानिक व्यवस्था नभएसम्म सम्पूर्ण अधिकारहरू प्रयोग गर्नका लागि यो प्रतिनिधिसभा सार्वभौमसत्ता सम्पन्न भएको घोषणा गर्दछ, र राज्यशक्ति यही प्रतिनिधिसभा मार्फत् प्रयोग हुने भएकोले देहायको घोषणा गर्दछ -

१. व्यवस्थापिकाका सम्बन्धमा

१.१ नेपालको व्यवस्थापिका सम्बन्धी सम्पूर्ण अधिकार प्रतिनिधिसभाद्वारा प्रयोग गरिनेछ। कानून निर्माण गर्ने प्रक्रिया प्रतिनिधिसभाले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ।

१.२ संविधानसभाको मार्गमा अघि बढ्ने प्रक्रिया प्रतिनिधिसभाले आवश्यकता अनुसार निर्धारण गर्नेछ।

१.३ प्रतिनिधिसभाको अधिवेशनको आह्वान र अन्त्य देहायबमोजिम हुनेछ -

(क) प्रधानमन्त्रीबाट अधिवेशनको आह्वान र प्रधानमन्त्रीको सिफारिशमा सभामुखबाट अधिवेशनको समापन गरिनेछ।

(ख) प्रतिनिधिसभाको अधिवेशन चालु नरहेको वा बैठक स्थगित भएको अवस्थामा अधिवेशन वा बैठक बोलाउन वाञ्छनीय छ भनी प्रनिनिधिसभाको तत्काल कायम रहेको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको एक चौथाई सदस्यहरूले सभामुखसमक्ष समावेदन गरेमा सभामुखले त्यस्तो अधिवेशन वा बैठक पन्ध्र दिनभित्र बस्ने गरी मिति र समय तोक्नुपर्नेछ।

१.४ प्रतिनिधिसभाले प्रतिनिधिसभा नियमावली बनाई लागू गर्नेछ।

२. कार्यकारिणीका सम्बन्धमा

२.१ नेपाल राज्यको सम्पूर्ण कार्यकारिणी अधिकार मन्त्रिपरिषद्मा निहित रहनेछ। "श्री ५ को सरकार" लाई अब उप्रान्त "नेपाल सरकार" भनिनेछ।

२.२ प्रतिनिधिसभा सदस्य नरहेका व्यक्ति पनि मन्त्रिपरिषद्मा मनोनित हुन सक्नेछन्।

२.३ मन्त्रिपरिषद् प्रतिनिधिसभाप्रति उत्तरदायी रहनेछ। मन्त्रिपरिषद् र मन्त्रीहरू सामूहिक रूपमा र आफ्नो मन्त्रालयको कामका लागि व्यक्तिगत रूपमा समेत प्रतिनिधिसभाप्रति उत्तरदायी रहनेछन्। प्रशासन, सेना, प्रहरी लगायत सम्पूर्ण कार्यकारी अंगहरू प्रतिनिधिसभाप्रति उत्तरदायी सरकारको मातहतमा रहनेछन्।

२.४ सरकारको कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावली मन्त्रिपरिषद्बाट पारित गरी प्रतिनिधिसभामा प्रस्तुत गरिनेछ।

३. सेनाका सम्बन्धमा

३.१ "शाही नेपाली सेना" को नाम परिवर्तन गरी "नेपाली सेना" रहनेछ।

३.२ राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद् सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था खारेज गरिएको छ। नेपाली सेनाको नियन्त्रण, प्रयोग र परिचालन गर्न प्रधानमन्त्रीको अध्यक्षतामा एक राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद् रहनेछ।

३.३ नेपाली सेनाको प्रधान सेनापतिको नियुक्ति मन्त्रिपरिषद्ले गर्नेछ।

३.४ सेनाको परमाधिपति सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्था खारेज गरिएको छ।

३.५ सेना परिचालन सम्बन्धी मन्त्रिपरिषद्को निर्णय ३० (तीस) दिनभित्र प्रतिनिधिसभाले तोकेको विशेष समितिमा प्रस्तुत भई अनुमोदन हुनुपर्नेछ।

३.६ नेपाली सेनाको संगठन समावेशी र राष्ट्रिय स्वरूपको हुनेछ।

४. राजपरिषद्का सम्बन्धमा

राजपरिषद्को विद्यमान व्यवस्था खारेज गरिएको छ । त्यसले गर्दै आएका आवश्यक काम प्रतिनिधिसभाले व्यवस्था गरेबमोजिम हुनेछ ।

५. राजदरवार सम्बन्धमा

५.१ राजगद्दी उत्तराधिकार सम्बन्धी कानून बनाउने, संशोधन गर्ने र खारेज गर्ने अधिकार प्रतिनिधिसभामा रहनेछ ।

५.२ श्री ५ को खर्च र सुविधा प्रतिनिधिसभाको निर्णयबमोजिम हुनेछ ।

५.३ श्री ५ को निजी सम्पत्ति र आयमाथि कानूनबमोजिम कर लाग्नेछ ।

५.४ श्री ५ बाट भए गरेका कामहरूका वारेमा प्रतिनिधिसभा र अदालतमा प्रश्न उठाउन सकिनेछ ।

५.५ विद्यमान राजप्रसाद सेवालाई निजामती सेवाको अंग बनाइने छ ।

५.६ राजदरवारको सुरक्षा प्रबन्ध मन्त्रिपरिषद्ले व्यवस्था गरेबमोजिम हुनेछ ।

६. मुलकमा रहेको नागरिकताको समस्यालाई शीघ्र समाधान गरिने छ ।

७. प्रचलनमा रहेको “राष्ट्रिय गान” लाई वैकल्पिक व्यवस्था गरी परिवर्तन गरिनेछ ।

८. नेपाल धर्म निरपेक्ष राज्य हुनेछ ।

९. विविध

(क) राज्यका सबै अंग र निकायले यसै प्रतिनिधिसभाबाट अधिकार पाएको सम्झी यस प्रति निष्ठावान रही सबैले आ-आफ्नो अधिकार प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(ख) तोकिएका सार्वजनिक पदधारण गर्ने पदाधिकारीहरूले प्रतिनिधिसभाबाट तोकिएको ढाँचामा तोकिएको शपथ लिनेछन् । शपथ लिन इन्कार गर्ने अधिकारी पदमुक्त हुनेछन् ।

(ग) यस घोषणासँग बाँझिने नेपाल अधिराज्यको संविधान २०४७ र प्रचलित अन्य कानूनका व्यवस्थाहरू बाँझिएको हदसम्म अमान्य हुनेछन् ।

(घ) यो घोषणाको कार्यान्वयनमा आइपर्ने कुनैपनि बाधा अड्काउ प्रतिनिधिसभाले निर्णय गरी फुकाउन सक्नेछ ।

(ङ) उपरोक्त खण्ड (ग) र (घ) को प्रयोजनका लागि प्रतिनिधिसभामा एक समिति रहने छ ।

५। नेपाल सरकार र नेकपा माओवादीबीच २०६३ जेठ १२ गते भएको युद्धविराम आचारसंहिता

(नेपाल सरकार र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच २०६३।२।१२ मा गोकर्णमा सहमती भई दुईपक्षीय सहमतिद्वारा लागु गरिएको युद्धविराम आचार-संहिता देहायबमोजिम रहेको छ ।)

प्रस्तावना

ऐतिहासिक जनआन्दोलन मार्फत पूर्णलोकतन्त्र, अग्रगमन र शान्तिका पक्षमा प्रकट भएको जनादेशको सम्मान गर्दै;

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र, १९४८ तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानून र मानव अधिकार सम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्त र मान्यताहरूप्रति प्रतिवद्ध रहँदै,

सात राजनीतिक दल एवं ने.क.पा. माओवादीबीच भएको १२ बुँदे समझदारीलाई पूर्णरूपले पालना गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै;

प्रतिस्पर्धात्मक वहुदलीय शासन प्रणाली, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार, मानव अधिकार, प्रेस स्वतन्त्रता तथा कानूनी राज्यको अवधारणालगायत लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यताप्रति प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै;

नेपाली जनताले संविधान सभाको निर्वाचनमा कुनै डर, धाकधम्की र हिंसाको प्रभाव विना नै सहभागी भई संविधान निर्माणको प्रक्रियामा सहभागी हुन पाउने आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै तथा लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगामी सामाजिक परिवर्तन तथा देशको स्वतन्त्रता, सार्वभौमिकता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राख्दै,

नेपाल सरकार र ने.क.पा.माओवादीवीच भएको युद्धविरामलाई स्थायी शान्तिमा परिणत गर्न र वार्ताको माध्यमबाट समस्याको शान्तिपूर्ण समाधान गर्न नेपाली जनताको भावनाअनुरूप देहायको आचारसंहिता जारी गरिएको छ :

भयमुक्त नागरिक जीवनको सुनिश्चितता

१. एक अर्कालाई उत्तेजित गर्ने गरी कुनै सार्वजनिक वक्तव्य दिने वा त्यस प्रकारका अन्य कुनै काम नगर्ने ।

२. दुवै पक्षले जनसमुदायमा त्रास फैलने गरी सशस्त्र सेनाको परिचालन, प्रदर्शन र प्रयोग नगर्ने ।

३. एक अर्काका सैनिक वा सुरक्षा निकायमा आक्रमण वा विध्वंसात्मक कार्य नगर्ने, माइन विछ्याउने वा एम्बुस थाप्ने जस्ता कार्य नगर्ने, आ-आफ्नो सेनामा नयाँ भर्ती नगर्ने तथा सुराकी नगर्ने ।

४. शान्ति सुव्यवस्था कायम राख्न दुवै पक्षले पारस्परिक सहयोग गर्ने ।

५. हात हतियार तथा सैनिक व्यवस्थापनबारे आपसी सहमतिको आधारमा आवश्यकता अनुसार छलफल तथा समझदारी कायम गर्दै जाने ।

जनतामा विश्वासको वातावरण निर्माण

६. सार्वजनिक भेला, सभा सम्मेलन, समारोह वा राजनैतिक क्रियाकलाप गर्दा दुवैपक्ष कम्ब्याट ड्रेसमा वा हात हतियार सहित उपस्थित नहुने ।

७. राजनीतिक दलका कार्यकर्ता तथा सामाजिक संघ संगठनका सदस्य र व्यक्तिहरूले देशको कुनै पनि भागमा गएर आफ्नो विचारको प्रचार गर्ने, सभा सम्मेलन गर्ने र संगठन गर्ने कार्य गर्न दुवै पक्षबाट कुनै किसिमको वाधा अवरोध नगर्ने तथा कुनै मानसिक वा शारीरिक दवाव नदिने ।

जनताका आधारभूत सेवा र विकास निर्माण सम्बन्धमा

८. युद्धविराम अवधिभर बन्द वा चक्का जाम जस्ता कार्यक्रमहरू नगर्ने । तर शान्तिपूर्ण ढङ्गका सभा जुलुसहरू गर्न सकिने ।

९. जनताका आधारभूत सेवा र सुविधा निर्वाधरूपले सञ्चालन हुन दिने ।

१०. जनहित तथा विकास निर्माणका नियमित काम शान्तिपूर्ण ढङ्गले अगाडी बढाउने कुरामा कुनै वाधा व्यवधान नपुऱ्याउने ।

११. खाद्यान्न, औषधि, विकास निर्माणका सामग्रीहरू तथा दैनिक उपभोगका वस्तुहरू ओसार-पोसार गर्न बन्देज नलगाउने र बाधा विरोध नगर्ने ।

शिक्षण संस्था, अस्पताल तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूको सुसञ्चालन

१२. विद्यालय, कलेज, विश्वविद्यालय, अस्पताल, उपचार केन्द्रहरू तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानलाई सुचारुरूपले संचालन गर्न दुवै पक्षबाट वातावरणको निर्माण गर्ने ।

सञ्चार माध्यमबाट शान्तिवार्तालाई सहयोग

१३. युद्धविराम, आचारसंहिता र शान्ति प्रक्रियाका पक्षमा सूचना प्रवाह गर्ने तथा राजनैतिक प्रचार-प्रसार गर्ने कार्य गर्दा शिष्ट तथा मर्यादित भाषाको प्रयोग गर्ने ।

१४. संचार माध्यमबाट वार्ता तथा शान्ति प्रक्रियालाई प्रतिकूल असर पर्ने खालका अभिव्यक्ति कसैले नदिने ।

बलपूर्वक चन्दा र आर्थिक सहयोग नउठाउने

१५. कसैको इच्छा विपरित चन्दा र आर्थिक सहयोग, नगदी, जिन्सी वा सेवा नउठाउने वा परिचालन नगर्ने ।

रिहाई र पुर्नस्थापन

१६. विभिन्न व्यक्तिहरूमाथि दुवै पक्षद्वारा लगाइएका आरोप, अभियोग र मुद्दा फिर्ता गर्ने र बन्दीहरूलाई रिहाई गर्दै जाने ।

१७. वेपत्ता नागरिकहरूको स्थिति यथाशीघ्र सार्वजनिक गर्ने ।

१८. विस्थापित भएका व्यक्तिहरूलाई आ-आफ्नो घरमा फर्किएर शान्तिपूर्ण, सहज तथा सम्मानपूर्वक पुनर्स्थापित हुने कार्यमा सहयोग गर्ने ।

१९. द्वन्द्वको क्रममा राजनैतिक दलका नेता, कार्यकर्ता तथा सर्वसाधारण जनताको कब्जा गरिएका वा ताला लगाइएका वा प्रयोग गर्न नदिइएका सम्पत्ति सम्बन्धित व्यक्ति वा परिवारलाई फिर्ता र उपभोग गर्न दिने । सो सम्पत्ति फिर्ता गर्ने प्रक्रियामा समस्या उत्पन्न भएमा आपसी सहमतिका आधारमा समाधान गर्ने ।

वार्ता सहजीकरण

२०. वार्तामा संलग्न हुने दुवै पक्षका व्यक्तिहरूको आवागमन एवं गतिविधिमा कुनै प्रकारको बाधा व्यवधान नगर्ने ।

अनुगमन

२१. दुवै पक्षको आपसी सहमतिका आधारमा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अनुगमन टोलीद्वारा युद्धविरामको अनुगमन गराउने ।

विविध

२२. आचारसंहिताको व्याख्यामा कुनै विवाद उत्पन्न भएमा दुवै पक्षको सहमतिबाट समस्याको सामाधान गरिने ।

२३. प्रस्तावनाको भावना अनुरूप यो आचारसंहितामा दुवै पक्षको सहमतिले थपघट वा संशोधन गर्न सकिने ।

२४. यो आचारसंहिता हस्ताक्षर भएपछि तुरुन्त प्रारम्भ गर्ने ।

२५. आचारसंहितामा हस्ताक्षर भएपछि यो आचारसंहिता सार्वजनिक गर्ने ।

नेकपा (माओवादी) का तर्फबाट
नामः कृष्णबहादुर महरा
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।२।१२

नेपाल सरकारका तर्फबाट
नामः कृष्णप्रसाद सिटौला
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।२।१२

६ नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) बीच २०६३ असार १ गते सम्पन्न सहमति

नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) वीच मिति २०६३ साल असार १ गते सम्पन्न दोश्रो वार्तामा निम्नलिखित निर्णय भएको छ :-

१. सात राजनीतिक दल र नेकपा माओवादीका शीर्ष नेताहरूको सहभागितामा नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) बीच यथाशीघ्र वार्ताको आयोजना गरिनेछ ।

२. सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीच भएको १२ बुँदे समझदारी र नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) बीच मिति २०६३।२।१२ मा भएको युद्धविराम आचारसंहिताको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न देहायबमोजिमको युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समिति गठन गरिएको छ

१.	संयोजक	डा. वीरेन्द्र मिश्र♣
२.	सदस्य	डा.अर्जुन कार्की
३.	सदस्य	डा.ओम गुरुङ्ग
४.	सदस्य	प्रा. कपिल श्रेष्ठ
५.	सदस्य	डा.के.वि. रोकाया
६.	सदस्य	केशव भट्टराई
७.	सदस्य	कृष्ण पहाडी
८.	सदस्य	गौरी प्रधान
९.	सदस्य	चण्डिराज ढकाल
१०.	सदस्य	चरण प्रसाई
११.	सदस्य	तारानाथ दाहाल
१२.	सदस्य	निलाम्बर आचार्य
१३.	सदस्य	पदमलाल वि.क.

♣यस अघि मिति २०६३।३।१ मा डा. देवेन्द्रराज पाण्डेको संयोजकत्वमा उपरोक्त समिति गठन गरिएकोमा मिति २०६३।३।१२ को सहमतिअनुसार डा. वीरेन्द्र मिश्रलाई संयोजक तोकिएको ।

१४. सदस्य	प्रा. डा. भूपति ढकाल
१५. सदस्य	मल्ल के. सुन्दर
१६. सदस्य	डा.महेश मास्के
१७. सदस्य	माधव वास्कोटा
१८. सदस्य	रमन श्रेष्ठ
१९. सदस्य	डा.राममान श्रेष्ठ
२०. सदस्य	वाङ्छे शेर्पा
२१. सदस्य	विष्णु निष्ठुरी
२२. सदस्य	विष्णु पुकार श्रेष्ठ
२३. सदस्य	शान्ता श्रेष्ठ
२४. सदस्य	श्याम श्रेष्ठ
२५. सदस्य	शिव गाउँले
२६. सदस्य	शुशिल प्याकुरेल
२७. सदस्य	ई.सरोज देवकोटा
२८. सदस्य	डा. सुधा शर्मा
२९. सदस्य	सुवोध प्याकुरेल
३०. सदस्य	सुशिलचन्द्र अमात्य

३. युद्धविराम आचारसंहिताको अनुगमन गर्न गठित राष्ट्रिय अनुगमन समितिलाई मानव अधिकार सम्वद्ध विषयहरूको अनुगमनमा सहयोग पुऱ्याउन तथा मानव अधिकारको अनुगमन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघीय मानवाधिकार उच्चायुक्तको नेपालस्थित कार्यालयलाई अनुरोध गर्ने ।

४. सरकार माओवादीबीच सम्पन्न हुने वार्तामा निम्नमहानुभावहरू पर्यवेक्षकको रूपमा रहनु हुनेछ -

१. लक्ष्मणप्रसाद अर्याल
२. देवेन्द्रराज पाण्डे
३. पद्मरत्न तुलाधर
४. दमननाथ ढुङ्गाना
५. मथुराप्रसाद श्रेष्ठ

नेकपा माओवादीका तर्फबाट
संजोजकः कृष्णबहादुर महरा
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।०३।०१

नेपाल सरकारका तर्फबाट
संयोजकः कृष्ण सिटौला
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।०३।०१

७ सात राजनीतिक दल र नेकपा (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूबीच भएको ८ बुँदे सहमति

आज मिति २०६३।०३।०२ का दिन सरकार-माओवादी वार्ता टोलीको आयोजनामा सात राजनीतिक दल र नेकपा (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठक प्रधानमन्त्री निवास, बालुवाटारमा सम्पन्न भएको छ। बैठकमा सहमति भएका बुँदाहरू निम्नप्रकार छन्-

१. २०६२ मंसिर ७ गते सात राजनीतिक दल एवं नेकपा (माओवादी) बीच भएको १२ बुँदे समझदारी र २०६३ जेठ १२ गते सरकार-माओवादी वार्ता टोलीले सार्वजनिक गरेको नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच सहमति भएको युद्धविराम आचारसंहितालाई दृढता र इमान्दारीताका साथ कार्यान्वयन गर्ने।

२. प्रतिष्पर्धात्मक बहुदलीय शासन प्रणाली, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार, मानव अधिकार, प्रेस स्वतन्त्रता तथा कानुनी राज्यको अवधारणा लगायत लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यताप्रति प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै तदनुरूप शान्तिपूर्ण ढङ्गले आ-आफ्ना गतिविधि सञ्चालन गर्ने।

३. संविधानसभाको स्वतन्त्र तथा निष्पक्ष निर्वाचनका लागि दुवै पक्षका सेना र हतियारको व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न र त्यसको अनुगमन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघलाई अनुरोध गर्ने।

४. २०४६ सालको जनआन्दोलन र हालैको ऐतिहासिक आन्दोलनबाट प्राप्त लोकतान्त्रिक अधिकारहरूको प्रत्याभूति गर्दै र १२ बुँदे समझदारीमा व्यक्त प्रतिवद्धता र युद्धविराम आचारसंहिताको प्रस्तावनाको भावनालाई आधार बनाउँदै अन्तरिम संविधान निर्माण गर्ने, सोही अनुरूप अन्तरिम सरकार गठन गर्ने, संविधानसभाको निर्वाचनको मिति घोषणा गर्ने, सहमतिद्वारा अर्को व्यवस्था गरी प्रतिनिधिसभा भङ्ग गर्ने र नेकपा (माओवादी) द्वारा गठित जनसरकारहरू विघटन गर्ने।

५. दूरगामी प्रभाव पार्ने राष्ट्रिय महत्वका विषयहरूमा सहमतिका आधारमा निर्णय लिने ।

६. नेपाली जनताले संविधानसभाको निर्वाचनमा कुनै डर, धाक, धम्की र हिंसाको प्रभाव विना नै संविधान निर्माणको प्रक्रियामा सहभागी हुन पाउने आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्ने । निर्वाचनमा आवश्यकता अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय पर्यवेक्षण तथा अनुगमन गराउने ।

७. संविधानसभाको निर्वाचनमार्फत वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, लिङ्गीय लगायतका समस्याहरूको समाधान गर्ने गरी राज्यको अग्रगामी पुर्नसरचना गर्ने । लोकतन्त्र, शान्ति, संमृद्धि, अग्रगमन तथा देशको स्वतन्त्रता, सार्वभौमिकता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राख्दै नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच भएको युद्धविरामलाई स्थायी शान्तिमा परिणत गर्ने र वार्ताको माध्यमबाटै समस्याको समाधान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्ने ।

८. सरकार-माओवादी वार्ता टोलीलाई माथि उल्लेखित विषयहरूसंग सम्बन्धित सबै कार्यहरू अविलम्व सम्पन्न गर्न निर्देशन गरिएको छ ।

नेकपा (माओवादी) को तर्फबाट

हस्ताक्षर
प्रचण्ड
अध्यक्ष
नेकपा (माओवादी)

सात राजनीतिक दलको तर्फबाट

हस्ताक्षर
श्री गिरिजाप्रसाद कोइराला
प्रधानमन्त्री तथा सभापति
नेपाली कांग्रेस

हस्ताक्षर
श्री माधव कुमार नेपाल
महासचिव
नेकपा (एमाले)

हस्ताक्षर
श्री शेर बहादुर देउवा
सभापति
नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक)

हस्ताक्षर
श्री अमिक शेरचन
उप-प्रधानमन्त्री तथा
अध्यक्ष
जनमोर्चा नेपाल

हस्ताक्षर
श्री नारायणमान बिजुक्छे
अध्यक्ष
नेपाल मजदुर किसान पार्टी

हस्ताक्षर
श्री भरत विमल यादव
उपाध्यक्ष
नेपाल सद्भावना पार्टी
(आनन्दीदेवी)

हस्ताक्षर
श्री प्रभु नारायण चौधरी
मन्त्री तथा अध्यक्ष
वाममोर्चा नेपाल

मितिः २०६३।३।२

८ युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यक्षेत्र र अधिकार

नेपाल सरकार तथा ने.क.पा. (माओवादी) बीच सहमति भइ मिति २०६३ असार १ गते गठन भएको राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यक्षेत्र र अधिकार निम्नानुसार कायम गर्न नेपाल सरकार तथा ने.क.पा. (माओवादी) सहमत भएका छन्:-

१. २०६३ जेष्ठ १२ गते सरकारी वार्ताटोली र माओवादी वार्ताटोली बीच सहमति भै तयार गरिएको २५ बुँदे आचारसंहितामा उल्लेखित विषयहरूको पालना भए नभएको बारे अन्तराष्ट्रिय मान्यताअनुसार अनुसन्धान तथा अनुगमन गरी दुवै पक्षलाई सुझाव दिने र कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।

२. शान्ति प्रक्रियालाई प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी कही कतैबाट हुने कुनै पनि प्रकारको अभिव्यक्ति तथा क्रियाकलापको अनुगमन गरी सुझाव दिने र कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।

३. बुँदा नं. १ र २ अनुसार अनुगमन गर्दा मिति २०६२ मंसिर ७ गते सात राजनीतिक दल र ने.क.पा.(माओवादी) बीच भएको बाह्रबुँदे समझदारी तथा मिति २०६३ असार २ गते सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीच भएको आठ बुँदे सहमतिको भावना तथा भविष्यमा हुने सहमतिलाई समेत आधार बनाउने ।

४. अनुगमनको क्रममा युद्धविराम र त्यसको आचारसंहिताको कुनै पक्षबाट उल्लंघन भएको छ भन्ने कुरा देखिएमा वा कुनै स्रोतबाट त्यस्तो सूचना वा जानकारी प्राप्त भएमा सो विषयमा तत्काल छानविन र अनुसन्धान गर्ने एवं आपसी सहमतिमा समस्या समाधान गर्न प्रयास गर्ने ।

५. अनुसन्धान र छानविन गर्ने क्रममा घटना घटेको जुनसुकै स्थान वा ठाउँमा विना अवरोध आवत जावत गर्ने, सम्बन्धित स्थानको स्थलगत निरीक्षण गर्ने, सोधपुछ गर्ने र प्रमाण संकलन गर्ने । यस कार्यका लागि दुवै पक्षले अनुगमन टोलीलाई सुरक्षाको प्रत्याभूति दिने ।

६. राष्ट्रिय अनुगमन समितिको प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्न र कार्यान्वयन गराउन नेपाल सरकारको वार्ताटोली र ने.क.पा. (माओवादी) को वार्ताटोलीले एक संयुक्त समिति गठन गर्ने ।

७.. अनुसन्धान, छानविन र सहमतिको आधारमा समाधान वा सुझाव सम्बन्धी प्रतिवेदन नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) का प्रतिनिधिहरू रहेको उक्त संयुक्त समिति समक्ष प्रस्तुत गर्ने । यस्तो संयुक्त समिति नबनुन्जेल अनुगमन समितिले दिने सिफारिश तथा प्रतिवेदन अनुगमन समितिका संयोजकमार्फत दुवै पक्षका वार्ता टोलीका संयोजकलाई बुझाउने । अनुगमन सम्बन्धी आवधिक एवं अन्य प्रतिवेदन आवश्यकताअनुसार सार्वजनिक संचार माध्यमबाट प्रचार प्रसार गर्ने ।

८. अनुगमन समितिको प्रतिवेदन बुझ्ने र सो कार्यान्वयन गर्न गराउन गठन हुने संयुक्त समितिमा दुवै पक्षको सहमतिमा तय भएबमोजिम सदस्यहरू रहने । यस संयुक्त समितिले राष्ट्रिय अनुगमन समितिबाट प्राप्त प्रतिवेदनहरू उपर छलफल गर्ने र कार्यान्वयनका विषयमा सहमति कायम गर्ने । संयुक्त समितिमा रहेका दुवै पक्षले आ-आफ्नो पक्षबाट प्रतिवेदनका सुझावहरू कार्यान्वयन गराउने । संयुक्त समितिले आफ्नो कार्यविधि आफैं निर्धारण गर्ने ।

९. राष्ट्रिय अनुगमन समितिले आवश्यकताअनुसार उपसमितिहरू तथा स्थानीय अनुगमन टोलीहरू गठन गर्न सक्ने ।

१० राष्ट्रिय अनुगमन समितिले आफ्नो कार्यविधि आफै निर्धारण गर्ने । सो कार्यविधिको अनुमोदन दुवै पक्षको वार्ताटोलीले गर्ने ।

११. राष्ट्रिय अनुगमन समितिलाई नेपाल सरकारले आवश्यक पर्ने कार्यालय, प्रशासनिक, आर्थिक तथा अन्य साधन स्रोत उपलब्ध गराउने ।

१२. सबै राजनीतिक दलहरूका स्थानीय निकायहरू र मानव अधिकारवादी, नागरिक समाज लगायत सम्बद्ध सबै पक्षबाट अनुगमन कार्यमा सहयोग लिने ।

१३. मानव अधिकार सम्बद्ध विषयहरूको अनुगमनमा संयुक्त राष्ट्र संघीय मानव अधिकार उच्चायुक्तको नेपालस्थित कार्यालयको सहयोग लिने ।

१४. संविधान सभाको निर्वाचन पछि बन्ने संविधान लागु हुने मितिसम्म राष्ट्रिय अनुगमन समिति कार्यरत रहने ।

१५. राष्ट्रिय अनुगमन समितिको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौंमा रहने र नेपाल सरहदभित्र आवश्यकतानुसार अन्य कार्यालय स्थापना गर्न सकिने ।

१६. राष्ट्रिय अनुगमन समितिले गरेका काम कारवाहीहरू अभिलेखका रुपमा सुरक्षित राखिने ।

१७. यो समितिको कार्यक्षेत्र र अधिकारमा आवश्यकतानुसार दुवै पक्षको सहमतिले थपघट वा संशोधन गर्न सकिने ।

ने.क.पा. माओवादीको तर्फबाट

संयोजकः कृष्णबहादुर महरा
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।३।१२

नेपाल सरकारका तर्फबाट

संयोजकः कृष्ण प्रसाद सिटौला
हस्ताक्षरः
मितिः २०६३।३।१२

१ | युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यविधि, २०६३

१. **नामः** युद्धविराम आचारसहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यविधि, २०६३ ।

२. **लागू हुने मितिः** समितिको बैठकले पारित गरी वार्ता टोलीबाट अनुमोदन भएको मितिदेखि लागु हुनेछ ।

३. **परिभाषा**

(क) "समिति" भन्नाले युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिलाई बुझाउनेछ ।

(ख) "वार्ताटोली" भन्नाले नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) को वार्ताटोलीलाई जनाउनेछ ।

(ग) "संयोजक" भन्नाले समितिको संयोजकलाई जनाउनेछ ।

(घ) "सदस्य" भन्नाले समितिको सदस्यलाई जनाउनेछ ।

(ङ) "आचारसंहिता" भन्नाले नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) बीच २०६३।२।१२ मा सहमति भई निर्माण गरिएको २५ बुँदे युद्धविराम आचारसंहितालाई जनाउनेछ ।

(च) "कार्यविधि" भन्नाले युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यविधि, २०६३ लाई जनाउनेछ ।

(छ) "कार्यालय" भन्नाले समितिको केन्द्रीय कार्यालय वा अन्य कार्यालय समेतलाई जनाउनेछ ।

(ज) "संयुक्त समिति" भन्नाले वार्ताटोलीले गठन गर्ने संयुक्त समितिलाई जनाउनेछ ।

(झ) "उपसमिति" भन्नाले समितिले आवश्यकतानुसार गठन गरेको उपसमितिलाई जनाउनेछ ।

ञ) "सम्पर्क निकाय, सहयोग तथा अनुगमन टोली" भन्नाले निश्चित घटना, विषय वा क्षेत्रको लागि आवश्यकतानुसार समितिले निर्माण वा गठन गरेको सम्पर्क निकाय, सहयोग तथा अनुगमन टोलीलाई जनाउनेछ ।

(ट) "शान्ति प्रकृया" भन्नाले नेपाल सरकार र २०६२/०६३ को जनआन्दोलनमा सहभागी सात दल तथा ने.क.पा. माओवादी वीचको संवाद, समझदारी, सहमति र सम्झौताअनुसार नेपालमा २०५२ सालदेखिको हिंसात्मक विद्रोह र नेपाली समाजमा विद्यमान द्वन्द्वहरूलाई शान्तिपूर्ण रूपान्तरणका लागि अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति प्रकृया सम्बन्धी सिद्धान्तहरू अनुसार गरिने सम्पूर्ण कार्यहरूलाई बुझाउनेछ ।

४. **क्षेत्राधिकारः** समितिको क्षेत्राधिकार वार्ताटोलीद्वारा मिति २०६३।३।१२ मा तोकिएको १७ बुँदे कार्यक्षेत्र र अधिकारबमोजिम हुनेछ ।

५. समितिको बैठक

(क) समितिको बैठक संयोजकले बोलाउनेछन् ।

(ख) समितिको बैठक सामान्यतया महिनाको दुई पटक बस्नेछ ।

(ग) बैठकको अध्यक्षता संयोजकले र निजको अनुपस्थितिमा निजले तोकेको सदस्यले गर्नेछन्, कसैलाई नतोकिएको अवस्थामा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वर्णानुक्रमानुसार गर्नेछन् ।

(घ) समितिको बैठक ५० प्रतिशत भन्दा बढी सदस्य उपस्थित भएपछि गणपूरक संख्या मानिनेछ, गणपूरक संख्या नपुगी दोस्रो पटक बोलाईएको बैठकमा उपस्थित संख्यालाई नै गणपूरक संख्या मानिनेछ ।

६. बैठकको निर्णय

(क) समितिको बैठकले निर्णय गर्दा यथासम्भव सर्वसम्मतीबाट गरिनेछ ।

(ख) बैठकको निर्णय प्रमाणित गर्ने र सम्बन्धित निकायमा पठाउने दायित्व संयोजकको हुनेछ ।

७. **कार्यालयः** समितिको केन्द्रीय कार्यालय काठमाडौं उपत्यकाभित्र रहनेछ । नेपाल सरहदभित्र अन्यत्र पनि आवश्यकतानुसार कार्यालय स्थापना गर्न सकिनेछ ।

८. **उपसमितिः** समितिले आफ्नो कार्य सहज ढङ्गले सचांलन गर्न आवश्यकतानुसार विषयगत, क्षेत्रगत तथा अन्य उपसमिति गठन गरी जिम्मेवारी तोक्न सक्नेछ ।

९. **सम्पर्क निकाय, सहयोग तथा अनुगमन टोलीः** कुनै घटना, विषय वा क्षेत्रको लागि आवश्यकतानुसार समितिको सम्पर्क निकाय, सहयोग तथा अनुगमन टोली स्थापना तथा गठन गरी खटाउन सकिनेछ ।

१०. संयोजकको दायित्व

(क) समितिको नेतृत्व लिई आवश्यक काम कारबाहीको संयोजन गर्ने र निर्देशन दिने,

(ख) समितिको प्रतिनिधित्व गर्ने गराउने,

(ग) कार्यालय संचालन गर्ने गराउने,

(घ) समितिको कार्य संचालनको क्रममा कुनै सदस्यको सहयोग लिनु परेमा सदस्यलाई जिम्मेवारी तोक्ने,

(ङ) समितिको बैठकको लागि छलफलको विषयसूची तय गर्ने,

(च) समितिको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

११. समितिका सदस्यले पालना गर्नु पर्ने आधारभूत दायित्वहरू

(क) स्वतन्त्र तथा निष्पक्ष रहने,

(ख) आचारसंहिता तथा क्षेत्राधिकार प्रति सचेत र प्रतिबद्ध रहने,

(ग) शान्ति प्रक्रियालाई सहज र गतिशील बनाउन सम्बद्ध पक्ष बीच आपसी विश्वास र सद्भाव अभिवृद्धि गराउन प्रयत्नशील रहने,

(घ) तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्ने,

(ङ) शान्ति प्रक्रियालाई प्रतिकूल असर पर्ने अभिव्यक्ति दिन तथा त्यस्तो कृयाकलापमा संलग्न हुन नहुने,

(च) समितिको काम कारबाहीको सिलसिलामा गोपनियता र सहचारिता अवलम्बन गर्नुपर्ने,

(छ) समितिको सदस्यको हैसियतले कार्यसम्पादन गर्दा तथा अभिव्यक्ति दिँदा १७ बुँदे कार्यक्षेत्र र अधिकार पालना गर्ने, तर पेशागत वा आस्थाको आधारमा क्रियाशिल रहँदा वा अभिव्यक्ति दिँदा यस खण्डले बन्देज लगाएको मानिनेछैन ।

१२. सूचना तथा तथ्यको संकलन : समितिले निम्न माध्यमहरूबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्नेछ :

(क) सर्वसाधारणबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्ने,

(ख) घटनाको तथ्य सूचना संकलन गर्न सम्पर्क निकाय, सहयोग तथा अनुगमन टोली खटाउने,

(ग) विभिन्न संचार माध्यमहरूबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्ने,

(घ) कार्यालयको माध्यमबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्ने,

(ङ) समितिका सदस्यहरूको माध्यमबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्ने,

(च) विभिन्न संघ संस्था, नागरिक समाजबाट सूचना तथा तथ्यको संकलन गर्ने,

(छ) सम्बद्ध पक्षहरूबाट घटना विशेषको अनुसन्धान तथा अनुगमन गर्न माग भएमा अनुसन्धान तथा अनुगमन गर्ने ।

१३. प्रतिवेदन

(क) समितिले विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त तथ्य तथा सूचनाको स्वतन्त्र, निष्पक्ष र वस्तुगत रूपले अध्ययन, अनुसन्धान, विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार पार्नेछ ।

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको प्रतिवेदन सिफारिश सहित वार्ताटोली वा संयुक्त समितिलाई बुझाउनेछ ।

(ग) प्रतिवेदन सामान्यतया सार्वजनिक गरिनेछ ।

(घ) समिति प्रतिवेदनलाई कार्यान्वयन गर्न क्रियाशिल रहनेछ ।

(ङ) पाक्षिक रूपमा नियमित अनुगमन प्रतिवेदन सम्बद्ध निकायमा प्रस्तुत गरिनेछ ।

१४. **आर्थिक व्यवस्थापन र संचालनः** समितिकोलागि आवश्यक आर्थिक स्रोतको व्यवस्था नेपाल सरकारले गरेबमोजिम हुनेछ ।

१५. **कर्मचारी व्यवस्थापन** : समितिलाई आवश्यक कर्मचारीको व्यवस्था नेपाल सरकारले गरेबमोजिम हुनेछ ।

१६. **समितिको छाप र लेटेटरप्याड** : समितिको छाप तथा लेटरप्याडका नमूनाहरू अनुसूचि-१ मा राखिएको छ ।

१७. **संशोधन** : यस कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्नु परेमा समितिले निर्णय गरी आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ । उक्त संशोधन वार्ता टोलीले अनुमोदन गरेपछि लागू हुनेछ ।

अनुसूचि - १

नेपाली लेटरप्याडको नमूना

युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समिति

बबरमहल, काठमाडौं
नेपाल ।
फोन नं. ४२१६८२३

प.सं. :-

च.नं. :-

अंग्रेजी लेटरप्याडको नमूना

National Monitoring Committee on Code Conduct for Ceasefire
(NMCC)

Babarmahal, Kathmandu
Nepal.

Ref. No.:

Date.....

नेपाली छापको नमूना :

युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समिति
२०६३
बबरमहल, काठमाडौं,

अंग्रेजी छापको नमूना :

National Monitoring Committee on Code Conduct for Ceasefire
2063
Babarmahal, Kathmandu

१० स्थानीय शान्ति परिषद् र सोसम्बन्धी कार्यविधि, २०६३

राज्यशक्तिको स्रोतनेपाली जनता भएको र नेपालको सार्वभौमसत्ता एवं राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा नै निहित रहेको तथ्यलाई युगान्तकारी जनआन्दोलन-२०६३ र प्रतिनिधिसभाको ज्येष्ठ ४, २०६३ को घोषणाले सम्पूर्ण राज्यसत्ता नेपाली जनतामा अन्तर्निहित भएको तथ्यलाई पुनर्स्थापित गरेकोले, राजनीतिक दलहरू र ने.क.पा. माओवादी) बीच विगतमा भएको १२ बुँदे सहमति, २०६३ साल ज्येष्ठ १२ गते भएको २५ बुँदे आचारसंहिता र ८ बुँदे सहमतिबमोजिम मुलुकमा दीगो शान्ति स्थापना गर्ने भावना, आदर्श र मर्मलाई व्यवहारमा उतार्न र शान्ति प्रक्रियालाई सुदृढ गर्दै लैजान बाञ्छनीय भएकोले सबै पक्षको सहभागिता सहित स्थानीय तहमा पूर्ण लोकतान्त्रिक वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक भएकोले देहायबमोजिमको "स्थानीय शान्ति परिषद् र सो सम्बन्धी कार्यविधि-२०६३" लागू गरिएको छ ।

१. नाम, परिभाषा प्रारम्भ

१.१ "स्थानीय शान्ति परिषद्" भन्नाले जिल्ला तहमा गठन गरिने शान्ति परिषद्हरूलाई जनाउँछ र आवश्यकतानुसार स्थानीय तहहरूमा शान्ति कायम गराउन गठन गरिने शान्ति परिषद्हरूलाई समेत जनाउँछ ।

१.२ यो कार्यविधिको नाम "स्थानीय शान्ति परिषद् र सोसम्बन्धी कार्यविधि-२०६३"रहेको छ ।

१.३ स्थानीय शान्ति परिषद्लाई छोटकरीमा 'परिषद्' भनिने छ ।

१.४ यो कार्यविधि तुरुन्त लागू हुनेछ ।

२ उद्देश्य

२.१ शान्ति प्रक्रियालाई स्थानीय तहबाट नै संस्थागत गर्दै लैजाने ।

२.२ द्वन्द्वपीडितहरूका बीच सद्भाव र मेलमिलाप कायम गराई दिगो शान्ति बहाली गराउने ।

२.३ शान्ति प्रक्रियामा सम्पूर्ण पक्षको सहभागितामा दिगो शान्ति बहाली गराई द्वन्द्वबाट विस्थापितहरूलाई राहत, सम्पत्ति फिर्ता, पुनस्थापना र ध्वस्त संरचनाहरूको पुनःर्निमाण कार्य गराउन उत्प्रेरितगर्ने ।

२.४ मुलुकमा जारीद्वन्द्वको शान्तिपूर्ण रूपान्तरणका लागि संस्थागत योगदान पुऱ्याउने ।

२.५ शान्तिपूर्ण लोकतान्त्रिक राजनीतिक वातावरण निर्माण गर्न जनमत तयार गर्ने ।

३. परिषद्को गठन

३.१ जिल्लामा एक जिल्लास्तरीय शान्ति परिषद् गठन गरिनेछ ।

३.२ परिषद्को गठन जिल्लास्तरीय सर्वदलीय संयन्त्रको अग्रसरतामा गरिनेछ ।

३.३ स्थानीय शान्ति परिषद् सरकारमा रहेका सात राजनीतिक दल, संसद्मा प्रतिनिधित्व रहेका अन्य दल, महिला, व्यावसायिक संघ-संगठन, नागरिक समाज, सामाजिक संस्था, आदिवासी, जनजाती, दलित, मधेसी, अपाङ्ग र द्वन्द्व-पीडित समेतको यथाशक्य प्रतिनिधित्व हुने गरी समावेशी प्रकृतिको हुनेछ । साथै, सहमतिका आधारमा ने.क.पा. माओवादी) का प्रतिनिधि समेतसमावेश गरिनेछन् ।

३.४ परिषद्को काम कारवाहीमा स्थानीय प्रशासनले आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

३.५ परिषद्मा संयोजकसहित १५ देखि २१ सद्स्यहरू सम्म रहनेछन् ।

३.६ परिषद्का सद्स्यहरूले आफू मध्येबाट परिषद्को संयोजक चयन गर्नेछन् ।

३.७ तोकिएका प्रतिनिधि उपस्थित हुन नसक्ने अवस्थामा दलहरूले अर्का प्रतिनिधि पठाउन सक्नेछन् ।

४. परिषद् काम,कर्तव्य र अधिकार

४.१ समाजमा समझदारी र मेलमिलापको वातावरण सृजना गरी शान्ति संस्कृतिको विकास गर्ने ।

४.२ स्थानीयस्तरमा उठेका राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक लगायतका विवादको शान्तिपूर्ण सह-अस्तित्व एवं मेलमिलापको नीतिअनुसार निरूपण गर्ने ।

४.३ शान्ति वार्ता, संविधानसभाको निर्वाचन, पुनःनिर्माणका कार्यहरूलाई सफल पार्न आवश्यक सहयोग गर्ने ।

४.४ आ-आफ्नो क्षेत्रमा उत्पन्न कुनै विवादलाई फैलिन नदिन प्रयत्न गर्ने ।

४.५ शान्ति र लोकतन्त्रको पक्षमा जनमत सृजना गर्न प्रचार-प्रसार गर्ने ।

४.६ मानव अधिकार एवं मौलिक हकको निर्वाध उपभोग गर्न सक्ने वातावरण सृजना गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।

४.७ द्वन्द्वपीडित एवं द्वन्द्वबाट विस्थापितहरूलाई आफ्नो यथास्थानमा पुनःस्थापना गराउने र कब्जा गरिएको सम्पत्ति फिर्ता गराउन आवश्यक पहल गर्ने ।

४.८ नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) बीच भएको २५ बुँदे युद्धविराम आचारसंहिताको कार्यान्वयन पक्षको स्थानीय तहमा अनुगमन गर्ने । त्यस्तो अनुगमनमा देखिएका समस्याहरूको स्थानीय तहमा नै समाधान खोज्ने । अनुगमनका क्रममा देखिएका गम्भीर विषयलाई शान्ति समितिको जानकारीमा ल्याउने ।

५. कार्य प्रक्रिया

५.१ परिषद्हरूले आफूलाई निर्दिष्ट कार्य सम्पादन गर्दा आपसी सह-अस्तित्व, सद्भाव, समझदारी, समाजको भावनात्मक एकीकरण जस्ता पक्षहरूलाई आदर्श मानेर कार्य गर्नेछन् ।

५.१० परिषद्ले कार्यविधिका रूपमा सर्वपक्षीय एवं सहभागितायुक्त छलफल, संवाद जस्ता उपायहरूलाई अपनाउनेछन् ।

६. बैठकको कार्यविधि

६.१ परिषद्को बैठक सामान्यतया १५ पन्ध्र) दिनमा एक पटक बस्नेछ । तर आवश्यकतानुसार बढी पटक पनि बस्न सक्नेछ।

६.२ परिषदको बैठक परिषदको संयोजकले बोलाउने छन् ।

६.३ परिषद्को बैठकको निर्णय संयोजकले प्रमाणित गर्नेछन् ।

७. जानकारी गराउने

७.१ परिषद्ले आफ्नो निर्णयको जानकारीसम्वन्धित दलहरू, शान्ति समिति र शान्ति सचिवालयलाई गराउने छ । साथै, आवश्यकताअनुसार त्यस्तो जानकारी स्थानिय प्रशासनलाई पनि दिइनेछ ।

७.२ आचारसहिता उल्लंघनको कुनै गम्भीर घटना घटेको पाइएमा परिषद्ले त्यस्तो जानकारी तुरुन्त शान्ति सचिवालयमार्फत शान्ति समितिलाई गराउनेछ । साथै, त्यस्तो जानकारी शान्ति सचिवालय मार्फतयुद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिलाई गराउनेछ ।

८. कार्यालय व्यवस्थापन

८.१ परिषद्को कार्यालय संचालनका लागि कार्यालय सचिवको काम गर्न रा.प.अनंकित प्रथम श्रेणी स्तरको एक जना र पियन एक जना कर्मचारीस्थानीय प्रशासनले व्यवस्था मिलाउनेछ ।

८.२ परिषद्को कार्यालयमा काजमा खटिने कर्मचारीलाई शुरु तलव स्केलको पचास प्रतिशत भत्ता दिइनेछ । त्यस्तो रकम शान्ति सचिवालयले बजेटमा व्यवस्था गरी निकासा दिनेछ ।

८.३ कार्यालय संचालन, स्टेशनरी, मसलन्द वापत शान्ति सचिवालयले हरेक परिषदलाई मासिक एकमुष्ट रु. ५,०००। (पाँच हजार) निकासा गर्नेछ ।

८.४ कार्यालयको व्यवस्था स्थानीय प्रशासनले सम्बन्धित जिल्लाको जिल्ला विकास समितिको कार्यालय वा अन्य सरकारी कार्यालय वा सार्वजनिक भवन परिसर भित्रै गर्नेछ ।

९. स्थानीय प्रशासनको भूमिका

९.१ परिषदको गठन, संबर्ध्दन तथा लिईएका निर्णयको कार्यान्वयनमा स्थानीय प्रशासनले आवश्यक समन्वय तथा सहयोग पुऱ्याउनु पर्नेछ ।

९.२ परिषद्को काम कारवाहीमा स्थानीय प्रशासनले कुनै हस्तक्षेप गर्ने छैन ।

१०. शान्ति समितिसंग सम्बन्ध

परिषद्लाई शान्ति समितिले आवश्यक ठानेको विषयमा निर्देशन दिन सक्नेछ । त्यसरीदिएको निर्देशनलाई परिषद्ले परिपालना गर्नु पर्नेछ ।

११. युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिसंग सम्बन्ध

११.१ परिषद् र युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिले एक अर्काको काममा सहयोग पुऱ्याउनेछन् । यस क्रममा परिषद्ले अनुगमन समितिसंग समन्वय गरीकार्य गर्नेछ ।

११.२ परिषद र राष्ट्रिय अनुगमन समितिले एक आपसमा आवश्यक सूचना आदान-प्रदान गरेर सहयोग पुऱ्याउनेछन् ।

१२. परिषद स्वायत्तता

१२.१ परिषद् आफूलाई निर्दिष्ट कार्यक्षेत्रमा कार्यसम्पादन गर्न स्वतन्त्र रहनेछ ।

१२.२ शान्ति सचिवालयले यसको सम्पर्क निकायका रूपमा कार्य गर्नेछ ।

१३. भङ्ग

शान्ति समितिको सिफारिसमा नेपाल सरकारले कुनै पनि परिषद् भङ्ग गर्न सक्नेछ ।

१४ विविध

परिषदको कार्यक्षमता एवं प्रभावकारिता अभिवृद्धिका लागि शान्ति सचिवालयले आवश्यक परेमा दातृ निकायसमेतको सहयोग परिषद्को सक्ने छ ।

११ | नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्रीले संयुक्त राष्ट्र संघका महामहिमलाई लेखेको पत्र

काठमाडौं,
नेपाल
२०६३, श्रावण २४

प्रधानमन्त्री

महामहिम,

नेपालमा विद्यमान शान्ति प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्रसंघको सहयोगको लागि निवेदन गर्दै, २०६३, आषाढ १८ मा मैले पत्र लेखेको कुरा यहाँ अवगत गराउन चाहन्छु। यस प्रसङ्गमा एक हप्ता अघि काठमाडौंबाट बाहिरिएको राष्ट्रसंघको टोलीले यहाँ नेपालमा शान्तिप्रक्रियाका सबै सम्बन्धित जिम्मेवार पक्षहरूसँग अर्थपूर्णर विस्तृत परामर्श गरेको कुरा अवगत गराउन चाहन्छु। उक्त राष्ट्रसंघीय टोलीले महामहिमलाई अवश्य पनि त्यसको प्रतिवेदन बुझाएको हुने छ भन्ने मैले बुझेको छु।

महामहिमज्यू, यसै प्रसङ्गमा मैले २०६३ आषाढ ०२ मा, सात राजनैतिक दलहरू र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको आठ बुँदे सम्झौता र नेपाल सरकारले उक्त सम्झौतामा व्यक्त गरेको प्रतिबद्धता बारे थप जानकारी गराउँदै, हामी नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) ले स्वतन्त्र तथा निष्पक्ष वातावरणमा संविधानसभाको निर्वाचन गराउने र समग्र शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउने सोचाइअनुरुप, तपसीलबमोजिम सहयोग पुऱ्याइदिन हुन राष्ट्रसंघलाई अनुरोध गर्दछौं।

१. नेपालमा मानव अधिकार उच्च आयुक्त (ओएचसिएचआर) को कार्यालयबाट आफ्नो मानवअधिकार अनुगमनलाई निरन्तरता दिने ।

२. युद्ध-विरामको अवधिमा आचारसंहिताको अनुगमनलाई सहयोग पुऱ्याउने ।

३. "दुवै पक्षका हतियार तथा सशस्त्र सेनाको व्यवस्थापन" को लागि राष्ट्रसंघको सहयोग लिने सहमतिको आधारमा, निश्चित क्यान्टोनमेन्टहरूभित्र नेकपा माओवादीका लडाकूहरू र उनीहरूको हतियार सिमित रहेको अनुगमन र प्रमाणित गर्ने । हातहतियार तथा खरखजाना लगायत सबै प्रकारका व्यवस्थापनको लागि बनाइएका सबै प्रकारका कार्यविधिहरू राजनीतिक दलहरू र राष्ट्रसंघको बीचमा तय गरिनेछ ।

४. नेपाली सेना ब्यारेक भित्रै रहन्छ र यसका हतियारहरू कसैको पक्ष वा विपक्षमा प्रयोग हुँदैनन् भन्ने कुराको सुनिश्चितता गर्न अनुगमन गर्ने । नेपालका राजनीतिक दलहरू र राष्ट्रसंघको बीचमा कार्यविधि तयार पारिने छ ।

५. राजनीतिक दलहरूको परामर्शमा संविधानसभा निर्वाचनको लागि निर्वाचन पर्यवेक्षण प्रदान गर्ने ।

महामहिम, यस कार्यमा मेरो सर्वोच्च ध्यानको आश्वासन व्यक्त गर्दछु,

महामहिम कोफी ए. अन्नान
महासचिव,
राष्ट्रसंघ, न्यूयोर्क
संयुक्त राज्य अमेरिका

हस्ताक्षर
(गिरिजाप्रसाद कोइराला)

१२ | नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)ले संयुक्त राष्ट्र संघका महामहिमलाई लेखेको पत्र

नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)
केन्द्रिय समिति

२०६३, श्रावण २४

महामहिम

नेपालमा विद्यमान शान्ति प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्रसंघको सहयोगको लागि निवेदन गर्दै, २०६३, श्रावण ०८ मा मैले पत्र लेखेको कुरा यहाँ अवगत गराउन चाहन्छु। यस प्रसङ्गमा एक हप्ता अघि काठमाडौंबाट बाहिरिएको राष्ट्रसंघको टोलीले यहाँ नेपालमा शान्तिप्रक्रियाका सबै सम्बन्धित जिम्मेवार पक्षहरूसंग अर्थपूर्णर विस्तृत परामर्श गरेको कुरा अवगत गराउन चाहन्छु। उक्त राष्ट्रसंघीय टोलीले महामहिमलाई अवश्य पनि त्यसको प्रतिवेदन बुझाएको हुने छ भन्ने मैले बुझेको छु।

महामहिमज्यू, यसै प्रसङ्गमा मैले २०६३ आषाढ ०२ मा, सात राजनैतिक दलहरू र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको आठ बुँदे सम्झौता र नेपाल सरकारले उक्त सम्झौतामा व्यक्त गरेको प्रतिबद्धता बारे थप जानकारी गराउँदै, हामी नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी)ले स्वतन्त्र तथा निष्पक्ष वातावरणमा संविधानसभाको निर्वाचन गराउने र समग्र शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउने सोचाइअनुरुप, तपसीलबमोजिम सहयोग पुऱ्याइदिन हुनराष्ट्रसंघलाई अनुरोध गर्दछौं।

१. नेपालमा मानव अधिकार उच्च आयुक्त (ओएचसिएचआर) को कार्यालयबाट आफ्नो मानवअधिकार अनुगमनलाई निरन्तरता दिने ।

२. युद्ध-विरामको अवधिमा आचारसंहिताको अनुगमनलाई सहयोग पुऱ्याउने ।

३. "दुवै पक्षका हतियार तथा सशस्त्र सेनाको व्यवस्थापन" को लागि राष्ट्रसंघको सहयोग लिने सहमतिको आधारमा, निश्चित क्यान्टोनमेन्टहरूभित्र नेकपा माओवादीका लडाकूहरू र उनीहरूको हतियार सिमित रहेको अनुगमन र प्रमाणित गर्ने । हातहतियार तथा खरखजाना लगायत सबै प्रकारका व्यवस्थापनको लागि बनाइएका सबै प्रकारका कार्यविधिहरू राजनीतिक दलहरू र राष्ट्रसंघको बीचमा तय गरिनेछ ।

४. नेपाली सेना ब्यारेक भित्रै रहन्छ र यसका हतियारहरू कसैको पक्ष वा विपक्षमा प्रयोग हुँदैनन् भन्ने कुराको सुनिश्चितता गर्न अनुगमन गर्ने । नेपालका राजनीतिक दलहरू र राष्ट्रसंघको बीचमा कार्यविधि तयार पारिने छ ।

५. राजनीतिक दलहरूको परामर्शमा संविधानसभा निर्वाचनकोलागि निर्वाचन पर्यवेक्षण प्रदान गर्ने ।

महामहिम, यस कार्यमा मेरो सर्वोच्च ध्यानको आश्वासन व्यक्त गर्दछु,

महामहिम कोफी ए. अन्नान,
महासचिव,
राष्ट्रसंघ, न्यूयोर्क
संयुक्त राज्य अमेरिका

हस्ताक्षर
(प्रचण्ड)
अध्यक्ष,
केन्द्रिय समिति,
नेकपा (माओवादी)

१३ | सात दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरू

नेपाली जनताले २००७ साल पहिलेदेखि हालसम्म पटक पटक गर्दै आएका ऐतिहासिक संघर्ष र जनआन्दोलनमार्फत् लोकतन्त्र, शान्ति र अग्रगमनका पक्षमा प्रकट भएको जनादेशको सम्मान गर्दै,

सात राजनीतिक दल र ने.क.पा.(माओवादी) बीच सम्पन्न १२ बुँदे समझदारी, ८ बुँदे सहमति र २५ बुँदे आचारसंहिता लगायत नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) बीच सम्पन्न सबै सम्झौता, सहमति, आचारसंहिता र संयुक्त राष्ट्र संघलाई प्रेषित समान धारणाको पत्राचार प्रति पूर्ण प्रतिवद्धताको पुनर्पुष्टि गर्दै, देशमा विद्यमान वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, लैंगिक समस्याहरूलाई समाधान गर्दै राज्यको अग्रगामी पुर्नसंरचना गर्नुपर्ने संकल्प गर्दै,

प्रतिस्पर्धात्मक वहुदलीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार,मानव अधिकार, पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता तथा कानूनी राज्यको अवधारणालगायत लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यता प्रतिको पूर्ण प्रतिवद्धतालाई दोहोऱ्याउदै,

नेपाली जनताको भयमुक्त वातावरणमा संविधानसभाको निर्वाचनमा सहभागी हुन पाउने आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै,

लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगामी आर्थिक-सामाजिक परिवर्तन तथा देशको स्वतन्त्रता, अखण्डता, सार्वभौमिकता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राख्दै २०६४ साल जेठ महिनाभित्र स्वतन्त्र र निष्पक्ष रूपले संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने दुवै पक्षको प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयन गर्न आज मिति २०६३ साल कार्तिक २२ गते साल दल र ने.क.पा.(माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठकबाट निम्न लिखित निर्णयहरू भएका छन् ।

I. विगतका सहमतिहरूको कार्यान्वयन सम्बन्धमा

१. विगतमा गरिएका सबै समझदारी, सहमति र आचारसंहितालाई पूर्ण रूपले, इमान्दारितापूर्वक र कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।

२. विगतमा राज्य र माओवादी दुवै पक्षबाट वेपत्ता पारिएका भनिएका नागरिकहरूको सम्बन्धमा छानबीन गरी स्थिति सार्वजनिक गर्न उच्चस्तरीय छानबीन आयोग गठन गर्ने ।

३. कब्जा गरिएका घरजग्गा सम्पत्ति फिर्ता गर्ने कार्यलाई तीब्रता दिने । विस्थापितहरू घर फर्किने वातावरणको सुनिश्चितता गर्ने । यस निम्ति जिल्ला-जिल्लामा दुबै पक्ष सम्मिलित समिति गठन गर्ने । यी सबै कार्यलाई एक महिनाभित्र पूर्णता दिने ।

४. राज्य र ने.क.पा.(माओवादी) द्वारा राजनीतिक नेता तथा कार्यकर्ताहरूमाथि लगाईएका सबै आरोप र अभियोगहरू फिर्ता भएको सार्वजनिक घोषणा गर्ने र दुवै तर्फका राजनीतिक बन्दीहरूलाई तुरुन्त रिहा गर्ने ।

II. सेना र हतियार व्यवस्थापन सम्बन्धमा

संविधान सभाको निर्वाचनलाई शान्तिपूर्ण, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गर्न र सेनाको लोकतान्त्रीकरण तथा पुनर्संरचना गर्न विगतमा भएका बाह्र बुँदे समझदारी, आठ बुँदे सहमति, २५ बुँदे आचारसंहिता र संयुक्त राष्ट्र संघलाई पठाइएको पाँच बुँदे पत्रको भावनाअनुरूप निम्न कामहरू गर्ने :-

माओवादी सेनाको सम्बन्धमा

१. २०६३ साल साउन २४ गते नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) को तर्फबाट संयुक्त राष्ट्र संघलाई पठाइएको पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धता अनुसार माओवादी सेनाका लडाकुहरू (Combatants) निम्नलिखित स्थानहरूमा अस्थायी शिविरहरू (Cantonments) मा सीमित रहने । संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा उनीहरूको प्रमाणीकरण र अनुगमन गर्ने ।

मुख्य शिविरहरू निम्न स्थानहरूमा रहनेछन्

१. कैलाली २. सुर्खेत ३. रोल्पा ४. पाल्पा ५. काभ्रे ६. सिन्धुली ७. इलाम मुख्य शिविरहरू वरिपरि ३/३ वटाका दरले सहायक शिविरहरू रहनेछन् ।

२. माओवादी सेनाका लडाकुहरू शिविरमा रहेपछि शिविरको सुरक्षार्थ चाहिने हातहतियार र गोलीगट्ठा वाहेक अन्य सबै हतियारहरू शिविर भित्रै सुरक्षित भण्डारण गर्ने र एकल ताल्चा लगाई चावी सम्बन्धित पक्षले नै राख्ने । सो ताल्चा लगाउने प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्र संघको निगरानीका लागि उसको रेकर्ड, साइरन सहितको संयन्त्र (Device) सम्मिलित गर्ने । भण्डारण गरिएका हातहतियारहरूको आवश्यक जाँज गर्नु पर्दा संयुक्त राष्ट्र संघले सम्बन्धित पक्षको रोहवरमा गर्ने । क्यामरा अनुगमनलगायत यस सम्बन्धका अन्य विस्तृत प्राविधिक विवरण संयुक्त राष्ट्र संघ, ने.क.पा.(माओवादी) र नेपाल सरकारका सहमतिले तयार गर्ने ।

३. माओवादी सेनाका लडाकुहरू अस्थायी शिविरमा बसिसकेपछि उनीहरूको रसदपानी लगायत अन्य आवश्यक व्यवस्था नेपाल सरकारले गर्ने ।

४. माओवादी सेनाका लडाकुहरूको रेखदेख, समायोजन र पुनर्स्थापना निम्ति अन्तरिम मन्त्रिपरिषदले विशेष समिति बनाएर काम गर्ने ।

५. माओवादी नेताहरूको सुरक्षा व्यवस्था सरकारसंगको सहमतिले गर्ने ।

नेपाली सेनाको सम्बन्धमा

६. संयुक्त राष्ट्र संघलाई प्रेषित पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धता अनुसार नेपाली सेना ब्यारेकभित्र सीमित रहने । उसका हतियारहरू कसैको पनि पक्ष या विपक्षमा प्रयोग नहुने कुराको प्रत्याभूति गर्ने । माओवादी सेनाका तर्फबाट भण्डारण भएका हतियारको बराबरी संख्यामा नेपाली सेनाले पनि आफ्ना हतियारहरू सुरक्षित भण्डारण गर्ने र एकल ताल्चा लगाई चावी सम्वन्धित पक्षले नै राख्ने । सो ताल्चा लगाउने प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्र संघको निगरानीकोलागि उसको रेकर्ड, साइरन सहितको संयन्त्र (Device) सम्मिलित गर्ने । भण्डारण गरिएका हातहतियारहरूको आवश्यक जाँच गर्नु पर्दा संयुक्त राष्ट्र संघले सम्बन्धित पक्षको रोहवरमा गर्ने । क्यामरा अनुगमन

लगायत यस सम्बन्धका अन्य विस्तृत प्राविधिक विवरण संयुक्त राष्ट्र संघ, नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी) को सहमतिले तयार गर्ने ।

७. नेपाली सेनाको नियन्त्रण, परिचालन र व्यवस्थापन नयाँ सैनिक ऐन बमोजिम मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने । अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्ले राजनीतिक सहमति र अन्तरिम व्यवस्थापिकाको सम्बन्धित समिति समेतको सुझाव लिएर नेपाली सेनाको लोकतान्त्रिकरणको विस्तृत कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने । यसअन्तर्गत नेपाली सेनाको उपयुक्त संख्या, लोकतान्त्रिक संरचना, राष्ट्रिय र समावेशी चरित्र निर्माण गर्दै लोकतन्त्र र मानवअधिकारको मूल्यद्वारा सेनालाई प्रशिक्षित गर्ने लगायतका कामहरू गर्ने ।

८. नेपाली सेनाले गर्दै आएका सीमा सुरक्षा, आरक्ष, निकुञ्ज, बैंक, विमानस्थल, विद्युतगृह, टेलिफोन टावर, केन्द्रीय सचिवालय, विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा लगायतका कामहरूलाई निरन्तता दिने ।

III. अन्तरिम संविधानका विषयवस्तुबारे

१. अन्तरिम संविधानबारे

(क) अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिद्वारा प्रस्तुत अन्तरिम संविधानलाई आज भएका सहमतिका आधारमा पूर्णता दिने ।

(ख) पुनर्स्थापित प्रतिनिधिसभाद्वारा अन्तरिम संविधान जारी गरिनेछ र नवगठित अन्तरिम विधायिकाले उक्त संविधानलाई अनुमोदन गर्नेछ ।

२. राजतन्त्रबारे

(क) मुलुकको शासन व्यवस्था सम्बन्धी कुनै पनि अधिकार राजामा रहने छैन ।

(ख) स्वर्गीय राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरूका परिवारको सम्पत्ति नेपाल सरकारको मातहतमा ल्याई ट्रष्ट बनाएर राष्ट्रहितमा प्रयोग गर्ने ।

(ग) राजाको हैसियतले राजा ज्ञानेन्द्रलाई प्राप्त भएका सबै सम्पत्तिहरू (जस्तै विभिन्न स्थानका दरबारहरु, वन तथा निकुञ्जहरु, ऐतिहासिक र पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरु आदि) राष्ट्रियकरण गर्ने ।

(घ) राजसंस्था कायम राख्ने वा नराख्नेवारे संविधानसभाको पहिलो बैठकद्वारा साधारण बहुमतले टुंगो लगाउने ।

३. अन्तरिम व्यवस्थापिका-संसद बारे

(क) अन्तरिम व्यवस्थापिका निम्न प्रकार एक सदनात्मक संसद हुनेछ :

(i) सात राजनीतिक दल र अन्य दलका हाल प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रिय सभाका निर्वाचित सदस्यहरू समेत गरी २०९ जना (जनआन्दोलनको विपक्षमा रहेकाहरू वाहेक) । संयुक्त वाम मोर्चाको वर्तमान संसदमा प्रतिनिधि नभएको हुँदा सहमतिका आधारमा मनोनयन गरिने ।

(ii) ने.क.पा.(माओवादी) को तर्फबाट ७३ जना ।

(iii) जनवर्गीय तथा पेशागत संगठन, उत्पीडित जाति तथा क्षेत्रका प्रतिनिधिहरू र राजनीतिक व्यक्तित्वहरूबाट ४८ जना सहमतिको (आधारमा मनोनित गर्ने) ।

कुल संख्या - ३३०
तर जनआन्दोलनको विपक्षमा रहेकाहरू अन्तरिम व्यवस्थापिकामा रहने छैनन् ।

(ख) अन्तरिम व्यवस्थापिकाको गठन भएपश्चात् पुनर्स्थापित प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रियसभा भंग हुने ।

(ग) अन्तरिम व्यवस्थापिका-संसद गठन भएको दिनदेखि ने.क.पा. (माओवादी) को नेतृत्वमा रहँदै आएका जनसरकार, जनअदालत लगायतका सत्तासम्बद्ध सवै निकाय भंग हुने ।

(घ) अन्तरिम व्यवस्थापिका राजनीतिक सहमतिका आधारमा संचालन गर्ने ।

४. अन्तरिम सरकारबारे

(क) सहमतिका आधारमा अन्तरिम मन्त्रिपरिषद् गठन गर्ने ।

(ख) अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्को संरचना र कार्य विभाजन आपसी सहमतिबाट तय गर्ने ।

(ग) अन्तरिम सरकारको संचालन संयुक्त जनआन्दोलनको भावना, राजनीतिक सहमति र सहकार्यको संस्कृति अनुरूप गर्ने ।

५. न्यायपालिकाबारे

(क) स्वतन्त्र न्यायपालिकाको अवधारणा र मूल्यमान्यतालाई अनुसरण गर्ने ।

(ख) न्यायपालिकालाई जनआन्दोलनको भावना, लोकतन्त्र र अन्तरिम संविधानप्रति प्रतिबद्ध बनाउने ।

(ग) संविधानसभा सम्बन्धी विवादहरूको निरूपण गर्न संवैधानिक अदालतको गठन गर्ने ।

६. संवैधानिक अंगहरूबारे

(क) प्रधानमन्त्री, प्रधान न्यायाधिश र अन्तरिम व्यवस्थापिकाका सभामुख सहितको नयाँ संवैधानिक परिषद्को व्यवस्था गरेर यस मार्फत् संवैधानिक अंगहरूको नियुक्ति लगायतका विषयहरूमा सिफारिश गर्ने व्यवस्था मिलाउने । नियुक्तिहरू गर्दा निश्चित मापदण्डलाई आधार बनाउने ।

(ख) सहमतिको आधारमा निर्वाचन आयोगलाई पूर्णता दिने ।

७. स्थानीय निकायहरूबारे

(क) सात दल र ने.क.पा.(माओवादी) को सहमतिले जिल्ला, नगर र गाउँ स्तरमा अन्तरिम स्थानीय निकाय गठन गर्ने ।

८. नागरिकता समस्या सम्बन्धमा

(क) संविधानसभाको निर्वाचन अगावै नागरिकताबाट वञ्चित सबै नेपाली नागरिकहरूलाई नागरिकताको प्रमाणपत्र वितरण गर्ने ।

(ख) २०४६ साल चैत्र मसान्तलाई आधार वर्ष मानी त्यसभन्दा अगाडि नेपालमा जन्म भई निरन्तर स्थायी बसोबास गर्दै आएका सबै नेपाली नागरिकहरूलाई सरल ढंगले नागरिकताको प्रमाणपत्र वितरण गर्ने व्यवस्था गर्ने ।

(ग) नागरिकता प्राप्तिसम्बन्धी अन्य व्यवस्था कानूनमा उल्लेख भएबमोजिम हुने ।

९. संविधानसभा निर्वाचन सम्वन्धमा

(क) आगामी २०६४ जेठ भित्र संविधानसभावको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने गरी मिति तय गर्न अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्लाई अधिकार प्रदान गर्ने ।

(ख) संविधानसभाको निर्वाचन मिश्रित प्रणालीको आधारमा गर्ने । २०५ सदस्य उम्मेदवारलाई मत दिने "पहिलो हुने निर्वाचित हुने" (First Past the Post) प्रणालीअनुसार र २०४ सदस्य पार्टीलाई मत दिने समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीअनुसार निर्वाचित हुने । यस सम्वन्धमा निर्वाचन आयोगसँग छलफल गरेर कानून वनाउने ।

(ग) दलहरूले उम्मेदवारहरू सूचीकृत गर्दा उत्पीडित जाति, क्षेत्र, मधेशी, महिला, दलितलगायत अन्य वर्ग समेतको समानुपातिक प्रतिनिधित्व गराउनु पर्ने ।

(घ) राष्ट्रिय जीवनका महत्वपूर्ण व्यक्तिहरूमध्येबाट सहमतिका आधारमा अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्बाट मनोनित हुने १६ जना ।

(ङ) संविधानसभाको कुल संख्या ४२५ कायम गर्ने ।

(च) अन्तरिम संविधान जारी हुँदाका वखत १८ वर्ष उमेर पुगेका नेपाली नागरिक मतदाता हुने ।

(छ) संविधानसभाको निर्वाचनको अनुगमन संयुक्त संघद्वारा गराउने ।

१०. राज्यको ढाँचाबारे

(क) वर्गीय, जातीय, भाषिक, लैङ्गिक, सांस्कृतिक, धार्मिक र क्षेत्रीय भेदभावको

अन्त्य गर्न राज्यको वर्तमान केन्द्रीकृत र एकात्मक ढाँचाको अन्त्य गरी राज्यको समावेशी, लोकतान्त्रिक र अग्रगामी पुनर्संरचना गर्ने ।

(ख) राज्यको पुनर्सरचनाको लागि सुझाव दिन एक उच्चस्तरीय आयोगको गठन गर्ने ।

(ग) राज्यको पुनर्सरचनाको अन्तिम टुङ्गो संविधानसभाले लगाउने ।

११. आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणवारे निर्देशक सिद्धान्तहरू

(क) सामन्तवादका सबै रूपहरूको अन्त्य गर्ने आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको न्यूनतम साझा कार्यक्रम आपसी सहमतिले तय गरेर लागू गर्दै जाने ।

(ख) सामन्ती भूस्वामित्वको अन्त्य गर्दै वैज्ञानिक भूमिसुधार कार्यक्रम लागू गर्ने नीति तय गर्ने ।

(ग) राष्ट्रिय उद्योगधन्दा र साधनश्रोतको संरक्षण र प्रवर्धन गर्ने नीति अनुसरण गर्ने ।

(घ) शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, रोजगारी र खाद्य सुरक्षामा सबै नागरिकको अधिकार स्थापित गर्ने नीति लिने ।

(ङ) सुकुम्वासी, कमैया, हलिया, हरवाचरवा लगायतका आर्थिक सामाजिक रूपले पछाडि परेका वर्गलाई जग्गा लगायत आर्थिक सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने नीति लिने ।

(च) सरकारी लाभको पदमा रहेर भष्ट्राचार गरी अकूत सम्पति आर्जन गर्नेहरू उपर कडा कार्वाही गरी दण्डित गर्ने नीति लिने ।

(छ) देशको आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरण एवं न्यायका साथै देशलाई छिटो समुन्नत र आर्थिक रूपले समृद्धशाली बनाउन एक साझा विकास अवधारणा निर्माण गर्ने ।

(ज) श्रमिकका पेशागत अधिकारको सुनिश्चितता गर्दै उद्योगधन्दा, व्यापार, निर्यात प्रवर्धन आदिको लागि लगानी वृद्धि गरी रोजगारी एवं आय आर्जनका अवसरहरूको व्यापक वृद्धि गर्ने नीति अनुसरण गर्ने ।

IV. द्वन्द्वपीडितहरूको व्यवस्थापन सम्वन्धमा

१. सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा मारिएकाहरूको परिवारलाई तथा यस क्रममा घाइते भई अपांग र अशक्त भएकाहरूलाई उचित राहत, सम्मान तथा पुनर्स्थापनाको व्यवस्था गर्ने ।

२. छानवीन आयोगको प्रतिवेदनको आधारमा वेपत्ता भएकाहरूको पीडित परिवारलाई राहत उपलव्ध गराउने ।

३. सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा विस्थापितहरूको पुनर्स्थापना गर्न नष्ट भएका निजी तथा सार्वजनिक सम्पतिहरूको हकमा राहत प्रमाण गर्न तथा ध्वस्त संरचनाहरूको पुर्ननिर्माण गर्न विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

४. सशस्त्र द्वन्दको क्रममा मानव अधिकारको गम्भिर उल्लंघन गर्ने तथा मानवता विरुद्धको अपराधमा संलग्नहरूको वारेमा सत्य अन्वेषण गर्न र समाजमा मेलमिलापको वातावरण निर्माण गर्न आपसी सहमतिबाट उच्चस्तरीय सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको गठन गर्ने ।

V. विविध

१. सवै सहमति र सम्झौताहरूको कार्यन्वयन भए नभएको अनुगमन गर्न सहमतिले एक उच्चस्तरीय सयुक्त अनुगमन समिति गठन गर्ने ।

२. आचारसंहिता, समझदारी-सहमति, सम्झौता तथा कानून विपरितका गतिविधि एवं कामकारवाही गर्ने जो कसैलाई पनि सरकारले कारवाही गरी दण्डित गर्नेछ ।

३. गणतन्त्र, आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरण, जनमत संग्रह, निर्वाचन प्रणालीलगायत अहिले साझा सहमति कायम हुन नसकेका विषयहरूमा पार्टीहरू संविधान सभाको निर्वाचनको क्रममा आ-आफ्ना नीति र मतअनुसार प्रस्तुत हुन स्वतन्त्र हुने छन् ।

VI. समय-तालिका

१. नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) वीच विस्तृत शान्ति सम्झौता २०६३ कार्तिक ३० गतेसम्म गर्ने ।

२. उल्लेखित ॥ १ बमोजिम २०६३ मंसिर ५ गतेभित्र माओवादी सेनाका लडाकुहरू हातहतियारसहित निर्धारित शिविरमा जम्मा (Confine) भैसक्ने र हतियार भण्डारण गर्ने । संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा उनीहरूको प्रमाणीकरण र अनुगमन गर्ने ।

३. उल्लेखित ॥ ५ बमोजिम २०६३ मंसिर ५ गतेभित्र नेपाली सेना व्यारेकभित्र सिमित रहने, निर्धारित हातहतियार भण्डारण गर्ने र त्यसको अनुगमन संयुक्त राष्ट्र संघले गर्ने ।

४. २०६३ मंसिर ५ गतेभित्र अन्तरिम संविधानलाई पूर्णता दिने ।

५. २०६३ मंसिर १० गतेभित्र अन्तरिम संविधान जारी गर्ने, अन्तरिम व्यवस्थापिकाको गठन गर्ने र प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रियसभाको विघटन गर्ने ।

६. २०६३ मंसिर १५ सम्म अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्को गठन गर्ने ।

मितिः २०६३ कार्तिक २२

हस्ताक्षर
प्रचण्ड
अध्यक्ष, नेकपा (माओवादी)

हस्ताक्षर
गिरिजा प्रसाद कोइराला
प्रधानमन्त्री
तथा सभापति, नेपाली कांग्रेस

हस्ताक्षर
माधवकुमार नेपाल
महासचिव, नेकपा (एमाले)

हस्ताक्षर
शेर बहादुर देउवा
सभापति, नेपाली काँग्रेस (प्रजातान्त्रिक)

हस्ताक्षर
अमिक शेरचन
उप-प्रधानमन्त्री
तथा अध्यक्ष, जनमोर्चा नेपाल

हस्ताक्षर
भरत विमल यादव
उपाध्यक्ष, नेपाल सद्भावना पार्टी (आनन्दीदेवी)

हस्ताक्षर
नारायणमान बिजुक्छे
अध्यक्ष, नेपाल मजदूर किसान पार्टी

हस्ताक्षर
सि.पी.मैनाली
अध्यक्ष, संयुक्त वाम मोर्चा

सात राजनीतिक दल र नेकपा (माओवादी) को उच्चस्तरीय नेतृत्वको निर्णय सम्बन्धमा एमालेको फरक विचार

माथिका निर्णयहरूमा अन्य सबै दलहरूको सहमति भएकाले कार्यान्वयनमा जाने कुरामा सहमत हुँदै हाम्रो पार्टीको निम्नबमोजिम भिन्न मत रहेको छ :

१. राजसंस्था राख्ने वा नराख्ने भन्ने बारेमा संविधान सभाको निर्वाचनसंग सँगै जनमत संग्रह गर्नुपर्छ भन्ने ने.क.पा.(एमाले) को भिन्न मत रहेको छ ।

२. संविधान सभाको निर्वाचनको निम्ति समानुपातिक प्रणाली नै अपनाउन सबैभन्दा लोकतान्त्रिक तरिका हुन्छ भन्ने ने.क.पा.(एमाले) को भिन्न मत रहेको छ ।

हस्ताक्षर
(माधव कुमार नेपाल)
२०६३/०७/२२ १.१५ राती
महासचिव
ने.क.पा.(एमाले)

१४ | नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच भएको विस्तृत शान्ति सम्झौता

प्रस्तावना

नेपाली जनताले २००७ साल पहिलेदेखि हालसम्म पटकपटक गर्दै आएका ऐतिहासिक संघर्ष र जनआन्दोलनमार्फत लोकतन्त्र, शान्ति र अग्रगमनका पक्षमा प्रकट भएको जनादेशको सम्मान गर्दै,

सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीच सम्पन्न १२ बुँदे समझदारी, ८ बुँदे सहमति, नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच सम्पन्न २५ बुँदे आचारसंहिता, २०६३ साल कार्तिक २२ गते सात राजनीतिक दल र नेकपा माओवादीका शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरूलगायत नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) बीच सम्पन्न सबै सम्झौता, सहमति, आचारसंहिता र संयुक्त राष्ट्रसंघलाई प्रेषित समान धारणाको पत्राचारप्रति पूर्ण प्रतिवद्धताको पुनर्पुष्टि गर्दै,

देशमा विद्यमान वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, लैंगिक समस्याहरूलाई समाधान गर्न राज्यको अग्रगामी पुनर्संरचना गर्ने संकल्प गर्दै,

प्रतिस्पर्धात्मक बहुदलीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार, मानव अधिकार, पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता तथा कानुनी राज्यको अवधारणालगायत लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यताप्रतिको पूर्ण प्रतिवद्धतालाई दोहोऱ्याउँदै,

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र, १९४८ तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानुन तथा मानव अधिकारसम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्त र मान्यताहरूप्रति प्रतिवद्ध रहँदै,

स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयमुक्त वातावरणमा संविधानसभाको निर्वाचनमा सहभागी हुन पाउने नेपाली जनताको आधारभूत अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै,

लोकतन्त्र, शान्ति, समृद्धि, अग्रगामी आर्थिक-सामाजिक परिवर्तन तथा देशको स्वतन्त्रता, अखण्डता, सार्वभौमिकता र स्वाभिमानलाई केन्द्रमा राख्दै,

२०६४ साल जेठ महिनाभित्र स्वतन्त्र र निष्पक्ष रूपले संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने प्रतिवद्धतालाई कार्यान्वयन गर्ने दृढता व्यक्त गर्दै,

संविधानसभामार्फत नेपाली जनताको सार्वभौमसत्ताको सुनिश्चितता, अग्रगामी राजनीतिक निकास, राज्यको लोकतान्त्रिक पुनर्संरचना र आर्थिक-सामाजिक-सांस्कृतिक रूपान्तरण गर्न दुवै पक्षबीच भएको राजनीतिक सहमतिका आधारमा देशमा २०५२ सालदेखि चल्दै आएको सशस्त्र द्वन्द्वलाई अन्त्य गरी शान्तिपूर्ण सहकार्यको नयां अध्याय प्रारम्भ भएको घोषणा गर्दै,

नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच भएको युद्धविरामलाई दीर्घकालीन शान्तिमा परिणत गर्ने प्रतिबद्धताका साथ नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच यो विस्तृत शान्ति सम्झौता सम्पन्न गरिएको छ ।

१. प्रारम्भिक

१.१ यस सम्झौताको नाम 'विस्तृत शान्ति सम्झौता, २०६३' रहेको छ । छोटकरीमा यस सम्झौतालाई शान्ति सम्झौता भनिनेछ ।

१.२ यो सम्झौता सरकार पक्ष र माओवादी पक्षको सार्वजनिक घोषणामार्फत आजैका मितिदेखि लागू हुनेछ ।

१.३ दुवै पक्षले आ-आफ्नो मातहतका सबै निकायलाई यो सम्झौता तत्काल कार्यान्वयन तथा पालना गर्न आवश्यक निर्देशन जारी गर्नेछन् र कार्यान्वयन गर्ने गराउने छन् ।

१.४ अनुसूचीमा संलग्न सात राजनीतिक दल, सरकार र माओवादी पक्षबीच भएका सबै सहमति, समझदारी, आचारसंहिता र निर्णयहरू यस सम्झौताको अभिन्न अङ्ग मानिने छन् ।

१.५ यो सम्झौता कार्यान्वयन गर्न आवश्यकताअनुसार पछि गरिने सहमति र सम्झौताहरू पनि यसैका अंग मानिने छन् ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस सम्झौतामा

(क) 'युद्धविराम' भन्नाले नेपाल सरकार तथा ने.क.पा. (माओवादी) बीच एक अर्कालाई लक्षित गरी गरिने सबै प्रकारका आक्रमण, अपहरण, बेपत्ता, थुनछेक, सशस्त्र बलहरूको परिचालन, सुदृढीकरण, आक्रामक एवं हिंसात्मक कारबाही तथा जुनसुकै माध्यमबाट समाजमा विध्वंश फैलाउने, उत्तेजित पार्ने एवम् भड्काउने क्रियाकलाप निषेध गर्ने कार्यलाई जनाउँछ ।

(ख) 'अन्तरिम संविधान' भन्नाले संविधानसभाद्वारा नयाँ संविधान निर्माण भई लागू नभएसम्मको लागि जारी गरिने नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ लाई जनाउूछ ।

(ग) 'अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्' भन्नाले अन्तरिम संविधानबमोजिम गठन हुने अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्' लाई जनाउँछ ।

(घ) 'दुवै पक्ष' भन्नाले नेपाल सरकार पक्ष र नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) पक्षलाई जनाउँछ ।

(ङ) 'प्रचलित कानुन' भन्नाले नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ र यससंग नबाझिएका प्रचलित नेपाल कानुनलाई जनाउँछ । तर यस परिभाषाले अन्तरिम संविधान २०६३ जारी हुनु अघिको कानुनी व्यवस्थालाई बाधा पुऱ्याउने छैन ।

(च) 'प्रमाणीकरण' भन्नाले संयुक्त राष्ट्रसंघले सेना, लडाकु र हतियारको प्रमाणीकरण गरी यथार्थ लगत तयार पार्ने विषयलाई जनाउँछ ।

३. राजनीतिक-आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरण र द्वन्द्व व्यवस्थापन

दुवै पक्ष देहायबमोजिम राजनीतिक-आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरणको नीति तथा कार्यक्रम अवलम्बन गर्न र देशमा विद्यमान द्वन्द्वको सकारात्मक ढङ्गले व्यवस्थापन गर्न सहमत छन् :

३.१. २०६३ कार्तिक २२ गते सम्पन्न सात दल र नेकपा (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरू (अनुसूची-६) का आधारमा देशमा अग्रगामी राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन सुनिश्चित गर्ने ।

३.२ अन्तरिम संविधानका आधारमा अन्तरिम व्यवस्थापिका -संसद् गठन गर्ने र अन्तरिम सरकारद्वारा आगामी २०६४ जेठ महिनाभित्र स्वतन्त्र र निष्पक्ष रूपमा संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने र नेपाली जनतामा अन्तरनिहित सार्वभौमसत्ताको व्यवहारिक प्रत्याभूति गर्ने ।

३.३ मुलुकको शासन व्यवस्थासम्बन्धी कुनै पनि अधिकार राजामा नरहने । स्वर्गीय राजा वीरेन्द्र, रानी ऐश्वर्य र निजहरूका परिवारको सम्पत्ति नेपाल सरकारको मातहतमा ल्याई ट्रष्ट बनाएर राष्ट्रहितमा प्रयोग गर्ने । राजाको हैसियतले राजा ज्ञानेन्द्रलाई प्राप्त भएका सबै सम्पत्तिहरू (जस्तै विभिन्न स्थानका दरबारहरू, वन तथा निकुञ्जहरू, ऐतिहासिक र पुरातात्विक महत्वका सम्पदाहरू आदि) राष्ट्रियकरण गर्ने । राजसंस्था कायम राख्ने या नराख्नेबारे संविधानसभाको पहिलो बैठकद्वारा साधारण बहुमतले टुंगो लगाउने ।

३.४ विश्वव्यापी रूपमा स्वीकृत आधारभूत मानव अधिकार, बहुदलीय प्रतिस्पर्धात्मक लोकतान्त्रिक प्रणाली, जनतामा निहित सार्वभौमसत्ता र जनताको सर्वोच्चता, संवैधानिक सन्तुलन र नियन्त्रण, विधिको शासन, सामाजिक न्याय र समानता, स्वतन्त्र न्यायपालिका, आवधिक निर्वाचन, नागरिक समाजको अनुगमन, पूर्ण प्रेस स्वतन्त्रता, जनताको सूचनाको अधिकार, राजनीतिक दलहरूका क्रियाकलापहरूमा पारदर्शिता र जवाफदेहिता, जनसहभागिता, निष्पक्ष, सक्षम तथा स्वच्छ प्रशासनतन्त्रका अवधारणाहरूको पूर्ण परिपालना गर्ने राजनीतिक प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।

३.५ वर्गीय, जातीय, भाषिक, लैङ्गिक, सांस्कृतिक, धार्मिक र क्षेत्रीय भेदभावको अन्त्य गर्दै महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेसी, उत्पीडित, उपेक्षित र अल्पसङ्ख्यक समुदाय, पिछडिएका क्षेत्रलगायतका समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न राज्यको वर्तमान केन्द्रीकृत र एकात्मक ढाँचाको अन्त्य गरी राज्यको समावेशी, लोकतान्त्रिक र अग्रगामी पुनर्संरचना गर्ने ।

३.६ सामन्तवादका सबै रूपहरूको अन्त्य गर्ने आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको न्यूनतम साझा कार्यक्रम आपसी सहमतिले तय गरेर लागू गर्दै जाने ।

३.७ सामन्ती भूस्वामित्वको अन्त्य गर्दै वैज्ञानिक भूमिसुधार कार्यक्रम लागू गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।

३.८ राष्ट्रिय उद्योगधन्दा र साधन स्रोतको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने नीति अनुसरण गर्ने ।

३.९ शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, रोजगारी र खाद्य सुरक्षामा सबै नागरिकको अधिकार स्थापित गर्ने नीति लिने ।

३.१० सुकुम्वासी, कमैया, हलिया, हरवाचरवालगायतका आर्थिक सामाजिक रूपले पछाडि परेका वर्गलाई जग्गालगायत आर्थिक सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने नीति लिने ।

३.११ सरकारी लाभको पदमा रहेर भ्रष्टाचार गरी अकुत सम्पत्ति आर्जन गर्नेहरूउपर कडा कारबाही गरी दण्डित गर्ने नीति लिने ।

३.१२ देशको आर्थिक-सामाजिक रूपान्तरण एवं न्यायका साथै देशलाई छिटो समुन्नत र आर्थिक रूपले समृद्धशाली बनाउन एक साझा विकास अवधारणा निर्माण गर्ने ।

३.१३ श्रमिकका पेसागत अधिकारको सुनिश्चितता गर्दै उद्योगधन्दा, व्यापार, निर्यात प्रवर्द्धन आदिका लागि लगानी वृद्धि गरी रोजगारी एवं आय आर्जनका अवसरहरूको व्यापक वृद्धि गर्ने नीति अनुसरण गर्ने ।

४. सेना र हतियार व्यवस्थापन

संविधानसभाको निर्वाचनलाई शान्तिपूर्ण, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गर्न र सेनाको लोकतान्त्रिकरण तथा पुनर्संरचना गर्न विगतमा भएका बाह्र बुँदे समझदारी, आठ बुँदे सहमति, पच्चीस बुँदे आचारसंहिता, संयुक्त राष्ट्रसंघलाई पठाइएको पाँच बुँदे पत्र र कार्तिक २२ गते सम्पन्न शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरू अनुरूप निम्नकामहरू गर्ने-

माओवादी सेनाको सम्बन्धमा

४.१ २०६३ साल साउन २४ गते नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) को तर्फबाट संयुक्त राष्ट्रसंघलाई पठाइएको पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धताअनुसार माओवादी सेनाका लडाकुहरू निम्नलिखित स्थानहरूमा अस्थायी शिविरहरूमा सीमित रहने। संयुक्त राष्ट्रसंघद्वारा उनीहरूको प्रमाणीकरण र अनुगमन गर्ने।

मुख्य शिविरहरू निम्न स्थानहरूमा रहनेछन् :
१. कैलाली २. सुर्खेत ३. रोल्पा ४. नवलपरासी ५ . चितवन ६. सिन्धुली ७. इलाम

मुख्य शिविरहरू वरिपरि ३/३ वटाका दरले सहायक शिविरहरू रहनेछन्।

४.२. माओवादी सेनाका लडाकुहरू शिविरमा रहेपछि शिविरको सुरक्षार्थ चाहिने हातहतियार र गोलीगट्ठाबाहेक अन्य सबै हतियारहरू शिविरभित्रै सुरक्षित भण्डारण गर्ने र एकल ताल्चा लगाई चाबी सम्बन्धित पक्षले नै राख्ने। सो ताल्चा लगाउने प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्रसंघको निगरानीका लागि उसको रेकर्ड, साइरनसहितको संयन्त्र सम्मिलित गर्ने। भण्डारण गरिएका हातहतियारहरूको आवश्यक जाँच गर्नुपर्दा संयुक्त राष्ट्रसंघले सम्बन्धित पक्षको रोहवरमा गर्ने। क्यामरा अनुगमनलगायत यस सम्बन्धका अन्य विस्तृत प्राविधिक विवरण संयुक्त राष्ट्रसंघ, ने.क.पा. (माओवादी) र नेपाल सरकारका सहमतिले तयार गर्ने।

४.३. माओवादी सेनाका लडाकुहरू अस्थायी शिविरमा बसिसकेपछि उनीहरूको रसदपानीलगायत अन्य आवश्यक व्यवस्था नेपाल सरकारले गर्ने।

४.४ माओवादी सेनाका लडाकुहरूको रेखदेख, समायोजन र पुनर्स्थापना निम्ति अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्ले विशेष कमिटी बनाएर काम गर्ने।

४.५ माओवादी नेताहरूको सुरक्षा व्यवस्था सरकारसँगको सहमतिले गर्ने।

नेपाली सेनाको सम्बन्धमा

४.६ संयुक्त राष्ट्रसंघलाई प्रेषित पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धताअनुसार नेपाली सेना ब्यारेकभित्र सीमित रहने। उसका हतियारहरू कसैको पनि पक्ष या विपक्षमा प्रयोग नहुने कुराको प्रत्याभूति गर्ने। माओवादी सेनाका तर्फबाट भण्डारण भएका हतियारको बराबरी संख्यामा नेपाली सेनाले पनि आफ्ना हतियारहरू सुरक्षित भण्डारण गर्ने र एकल ताल्चा लगाई चाबी सम्बन्धित पक्षले नै राख्ने। सो ताल्चा लगाउने प्रक्रियामा संयुक्त राष्ट्रसंघको निगरानीको लागि उसको रेकर्ड, साइरनसहितको संयन्त्र सम्मिलित गर्ने। भण्डारण गरिएका हातहतियारहरूको आवश्यक जाँच गर्नुपर्दा संयुक्त राष्ट्रसंघले सम्बन्धित पक्षको रोहवरमा गर्ने। क्यामरा अनुगमनलगायत यस सम्बन्धका अन्य विस्तृत प्राविधिक विवरण संयुक्त राष्ट्रसंघ, नेपाल सरकार र ने.क.पा. (माओवादी) को सहमतिले तयार गर्ने।

४.७ नेपाली सेनाको नियन्त्रण, परिचालन र व्यवस्थापन नयाँ सैनिक ऐनबमोजिम मन्त्रिपरिषद्ले गर्ने। अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्ले राजनीतिक सहमति र अन्तरिम व्यवस्थापिकाको सम्बन्धित समितिसमेतको सुझाव लिएर नेपाली सेनाको लोकतान्त्रिकरणको विस्तृत कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने। यसअन्तर्गत नेपाली सेनाको उपयुक्त संख्या, लोकतान्त्रिक संरचना, राष्ट्रिय र समावेशी चरित्र निर्माण गर्दै लोकतन्त्र र मानव अधिकारको मूल्यद्वारा सेनालाई प्रशिक्षित गर्नेलगायतका कामहरू गर्ने।

४.८ नेपाली सेनाले गर्दै आएका सीमा सुरक्षा, आरक्ष, निकुञ्ज, बैंक, विमानस्थल, विद्युत् गृह, टेलिफोन टावर, केन्द्रीय सचिवालय, विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षालगायतका कामहरूलाई निरन्तता दिने।

५. युद्धविराम

५.१ सैन्य कारबाही र सशस्त्र परिचालनको अन्त्य

५.१.१ दुवै पक्ष देहायमा उल्लिखित कार्य नगर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छन् :-

क) प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा एक अर्कोप्रति लक्षित कुनै पनि किसिमको हात हतियारको प्रयोग वा आक्रमण गर्ने कार्य,

ख) दुवै पक्षको सहमतिले हातहतियार भण्डारण गरिएको स्थानमा हातहतियारसहित या रहित रूपमा अर्को पक्षको हातहतियार खानतलासी वा बरामदी गर्ने कार्य,

ग) कुनै व्यक्तिलाई नोक्सानी गर्ने वा मानसिक दवाब पुऱ्याउने कार्य,

घ) एक अर्कालाई लक्षित गरी धराप (एम्बुस) थाप्ने कार्य,

ङ) हत्या तथा हिंसात्मक कारबाहीहरू

च) अपहरण/पक्राउ/ थुनछेक/बेपत्ता पार्ने कार्य

छ) सार्वजनिक/निजी/सरकारी वा सैनिक सम्पत्ति नोक्सानी,

ज) हवाई आक्रमण वा बम्बारी,

झ) जमिनमुनि बारुद बिछ्याउने कार्य (माइनिङ्ग) र विध्वंसात्मक कार्य (स्याबोटेज),

ञ) एक अर्काको सैनिक गतिविधिको सुराकी गर्ने कार्य ।

५.१.२ दुवै पक्षले थप सैन्य भर्ती गर्ने छैनन् र हातहतियार, गोलीगट्ठा तथा विस्फोटक पदार्थ ओसारपसार वा एक अर्का विरुद्ध सैनिक हर्कत गर्ने छैनन् ।

तर, अन्तर्राष्ट्रिय सीमा र भन्सार विन्दुमा हातहतियार, विस्फोटक पदार्थ वा त्यसको अंश वा कच्चा पदार्थजस्ता सामानहरू गैरकानुनी रूपमा ओसारपसार गर्ने कार्य रोक्ने सम्बन्धमा अन्तरिम सरकारले सुरक्षा निकाय परिचालन गरी गस्ती गर्न, खानतलासी गर्न वा बरामदी गर्न सक्नेछ ।

५.१.३ कुनै पनि व्यक्ति वा समूह अवैध हातहतियार, गोलीगट्ठा र विस्फोटक पदार्थ साथमा लिई आवतजावत गर्ने छैनन् ।

५.१.४ दुवै पक्ष युद्धको समयमा प्रयोग गरिएका धराप तथा बारुदी सुरुङहरूको रेखाङ्कन, भण्डारण ३० दिनभित्र एक अर्कालाई जानकारी दिन र ६० दिनभित्र निष्क्रिय र निर्मूल गर्न एक अर्कालाई सहयोग गर्नेछन् ।

५.१.५ कुनै पनि नागरिक सभा वा राजनैतिक सभा वा सार्वजनिक कार्यक्रममा दुवै पक्षका सेना हतियार वा कम्ब्याट पोसाकसहित उपस्थित हुने छैनन् ।

५.१.६ नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीले जनआन्दोलन र शान्ति सम्झौताको मर्म र भावनाअनुरूप तथा प्रचलित कानुनबमोजिम कानुन व्यवस्था र शान्ति सुव्यवस्था एवं अपराध अनुसन्धानको कार्य चालू राख्नेछ ।

५.१.७ एक पक्षका सशस्त्र व्यक्तिले अर्को पक्षका सशस्त्र व्यक्तिलाई 'शत्रु' भनी सम्बोधन गर्न र व्यवहार गर्नसमेत रोक लगाउने गरी आ-आफ्ना सशस्त्र निकाय र व्यक्तिलाई परिपत्र गर्नेछन् ।

५.१.८ सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा कब्जा गरिएका, ताला लगाइएका वा प्रयोग गर्न नदिइएका सरकारी, सार्वजनिक, निजी भवन, जमिन तथा अन्य सम्पत्तिहरू लगत खडा गरी तत्काल फिर्ता गर्न दुवै पक्ष सहमति व्यक्त गर्छन् ।

५.२ स्थिति सामान्यीकरणका उपायहरू

५.२..१ इच्छाविपरीत तथा प्रचलित कानुन प्रतिकूल नगद तथा जिन्सी संकलन र कर असुली गर्न पाइने छैन ।

५.२..२ आफ्ना कब्जामा रहेका मानिसहरूको बारेमा जानकारी सार्वजनिक गरी १५ दिनभित्र सबैलाई मुक्त गर्न दुवै पक्ष मञ्जुर गर्छन् ।

५.२.३ दुवै पक्षद्वारा बेपत्ता पारिएका व्यक्तिहरूको तथा युद्धको समयमा मारिएकाहरूको वास्तविक नाम, थर र घरको ठेगाना सम्झौता भएको मितिले ६० दिनभित्र सूचनाहरू सार्वजनिक गरी परिवारजनलाई समेत जानकारी उपलब्ध गराउन मञ्जुर गर्छन् ।

५.२.४ दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वबाट उत्पन्न विषम परिस्थितिलाई सामान्यीकरण गर्दै समाजमा शान्ति कायम गराउन तथा युद्धबाट पीडित र विस्थापित व्यक्तिहरूको लागि राहत कार्य र पुनर्स्थापन गराउन राष्ट्रिय शान्ति तथा पुनर्स्थापन आयोग गठन गर्न र त्यसमार्फत यससम्बन्धी काम अगाडि बढाउन सहमत छन् ।

५.२.५ दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लंघन गर्ने तथा मानवता विरुद्धको अपराधमा संलग्नहरूको बारेमा सत्य अन्वेषण गर्न र समाजमा मेलमिलापको वातावरण निर्माण गर्न आपसी सहमतिबाट उच्चस्तरीय सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोगको गठन गर्न सहमत छन् ।

५.२.६ दुवै पक्ष नेपाली समाजमा लोकतन्त्र, शान्ति र अग्रगामी परिवर्तन सुनिश्चित गर्ने प्रतिवद्धताका साथ देशमा विद्यमान सबै स्वरूपका युद्ध, आक्रमण, प्रत्याक्रमण, हिंसा र प्रतिहिंसा परित्याग गर्ने प्रतिज्ञा गर्छन् । शान्ति स्थापना र शान्तिसुरक्षाको व्यवस्थामा दुवै पक्षले एक अर्कालाई सहयोग गर्ने कुरामा सहमति रहेको छ ।

५.२.७ दुवै पक्ष विभिन्न व्यक्तिहरूलाई राजनीतिक कारणले लगाइएका आरोप, दाबी, उजुरी र विचाराधीन रहेका मुद्दामामिला फिर्ता लिन र थुनामा राखिएका बन्दीहरूको स्थिति तत्कालै सार्वजनिक गरी तुरुन्त रिहा गरिने ग्यारेन्टी गर्छन् ।

५.२.८ दुवै पक्ष सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई राजनीतिक पूर्वाग्रह बिना स्वेच्छाले आ-आफ्नो पैतृक वा पूर्व बसोबासको स्थानमा फर्कन दिन, युद्धका कारणले नष्ट भएका पूर्वाधारहरू पुनर्निर्माण गर्न र विस्थापित व्यक्तिहरूलाई ससम्मान पुर्नस्थापना तथा सामाजीकरण गर्न प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छन् ।

५.२.९ उपरोक्त सन्दर्भमा उत्पन्न समस्याहरू आपसी सहमतिको आधारमा समाधान गर्न एवं आपसी सम्बन्ध सामान्यीकरण तथा मेलमिलाप गर्न अनुकूल वातावरण सिर्जना गर्ने कार्यमा सबै राजनीतिक दलहरू, नागरिक समाज र स्थानीय संघ संस्थाहरूसमेतको सहयोगमा व्यक्तिगत तथा सामूहिक रूपमा उत्तरदायित्व लिई कार्यान्वयन गर्न गराउन दुवै पक्ष सहमत छन् ।

५.२.१० दुवै पक्ष परिवारका कुनै सदस्य एक अर्का पक्षसूग सम्बद्ध भएका आधारमा परिवारका अन्य सदस्यहरूमाथि कुनै पनि विभेद नगर्न र कुनै पनि दबाब नदिन प्रतिवद्धता जाहेर गर्छन् ।

५.२.११ नेपाल सरकार तथा सार्वजनिक निकायका कर्मचारीहरूलाई देशको कुनै पनि भागमा स्वतन्त्र रूपमा आवतजावत गर्न, आफ्नो कर्तव्य पालन गर्न तथा आफ्नो कार्यसम्पादनको क्रममा तिनीहरूलाई कुनै पनि किसिमको बाधा अवरोध खडा नगर्न र त्यस्तो अवरोध खडा हुन नदिन तथा उनीहरूको काममा सहयोग गर्न दुवै पक्ष सहमत छन् ।

५.२.१२ संयुक्त राष्ट्रसंघ, अन्तर्राष्ट्रिय दातृ समुदायलगायत नेपालस्थित कूटनैतिक नियोग, राष्ट्रिय वा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, प्रेस, मानव अधिकारवादीहरू, निर्वाचन पर्यवेक्षक तथा विदेशी पर्यटकहरूलाई नेपाल राज्यभित्र कानुनबमोजिम निर्वाध आवतजावत गर्न दिने कुरामा दुवै पक्ष सहमत छन् ।

५.२.१३ दुवै पक्ष प्रचार-प्रसारका कार्यक्रमहरू शिष्ट र मर्यादित ढङ्गले सञ्चालन गर्न प्रतिवद्ध छन् ।

६. युद्ध समाप्ति

६.१ २०६३ कात्तिक २२ गते सात राजनीतिक दल र नेकपा (माओवादी) बीच सम्पन्न ऐतिहासिक सहमतिको आधारमा सरकार माओवादीबीच चालू युद्धविरामलाई स्थायी रूप दिदै २०५२ सालदेखि चलिआएको सशस्त्र युद्ध समाप्त भएको घोषणा गर्छौं ।

६.२ सात दल र नेकपा (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको २०६३ साल कात्तिक २२ गतेको बैठकबाट भएका निर्णयहरू दीर्घकालीन शान्तिको लागि मूल नीतिगत आधार हुनेछन् ।

६.३ नेपाली सेना ब्यारेकमा र माओवादी सेनाका लडाकुहरू अस्थायी शिविरमा आइसकेपछि सहमति, सम्झौता र कानुन प्रतिकूल हतियार राख्न, प्रदर्शन, डरत्रास र कुनै पनि रूपमा हिंसा र हतियारको प्रयोग गर्न कानुनतः दण्डनीय हुनेछ ।

६.४ दुवै पक्षका सेनाले कसैको पक्ष वा विपक्षमा प्रचार-प्रसार गर्न र पक्ष विपक्षमा लाग्न पाउने छैनन् । तर उनीहरूलाई मताधिकारबाट वञ्चित गरिने छैन ।

७. मानव अधिकार, मौलिक अधिकार र मानवीय कानुनको परिपालना

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्र, १९४८ तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानुन र मानव अधिकारसम्बन्धी आधारभूत सिद्धान्त र मान्यताहरूप्रति प्रतिवद्ध रहँदै दुवै पक्ष देहायका विषयहरूमा आफ्नो सहमति जनाउँछन् :

७.१ मानव अधिकार

७.१.१ दुवै पक्षले मानव अधिकारप्रतिको सम्मान र संरक्षण तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानुनप्रतिको प्रतिबद्धताको पुनः पुष्टि गर्छन् र कुनै पनि व्यक्तिउपर वर्ण, लिङ्ग, भाषा, धर्म, उमेर, जात जाति, राष्ट्रिय वा सामाजिक उत्पत्ति, सम्पत्ति, अपांगता, जन्म र अन्य हैसियत, विचार वा आस्थाको आधारमा भेदभाव हुनु हुँदैन भन्ने कुरालाई स्वीकार गर्छन् ।

७.१.२ दुवै पक्ष नेपाली जनताको नागरिक, राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारको उपभोग गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न सहमत छन् र भविष्यमा कुनै पनि अवस्थामा यस्ता अधिकार हनन नहुने वातावरण बनाउन प्रतिवद्ध छन् ।

७.१.३ दुवै पक्ष सम्झौता पत्रमा उल्लेख भएका अधिकारको उपभोगमा बाधा पुऱ्याउने जिम्मेवार व्यक्तिहरूमाथि कानुनअनुसार निष्पक्ष छानबिन तथा कारबाही हुनेछ भनी प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछन् र दण्डहीनतालाई प्रश्रय नदिने सुनिश्चितता प्रदान गर्छन् । यसका साथै द्वन्द्व र यातनापीडित तथा बेपत्ता पारिएकाहरूको परिवारको राहत प्राप्त गर्ने अधिकारलाई समेत सुनिश्चित गर्छन् ।

७.१.४ दुवै पक्षले सर्वसाधारणलाई यातना दिने, अपहरण गर्ने, जबरजस्ती कुनै काममा लगाउने काम गर्ने छैनन् र त्यस्ता कार्यलाई निरुत्साहित गर्न आवश्यक कारबाहीसमेत गर्नेछन् ।

७.१.५ दुवै पक्षले धर्म निरपेक्षताको मूल्य मान्यताका आधारमा कुनै पनि सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक संवेदनशीलता, धार्मिक स्थल र व्यक्तिको धार्मिक आस्थाको सम्मान गर्नेछन् ।

७.२ बाँच्न पाउने अधिकार

७.२.१. दुवै पक्षले व्यक्तिको बाच्न पाउने आधारभूत अधिकारको सम्मान र संरक्षण गर्दछन् । कसैलाई पनि यो आधारभूत अधिकारबाट वञ्चित गरिने छैन तथा मृत्युदण्ड दिइने गरी कुनै पनि कानुन बनाइने छैन ।

७.३ वैयक्तिक मर्यादा, स्वतन्त्रता र आवतजावतको अधिकार

७.३.१.दुवै पक्षले वैयक्तिक मर्यादाको अधिकारको सम्मान र रक्षा गर्दछ । यस सिलसिलामा कानुनबमोजिम स्वतन्त्रताको उपभोग गर्नबाट वञ्चित व्यक्तिलगायत कोही पनि यातना वा अन्य क्रूर, अमानवीय वा अपमानजनक व्यवहार वा सजायका पात्र हुने छैनन् । कानुनतः नागरिकको गोपनीयताको अधिकारलाई सम्मान गरिनेछ ।

७.३.२.दुवै पक्षले व्यक्तिको स्वतन्त्रता र सुरक्षाको अधिकारको पूर्ण सम्मान गर्दै कसैलाई पनि स्वेच्छाचारी वा गैरकानुनी थुनामा राख्ने, अपहरण गर्ने वा बन्धक बनाउने छैन । दुवै पक्षले बेपत्ता पारेका र कब्जामा राखेका प्रत्येक व्यक्तिको अवस्था सार्वजनिक गर्न र तिनीहरूका परिवारजन, कानुनी सल्लाहकार र अन्य आधिकारिक व्यक्तिलाई यससंग सम्बन्धित जानकारी दिन सहमत छ ।

७.३.३ दुवै पक्षले प्रत्येक नागरिकको स्वतन्त्रतापूर्वक आवतजावत गर्न पाउने अधिकार तथा आफ्नो बसोबासको स्थान कानुनी मर्यादामा रही छान्ने स्वतन्त्रतालाई सम्मान तथा संरक्षण गर्दै द्वन्द्वबाट विस्थापित भएका व्यक्ति र निजका परिवारहरू आफ्नो मूल बासस्थानमा फर्कन पाउने

वा तिनीहरूले चाहेअनुसार अन्य कुनै ठाउँमा बसोबास गर्न पाउने अधिकारको सम्मान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छन् ।

७.४ नागरिक तथा राजनीतिक अधिकार

७.४.१ दुवै पक्ष प्रत्येक व्यक्तिको विचार, अभिव्यक्ति, संघ-संस्था खोल्ने तथा शान्तिपूर्वक भेला हुने स्वतन्त्रता तथा शोषणविरुद्धको हकको सम्मान र संरक्षण गर्न प्रतिवद्ध छ ।

७.४.२ दुवै पक्ष प्रत्येक नागरिकलाई प्रत्यक्ष वा आफूले इच्छाएको प्रतिनिधिमार्फत सार्वजनिक सरोकारको विषयमा भाग लिने, मतदान गर्ने, निर्वाचित हुने र सार्वजनिक सेवामा प्रवेशको समानताको अधिकारको सम्मान गर्छन् ।

७.४.३ दुवै पक्ष व्यक्तिको सुसूचित हुने अधिकारको सम्मान गर्न प्रतिवद्ध छन् ।

७.५ आर्थिक-सामाजिक अधिकार

७.५.१ व्यक्तिले स्वतन्त्ररूपले छानेको वा स्वीकारेको रोजगारी गरी जीवनयापन गर्ने अधिकारको सम्मान तथा संरक्षण गर्न दुवै पक्ष प्रतिवद्ध छन् ।

७.५.२. दुवै पक्ष सबै जनताको खाद्य सुरक्षासम्बन्धी हकको सम्मान एवं प्रत्याभूति गर्न प्रतिवद्ध छन् । खाद्यवस्तु, खाद्य उत्पादन, खाद्यान्नको प्रयोग, ओसारपसार तथा वितरण कार्यमा कुनै हस्तक्षेप नगरिने सुनिश्चितता गर्छन् ।

७.५.३ दुवै पक्ष नागरिकको स्वास्थ्यसम्बन्धी हकको सम्मान र संरक्षण गर्नुपर्छ भन्ने कुरालाई आत्मसात गर्छ । दुवै पक्षले औषधिको आपूर्ति, सहायता एवं स्वास्थ्यसम्बन्धी अभियानमा बाधा पुऱ्याउने छैन र द्वन्द्वको कारणबाट घाइते भएकाहरूको औषधि उपचार गर्न एवं पुनःस्थापनाको कार्य गर्न प्रतिबद्धता व्यक्त गर्छन् ।

७.५.४ दुवै पक्षले सबैलाई शिक्षासम्बन्धी अधिकारको प्रत्याभूति र सम्मान गर्नुपर्छ भन्ने कुरालाई आत्मसात गर्दै शिक्षण संस्थामा उपयुक्त शैक्षिक वातावरण कायम गर्न प्रतिवद्ध छ। दुवै पक्ष शिक्षासम्बन्धी हकको उल्लंघन नहुने कुराको सुनिश्चितता गर्न सहमत छ। शिक्षण संस्थालाई कब्जामा लिने एवं प्रयोग गर्ने र शिक्षक विद्यार्थीहरूलाई बेपत्ता पार्ने वा कब्जा वा अपहरण गर्ने कार्य तत्काल रोक्न र विद्यालय तथा अस्पताललाई असर पार्ने गरी सैन्य ब्यारेक नराख्न सहमति व्यक्त गर्छन्।

७.५.५. कानुनबमोजिमबाहेक कसैको पनि व्यक्तिगत सम्पत्ति जफत वा कब्जा गरिने छैन भन्ने कुरामा दुवै पक्ष सहमति व्यक्त गर्छन्।

७.५.६ दुवै पक्ष मुलुकमा औद्योगिक वातावरणलाई नखल्बल्याई उत्पादन कार्यलाई निरन्तरता दिन, औद्योगिक प्रतिष्ठानमा सामूहिक सौदाबाजीको हक एवं सामाजिक सुरक्षाको सम्मान गर्न, औद्योगिक प्रतिष्ठान र श्रमिकबीच कुनै समस्या उत्पन्न भएमा उनीहरूलाई शान्तिपूर्ण रूपमा समस्याको समाधान गर्न प्रेरित गर्ने कुरामा विश्वास गर्दछन् र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनले तय गरेको कामको अधिकारको सम्मान गर्छन्।

७.६ महिला तथा बालबालिकाको अधिकार

७.६.१ दुवै पक्ष महिला तथा बालबालिकाका अधिकारहरूको विशेष संरक्षण गर्न, कुनै पनि प्रकारको यौनजन्य शोषण तथा दुर्व्यवहारलगायत महिला तथा बालबालिकाविरुद्ध हुने बालश्रमलगायतका सबैखाले हिंसात्मक कार्यहरूमाथि तत्काल रोक लगाउन र अठार वर्ष वा सोभन्दा मुनिका केटाकेटीहरूलाई कुनै पनि सैन्यबलमा समावेश वा उपयोग नगर्न पूर्ण रूपमा सहमत छ। यसरी प्रभावित बालबालिकाहरू तुरुन्त उद्धार गरिने छ र तिनीहरूको पुनःस्थापनका लागि आवश्यक र यथोचित सहयोग प्रदान गरिनेछ।

७.७. वैयक्तिक स्वतन्त्रताको अधिकार

७.७.१. दुवै पक्ष आस्था र विचारको स्वतन्त्रता, वाक तथा प्रकाशन स्वतन्त्रता, शान्तिपूर्वक र बिना हातहतियार भेला हुने स्वतन्त्रता, आवागमनको स्वतन्त्रता, आफूखुसी पेसा व्यवसाय गर्न, सम्पत्ति आर्जन र भोगचलन गर्ने स्वतन्त्रता, शान्तिपूर्ण राजनीतिक क्रियाकलापमा सहभागी हुने स्वतन्त्रता, कानुनको नजरमा सबै समान हुने र सहिष्णुतापूर्ण न्याय व्यवस्था सञ्चालन गर्न गराउन सहमत छ ।

८. मतभेद निरूपण तथा कार्यान्वयन संयन्त्र

८.१ दुवै पक्ष विगतमा भए गरेका त्रुटिहरूलाई भविष्यमा नदोहोऱ्याउने र क्रमिक रूपमा सच्याउदै लैजाने गरी वैयक्तिक एवं सामूहिक रूपमा उत्तरदायी हुने सहमति प्रकट गर्छन् ।

८.२ राष्ट्रिय शान्ति तथा पुनःस्थापन आयोगले शान्ति अभियानलाई सफल बनाउन आवश्यकताअनुसार संयन्त्रहरूको निर्माण गर्न सक्नेछ । आयोगको गठन र कार्यविधि अन्तरिम मन्त्री परिषद्ले तय गरेबमोजिम हुनेछ ।

८.३ दुवै पक्ष वर्तमान र भविष्यमा हुन सक्ने सबै किसिमका पारस्परिक मतभेद वा समस्यालाई आपसी संवाद, समझदारी, सहमति तथा वार्ताको माध्यमबाट समाधान गर्न प्रतिवद्ध छ ।

८.४ यो सम्झौता, अन्तरिम संविधान तथा सात दल एवं नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच भएका सबै निर्णय, सहमति र समझदारीहरू कार्यान्वयन गर्न अन्तरिम मन्त्री परिषद्ले राष्ट्रिय शान्ति तथा पुनःस्थापन आयोग, सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग, राज्यको पुनर्संरचनासम्बन्धी उच्चस्तरीय सुझाव आयोगलगायत आवश्यकताअनुसारका अन्य संयन्त्रहरूको गठन गर्ने र तिनीहरूको कार्यविधि निर्धारण गर्न सक्ने कुरामा दुवै पक्ष प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छन् ।

९. कार्यान्वयन तथा अनुगमन

यस सम्झौतामा उल्लेख गरिएका सहमतिको कार्यान्वयन तथा त्यसको अनुगमनकालागि निम्नव्यवस्था गर्न दुवै पक्ष सहमत भएका छन्-

९.१ दुवै पक्ष संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानव अधिकार उच्चायुक्तको नेपालस्थित कार्यालयबाट यस सम्झौतामा उल्लेखित मानव अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको अनुगमनको कामलाई निरन्तरता दिन सहमत छन् ।

९.२ दुवै पक्ष संयुक्त राष्ट्रसंघको नेपालस्थित मिसनबाट पूर्व प्रेषित पाँच बुँदे पत्र र यस सम्झौतामा उल्लेख भएअनुसार सैन्य तथा हतियार व्यवस्थापनको अनुगमन गराउन सहमत छन् र त्यस कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छन् ।

९.३ दुवै पक्ष संयुक्त राष्ट्रसंघबाट संविधानसभाको निर्वाचनको पर्यवेक्षण गराउन सहमत छन् ।

९.४ राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगले कानुनबमोजिम निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वका साथै यस सम्झौतामा उल्लेख गरिएका मानव अधिकार अनुगमनसम्बन्धी कार्यहरू पनि सम्पादन गर्नेछ । आयोगले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्ने क्रममा मानव अधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ-संस्थासंग आवश्यक समन्वय गरी सहयोग लिन सक्नेछ ।

९.५ माथि उल्लेखित सबै निकायले दिएका प्रतिवेदनहरू बुझ्न, अनुरोध गरेका सूचनाहरू उपलब्ध गराउन तथा तिनले दिएका सुझाव तथा सिफारिसहरूको कार्यान्वयन सहमति र छलफलको आधारमा गर्न दुवै पक्ष सहमत छन् ।

१०. विविध

१०.१ कात्तिक २२ गतेको निर्णयको मर्म र शान्ति सम्झौताको भावनाअनुरूप सरकार वा राज्य संयन्त्रका कुनै पनि क्षेत्रमा समानान्तर वा अन्य स्वरूपको संयन्त्र सञ्चालन नगर्न दुवै पक्ष सहमत छन् ।

१०.२ दुवै पक्ष प्रस्तुत सम्झौताको कार्यान्वयनका लागि आवश्यकतानुसार अन्य पूरक सहमतिहरूमा हस्ताक्षर गर्न मञ्जुर गर्छन् ।

१०.३ दुवै पक्षको सहमतिबाट प्रस्तुत सम्झौतामा कुनै पनि समयमा संशोधन गर्न सकिने छ। संशोधन गर्न चाहेमा सोको लिखित सूचना अर्को पक्षलाई प्रदान गर्न दुवै पक्ष सहमत छन्। त्यसरी सूचना प्राप्त भएपछि दुवै पक्षको सहमतिबाट संशोधन गर्न सकिनेछ। त्यस्तो संशोधनले गर्ने व्यवस्था मान्यता प्राप्त न्यूनतम अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार, मानवीय कानुनको मापदण्ड तथा शान्ति स्थापनाको मूल मर्मभन्दा न्यून हुने छैन।

१०.४ यो सम्झौताको कुनै व्याख्यामा कुनै विवाद उत्पन्न भएमा यो सम्झौताको प्रस्तावना र अनुसूचीमा संलग्न दस्तावेजहरूका आधारमा दुवै पक्ष सम्मिलित संयुक्त संयन्त्रले व्याख्या गर्नेछ र यो व्याख्या अन्तिम हुनेछ।

१०.५ अन्तरिम व्यवस्थापिका संसद् गठन भएपछि यस सम्झौतामा उल्लेखित 'दुई पक्ष' को अवधारणा तथा स्थिति स्वतः समाप्त हुनेछ। यसपछि यस सम्झौतामा उल्लेखित सम्पूर्ण अभिभारा कार्यान्वयन गर्ने/गराउने दायित्व अन्तरिम मन्त्री परिषद्ले व्यवस्था गरेबमोजिम हुनेछ। सम्झौताको पालना तथा कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउनु सबै राजनीतिक दलहरूको कर्तव्य तथा जिम्मेवारी हुनेछ।

१०.६ सिङ्गो मुलुक संविधानसभाको निर्वाचनको मुख्य अभियानमा केन्द्रित भइरहेको बेला आफ्ना समस्या र मागहरूलाई संवाद र वार्ताको माध्यमबाट समाधान गर्न तथा संविधानसभाको निर्वाचन तथा शान्ति-सुरक्षाको स्थितिलाई सहयोग पुऱ्याउन सबैमा हार्दिक अनुरोध गर्दछौं।

१०.७ सशस्त्र द्वन्द्वलाई अन्त्य गर्दै संविधानसभाको निर्वाचनद्वारा नयां लोकतान्त्रिक नेपालको निर्माण तथा दिगो शान्ति स्थापनाको यो ऐतिहासिक अभियानमा सक्रिय सहभागिता जनाई सफल बनाउन नागरिक समाज, पेसागत समुदाय, जनवर्गीय संगगठनहरू, पत्रकार जगत्, बुद्धिजीवीहरू र आम नेपाली जनसमुदायमा हार्दिक अपिल गर्छौं।

१०.८ पूर्ण लोकतन्त्र र दिगो शान्ति स्थापनाको यो अभियानमा नेपाललाई सहयोग पुऱ्याउन सबै मित्र राष्ट्रहरू तथा संयुक्त राष्ट्रसंघलगायत अन्तर्राष्ट्रिय समुदायलाई हार्दिक आग्रह गर्छौं ।

देश र जनताको भविष्यप्रतिको जिम्मेवारीबोध गर्दै र यस विस्तृत शान्ति सम्झौताप्रति पूर्ण प्रतिवद्ध हुदै हामी नेपाल सरकार र नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी) का तर्फबाट हस्ताक्षर गरी यो विस्तृत शान्ति सम्झौता सार्वजनिक गर्छौं ।

हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
प्रचण्ड	गिरिजा प्रसाद कोइराला
अध्यक्ष	प्रधानमन्त्री
नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी (माओवादी)	नेपाल सरकार

मिति :-२०६३/८/५

१५ | युद्धविराम अचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको विघटन

प्रेस वक्तव्य

नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच गतः २०६३ साल जेठ १२ गते हस्ताक्षरित युद्धविराम आचारसंहिताको अनुगमन गर्न गठन गरिएको 'युद्धविराम अचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन प्रकृयामा खेलेको महत्वपूर्ण भूमिकाको हामी उच्च मूल्याङ्कन गर्दछौं । सबैको सम्मिलित प्रयत्नबाट आज मुलुक सशस्त्र द्वन्द्वको समाप्ति र शान्तिपूर्ण प्रजातान्त्रिक सहकार्यको नयाँ चरणमा प्रवेश गरेको छ । परिवर्तित अवस्थामा शान्ति संझौता तथा हतियार एवं सैन्य व्यवस्थापन सम्बन्धी सहमतिको पूर्ण परिपालनाको प्रत्याभूति गर्न नयाँ प्रकृया र उचाईबाट अनुगमन प्रकृयालाई अगाडी बढाउन जरुरी छ । यस्तो अनुगमन तथा मुलुकमा दिगो शान्ति स्थापना गर्न अभियानमा युद्धविराम अचारसंहिता अनुगमन प्रकृयामा संलग्न सबै आदरणीय महानुभावहरूबाट भविष्यमा पनि संस्थागत र व्यक्तिगत हैसियतमा निरन्तर सहयोग पाइरहने विश्वासका साथ समितिका सबै पदाधिकारी तथा सदस्यज्युहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै आजका मितिबाट 'युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समिति' विघटन गर्ने निर्णय भएको जानकारी गराउँदछौं ।

हस्ताक्षर
कृष्णबहादुर महरा
संयोजक
नेकपा (माओवादी) वार्ता टोली

हस्ताक्षर
कृष्णप्रसाद सिटौला
संयोजक
नेपाल सरकार वार्ता टोली

मितिः २०६३/८/१४

१६ | नेपाल सरकार र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बीच भएको हतियार र सेना व्यवस्थापनको अनुगमन सम्झौता, २०६३

प्रस्तावना

संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई प्रेषित २४ साउन (९ अगस्त) को पत्र तथा ५ मंसिर २०६३ (२१ नोभेम्बर २००६) को विस्तृत शान्ति सम्झौताका व्यवस्थाहरूलाई ध्यानमा राख्दै,

स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयमुक्त वातावरणमा संविधानसभाको निर्वाचनमा भाग लिन पाउने नेपाली जनताको मौलिक अधिकारको प्रत्याभूति गर्दै,

संविधानसभा मार्फत नेपाली जनताको सार्वभौमसत्ताको सुनिश्चितता, अग्रगामी राजनीतिक निकास, राज्यको लोकतान्त्रिक पुनर्संरचना र सामाजिक-आर्थिक-साँस्कृतिक रूपान्तरण गर्न दुवै पक्षबीच भएको विस्तृत शान्ति सम्झौताको आधारमा देशमा २०५२ (१९९६) सालदेखि चल्दै आएको सशस्त्र द्वन्द्वलाई अन्त्य गरी शान्तिपूर्ण लोकतान्त्रिक सहकार्यको नयाँ अध्याय प्रारम्भ भएको घोषणा गर्दै, तथा

संयुक्त राष्ट्र संघको रोहवरमा सम्पन्न भएको प्रस्तुत द्विपक्षीय सम्झौताका शर्तहरू पूर्ण रूपमा पालना गर्ने इच्छालाई पुष्टि गर्दै,

माओवादी सेनाका लडाकुहरू र उनीहरूका हतियारहरू तोकिएका अस्थायी शिविरहरूमा सीमित रहेको तथा नेपाली सेना आफ्नो व्यारेकभित्र सीमित रहेको र उसका हतियार कुनै पनि पक्ष विरुद्ध प्रयोग नभएको अन्तर्राष्ट्रिय मान्यताहरू अनुसार अनुगमन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघका योग्य गैर-सैनिक (सिभिलियन) कर्मचारीहरू खटाई दुवै पक्षका हतियार र सेनाको व्यवस्थापन अनुगमन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघको सहयोग प्राप्त गर्न दुवै पक्ष मन्जूर गर्दछन् ।

१. सम्झौताका कार्यविधिहरू

१.१ सिद्धान्तहरू

कुनै पनि पक्षले युद्धकौशलीय वा रणनीतिक फाइदा प्राप्त गर्ने गरी सेना परिचालन गर्ने वा पुनःपरिचालन गर्ने कार्य गर्नेछैन ।

यस सम्झौताको उल्लङ्घन गरिएको कुनै पनि जानकारी वा प्रतिवेदन, सोको प्रमाण संलग्न गरी वा नगरी, संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरूलाई दिईनेछ र त्यसपछि नेपालस्थित संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगका उपयुक्त प्रतिनिधिमार्फत पक्षहरूलाई सोको जानकारी दिईनेछ ।

अन्तरिम सरकारबाट परिचालन गरिएका सुरक्षा बलले अन्तर्राष्ट्रिय सीमा र भन्सार विन्दुमा हातहतियार, विष्फोटक पदार्थ वा हातहतियार बनाउन प्रयोग गरिने कच्चा पदार्थ गैर-कानूनी रूपमा ओसारपसार गर्ने कार्य रोकथाम गर्ने सम्बन्धमा नियमित गस्ति गर्न, खानतलासी गर्न र त्यस्ता हातहतियार वा पदार्थ जफत गर्न सक्नेछ ।

संयुक्त राष्ट्र संघ, नेपालस्थित अन्तर्राष्ट्रिय दातृ निकाय र कूटनीतिक नियोगहरू, राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय गैर-सरकारी संस्थाहरू, संचार, मानव अधिकारकर्मीहरू, निर्वाचन पर्यवेक्षकहरू तथा विदेशी पर्यटकहरूलाई नेपाल राज्यमा कानूनबमोजिम निर्वाध रूपमा आवातजावत गर्न दिने कुरामा दुवै पक्ष सहमत छन् । पक्षहरूले नेपालका सबै भागहरूमा संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोग र सम्बद्ध कर्मचारी, मालसामान र सेवाको सुरक्षा, संरक्षण र उनीहरूको आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता र हित सुनिश्चित गर्नेछन् ।

पक्षहरूले हातहतियारको गैर-कानूनी ओसारपसार र सशस्त्र समुहको घुसपैठ नियन्त्रण गर्ने उद्देश्यले गरिएका प्रयत्नहरूमा सहयोग गर्न आवश्यक सबै उपायहरू तुरुन्त अवलम्बन गर्नेछन् ।

दुवै पक्ष अठार वर्ष वा सोभन्दा मुनिका बालबालिकालाई सैन्य वलमा समावेश वा उपयोग नगर्न पूर्ण रूपमा सहमत छन् । यसरी प्रभावित बालबालिकाहरूको तुरुन्त उद्धार गरिनेछ र तिनीहरूको पुनर्स्थापनाको लागि आवश्यक र उपयुक्त सहयोग प्रदान गरिनेछ ।

१.२ परिभाषा

देहायका परिभाषाहरू स्वीकार गरिएका छन् :

(१) "अस्थायी शिविर (माओवादी सेना)" भन्नाले हतियार, खरखजाना र उपकरण लगायत माओवादी लडाकु ईकाइ (युनिट) हरूलाई राख्न र उनीहरूलाई सेवाहरू उपलब्ध गराउनका लागि अस्थायी रूपमा तोकिएको र स्पष्ट रूपमा परिभाषित भौगोलिक क्षेत्र सम्झनु पर्छ। माओवादी सेनाका सबै तहहरूका लागि अस्थायी शिविरहरू व्यवस्था गरिएको छ।

(२) "व्यारेकमा राख्ने (नेपाली सेना)" भन्नाले हतियार, खरखजाना र उपकरण लगायत नेपाली सेनाका ईकाइ (युनिट)हरूलाई व्यारेकमा राख्ने र खटाउने कार्य सम्झनु पर्छ। यस सम्झौतामा अन्यत्र तोकिएका कृयाकलापहरूकालागि वा पक्षहरूबीच आपसी रूपमा अन्यथा सहमति भएकोमा बाहेक गुल्म (कम्पनी) भन्दा तल्लो तहको कुनै पनि ईकाइ (युनिट) लाई स्वतन्त्र रूपमा परिचालन गरिने छैन।

(३) "सुरक्षित हतियार भण्डारण क्षेत्रहरू" भन्नाले हतियार, गोलिगट्ठा तथा विष्फोटक पदार्थहरूको भण्डारण गर्नका लागि प्रयोग गरिएका नियमित गोलिगट्ठा भण्डार सहितका सैनिक व्यारेकहरू वा जिम्मेवार ईकाइ (युनिट) बाट नियन्त्रित र सुरक्षा दिईएका अस्थायी शिविरहरूको विशेष परिधि (पेरिमिटर) भित्र स्थापित भण्डारण कन्टेनरहरू सम्झनु पर्दछ।

(४) "पक्षहरू" भन्नाले नेपाल सरकार (नेपाली सेना समेत) र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) (माओवादी सेना समेत) सम्झनु पर्दछ।

(५) "संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमन" भन्नाले यस सम्झौतामा उल्लिखित शर्तहरूको सापेक्षिक परिपालना निर्धारण गर्न र सबै पक्षहरू तथा अन्य सम्बद्ध पक्षहरूलाई आफ्ना ठहरहरूको जानकारी गराउन संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगबाट गरिएका सबै प्रयत्नहरू सम्झनु पर्दछ।

(६) "संयुक्त अनुगुगमन समन्वय समिति" भन्नाले संयुक्त राष्ट्र संघको अध्यक्षतामा गठित दुवै पक्षका सदस्यहरू रहेको अनुगमन, रिपोर्टिङ्ग र समन्वय समिति सम्झनु पर्दछ। पक्षहरूले यस सम्झौताको पालना गरे

नगरेको सम्बन्धमा यस सम्झौताको धारा ६.१ को व्यवस्थाअनुसार संयुक्त अनुमन समन्वय समितिले सुपरीवेक्षण गर्नेछ ।

(७) "संयुक्त अनुगमन टोलीहरू" भन्नाले शत्रुतापूर्ण कार्यको अन्त्य (Cessation of hostility) को अनुगमन गर्न सहयोग पुराउने निकायहरू सम्झनु पर्दछ । संयुक्त अनुगमन टोलीहरू क्षेत्रीय र स्थानीय तहमा तथा मोबाइल टोलीहरूमा परिचालित हुनेछन् । एकजना संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ता टोली नेता हुने प्रत्येक टोलीमा नेपाली सेनाको एकजना अनुगमनकर्ता र माओवादी सेनाको एकजना अनुगमनकर्ता रहनेछन् । संयुक्त अनुगमन टोलीहरूलाई हतियार भण्डारण निरीक्षण गर्ने कार्यमा प्रयोग गरिने छैन । संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमन टोली र माओवादी सेनाको प्रतिनिधिले माओवादी सेना रहेका अस्थायी शिविरहरूको निरीक्षण गर्नेछन् । संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमन टोली र नेपाली सेनाको प्रतिनिधिले नेपाली सेनाका व्यारेकहरूको निरीक्षण गर्नेछन् ।

(८) "माओवादी सेनाका लडाकुहरू" भन्नाले यस सम्झौताको प्रयोजनका लागि ११ जेठ २०६३ (२५ मे २००६) भन्दाअघि सेवा प्रबेश गरेका, बालिग र नेकपा (माओवादी) को परिचयपत्र तथा पक्षहरूबाट मन्जूर गरिएका अन्य माध्यमहरू समेतबाट आफ्नो सेवा प्रदर्शन गर्न सक्षम, कर्तव्य पालनामा नियमित र सक्रिय रूपमा खटिएका माओवादी सेनाका सदस्यहरू समेतलाई जनाउँछ ।

१.३ प्रबर्द्धन

पक्षहरूले आफ्ना कमाण्डर, सदस्य र सम्बद्ध समुहहरूमा यस सम्झौताको र यसका व्यवस्थाहरूको परिपालनाको सम्बन्धमा सचेतना प्रबर्द्धन गर्नेछन् ।

पक्षहरू, नेपाल सरकार, नेपाली सेना, नेकपा (माओवादी) र माओवादी सेनाले स्थानीय समुदाय र पक्षहरूका कमाण्डर, सदस्य र सम्बद्ध समुहहरूले संयुक्त राष्ट्र संघीय कार्यादेश तथा यस सम्झौतामा उल्लिखित पक्षहरूका सम्पूर्ण दायित्वहरू बुझेको सुनिश्चित गर्नको निम्ति संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगको सहयोगमा एक सचेतनामूलक कार्यक्रम तर्जुमा गर्नेछन् । जानकारीमूलक कार्यक्रमहरूमा स्थानीय भाषाहरूमा बैठकका कामकारवाही गर्ने, मुद्रण र विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गर्ने कुराहरू समेत समावेश हुनेछन् ।

१.४ चरणहरू

यो सम्झौता हस्ताक्षर भएपछि लागू हुनेछ। त्यसपछि देहायबमोजिमका चरणहरूमा यो सम्झौताको कार्यान्वयन गरिनेछ।

(१) रिपोर्टिङ्ग र प्रमाणीकरण,
(२) सैन्य बलको पुनस्खटनपटन (Redeployment) र एकट्ठा (Concentration),
(३) माओवादी सेनालाई अस्थायी शिविरमा राख्ने, नेपाली सेना व्यारेकमा रहने तथा हातहतियारको नियन्त्रण, र
(४) सम्झौताको पूर्ण परिपालना।

यी सबै कार्यहरू सम्पन्न गर्नका लागि पक्षहरूले संयुक्त राष्ट्र संघसंग परामर्श गरी एउटा विस्तृत र व्यावहारिक समयतालिका तर्जुमा गर्नेछन्।

२. रिपोर्टिङ्ग र प्रमाणीकरण

पक्षहरूले आ-आफ्ना सेनाहरूको बारेमा विस्तृत जानकारी दिनेछन् र संयुक्त राष्ट्र संघले यस्तो जानकारीलाई उपयुक्त गोपनीयताका साथ उपयोग गर्नेछ। पक्षहरूले देहायका कुराहरूलगायत वर्तमान भण्डारणहरू देखाउने नक्सा र रेखाङ्कनहरू उपलब्ध गराउने छन्:

(१) सैन्य क्रम (Order of battle)/सैनिक संरचना, संगठन, सैनिकको खटनपटन र संख्या,
(२) धराप, बारुदी सुरुङ्ग, विष्फोट नभएका गोलीगट्ठा, स्टाण्डर्ड बिस्फोटक पदार्थहरू, अपरिष्कृत विस्फोटक उपकरण (Improvised explosive devices) र यस्ता साम्रगीहरूको वास्तविक अवस्थिति,
(३) क्याम्पसंग सम्बन्धित सडक, मार्ग, ट्रेल र बाटोहरू बारेको आवश्यक जानकारी,
(४) पक्षहरू, नेपाली सेना र माओवादी सेनाहरूसंग काम गर्ने सशस्त्र वा निशस्त्र समुहहरू एवं उनीहरूको जिम्मवारी लगायतको जानकारी, र
(५) हतियार र सेनाहरूको स्थितिरव्यवस्थाको उपयुक्त अनुगमन गर्नका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगले मागेको अन्य जानकारी।

संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगले अनुगमनकर्ताहरू खटिएपछि तुरुन्तै यस्ता जानकारीको जांच गर्नेछ ।

३. सैन्य बलको पुनःखटनपटन र एकट्ठा

नेपाली सेना र माओवादी सेना दुवैले सैन्य बलहरूको पुनःखटनपटन र एकट्ठाको लागि विस्तृत योजना, समय तालिका र विधिहरू संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगलाई उपलब्ध गराउने छन् ।

नेपालभित्रका सबै लडाकुहरूको पुनःखटनपटन र एकट्ठाको कार्य (नेपाली सेना व्यारेकभित्र र माओवादी सेनाहरू अस्थायी शिविरभित्र जाने) संयुक्त राष्ट्र संघसंग परामर्श गरी सम्पन्न गरिनेछ । संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरू आएपछि उनीहरूले सैन्य वलहरूको पुनःखटनपटन र एकट्ठाको अनुगमन गर्नेछन् ।

सरकारी, सार्वजनिक र निजी भवन, जमिन तथा अन्य सम्पत्तिहरूको अभिलेख खडा गरी तत्कालै फिर्ता गर्न दुबै पक्ष सहमति व्यक्त गर्दछन् ।

पक्षहरूले स्वतन्त्र आवागमन प्रवर्द्धन र प्रत्याभूत गर्न र भय तथा त्रासमुक्त वातावरण तयार गर्ने उद्देश्यले सबै सैनिक र अर्धसैनिक जाँचकेन्द्र (चेकपोष्ट) हरू हटाउने छन् ।

नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बलले जनआन्दोलनको भावना र मर्म, शान्ति सम्झौता एवं प्रचलित कानूनअनुसार कानून र व्यबस्था बहाल राख्ने तथा अपराध अनुसन्धानको कार्य चालू राख्ने छन् । २२ कार्तिक २०६३ (८ नोभेम्बर २००६) गतेका निर्णयहरूको मर्म तथा शान्ति सम्झौताको भावना अनुरूप राज्य वा राज्य संयन्त्रको कुनै पनि क्षेत्रमा समानान्तर वा अन्य स्वरूपको संयन्त्र संचालन नगर्न दुवै पक्ष सहमत छन् । नेपाल सरकार तथा सार्वजनिक निकायका कर्मचारीहरूलाई देशको कुनै पनि भागमा स्वतन्त्र रूपमा आवतजावत गर्न, आफ्नो कर्तव्य पालन गर्न तथा आफ्नो कार्यसम्पादनको सिलसिलामा तिनीहरूलाई कुनै पनि किसिमको बाधा अवरोध खडा नगर्न र त्यस्तो अवरोध खडा हुन नदिन तथा उनीहरूको काममा सहयोग गर्न सबै पक्षहरू सहमत छन् ।

४. माओवादी सेनालाई अस्थायी शिविरमा राख्ने, नेपाली सेनालाई व्यारेकमा राख्ने र हातहतियार नियन्त्रण गर्ने कार्य

४.१ माओवादी सेनालाई अस्थायी शिविरमा राख्ने

संयुक्त राष्ट्र संघलाई प्रेषित पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धता अनुसार माओवादी सेनाका लडाकुहरू र उनीहरूका हतियारहरू तोकिएका अस्थायी शिविरहरूमा सीमित रहनेछन् । कार्यान्वयन हुनु अगावै तय गरिएको विस्तृत योजना र तयारी अनुसार अस्थायी शिविरहरू राखिनेछन् । माओवादी सेनाका लडाकुहरू अस्थायी शिविरमा रहेपछि नेपाल सरकारले उनीहरूको रसदपानी लगायत अन्य आवश्यक व्यवस्था गर्नेछ । कार्यान्वयन भएपछि विस्तृत अवधारणाले राम्रो संचार र उपयुक्त प्रबन्धहरू (Logistics) सुनिश्चित गर्नेछ । संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरू अनुगमन गर्ने प्रयोजनको लागि कुनै तथा सबै अस्थायी शिविरहरूमा प्रवेश गर्न पाउनेछन् ।

४.१.१ कमाण्डरको जिम्मेवारी

माओवादी सेनाको अस्थायी शिविर नियन्त्रण गर्न साईटको प्रशासनमा माओवादी सेनाको नियमित संरचना प्रयोग गरिने र माओवादी सेनाको नियमित चेन अफ कमाण्ड तथा नियन्त्रण उपयोग गरिनेछ ।

सातवटा मुख्य अस्थायी शिविरहरू रहने र प्रत्येक मुख्य शिविर वरिपरि तीन/तीन वटाका दरले २१ वटा सहायक शिविरहरू रहने छन् । पक्षहरू अन्यथा सहमत भएकोमा बाहेक सहायक शिविर मुख्य शिविरबाट दुई घण्टाको सवारी दूरीभित्रै पर्ने गरी राखिने छ ।

तोकिएका सात वटा मुख्य शिविरहरू माओवादी सैनिक साइट कमाण्डरको र सहायक शिविरहरू तोकिएका सहायक कमाण्डरहरूको कमाण्ड, नियन्त्रण, सञ्चार र जानकारी अन्तर्गत रहने छन् ।

साइटका कमाण्डरहरूले प्रत्येक साईटको सम्बन्धमा देहायका कुराहरूको विस्तृत जानकारी संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगलाई उपलव्ध गराउने छन् :

(१) नक्सामा देखाइएका ईकाइ (युनिट) र सहायक ईकाइ सवयुनिट) हरूको कमाण्ड संरचना,

(२) गूल्म तह तलसम्मका कमाण्डरहरूको नाम,

(३) सञ्चार प्रणाली,

(४) कर्मचारीहरूको पूर्ण सूची,

(५) हातहतियारको पूर्ण सूची अर्थात किसिम, संख्या, क्रमसंख्या र मुख्य अस्थायी शिविरहरूभित्र भण्डारण अन्तर्गतको क्यालीवर,

(६) खरखजानाको विवरण, किसिम, लट संख्या र परिमाण, र

(७) साईटको सुरक्षाकोलागि खटाईने गार्डहरूको नामावली, त्यस्तो खटनपटनकोलागि आवश्यक हातहतियार र खरखजानाको पूर्ण सूची (मूख्य र सहायक शिविर तहमा)।

साइट कमाण्डरको जिम्मेवारीमा देहायको जिम्मेवारी समेत समावेश हुनेछ,

(१) क्याम्पको सुरक्षा, साइटमा प्रबेश नियन्त्रण गर्ने समेत,

(२) संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोग, र सम्बद्ध कर्मचारी, मालसामान र सेवाको सुरक्षा, उनीहरूको आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता र हित सुनिश्चित गर्ने,

(३) संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगसंगको सहयोगमा धारा २ अनुसार जानकारी उपलव्ध गराउने,

(४) विस्तृत शान्ति सम्झौताको भावना अनुसार लाइभ फायर अभ्यास बाहेक अनुशासन, मनोबल र साधारण तालीम सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(५) नियमित (रुटिन) कार्य र सैनिकहरूको नियन्त्रण, र

(६) प्रबन्धहरू (लजिष्टिक) र क्याम्प सम्बन्धी सेवाहरू (नेपाल सरकार र सहायता दिने अन्य निकायहरूसंगको सहयोगमा)।

४.१.२ हतियारको भण्डारण र नियन्त्रण

परिधि (पेरिमेटिर) सुरक्षा गर्ने प्रयोजनको लागि देहायबमोजिम व्यबस्था भएकोमा बाहेक, माओवादी सेनाका सम्पूर्ण हतियार र खरखजाना संयुक्त राष्ट्र संघले अनुगमन गर्नेगरी सात वटा मुख्य अस्थायी शिविरहरूमा सुरक्षित किसिमले भण्डारण गर्ने कुरामा पक्षहरू सहमत छन्। दुबै पक्षहरू सशस्त्र द्वन्दका

समयमा प्रयोग गरिएका धराप तथा बारुदी सुरुङ्गहरूको रेखाङ्कन गर्न तीस दिनभित्र आवश्यक जानकारी उपलब्ध गराई र त्यस्ता धराप र सुरुङ्गहरू साठी दिनभित्र निष्कृय पार्न, हटाउन एवं निर्मूल गर्न एक अर्कालाई सहयोग गर्नेछन् । सबै अपरिष्कृत बिस्फोटक उपकरणहरू मुख्य अस्थायी शिविर ईलाकाबाट सुरक्षित दुरीभित्र रहेका तोकिएका स्थलहरूमा संकलन गरिनेछ । संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगसंग परामर्श गरी दुबै पक्षहरू यी स्थलहरूका बारेमा सहमत हुनेछन् । काम नलाग्ने उपकरणहरूलाई तुरुन्तै नष्ट गरिनेछ । स्थिर उपकरणहरूलाई सुरक्षित रूपमा भण्डारण गरी देहायमा उल्लिखित पहरा प्रवन्धमा व्यवस्था भएबमोजिम त्यसलाई चौवीसै घण्टा सशस्त्र पहरा दिईनेछ । पक्षहरूले त्यसपछि अपरिष्कृत बिस्फोटक उपकरणहरूको विनास गर्नको लागि संयुक्त राष्ट्र संघसंग परामर्श गरी समयतालिका र प्रकृया निर्धारण गर्नेछन् । अनुगमनकर्ता र माओवादी सैनिक कर्मचारी दुवैको सुरक्षा सुनिश्चित गर्न कुनै पनि अपरिष्कृत बिस्फोटक उपकरणहरू वा कच्चा (क्रुड) वम अस्थायी शिविर इलाकाभित्र ल्याइने छैन ।

मुख्य अस्थायी शिविरहरूमा हतियार र खरखजाना भण्डारण क्षेत्रको सुरक्षा व्यवस्था देहाय बमोजिम मिलाइनेछ-

(१) तोकिएको क्षेत्र वरिपरी ताला लगाउने प्रबेशद्वार (गेट) सहितको बलियो पर्खाल लगाइनेछ । निषेधित क्षेत्र स्पष्ट रूपमा देखाउने गरी पर्खालमा चिन्हहरू राखिनेछन् ।

(२) हातहतियार भण्डारण डिपोमा सेतो रङ्ग लगाइएका भण्डारण गर्ने कन्टेनरहरू रहने र हतियारको सुरक्षित भण्डारण तथा सहज नियन्त्रणका लागि तखताहरू राखिनेछन् । साथै, त्यहाँ हतियारको पूर्ण फिहरिस्त (हतियारको किसिम, क्यालीवर र क्रमसंख्या) पनि राखिनेछ ।

(३) प्रत्येक भण्डारण कन्टेनरमा संयुक्त राष्ट्र संघले उपलब्ध गराएको एकल ताल्चा लगाइनेछ । तोकिएको मुख्य अस्थायी शिविरको कमाण्डरले चाबी राख्नेछ । भण्डारण स्थलमा संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगबाट उपलब्ध गराईएको चौवीसै घण्टा निगरानी गर्ने क्यामरा जडान गरी मुख्य अस्थायी शिविरमा रहेको संयुक्त राष्ट्र संघको कार्यालयबाट अनुगमन गरिनेछ । अध्यारो हुँदा स्वचालित रूपमा वल्ने बत्तीहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।

(४) संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगले निरीक्षण दर्ता संयन्त्रको व्यवस्था गर्नेछ। भण्डारण गर्ने कन्टेनर कहिले खोलिएको हो सो उल्लेख गरी प्रत्येक कन्टेनरको ढोकामा सो संयन्त्र टाँसिनेछ।

(५) संयुक्त राष्ट्र सघको कार्यालय र शिविर कमाण्डरको कार्यालय दुवैमा संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगबाट उपलव्ध गराईएको साइरन सहितको सचेत गराउने संयन्त्र जडान गरिनेछ। नियमित निरीक्षणको क्रममा "सुरक्षित वटन" बन्द नगरी कन्टेनरको ढोका खोलिएमा सो प्रणाली कृयाशील हुनेछ।

(६) संयुक्त राष्ट्र संघीय अुनगमनकर्ताहरूले माओवादी सैनिक प्रतिनिधिको रोहवरमा हातहतियार भण्डारण क्षेत्र र कन्टेनरहरूको निरीक्षण गर्नेछन्।

प्रत्येक मुख्य अस्थायी शिविरमा तोकिएका गार्डहरूबाट स्पष्टतः परिभाषित परिधि सुरक्षाको लागि मात्र प्रयोग हुने गरी एकै खालका बनौट (मेक) र मोडेलका तीस वटा हतियार राख्न पाइने र प्रत्येक सहायक शिविरमा सोही शर्तहरू अन्तर्गत प्रयोग हुने गरी पन्ध्र वटा त्यस्ता हतियार राख्न पाईनेछ। यस्ता सबै हतियारको बनोट र क्रमसंख्या उल्लेख गरी रीतपूर्वक दर्ता गरिनेछ र प्रयोग नभएका बेला तिनीहरूलाई सुरक्षागृह (गार्डहाउस) मा बन्द गरी राखिनेछ। संयुक्त राष्ट्र संघसंग परामर्श गरी पक्षहरूले साझा खतराको मूल्याङ्कनका आधारमा परिधि सुरक्षा गर्ने प्रयोजनका लागि आवश्यक हातहतियारको संख्याको आवधिक रूपमा पुनरावलोकन गर्नेछन्।

नेकपा (माओवादी) नेताहरूको सुरक्षा व्यवस्था सरकारसंगको सहमतिले गरिनेछ।

संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगले माओवादी सेना रहेका मुख्य अस्थायी शिविरहरूमा पूर्णकालीन रूपमा उपस्थित भएर तथा स्थलगत भ्रमण र नियमित निरीक्षणहरूको माध्यमबाट यी प्रतिबद्धताहरूको अनुगमन गर्नेछ। अनियोजित रूपमा र विना सूचना यस्ता निरीक्षणहरू गरिनेछन्।

४.१.३ मुख्य शिविरहरूमा माओवादी सैनिक लडाकुहरूको दर्ता व्यवस्था

माओवादी सेनाका सबै लडाकुहरूको दर्ता मुख्य अस्थायी शिविर साइटमा गरिनेछ। यस्तो दर्तामा उमेर, नाम, तह, ईकाइ/गठनभित्र उसको जिम्मेवारी,

सेवा प्रबेश गरेको मिति उल्लेख गर्ने व्यवस्था हुनेछ, र यसले कर्मचारीको पूर्ण सूची तयार गर्ने आधार उपलव्ध गराउनेछ। माओवादीका लडाकुहरूको साथमा हतियार रहेको वा नरहेको जेभए तापनि उनीहरूको दर्ता गरिनेछ। कुनै हतियार साथमा रहेको भए त्यस्तो हतियारको किसिम र अबस्था उल्लेख गरिनेछ। ईकाइ/गठन बिशेष आधारमा हातहतियारको कुल संख्या उल्लेख गरिनेछ। ११ जेठ २०६३ (२५ मे २००६) भन्दा अघि माओवादी सेनाको सदस्य भएका व्यक्तिहरू मात्र अस्थायी शिविरमा रहनको लागि योग्य हुनेछन्। पक्षहरूले संयुक्त राष्ट्र संघसंग परामर्श गरी यो पहिलेदेखिको विद्यमान सेवालाई कसरी निर्धारण गर्ने भन्ने बारेमा सहमति गर्नेछन्।

यस दर्ता व्यवस्थाको अङ्गको रूपमा माओवादी सेनाका सबै लडाकुहरूले आफ्नो माओवादी सेनाको परिचयपत्र प्रस्तुत गर्नेछन् र त्यसमा संयुक्त राष्ट्र संघको छाप लगाइनेछ। परिचयपत्रहरूमा छाप लगाउने प्रकृया निर्धारण गरिनेछ। यो दर्ता परिचयपत्रको आधारमा माओवादी सेनाका सदस्यहरूलाई उपलव्ध गराईने कुनै पनि सहयोग, सहायता उपलव्ध गराइनेछ। दर्ता नभएका व्यक्तिहरू सहायता पाउन योग्य हुने छैनन् र उनीहरूलाई अस्थायी शिविरमा बस्न दिईने छैन।

अस्थायी शिविर साइटमा रीतपूर्वक दर्ता भएका माओवादी सेनाका लडाकुहरू मात्रै स्तरीय मान्यताहरू पूरा गरी सुरक्षा फौजभित्र गरिने संभावित समायोजनका लागि योग्य हुनेछन्। वर्खास्त गरिएको कर्मचारी संभावित समायोजनको लागि अयोग्य हुनेछ। विस्तृत शान्ति सम्झौतामा सहमति भएबमोजिम एउटा विशेष समितिले सुरक्षा फौजभित्र समायोजन हुनको लागि योग्य व्यक्तिहरूको निर्धारण गर्नेछ। यो समायोजनको प्रकृयाको निर्धारण पक्षहरूबीच हुने भावी सम्झौताबाट हुनेछ। दर्ता भएपछि, माओवादी सेनाको कुनै लडाकु १२ जेष्ठ २०४५ (२५ मे १९८८) पछि जन्मेको पाईएमा त्यस्तो लडाकुलाई सम्मानकासाथ बर्खास्त गरिनेछ।

वर्खास्त गरिएका माओवादी सेनाका लडाकुहरूले सम्पूर्ण हातहतियार, बर्दी र अन्य सैनिक सरसामान/उपकरण बुझाउनु पर्ने र त्यस्ता लडाकुहरू पक्षहरूसँग परामर्श गरी संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरूले आपसी रूपमा मन्जूर गरेकोमा बाहेक अस्थायी शिविरहरूमा फर्कने छैनन्। स्वेच्छिक आधारमा हटाइएका कर्मचारीलाई उपलव्ध गराइने सहयोगको प्याकेजका बारेमा अस्थायी

शिविरमा जानुभन्दा अगावै पक्षहरूबीच सहमति हुनेछ । माओवादी सेनाका लडाकुहरूको रेखदेख, समायोजन र पुनर्स्थापनाको निम्ति अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्ले एउटा विशेष समिति गठन गर्नेछ ।

४.२ नेपाली सेनालाई व्यारेकमा राख्ने कार्य

४.२.१ साधारण नियमहरू

संयुक्त राष्ट्र संघलाई प्रेषित पत्रमा व्यक्त प्रतिबद्धता अनुसार नेपाली सेना आफ्नो व्यारेकभित्र सीमित रहनेछन् र नेपाली सेनाका हातहतियारहरू कसैको पक्ष वा विपक्षमा प्रयोग हुनेछैनन् । नेपाली सेनाका वलहरू वा हातहतियार कुनै पनि पक्ष वा विपक्षमा प्रयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने प्रयोजनका लागि संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरूलाई नेपाली सेनाको कुनै वा सबै व्यारेकहरूमा पहुँच प्राप्त हुनेछ । निरीक्षणकोलागि नेपाली सेनाको कुनै व्यारेकको भ्रमण गर्दा साइट कमाण्डरलाई विधिवत सूचना दिइनेछ र संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमन सैन्य र हातहतियारको व्यवस्थापन सम्बन्धी बिषयहरूसंग मात्र सम्बन्धित हुनेछ ।

मन्त्रिपरिषद्ले सैनिक ऐन, २०६३ वा भविष्यमा बन्ने तत्सम्बन्धी कानून अनुसार नेपाली सेनाको नियन्त्रण, परिचालन र व्यवस्थापन गर्नेछ । अन्तरिम मन्त्रिपरिषद्ले अन्तरिम संसद/व्यवस्थापिकाको सम्बन्धित समितिको सुझाव लिएर नेपाली सेनाको लोकतान्त्रीकरणको विस्तृत कार्ययोजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नेछ । यस अन्तर्गत नेपाली सेनाको उपयुक्त संख्या, लोकतान्त्रिक संरचना, राष्ट्रिय र समावेशी चरित्र निर्माण गर्दै लोकतन्त्र र मानव अधिकारको मूल्यद्वारा सेनालाई प्रशिक्षित गर्ने लगायतका कामहरू गरिनेछन् ।

४.२.२ कमाण्डरको जिम्मेवारी

नेपाली सेना व्यारेकभित्र रहेको अनुगमन गर्न नेपाली सेनाको नियमित चेन अफ कमाण्ड, नियन्त्रण, संचार र सूचना उपयोग गरिनेछ । कमाण्डरहरूले संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगलाई देहायको कुराको विस्तृत जानकारी उपलब्ध गराउने छन्:

(१) नक्सामा देखाईएका ईकाइ (युनिट) र सहायक-ईकाइ (सवयुनिट) को कमाण्ड संरचना,

(२) गुल्म तह तलसम्मका कमाण्डरहरूको नाम,

(३) संचार प्रणाली,

(४) सैन्य क्रम (Order of battle)/सैनिक संरचना, संगठन, सैनिकको खटनपटन र संख्या,

(५) धराप, बारुदी सुरुङ्ग, बिष्फोट नभएका गोलीगट्ठा, बिष्फोटक पदार्थहरू, अपरिष्कृत बिस्फोटक उपकरण र यस्ता सामग्रीहरूको वास्तविक अवस्थिति, र

(६) हातहतियार र सेनाहरूको व्यवस्थाको उपयुक्त अनुगमन गर्नका लागि संयुक्त राष्ट्र संघले मागेको अन्य जानकारी ।

नेपाली सेनाले संयुक्त राष्ट्र संघ र सम्बद्ध कर्मचारी, मालसामान र सेवाहरूको संरक्षण, सुरक्षा, उनीहरूको आवतजावत गर्ने स्वतन्त्रता र हीत सुनिश्चित गर्ने तथा दफा २ अनुसार संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगसंगको सहयोगमा जानकारी उपलव्ध गराउनेछ ।

छानिएका नेपाली सेनाका व्यारेकहरूमा दैनिक रूपमा उपस्थित भई, स्थलगत भ्रमण र नियमित निरीक्षण गरी संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगले यी प्रतिवद्धताहरूको अनुगमन गर्नेछ ।

४.२.३ हातहतियारको भण्डारण र नियन्त्रण

संयुक्त राष्ट्र संघलाई प्रेषित पत्रमा व्यक्त प्रतिवद्धताअनुरूप नेपाली सेनाका हातहतियारहरू कसैको पनि पक्ष वा विपक्षमा प्रयोग नभएको सुनिश्चित गर्न नेपाली सेना व्यारेकभित्र सीमित रहनेछ । माओवादी सेनाको तर्फबाट भण्डारण गरिएका हतियारको बराबरी संख्यामा नेपाली सेनाले आफ्ना हाततियारहरू भण्डारण गर्ने र एकल ताल्चा लगाई चाबी सम्बन्धित पक्षले राख्नेछ । सो ताल्चा लगाउने प्रकृयामा संयुक्त राष्ट्र संघको अनुगमनको लागि साइरन सहितको संयन्त्र जडान गरी दर्ता गर्ने । भण्डारण गरिएका हतियारको आवश्यक

जाँचबुझ गरी संयुक्त राष्ट्र संघले सो कार्य सम्बन्धित पक्षको रोहवरमा गर्नेछ। पक्षहरू दफा ४.२ मा उल्लिखित शर्तहरू अन्तर्गत कुन कुन व्यारेकमा नेपाली सेनाका हातहतियारको अनुगमन गर्ने हो सो पहिचान गरी तत्सम्बन्धमा सहमत हुनेछन्। भण्डारण गर्ने कन्टेनरहरूमा हतियार राखिनेछ।

४.२.४ पुनःखटनपटन र एकट्ठाः नेपाली सेनाले गर्न पाउने कृयाकलापहरू

विस्तृत शान्ति सम्झौताको भावना अनुसार नेपाली सेनाले गर्दै आएका सीमा सुरक्षा, आरक्ष क्षेत्र, संरक्षित क्षेत्र, बैंक, विमानस्थल, विद्युतगृह, टेलिफोन टावर, केन्दीय सचिवालयको सुरक्षा र विशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा लगायतका कामहरूलाई निरन्तरता दिईनेछ। रक्षा सचिवले यस्ता काममा खटाईएका सैन्य बलको संख्या र किसिम खुल्ने गरी यस्ता संस्था र संरचनाहरूको विस्तृत सूची तयार पारी राख्नेछ। अबस्था विशेषको आधारमा संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरूले आवश्यक देखेमा यो सूची उनीहरूलाई उपलव्ध गराइनेछ। नेपाली सेनाले गर्न पाउने कृयाकलापहरू देहायबमोजिम छन्:

१. व्यारेकभित्र गरिने नियमित सैनिक कृयाकलापहरू र व्यारेक तथा क्याम्पहरूभित्र गरिने नियमित तालीम/तोकिएका लाइभ फायरिंग दूरीहरूमा सीमित लाइभ फायरका अभ्यासहरू गर्नु अघि संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिलाई ४८ घण्टाको पूर्व सूचना दिनु पर्नेछ।

२. सरकारले निर्देशन गरेबमोजिम सरकारी समारोह, परेड आदिमा भाग लिने।

३. सरकारले निर्देशन गरेबमोजिम सीमा सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने।

४. व्यबस्था भए बमोजिम सवारी लगायत, एकल-एकल (One-to-one) आधारमा सैनिकहरूको उद्धार गर्ने।

५. व्यवस्था भएबमोजिम सवारी लगायत घातक (लीथल) उपकरण वाहेकका अन्य उपकरणको नियमित मर्मतसम्भार, विस्थापन गर्ने। घातक (लीथल) हातहतियारको मर्मतसम्भार र विस्थापन गर्ने कार्य अन्तरिम सरकारले तय गरेबमोजिम वा दुबै पक्षको सहमतिले मात्रै गर्न सकिनेछ।

६. नागरिक निकायहरूले निर्देशन गरेबमोजिम केन्द्रीय, क्षेत्रीय र स्थानीय तहमा विकास र निर्माणका कार्य गर्ने ।

७. सरकारले निर्देशन दिएबमोजिम प्राकृतिक र अन्य प्रकोपको समयमा उद्धार कार्यमा सहयोग उपलब्ध गराउने ।

८. संयुक्त राष्ट्र संघको आव्हानमा शान्ती कायम राख्ने कृयाकलापहरूमा तथा तत्सम्बन्धी सबै तयारी, यातायात, तालीम, उपकरणहरूको हस्तान्तरण गर्ने आदि कार्यमा भाग लिने ।

९. अती बिशिष्ट र बिशिष्ट व्यक्तिहरूको सुरक्षा व्यवस्था गर्ने ।

१०. सरकारले निर्देशन दिएबमोजिम महत्वपूर्ण संरचनाहरूको सुरक्षाको व्यवस्था गर्ने ।

११. नेपाल राष्ट्र बैंकको रकम ढुवानीमा सुरक्षा दिने व्यवस्था गर्ने ।

उपरोक्त सबै कृयाकलापहरूको हकमा दफा ५.२ मा उल्लिखित सेनाको सूचना, हवाई आवागमन र अभ्यास सम्बन्धी नियमहरू लागू हुनेछन् ।

५. सम्झौताको पालना

५.१ निषेधित कृयाकलापहरू

विस्तृत शान्ति सम्झौताको भावनाअनुसार र यस सम्झौताको परिप्रेक्ष्यमा नेपाली सेना व्यारेकमा सीमित रहेपछि र माओवादी सेनाका लडाकुहरू अस्थायी शिविरमा बसिसकेपछि पक्षहरूले सुक्ष्म रूपमै देहायका कृयाकलापहरू गर्ने छैनन् ।

१. हातहतियार साथमा लिई हिड्ने कार्य कानून विरुद्धको कार्य हो । हातहतियारको प्रदर्शन, त्रास र कुनै पनि किसिमको हिंसाको प्रयोग निषेध गरिएको छ र हातहतियारको प्रयोग कानूनी रूपले दण्डनीय छ ।

२. प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा एक अर्काप्रति लक्षित कुनै पनि किसिमका हातहतियारको प्रयोग वा आक्रमण गर्ने कार्य ।

३. आन्तरिक रूपमा विस्थापित व्यक्तिहरू, मानवीय र विकास कार्यकर्ताहरू र अन्य गैर-लडाकु व्यक्तिहरू लगायत कुनै पनि व्यक्तिलाई हानी पुराउने वा डर, त्रास देखाउने कार्य र उनीहरूका उपकरण र सम्पत्ति जफत गर्ने कार्य ।

४. धराप थाप्ने, हत्या र हिंसात्मक कारवाही ।

५. अपहरण गर्ने, गैरकानुनी थुनामा राख्ने वा कैद गर्ने, वेपत्ता पार्ने कार्य ।

६. नेपालभित्र र नेपाल माथि गरिने सबै आक्रमक सैन्य उडानहरू ।

७. सार्वजनिक/निजी/सरकारी, सैनिक वा संयुक्त राष्ट्र संघको सम्पत्ति हानिनोक्सानी गर्ने वा जफत गर्ने कार्य र संयुक्त राष्ट्र संघका सम्वद्द कर्मचारी विरुद्धको आक्रमण ।

८. जमिनमुनि बारुद विछ्याउने वा अपरिष्कृत विस्फोटक उपकरण राख्ने कार्य, विध्वँसात्मक कार्य (स्याबोटेज) वा सैन्य जासूसी कार्य ।

९. अतिरिक्त सशस्त्र सेना भर्ना गर्ने वा एक अर्का विरुद्ध सैनिक हर्कत गर्ने कार्य, हातहतियार, खरखजाना र बिष्फोटक पदार्थहरू ओसारपसार गर्ने कार्य समेत (यस सम्झौताका शर्तहरू बमाजिम पक्षहरूले आपसी सहमति जनाई पूर्व सूचना दिएको अबस्थामा बाहेक) ।

१०. इच्छा विपरित तथा प्रचलित कानून प्रतिकूल नगद वा जिन्सी संकलन गर्ने र सेवा लिने वा कर लगाउने कार्य ।

११. मानवीय सहयोग उपलव्ध गराउने वा नागरिकहरूको संरक्षण गर्ने काममा अवरोध पुराउने वा ढीलाई गर्ने कुनै पनि कारवाही ।

१२. अन्तरिम सरकार वा सोको उत्तराधिकारीले स्वीकृत गरेका कृयाकलापहरू संचालन गर्ने मानवतावादी वा विकास सम्बन्धी निकायहरूको सुरक्षित, स्वतन्त्र र निर्वाध आवागमनमा रोक लगाउने कुनै पनि कार्य ।

१३. लिंगमा आधारित हिंसाको सबै रूप र कार्य ।

१४. मानिस र मालसामानको स्वतन्त्र आवागमनमा प्रतिबन्ध लगाउने कुनै पनि कार्य ।

१५. संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगका प्रयत्नहरूमा व्यवधान पुराउने र संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगलाई सहयोग गर्न असमर्थ भएको मानिने कुनै पनि कृयाकलाप, कुनै पनि ठाउंमा गस्ति गर्ने वा उडान भर्ने संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगको कार्यलाई निषेध गर्ने कार्य समेत ।

१६. कुनै पक्षले आफ्नो उपकरण, कर्मचारी वा कृयाकलापलाई संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोग, अन्य संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायहरू, रेडक्रस/रेडक्रिसेन्टको अन्तर्राष्ट्रिय समिति वा अन्य यस्तै कुनै संगठनको उपकरण, कर्मचारी वा कृयाकलाप हो भनी ढाकछोप गर्ने कुनै पनि प्रयत्न/उद्योग ।

१७. संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिको सहमति विना सैन्य वल र कुनै स्थितिको उपकरण वा दरवन्दीको पदलाई उनीहरूको आ-आफ्नो खटनपटन स्थिति वा दरबन्दी बाहिर पुनपरिचालन गर्ने कुनै पनि प्रयत्न/उद्योग ।

१८. अठार वर्ष र सोभन्दा मुनिका बालबालिकालाई शसस्त्र वलमा प्रयोग गर्ने कार्य ।

१९. सबै आक्रमक प्रजारबाजी र सैन्य कारवाही उक्साउने कार्य ।

पक्षहरूले यस सम्झौतामा अन्यत्र निषेध गरिएका कृयाकलापहरू पनि गर्नु हुँदैन ।

५.२ गर्न पाईने कृयाकलापहरू

दुवै पक्षले गर्न पाउने कृयाकलापहरूमा अन्तर्निहित मुख्य सिद्धान्त शसस्त्र द्वन्द्वबाट गैर-सैनिक व्यक्तिहरू तथा युद्धबाट प्रभावित क्षेत्रमा पर्ने असर निवारण गर्नु र शान्तिकोलागि आम समर्थन जुटाउनु हो । दुवै पक्षले गर्न पाउने कृयाकलापहरूको संचालन अन्तरिम सरकारको निर्णयअनुसार गरिनेछ । सैनिक, हवाई गतिविधि र अभ्यासको वारेमा विधिवत सूचना दिनुपर्ने छ र त्यस्तो कार्य कम्तीमा ४८ घण्टा अगावै संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिबाट स्वीकृत हुनुपर्नेछ ।

गर्न पाईने कृयाकलापहरूमा निम्नलिखित कृयाकलापहरू समेत समावेश हुनेछन् :

(१) बारुदी सुरुङ्ग र सैन्य अवरोधहरू हटाउने,

(२) अन्तरिम सरकारको निर्णय अनुसार सडक सुधार र खुला गर्ने, पुल, पुलेसा तथा हवाई मैदानहरूको पुनर्स्थापना गर्ने समेतका कार्यहरू समेटिएका विकास सम्बन्धी कृयाकलापहरू,

(३) मानवीय उद्धार,

(४) मानिस, मालसामान र सेवाहरूको स्वतन्त्र आवागमनमा सघाउ पुराउने जस्ता सामाजिक, आर्थिक कृयाकलाप,

(५) बिदा स्वीकृत गराई बसेका, औषधोपचारको क्रममा रहेका वा पारिवारिक भेटघाटमा रहेका सादा पोशाकका हतियारविहिन सैनिकहरूलाई स्वतन्त्र रूपमा आवागमन गर्न दिने कार्य । पक्षहरू आपसी रूपमा सहमत भएकोमा बाहेक, कुनै पनि अस्थायी शिविर वा व्यारेकमा रहेका कुल सैन्यमध्ये १२ प्रतिशतभन्दा बढीलाई एकसाथ विदामा बस्ने अनुमति दिइने छैन ।

(६) सैनिक इकाईहरूलाई गैरघातक सामानहरू, खाना, पानी, औषधि, पेट्रोल, तेल र लुब्रिक्याण्ट, शैक्षिक सामग्री, पोशाक आदि आपूर्ति गर्ने, र

(७) उपचारकोलागि उद्धार ।

५.३ उल्लङ्घन

देहायका कार्यहरूलाई यस सम्झौताको उल्लङ्घन मानिनेछ :

(१) यो सम्झौताको उल्लङ्घन गर्ने कुनै पनि कार्य,

(२) अनधिकृत सैनिक गतिविधि,

(३) अनधिकृत भर्ती, बोलावट वा परिचालन,

(४) सैनिक उपकरणको अनधिकृत भण्डारण,

(५) मानव अधिकार, मानवतावादी कानूनको उल्लंघन वा जनताको आवागमनको स्वतन्त्रता, मालसामान र सेवाको स्वतन्त्र ओसारपसारमा अवरोध,

(६) जासूसी, विध्वँसात्मक कार्य, हवाई निगरानी र बिध्वंश (Subversion) का कार्यहरू, र

(७) संकटकालीन अबस्थामा वा उपचारका लागि उद्धार गर्नु परेको अबस्थामा बाहेक पक्षहरूलाई र संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगलाई ४८ घण्टाको सूचना नदिई अस्थायी शिविरहरू माथि गरिने सैनिक उडानहरू वा गैर-सैनिक वायुयान प्रयोग गरी गरिने सैनिक उडानहरू।

६. संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोग

यो सम्झौताको पालना भए नभएको कुराको अनुगमन (१) संयुक्त राष्ट्र संघीय अनुगमनकर्ताहरूबाट, वा (२) संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिबाट यो सम्झौताका अन्य व्यवस्थाहरूलाई दृष्टिगत गरी निर्णय भएकोमा संयुक्त अनुगमन टोलीहरूबाट हुनेछ।

संयुक्त राष्ट्र संघीय निकायले यस सम्झौताको पालनाका सम्बन्धमा पक्षहरूलाईप्रतिवेदन दिनेछ। त्यसरी प्रतिवेदन दिंदा यसले सिधै वा संयुक्त अनुगमन समन्वय समिति मार्फत दिन सक्नेछ।

६.१ संयुक्त अनुगमन समन्वय समिति

नौं सदस्यीय संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिको अध्यक्षको नियुक्ति संयुक्त राष्ट्र संघीय नियोगबाट हुनेछ। माओवादी सेना र नेपाली सेनाबाट एक एक जना गरी दुई जना उपाध्यक्षहरू रहनेछन्। बाँकी ६ जना सदस्यहरूमा संयुक्त राष्ट्र संघका दुई जना, नेपाली सेनाका दुई जना र माओवादी सेनाका दुई जना रहनेछन्। यी सबै सदस्यहरूको छनौट सम्बन्धित पक्षहरूबाट हुनेछ।

संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिले सर्वसम्मतिको आधारमा निर्णय गर्नेछ। गतिरोध उत्पन्न भएको अवस्थामा, पक्षहरूले यस सम्झौताको पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा महासचिव र अन्तरिम सरकार समक्ष सोको समाधानका लागि जानकारी/प्रतिवेदन पेश गर्ने अधिकार संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवको प्रतिनिधिलाई हुनेछ। अध्यक्षले महासचिवका प्रतिनिधिलाई र पक्षहरूका तोकिएका प्रतिनिधिहरूलाई संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिका कृयाकलापहरूको बारेमा

नियमित रूपमा प्रतिवेदन दिने छ। संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिले तीन वटा मुख्य कामहरू गर्नेछ :

(१) यस सम्झौताको कार्यान्वयन गर्न पक्षहरूलाई सहयोग गर्ने। संयुक्त अनुगमन समन्वय समिति यस सम्झौताका शर्तहरू अनुसार हातहतियार र सेनाको अनुगमन गर्ने र उपयुक्तता अनुसार धारा ५.२ बमोजिमका कृयाकलापहरू स्वीकृत गर्ने केन्द्रीय समन्वयकारी निकाय हुनेछ।

(२) विवाद समाधान संयन्त्रको रूपमा काम गर्ने। संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिले यस सम्झौताको कार्यान्वयन सम्बन्धी सबै विवाद र सैन्य वा संचालन सम्बन्धी कठिनाई, उजुरी, प्रश्न वा समस्याहरूको समाधान गर्नेछ।

(३) विश्वास निर्माण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने। संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिले पक्षहरूको आस्था र विस्वास प्राप्त गर्ने र नेपाली जनतामाझ यस सम्झौताका समग्र लक्ष्यहरू प्रबर्द्धन गर्ने उद्देश्यले काम गर्नेछ।

यी लक्ष्यहरू हासिल गर्ने उद्देश्यले संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिले देहायका आधारभूत सिद्धान्तहरू अनुसार काम गर्नेछ :

(१) संभव भएसम्मको तल्लो तहमा सबै समस्या र विवादहरू समाधान गर्ने अर्थात संयुक्त अनुगमन टोलीहरूलाई अख्तियार प्रत्यायोजन गर्ने।

(२) पक्षहरूका सरोकारका सबै घटनाहरूका सम्बन्धमा उपयुक्त अनुसन्धान गरी तत्सम्बन्धमा प्रतिवेदन दिने सक्रिय प्रयत्नहरू मार्फत संयुक्त रूपमा समस्याको समाधान तथा आस्था र विश्वास निर्माण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन दिने।

(३) यस प्रकृयामा हासिल गरिएका पाठहरूको आधारमा अघि बढ्ने।

संयुक्त अनुगमन टोलीहरूले स्थानीय तहमा र स्थलगत भ्रमणको माध्यमबाट संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिलाई सहयोग गर्नेछन्। एकजना अन्तर्राष्ट्रिय अनुगमनकर्ता संयुक्त अनुगमन टोलीको नेता हुनेछ र नेपाली सेनाको एकजना अनुगमनकर्ता र

माओवादी सेनाको एकजना अनुगमनकर्ता टोलीका सदस्य हुनेछन् । संयुक्त अनुगमन टोलीहरूको संख्या र खटनपटन संयुक्त अनुगमन समन्वय समितिको अध्यक्षले सो निकायसंग परामर्श गरी निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

संयुक्त अनुगमन टोलीका कामहरूमा निम्नलिखित कामहरू समेत समावेश हुनेछन् :

(१) गाउँ र समुदायहरूको भ्रमण गर्ने र नागरिक समुदायसंग सम्पर्क स्थापित गर्ने,

(२) संयुक्त राष्ट्र संघका अन्य निकायहरूसंगको सहयोग र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्था र गैर-सरकारी संस्थाहरूसंग सम्पर्क स्थापित गर्ने,

(३) जानकारीको आदानप्रदान गरी तथा स्थानीय तनावलाई निष्कृय वनाई युद्धविरामको संचालनको लागि अनुकुल कार्य वातावरण निर्माण गर्न पक्षहरूलाई सहयोग गर्ने,

(४) स्थानीय तहमा द्वन्द्व व्यवस्थापनको थालनी गर्नको लागि सक्रियतामूखी अवधारणा अवलम्बन गर्ने, र

(५) यस सम्झौता, सन्दर्भ प्रकरण ५.१, को सभावित आरोपित उल्लंघनसंग सम्बन्धित उजुरीहरूको अनुसन्धान गरी परिपालना सुनिश्चित गर्ने उपायहरू सिफारिश गर्ने ।

तोकिएको हतियार भण्डारण निरीक्षण गर्नकालागि संयुक्त अनुगमन टोलीहरूलाई प्रयोग गरिने छैन ।

७. विविध

दुवै पक्षको सहमतिबाट प्रस्तुत सम्झौतामा कुनै पनि समयमा संशोधन गर्न सकिनेछ । संशोधन गर्न चाहेमा सोको पूर्व लिखित सूचना अर्को पक्षलाई प्रदान गर्न दूबै पक्ष सहमत छन् । त्यसरी सूचना प्राप्त भएपछि दुवै पक्षको सहमतिबाट यस सम्झौतालाई संशोधन गर्न सकिनेछ । त्यस्तो संशोधनले गर्ने व्यवस्था मान्यताप्राप्त अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार र मानवतावादी कानूनका न्यूनतम मापदण्डहरूभन्दा न्यून हुने छैन ।

दुवै पक्ष प्रस्तुत सम्झौताको कार्यान्वयनका लागि आवश्यकतानुसार पूरक समझदारीहरूमा हस्ताक्षर गर्न मन्जूर गर्दछन् ।

दुवै पक्षले यस सम्झौताको नेपाली र अंग्रेजी भाषाका प्रतिहरूमा हस्ताक्षर गर्नेछन् । संयुक्त राष्ट्र संघको रोहवरमा यस सम्झौताको अंग्रेजी भाषाको प्रतिमा हस्ताक्षर गरिनेछ, र सोही अनुसार, मतभिन्नता उत्पन्न भएका बिषयहरूमा यस सम्झौताको अंग्रेजी भाषाको प्रतिलाई आधिकारिक मानिनेछ ।

सबै पक्षहरूबाट गरिने यस सम्झौताको व्याख्या र कार्यान्वयन विस्तृत शान्ति सम्झौताको मर्मवाट निर्देशित हुनेछ ।

यो सम्झौता हस्ताक्षर भएको मितिदेखि लागू हनेछ र यसले १२ मंसिर २०६३ (२८ नोभेम्बर २००६) का दिन सम्पन्न यसै नामको सम्झौतालाई विस्थापित गर्नेछ ।

काठमाण्डौ, नेपालमा २२ मंसिर २०६३ (८ डिसेम्बर २००६) का दिन सम्पन्न भयो ।

हस्ताक्षर
कृष्णबहादुर महरा
संयोजक
वार्ता टोली
नेकपा (माओवादी)

हस्ताक्षर
कृष्ण प्रसाद सिटौला
संयोजक
वार्ता टोली
नेपाल सरकार

१६ नेपाल सरकार र आदीवासी जनजातिबीच सम्पन्न सम्झौता

आज मिति २०६४ श्रावण २२ गते ललितपुरको गोदावरीमा सरकारी वार्ता टोली र नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ तथा आदिवासी जनजाति संयुक्त संघर्ष समिति, नेपालका प्रतिनिधिबीच निम्नलिखित सहमति सम्पन्न भएको छः-

१. संविधानसभाको निर्वाचनका लागि वर्तमान संविधानमा भएको व्यवस्था अन्तरगत "पहिलो हुने निर्वाचित हुने" प्रणालीमा दलहरूले उम्मेदवारी दिंदा सबै जाति-जनजातिको समानुपातिक समावेशी हुने कुरालाई ध्यानमा राखी उम्मेदवारी तय गरिनेछ ।

२ राजनीतिक दलहरूले समानुपातिक सूची तयार गर्दा निर्वाचनमा सहभागी हुने सबै दलहरू मिलेर सूचीकृत आदिवासी जनजातिका प्रत्येक समुदायबाट प्रतिनिधित्व सुनिश्चित हुने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

३. दुवै निर्वाचित प्रणालीबाट प्रतिनिधित्व हुन नसकेका सूचिकृत आदिवासी जनजातिको न्यूनतम एक प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गराउने सम्बन्धमा संवैधानिक वा कानूनी सुनिश्चिता कसरी गर्ने भन्ने विषयमा नेपाल सरकारले आठ राजनीतिक दलमा सहमति गरी निष्कर्ष निकालिने छ ।

४. नेपालको राष्ट्रिय एकता, अखण्डता र सार्वभौकितालाई सर्वोपरि राखी जाति, भाषा, भौगोलिक क्षेत्र तथा आर्थिक आधार र सांस्कृतिक विशेषता समेतका आधारमा राज्यको संघीय संरचना सम्बन्धी सुझाव अव बन्ने संविधानमा समक्ष प्रस्तुत गर्न एक राज्य पुनर्संरचना आयोग तल्कालै गठन गरिनेछ । सो आयोगमा आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, महिलालगायत विभिन्न वर्ग, क्षेत्र र समुदायका विशिष्ट विशेषज्ञहरू रहेछन् ।

५. आदिवासी जनजाति आयोग गठन गर्ने ।

६. नेपाली भाषालाई मात्रै सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा मान्यता प्रदान गरिएकोमा नेपाली भाषा र स्थानीय स्तरमा बोलिने मातृभाषालाई समेत मान्यता प्रदान गरिने व्यवस्था संविधानबाट गरिनेछ। नागरिकहरूको भाषिक अधिकारलाई सुनिश्चित तुल्याउने दिशामा सरकारी प्रतिवद्धता कायमै गरिनेछ।

७. संविधानसभा लगायतका सार्वजनिक महत्वका विषयहरूमा जानकारी माग्ने र ततसम्बन्धी सूचना र जानकारी प्राप्त गर्ने नागरिकहरूको अधिकारको संरक्षण र सम्मान गर्दै यस सम्बन्धी सूचना र जानकारीहरू सर्वसाधारण जनताले आ-आफ्नो मातृभाषामा प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।

८. राजनीतिक दलहरूका सबै तहमा सबै वर्ग, लिङ्ग, समुदाय र जातजातिको प्रतिनिधित्व हुनुपर्नेमा नेपाल सरकारको सिद्धान्ततः सहमति रहेको छ। राज्यका सबै अंग र तहमा सबै जाति, वर्ग, समुदाय, लिङ्ग र क्षेत्रको समावेशी, सहभागिता र समानुपातिक प्रतिनिधित्वका लागि सबैको प्रतिनिधित्व रहेको एक कार्यदल तत्कालै गठन गरी अध्ययन गर्न लगाइने छ।

९. राज्य सञ्चालनका सबै अङ्ग र तहहरूमा आदिवासी जनजातिहरू लगायतका सबै लिङ्ग, वर्ग क्षेत्र र समुदायको समावेशी-समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने कानुनी एवं नीतिगत तहका व्यक्त प्रतिवद्धतालाई व्यवहारमा उतार्न सबै क्षेत्रबाट पहल गर्दै लगिनेछ।

१०. आदिवासी जनजातिलगायत विभिन्न वर्ग, क्षेत्र, लिङ्ग र समुदायहरूको कारोवारका विषयहरूमा महत्वपूर्ण निर्णय लिंदा सम्बन्धित पक्ष र निकायहरूको सल्लाह र परामर्श लिने व्यवस्थालाई विकसित गर्दै लगिनेछ।

११. अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ को अनुमोदन गर्ने प्रस्तावलाई अविलम्ब पारित गराइने व्यवस्था मिलाइनेछ।

१२. आदिवासी जनजातिहरूको अधिकार सम्बन्धी राष्ट्र संघीय घोषणापत्रलाई अनुमोदन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कानूनी प्रक्रिया पुरा गरी अविलम्ब उपयुक्त कदम चालिनेछ।

१३. आदिवासी जनजाति सम्बन्धी जिल्ला समन्वय समिति गठन गर्ने सिलसिलमा लोकतान्त्रिक एवं परादर्शी प्रक्रियाको अवलम्बन गरिनेछ।

साथै, यस प्रक्रियामा आदिवासी जनजाति महासंघ र राष्ट्रिय आदिवासी जनजाति महिला महासंघको संलग्नतालाई उच्च महत्व दिइनेछ ।

१४. अन्तरिम योजना लगायतका विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वनमा लैङ्गीक मूल प्रवाहीकरणको मर्म र भावनालाई आत्मसात गर्दै कार्यक्रमको कार्यान्वयन तथा लाभको बाँडफाँडमा महिला विविधतालाई दृष्टिगत गरी आदिवासी जनजाति, दलित र मधेशी महिलाहरूको समेत समान सहभागितामा जोड दिइनेछ ।

१५. जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धिको पक्ष राष्ट्रको हैसियतले आदिवासी जनजातिहरूको परम्परागत ज्ञान, शीप, अभ्यास र प्रविधिको उपयोग र संरक्षणमा राज्यले विशेष ध्यान दिइनेछ ।

१६. वरिष्ठ भूगोलविद् डा. हर्क गुरुङलाई राष्ट्रले विशेष सम्मान प्रदान गर्नेछ ।

१७. ताप्लेजुङको घुन्सामा भएको हेलिकोप्टर दुर्घटनामा परी दिवंगत भएका सबै नेपालीहरूलाई राहतस्वरूप प्रति परिवार रु. १० लाख क्षतिपूर्ति दिने व्यवस्था मिलाउने ।

१८. मुक्त कमैयाहरूको समस्यालाई स्थायी तवरले समाधान गर्न नेपाल सरकारले शुरु गरेको प्रक्रियालाई सम्झौता अनुसार प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउने ।

१९. मधेशी, महिला, दलित लगायतका विभिन्न वर्ग र समुदायहरूबाट उठाइएका मागहरूलाई सम्बन्धित पक्षहरूसंग सम्वाद र छलफल गरी समाधान गर्ने सन्दर्भमा सरकारले गम्भीरतापुर्वक पहल गरी सहमति कायम गराउनेछ ।

२०. देश भरिका सम्पूर्ण आदिवासी जनजाति समुदाहरूलाई आगामी संविधानसभा निर्वाचन सफल पार्न एक जुट हुन नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ, आदिवासी जनजाति संयुक्त संघर्ष समिति तथा राष्ट्रिय आदिवासी जनजाति महिला महासंघ हार्दिक आव्हान गर्दछन् ।

हस्ताक्षर
(डा. ओम गुरुङ)
संयोजक
नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ

हस्ताक्षर
(रामचन्द्र पौडेल)
संयोजक
सरकारी वार्ता टोली

हस्ताक्षर
(के.बी. गुरुङ)
संयोजक
आदिवासी जनजाति संयुक्त संघर्ष समिति, नेपाल

मितिः २०६४।०४।२२

१८ | नेपाल सरकार र मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपालबीच सम्पन्न सम्झौता

ऐतिहासिक जनआन्दोलन २०६२।०६३ कै निरन्तरताका रूपमा भएको मधेशी जनताको आन्दोलनको भावनालाई हृदयगम गर्दै मुलुकमा लामो समयदेखि मधेशी, आदिवासी/जनजाति, दलित, महिला, पिछडावर्ग, अल्पसंख्यक, मुस्लिम समुदाय समेतका विरुद्ध केन्द्रिकृत र एकात्मक राज्यद्वारा गरिदै आएको विभेदका सबै रूपहरूलाई अन्त्य गर्नका निम्ति र समावेशी लोकतन्त्र तथा संघीय ढाँचामा राज्यलाई पुनःसंरचना गर्दै मधेशी लगायत सम्पूर्ण नेपाली जनतालाई एउटै राष्ट्रिय मूल प्रवाहमा समाहित भएर अघि बढ्ने वातावरण बनाउनका निम्ति नेपाल सरकार र मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपालका बीच आज निम्नबमोजिम सम्झौता भएको छ ।

१. मधेश आन्दोलनको क्रममा शहिद भएकाहरूलाई सम्मान गर्दै निजका परिवारलाई क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउने सरकारी निर्णयलाई तत्काल कार्यान्वयन गर्ने ।

२. मधेश आन्दोलनको क्रममा घाइते, अन्धा, अपाङ्ग भएकाहरूलाई राहत उपलब्ध गराउने र अझै उपचार हुन बाँकी रहेका घाइतेहरूलाई तत्काल औषधोपचारको व्यवस्था मिलाउने ।

३. मधेश आन्दोलनको सिलसिलामा फोरमका नेता तथा कार्यकर्ताहरू माथि लगाइएका मुद्दाहरू खारेज गर्ने ।

४. देशमा युगौदेखि बहिष्करणमा पारिएका मधेशी, आदिवासी/जनजाति, दलित महिला, पिछडावर्ग, अपाङ्ग, अल्पसंख्यक समुदाय, मुसलमान आदि समुदायहरूको राज्यका सम्पूर्ण संरचनाहरूको सबै अङ्ग र तहका साथै शक्ति, साधन र स्रोतमा सन्तुलित समानुपातिक प्रतिनिधित्व र साझेदारी गर्ने ।

५. राज्यको पुनःसंरचना सम्बन्धी आयोग तत्काल गठन गर्ने र सो आयोगमा समावेशीय रूपमा विशेषज्ञहरू रहने समेत व्यवस्था गर्ने ।

६. राज्यको पुनः संरचना गर्दा नेपालको सार्वमौमसत्ता, राष्ट्रिय एकता र अखण्डतालाई अक्षुण्ण राख्दै स्वायत्ततायुक्त प्रदेशहरू सहितको संघीय शासन प्रणालीको व्यवस्था गरिने छ । उक्त स्वायत्तताको अधिकार,प्रकृति र सीमा संविधानसभाले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

७. मधेशीहरूको भेष-भुषा, भाषा, संस्कृतिलाई राष्ट्रिय मान्यता दिने ।

८. नेपाल सरकारद्वारा गरिने सबै राजनीतिक नियुक्ति, वैदेशिक सेवा र शिक्षा क्षेत्र लगायतका सेवाहरूका साथै आयोगहरूमा समुचित समानुपातिक प्रतिनिधित्व गर्ने ।

९. मुस्लिमहरूको मुख्य चाड पर्वहरूमा सार्वजनिक बिदा दिने, मदरसा बोर्डलगायत निजहरूको जाति, भाषा, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति र रीतिरिवाज सुरक्षित गर्न कानून तर्जुमा गर्ने ।

१०. जाति, भाषा, लिङ्ग, धर्म, संस्कृति, राष्ट्रिय तथा सामाजिक उत्पत्ति, राजनीतिक तथा अन्य विचार आदिको आधारमा गरिने सबै खाले विभेद अन्त्य गरी मानव अधिकारको पूर्ण प्रत्याभूति गर्ने ।

११. सरकारी काम काज, शिक्षा तथा अन्तर्राष्ट्रिय सम्पर्क गर्दा (क) मातृभाषा (ख) नेपाली भाषा र (ग) अंग्रेजी भाषाको त्रि-भाषीय नीति कायम गर्ने ।

१२. दलित समस्या समाधान गर्नः

क) जातीय विभेद र छुवाछुत गर्नेलाई कडा कानुनी दण्डको व्यवस्था गर्ने ।

ख) दलितलाई निःशुल्क र कम्तिमा अनिवार्य प्राथमिक शिक्षाको व्यवस्था प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने ।

ग) शिक्षा र रोजगारीमा विशेष अवसर र आरक्षणको व्यवस्था गर्ने ।

घ) भूमिहिन दलितलाई आवासको लागि भूमिको व्यवस्था गरी वैकल्पिक जीविकोपार्जनको व्यवस्था गर्ने ।

१३. नागरिकतालाई अझैं बञ्चित रहेका नागरिकहरूलाई नागरिकता प्रमाण-पत्र सरल र सुलभ तरिकाबाट वितरण गर्न नागरिकता टोली पुनः गाउँ गाउँमा पठाई नागरिकता समस्या समाधान गर्ने ।

१४. मधेश तथा विकट क्षेत्रलाई राज्यबाट प्राप्त राजस्व र आम्दानीको बाँडफाँडमा सन्तुलित एवं न्यायोचित्त वितरण नीति अपनाउने ।

१५. नेकपा (माओवादी) द्वारा कब्जा गरिएका घर, जग्गा र सम्पत्ति फिर्ता गर्ने गराउने क्रमजारी रहेको र उनिहरूद्वारा कब्जा गरिएका हातहतियार समेत हकवालालाई फिर्ता गराउने कार्यलाई तदारुकताका साथ अगाडि बढाउने ।

१६. औद्योगिक उत्पादन वृद्धिका साथै देशलाई औद्योगीकरण गर्न र औद्योगिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न औद्योगिक सुरक्षाबल गठन गर्ने ।

१७. संविधानसभाको निर्वाचन निष्पक्ष, शान्तिपुर्ण एवं भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गर्न दुवै पक्ष प्रतिवद्ध रहने । संविधानसभाको निष्पक्षताका लागि वर्तमान व्यवस्थापिका-संसद लगायतकाले राज्यको साधन, स्रोत र शक्तिको दुरूपयोग गर्न नपाउने गरी रोक्न लगाउन आवश्यक व्यवस्था गर्ने ।

१८. सरकारी सञ्चार माध्यमहरू टी.भी., रेडियो, छापालगायत सबै अङ्ग र तहमा मधेशी सञ्चारविद् एवं पत्रकारहरूको सञ्चार मन्त्रालयबाट नियुक्ति र सरकारी संचार आयोग, निकायहरू तथा प्रतिनिधिमण्डलमा मधेशीहरूको समानुपातिक समावेशी सहभागिता गराउँदै जाने ।

१९. मधेशी युवा फोरमको उपत्यका अध्यक्ष जीतेन्द्र साहलाई अपहरणकारीहरूले अपहरण गरी बेपत्ता बनाइएकोमा निजको खोजतलास र विशेष अनुसन्धान गर्न खोजीदल बनाई यथाशीघ्र स्थिति सार्वजनिक गर्ने ।

२०. मधेशी, आदिवासी/जनजाति, दलित, महिला आदिलाई राज्यको हरेक अङ्ग र तहमा समावेशीहरण गर्न आवश्यक नीति निर्धारण र कानूनको तर्जुमा गर्न उच्चस्तरीय समावेशीकरण कार्यदलको गठन तुरुन्त गर्ने ।

२१. अल्पसंख्यकहरूको अधिकार सम्बन्धमा राष्ट्रसंघीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मानवअधिकारको मान्यता अनुरूप जातिय, भाषिक र धार्मिक अल्पसंख्यकहरूको अधिकारको संवैधानिक प्रत्याभूति गर्ने ।

२२. मधेशी जनअधिकार फोरमद्वारा संचालन गरिदै आएको विभिन्न आन्दोलनलाई फिर्ता लिने उपर्युक्त सहमतिहरूलाई नेपाल सरकारले तत्काल गर्न सकिने कार्यहरूलाई तत्काल गर्ने र तत्काल गर्न नसकिने प्रावधानहरूलाई उपयुक्त समयभित्र गरी सक्ने । कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्यका साथै रेख-देख गर्न र समय-समयमा कार्यान्वयनको समीक्षा गर्न संयुक्त अनुगमन संयन्त्रको निर्माण गर्ने ।

हस्ताक्षर
उपेन्द्र यादव
संयोजक
मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल

हस्ताक्षर
रामचन्द्र पौडेल
संयोजक
सरकारी वार्ता टोली

मितिः २०६४/०५/१३

नोटः मधेसी र जनअधिकार फोरम, नेपालले गणतन्त्रको स्थापना, समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली जस्ता महत्वपूर्ण विषयहरूलाई आफ्ना मागका रूपमा यथावत् राखी संविधानसभाको निर्वाचनलाई उच्च प्राथमिकता दिई सहभागी भई यसलाई सफल बनाउन प्रत्यनशील रही रहनेछ ।

हस्ताक्षर
उपेन्द्र यादव
संयोजक
मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल

मितिः २०६४/०५/१३

१९ | नेपाल सरकार र चुरे भावर प्रदेश एकता समाज, नेपालबीच भएको सहमतिपत्र

आज मिति २०६४।०५।२७ गते शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालयमा सरकारी वार्ता टोली र चुरे भावर प्रदेश एकता समाज नेपालबीच चौथो चरणको वार्ता सौहार्द्रपूर्ण वातावरणमा वार्ता भई देहायअनुसारको सम्झौता सम्पन्न भयो :-

१. चुरे भावर आन्दोलनको क्रममा धनुषा जिल्लाको यज्ञभूमि गा.वि.स.मा भएको घटनाको क्रममा कर्तव्य ज्यान मुद्दा लागि गिरफ्तार भएका समाजका नौ जना कार्यकर्ताहरूको मुद्दा फिर्ता लिन आवश्यक कानूनी प्रक्रिया अगाडी बढाउने र सो सन्दर्भका अन्य मुद्दा र वारेन्ट समेत खारेज गर्ने ।

२. सुरक्षाका कारणले सदरमुकाममा गई सरकारी निकायबाट सेवा प्राप्त गर्ने कार्यमा भैरहेको असुविधालाई ध्यानमा राखी तत्काल जनतालाई सेवा उपलब्ध गराउन प्रवन्ध मिलाउने ।

३. चुरे भावर प्रदेश एकता समाजको आन्दोलनमा सर्लाहीको ढुँगे खोलामा प्रहरीको गोली लागि सहादत प्राप्त गर्ने मंगलबहादुर गुर्मछानका परिवारलाई रु. १० लाख राहत उपलब्ध गराउने सरकारी निर्णय तत्काल कार्यान्वयन गर्ने । उक्त आन्दोलनमा घाइते हुन पुगेका र उपचार हुन बाँकी चुरे भावर प्रदेश एकता समाजका उपाध्यक्ष लगायतका व्यक्तिहरूको उपचारको समुचित प्रवन्ध मिलाउने ।

४. तराईका विभिनन सशस्त्र समुहको हमलामा परी मुत्यु हुन गएका व्यक्तिका परिवारहरूलाई पनि अरु सरह राहत उपलब्ध गराउने कार्यलाई निरन्तरता दिने ।

५. चुरे भावर प्रदेशमा विगतमा भएका आन्दोलनको क्रममा घटेका घटनाहरूको बारेमा छानविन गर्न तराई घटनाहरूको बारेमा छानविन गर्न गठित

आयोगलाई नै थप जिम्मेवारी दिइएको हुँदा यस विषयमा उक्त आयोगलाई समयमा नै कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने । र प्रतिवेदनको आधारमा सो क्षेत्रमा हुन गएको धनजनको क्षति उपर उपयुक्त कारवाही गरी सम्बन्धित व्यक्तिहरूलाई राहत उपलब्ध गराउने कार्य समेत गर्ने ।

६. राज्यको पुनर्संरचना गर्दा नेपालको सार्वभौमसत्ता राष्ट्रिय एकता र अखण्डतालाई सुदृढ हुने गरी संविधानसभाले निर्धारण गरेबमोजिम स्वायत्ततायुक्त संघीय शासन प्रणाली कायम गर्ने ।

७. चुरे भावर क्षेत्र भित्रका विकास निर्माणका काम, वनसंग सम्बन्धित काम ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी, माटो आदि ठेक्का बन्दोवस्त गर्ने विषयमा स्थानीय निकायसंग सहमति कायम गराई कार्य सम्पादन गर्ने ।

८. तराई/मधेश, पहाड, हिमाल सबै क्षेत्रका जनतालाई आपसी सद्भाव खलबलिन नदिन र आपसी समझदारी विकसित गराई राष्ट्रिय एकता र अखण्डतालाई सुदृढ गराउन सबै पक्ष क्रियाशील रहने ।

९. आगामी मंसीर ६ गते हुन गइरहेको संविधानसभाको निर्वाचनलाई स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गराउन चुरे भावर प्रदेश एकता समाजको तर्फबाट पूर्ण प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै आन्दोलनमा सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू फिर्ता लिइएको छ ।

हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
केशव प्रसाद मैनाली	रामचन्द्र पौडेल
अध्यक्ष	संयोजक
चुरे भावर प्रदेश एकता समाज, नेपाल	सरकारी वार्ता टोली

मितिः २०६४।०५।२७

२० नेपाल सरकार र राष्ट्रिय वादी अधिकार संघर्ष समितिका बीच भएको सहमतिपत्र

सरकारी पत्र टोली र राष्ट्रिय वादी अधिकार संघर्ष समितिका बीच विभिन्न चरणमा भएका वार्ताका छलफल तथा निष्कर्ष समेतलाई ध्यानमा राखी आज मिति २०६४ साल आश्विन २८ गते दुवै पक्षहरूबीच शान्ति तथा पुननिर्माण मन्त्रालयमा भएको बैठकमा देहायबमोजिम सहमति भयोः

१. २०६४ साल आश्विन १५ गते दुवै पक्षबीच भएको सहमतिबमोजिम गठित सचिवस्तरीय कार्यदलले प्रस्तुत गरेको प्रतिवेदनलाई सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गर्ने । वादी समुदायको आत्मसम्मानमा ठेस लाग्ने शब्दहरु भाँड, वदेनी, पातर, आदि शब्दहरूको प्रयोगमा तुरुन्त रोक लगाउने र देशभरिका वादी समुदायहरूलाई नागरिकता दिने व्यवस्था तत्काल मिलाउने ।

२. उक्त प्रतिवेदनमा उल्लेख भए बमोजिम वादी समुदायका बालबालिकाहरूलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउने समेतका विषयहरूलाई बुँदागत रुपमा कार्यान्वयन गराउन नेपाल सरकारले तोकेको राजपत्रांकित प्रथम श्रेणीको अधिकृतको संयोजकत्वमा गृह मन्त्रालय, स्थानीय विकास मन्त्रालय, अर्थ मन्त्रालय, श्रम तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयका अधिकृतस्तरका प्रतिनिधिहरूको साथै, वादी समुदायका एकजना महिला सहित दुईजना प्रतिनिधिहरु समेत सम्मिलिन एक अध्ययन कार्यदल नेपाल सरकारले तत्काल गठन गर्ने ।

उक्त कार्यदलले ६ महिनाभित्र सम्पूर्ण अध्ययन पूरा गरी सहमति कार्यान्वयन गराउनेछ ।

हस्ताक्षर
उमादेवी वादी
संयोजक
राष्ट्रिय वादी अधिकार
संघर्ष समितिको वार्ता टोली

हस्ताक्षर
रामचन्द्र पौडेल
संयोजक
सरकारी वार्ता टोली

मितिः २०६४।६।२८।२

२१ | सात दलका शीर्ष नेताहरूबीच भएको २३ बुँदे सहमति

२०६४।०९।०८ मा सम्पन्न

प्रधानमन्त्री निवास बालुवाटारमा आज मिति २०६४ साल पौष ८ गते आइतवार सात राजनीतिक दलका शीर्ष नेताहरूको बैठक बस्यो । दलहरूका बीचको लामो छलफलमा विभिन्न विषयहरूमा दलहरूका आ-आफना मत रहेका भएपनि संविधानसभाको निर्वाचन २०६४ साल चैत्रभित्र सम्पन्न गर्ने राष्ट्रिय संकल्पलाई केन्द्रविन्दुमा राखेर सात दलका शीर्ष नेताहरूबीच सहमति भई निम्नलिखित निर्णय गरेका छौं:-

१. संविधानको धारा १५९ को उपशीर्षक र उपधारा (१),(२),(३), (३क), ३ (ख) को सट्टा देहायबमोजिमको संशोधन मिलाउने-

(क) नेपाल एक संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हुनेछ ।

(ख) गणतन्त्रको कार्यान्वयन संविधानसभाको पहिलो बैठकबाट गरिनेछ । तर, राजाले संविधानसभाको निर्वाचन हुन नदिन गम्भीर व्यवधान खडा गरेमा संधिवानसभाको निर्वाचन अगावै पनि व्यवस्थापिका संसदको तत्काल कायम गरेका कम्तीमा दुई तिहाई सदस्यहरूको बहुमतले प्रस्ताव पारित गरी गणतन्त्र कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ । यस्तो प्रस्ताव पेश गर्ने निर्णय मन्त्रिपरिषद्ले गर्नेछ र मन्त्रिपरिषद्ले सो प्रस्ताव व्यवस्थापिका संसदसमक्ष पेश गर्नेछ ।

(ग) मुलुकको शासन व्यवस्थासम्बन्धी कुनै पनि अधिकार राजामा रहने छैन ।

(घ) मुलुकको शासन व्यवस्थासम्बन्धी सबै काम प्रधानमन्त्रीले गर्नेछ ।

(ङ) गणतन्त्र कार्यान्वयन नहुन्जेलसम्मको लागि राष्ट्रप्रमुखले गर्ने काम प्रधानमन्त्रीले गर्नेछ ।

२. वर्तमान अवस्थामा कायम रहेको पहिलो हुने निर्वाचित हुने २४० निर्वाचन क्षेत्रलाई कायम राखे र समानुपातिक निर्वाचन प्रणालीका आधारमा निर्वाचित हुने २४० सदस्य संख्याको ठाऊँमा ३३५ सदस्य संख्या कायम गर्ने र सहमतिको आधारमा मन्त्रिपरिषदले मनोनयन गर्ने १७ जनाको सट्टा २६ जना कायम गर्नेगरी संविधानको धाराहरूमा संशोधन गरी मिलाउने । मनोनीत हुने २६ जनामा निर्वाचनबाट प्रतिनिधित्व हुन नसकेका आदिवासी जनजातिमध्येबाट समेत समावेश गर्ने गरी संशोधन गर्ने ।

३. व्यवस्थापिका-संसदको महासचिवको नियुक्तिसम्बन्धी आवश्यक प्रावधान संविधानमा राखे ।

४. नेपाली कांग्रेस र नेपाली कांग्रेस (प्रजातान्त्रिक) को एकिकरण भई अबदेखि नेपाली कांग्रेस भएकोअनुसार संविधानमा आवश्यक संशोधन गरी मिलाउने ।

५. निधन भएका, राजिनामा दिएका, निष्काशन गरिएका व्यवस्थापिका-संसदका सदस्यहरूका ठाउँमा नियुक्तिसम्बन्धी व्यवस्थाबारे संधिवानमा संशोधन गरी आवश्यक प्रावधान राख्ने ।

६. देहायबमोजिमको आयोग एवं समितिहरू सरकारले सहमतिको आधारमा एक महिनाभित्र गठन गर्नेछ-

(क) बेपत्ता पारिएकहरूबारे छानविन आयोग

(ख) सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग

(ग) राज्यको पुनसंरचनासम्बन्धी आयोग

(घ) वैज्ञानिक भूमिसुधारसम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव आयोग

(ङ) विस्तृत शान्ति सम्झौता तथा त्यसपछि भएका सहमतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको अनुगमनका लागि उच्चस्तरीय अनुगमन समिति

(च) विस्तृत शान्ति सम्झौताअनुरूप उच्चस्तरीय शान्ति आयोग गठन गरिनेछ । यससंग समन्वय गरी शान्ति मन्त्रालयले काम गर्नेछ ।

७. स्थानीय निकायमा सहमतिका आधारमा संयन्त्र निर्माण गर्ने । यससबन्धी निर्णय शीर्ष नेताहरू रहेको समन्वय समितिले गर्ने ।

८. सशस्त्र द्वन्दका क्रममा मारिएका परिवारलाई विस्तृत शान्ति सम्झौताबमोजिम माघ महिनाभित्रमा राहत उपलब्ध गराउने । बेपत्ता पारिएकाहरूको हकमा छानविन आयोगको प्रतिवेदनको आधारमा राहत दिइनेछ । छानविन आयोगले काम शुरु गरेको एक महिनाभित्रमा प्रारम्भिक प्रतिवेदन दिने ।

९. सशस्त्र द्वन्दका क्रममा हालसम्म माओवादीद्वारा कब्जा गरिएका निजी तथा सार्वजनिक घरजग्गा जमिनहरू एक महिनाभित्रमा सम्बन्धित व्यक्तिहरू तथा निकायहरूलाई फिर्ता गरिसक्ने । यो सहमतिलाई जिल्लामा कार्यान्वयनका लागि प्रजिअको अध्यक्षतामा एउटा संयन्त्र बनाउने । विस्थापितहरूलाई आफ्नो घर जग्गामा स-सम्मान पुर्नस्थापना गराउने ।

१०. बुँदा नं. ८ र ९ को बारेमा अनुगमन गर्न राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोगलाई अनुरोध गर्ने ।

११. माओवादी सेनाका प्रमाणित लडाकुहरूलाई सहमतिअनुसारको दिनुपर्ने बाँकी रकम किस्ताबन्दीमा माघ महिनाभित्र चुक्त गर्ने तथा आगामी दिनमा मासिक रूपमा दिदै जाने । प्रमाणीकरणबाट अयोग्य ठहरिएकाहरूलाई सहमतिअनुसारको दिनुपर्ने बाँकी रकम दिएर अविलम्व घर फर्कन व्यवस्था गर्ने ।

१२. माओवादी सेनाका प्रमाणित लडाकुहरूको समायोजनका लागि अन्तरिम संविधानमा उल्लेख भएबमोजिम मन्त्रिपरिषद्ले बनाएको विशेष समितिद्वारा छलफल गरी कार्य अघि बढाउने ।

१३. अन्तरिम संविधानको धारा १५४ मा व्यवस्था भएको तर गठन नभएको आयोगहरूको गठन एक महिनाभित्र गर्ने ।

१४. सशस्त्र द्वन्दको दौरान विभिन्न मुद्दा लगाएर नेपालभित्र जेलमा रहेका रिहाई हुन बाँकी माओवादी बन्दीहरू सबैलाई पुस महिनाभित्र रिहाई गर्ने र माओवादी नेता तथा कार्यकर्ता माथि लगाइएका मुद्दाहरूमध्ये खारेल गर्न बाँकी रहेका मुद्दाहरू खारेज गर्ने । त्यस्तै सशस्त्र द्वन्दको क्रममा

विदेशी जेलमा रहेका नेपाली माओवादी बन्दीहरूको रिहाइका लागि कूटनीतिक तहमा पहल गर्ने ।

नेपाल सरकारसमक्ष विभिन्न राजनीतिक दलहरूद्वारा विगतमा सिफारिस गरिएका राजनीतिक व्यक्तिहरूमाथि राजनीतिक कारणले चलाइएका मुद्दाहरू फिर्ता गर्ने ।

१५. संविधानसभाको निर्वाचन, संघीय गणतन्त्रात्मक राज्य र बहुदलीय लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीसहितको नयाँ संविधानको निर्माण तथा अन्तरिम सरकारको सु-सञ्चालनका लागि सहयोग र समन्वय गर्ने शीर्ष नेताहरू रहेको एक समन्वय समिति हुनेछ । यसको संयोजक पालैपालो गरी समितिले आफैं तोक्नेछ । समितिको कार्यविधि समिति आफैंले निर्धारण गर्नेछ ।

१६. देशमा शान्तिसुरक्षाको प्रभावकारी व्यवस्था, जनताका दैनिक आवश्यकताका बस्तुहरूको सुलभ र सुपथ आपूर्ति, सुशासन, भ्रष्टाचार नियन्त्रण र स्वतन्त्र र निष्पक्ष ढंगले संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गर्ने कार्यलाई आन्तरिम सरकारले उच्च प्राथमिकता दिनेछ ।

१७. आगामी संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न नहुन्जेलसम्म निर्वाचनलाई अवरुद्ध गर्ने या नकारात्मक प्रभाव पार्ने कुनै पनि प्रकारका कामहरू राजनीतिक दलहरू तथा त्यससंग आवद्ध संघ/संस्थाहरूबाट गरिने छैन । कुनै पनि राजनीतिक दलका कार्यकर्ताहरू तथा त्यससँग आवद्ध संघ/संस्थाहरूले बल प्रयोग गर्ने, हतियारको प्रयोग र प्रदर्शन गर्ने, ठाउँ ठाउँमा क्याम्प वा ढाट राखेर कर उठाउने, पर्यटक, शिक्षक, कर्मचारी, व्यवसायी, व्यापारी तथा अन्य कुनै पनि व्यक्तिहरूसँग धम्की वा दवावमा चन्दा, कर लगायतका रकमहरू संकलन गर्ने, कुटपिट, अपहरण गर्ने, सम्पत्ति कब्जा गर्ने लगायतका कामहरू तत्काल बन्द गर्नेछ ।

१८. कुनै पनि राजनीतिक दल र दलका कार्यकर्ताहरूलाई शान्तिपूर्ण तवरले आफ्नो संगठनको राजनीतिक गतिविधि गर्न र प्रचारप्रसार गर्न कसैबाट पनि डर धम्कीलगायत कुनै किसिमले बाधा व्यवधान गर्ने तथा रोक्ने काम गर्ने छैन ।

१९. बृहत् शान्ति सम्झौतामा उल्लेख भएका सबै विषयहरूलाई सम्बन्धित सबै पक्षहरूबाट पूर्णरूपमा पालन र कार्यान्वयन गर्न प्रतिवद्धता व्यक्त गरिन्छ ।

२०. पुनःनिर्माण, पुनव्यवस्थापन, पुर्नस्थापना, पुर्नबास र द्वन्द्वपीडितको राहतसमेतको आर्थिक दायित्व तत्काल कार्यान्वयनका लागि अन्तराष्ट्रिय सहयोग जुटाउन नेपाल सरकारले पहल गर्ने ।

२१. संविधानसभाको निर्वाचनमा सबै जनतालाई भाग लिन संयुक्तरूपमा अपिल गर्नका लागि देशका विभिन्न भागमा सातवटै दलहरूले सातवटा आमसभा आयोजना गर्ने ।

२२. यस सहमतिसाथ नेकपा (माओवादी) तत्काल सरकारमा सामेल हुने ।

२३. संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न गराउनु हामी सबैको पहिलो राष्ट्रिय एजेण्डा हो । नेपाल सरकारद्वारा मिति तोक्ने गरी २०६४ साल चैत्रभित्र निर्वाचत सम्पन्न गराउने निर्णय सात दलको बैठकबाट हामीले गरिसकेका छौं । स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा निर्वाचन सम्पन्न गर्नका लागि सबै राजनीतिक दलहरू, समस्त नागरिक समाज एवं सबै पेसा-व्यवसायीहरूलगायत सम्पूर्ण दाजुभाई तथा दिदीबहिनीलाई हार्दिक अपिल गर्दछौं ।

नेपाली कांग्रेसका कार्यवाहक सभापति श्री सुशील कोइराला	हस्ताक्षर
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) का महासचिव श्री माधवकुमार नेपाल	हस्ताक्षर
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) का अध्यक्ष श्री प्रचण्ड	हस्ताक्षर
जनमोर्चा नेपालका अध्यक्ष श्री अमिक शेरचन	हस्ताक्षर
नेपाल मजदुर किसान पार्टी अध्यक्ष श्री नारायणमान बिजुक्छे	हस्ताक्षर
नेपाल सदभावना पार्टी (आनन्दीदेवी)का तर्फबाट महासचिव श्री श्यामसुन्दर गुप्ता	हस्ताक्षर
संयुक्त वाममोर्चाका अध्यक्ष श्री सी.पी. मैनाली	हस्ताक्षर

२२ | नेपाल सरकार र संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चा बीच सम्पन्न सम्झौता

नेपालमा मधेशी जनताले आफ्नो समान अधिकारका लागि समय समयमा गर्दै आएको संघर्ष र आन्दोलनको क्रममा व्यक्त जनभावना एवं आकांक्षालाई सम्मान गर्दै मुलुलकमा सम्पूर्ण जनतालाई समानता, स्वतन्त्रता र न्यायको प्रत्याभूति गराउनका साथै सबै प्रकारका विभेदलाई अन्त्य गर्दै नेपाल संघीय लोकतात्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य, बहुदलीय लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीलाई सुनिश्चित गर्नका लागि नेपाल सरकार तथा संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चाबीच तत्काल लागू हुने गरी यो सम्झौता गरिएको छ। सम्झौताका विषयहरू देहायबमोजिम छन्।

१. मधेश आन्दोलनका क्रममा शहादत प्राप्त गरेकाहरूलाई शहीद घोषणा गर्ने र हालसम्म राहत नभएका अंगभंग भएकाहरूलाई उचित राहत राज्यले उपलब्ध गराउनेछ। यसै क्रममा आन्दोलनमा घाईते भएकाहरूको उपचार खर्चको व्यवस्था र शहदत प्राप्त गरेकाहरूलाई शहीद घोषणा गरी आश्रित परिवारलाई रु. १० लाखका दरले राहत उपलब्ध गराउने तथा गिरफ्तार व्यक्तिहरूलाई तत्काल रिहा गरिनेछ।

२. मधेशी जनताको स्वायत मधेश प्रदेशको चाहनालगायत अन्य क्षेत्रका जनताको स्वायत्त प्रदेश सहितको संघीय संरचनाको आकांक्षालाई स्वीकार गरी नेपाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हुनेछ। संघीय संरचनामा केन्द्र र प्रदेशका बीच स्पष्ट रूपमा शक्तिको बाँडफाँड सुचीको आधारमा गरिनेछ। प्रदेशहरू पूर्णरूपले स्वायत्त र अधिकार सम्पन्न हुनेछन्। नेपालको सार्वभौमिकता, एकता र अखण्डतालाई अक्षुण राख्दै स्वायत प्रदेशहरूको संरचना, केन्द्र र प्रदेशका सूचीहरूको पूर्ण विवरण र अधिकारको बाँडफाँड संविधानसभाबाट निर्धारण गरिनेछ।

३. संविधानसभा सदस्य निर्वाचन ऐन २०६४ को दफा ७ को उपदफा १४ मा रहेको २० प्रतिशतको वर्तमान कानुनी व्यवस्थाको सट्टा ३० प्रतिशत गरिनेछ ।

४. सरकारको सुरक्षा अंगलगायत राज्यका सबै निकायहरूमा मधेशी, आदिवासी, जनजाति, महिला, दलित, पिछडिएको क्षेत्र र अल्पसंख्यक समुदायको समावेशी समानुपातिक सहभागिता हुने गरी सरकारले नियुक्ति बढुवा र मनोनयन अनिवार्य रूपले गर्नेछ ।

५. नेपाली सेनालाई राष्ट्रियस्वरूप प्रदान गर्न र समावेशी बनाउन मधेशीलगायत अन्य समुदायको समानुपातिक समावेशी र समूहद्वारा प्रवेशलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

६. नेपाल सरकार तथा संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चा, तराईमा संघर्षरत सबै सशस्त्र समूहहरूलाई शान्तिपूर्ण राजनीतिक प्रक्रियाका लागि वार्तामा आउन आग्रह गर्ने वार्ताबाट सबै समस्या समाधान गर्न आग्रह गर्दछ । यसको लागि नेपाल सरकारले तत्कालै अनुकुल वातावरण बनाउन आवश्यक कदम चाल्नेछ । आगामी चैत्र २८ गतेको संविधानसभा निर्वाचन शान्तिपूर्ण, हिंसामुक्त निष्पक्ष, स्वच्छ र भयमुक्त वातावरणमा सम्पन्न गर्न सबैलाई अपील गर्दछौं ।

७. सरकार र मधेशी जन अधिकार फोरम बीच २०६४ भाद्र १३ गते भएको २२ बुँदे सम्झौता अनुरूप बन्दी राखिएकाहरूको यथाशिघ्र रिहाई, फोरम लगायत अन्य मधेशी नेता तथा कार्यकर्ताहरू माथि लगाइएका मुद्दाहरू अविलम्ब फिर्ता गर्ने तथा सम्झौताका बाँकी बुँदाहरू नेपाल सरकारले अविलम्ब कार्यान्वयन गर्नेछ ।

८. संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चाको आव्हानमा जारी रहेका आन्दोलनका सबैं कार्यक्रमहरू तत्काल फिर्ता लिईएकोछ ।

यस सम्झौतामा उल्लेख गरिएका विषयहरूको संवैधानिक, कानूनी, राजनैतिक एवं प्रशासनिक आदि जिम्मेवारी नेपाल सरकारको रहनेछ । सम्झौताको कार्यान्वयन अनुगमन गर्नका लागि सरकारले मोर्चा समेत सम्मिलित एक उच्चस्तरीय अनुगमन समिति गठन गरिनेछ ।

हस्ताक्षर
राजेन्द्र महतो
राष्ट्रिय अध्यक्ष
सद्भावना पार्टी

हस्ताक्षर
गिरिजाप्रसाद कोइराला
प्रधानमन्त्री
नेपाल सरकार

हस्ताक्षर
उपेन्द्र यादव
केन्द्रिय संयोजक
मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल

हस्ताक्षर
महन्थ ठाकुर
अध्यक्ष
तराई मधेश लोकतान्त्रिक पार्टी

२३ | सात दल सम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय गणतान्त्रिक राष्ट्रिय मोर्चा, नेपालबीच सम्पन्न सहमति

मिति २०६४।११।१८ मा सम्पन्न

देशमा हाल चलिरहेको लिम्बुवान, खम्बुवान, तामाङसालीङ, थरुहट, दलित महिला लगायतका जनताहरूको आन्दोलनको भावनालाई हृदयङ्गम गर्दै मुलुकमा २३९ वर्षदेखि समुदायसमेतका जनताका भावनाविपरीत सामन्तवादी केन्द्रीकृत राज्यका कारण उत्पन्न विभेदका सबै रूपमहरूलाई अन्त्य गर्दै समानुपातिक, समावेशी लोकतन्त्र तथा स्वशासित स्वायत्त गणराज्यसहितको संघीय शासनप्रणाली अनुसार राज्यलाई नयाँ संरचना गर्दै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य स्थापना गरी आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, महिलालगायत सम्पूर्ण नेपाली जनतालाई राष्ट्रिय मूल प्रवाहमा समाहित गरी शान्त, सम्बृद्ध, आधुनिक नयाँ नेपाल निर्माण गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै हामी तपसिलमा रहेका पक्षहरू निम्न लिखित सहमतिमा पुगेका छौं ।

१. लिम्बुवान, खम्बुवान, तामाङसालीङ, थरुहट, दलित आदि जनताको आन्दोलनमा शहादत प्राप्त शहीदहरूलाई सम्मानका साथ शहीद घोषणा गरी आश्रित परिवारलाई रु. १०,००,०००।- (दश लाख) का दरले राहत प्रदान गर्ने । शहीद परिवारका एक सदस्यलाई रोजगारी र निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्था गर्ने, घाइते आन्दोलनकारीहरूलाई उपचार गर्ने र नेता तथा कार्यकर्ताहरूलाई लगाइएका मुद्दाहरू खारेज गरी बन्दीहरूलाई तत्काल रिहाई गर्ने । आन्दोलनमा शाहदत प्राप्त शहीद र घाइतेहरूको पहिचान गर्न सरकार, र आन्दोलनरत दुवै पक्षको सहभागितामा तत्काल एक कार्यदल निर्माण गरी कार्य गर्ने ।

२. संविधानसभाको माध्यमले राज्यतन्त्रको समूल अन्त्य गरी संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपाल घोषणा गर्ने र यसको कार्यान्वयनकालागि सात दल प्रतिवद्ध रहेछन् ।

३. २३९ वर्षदेखिको केन्द्रीकृत तथा एकात्मक शासन प्रणाली या राज्य व्यवस्थालाई अन्त्य गरी राज्यको नयाँ संरचना गर्दा नेपालको सार्वभौमसत्ता, राष्ट्रिय एकता र अखण्डतालाई अक्षुण्ण राख्दै लिम्बुवान, खम्बुवान, तामाङुसालिङ, थरुहटलगायतका आदिवासी जनजाति, दलित, पिछडिएका वर्ग र जातिहरूको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी, भाषा, भौगोलिक क्षेत्र र आर्थिक स्रोत तथा सम्भाव्यताका आधारमा वैज्ञानिक स्वशासनयुक्त स्वायत्त गणराज्यसहितको संघीय शासन प्रणालीको संविधानसभाबाट संवैधानिक व्यवस्था गरिनेछ। यसलाई सुनिश्चिता प्रदान गर्न मन्त्रीपरिषदमा प्रस्तुत गरी अनुमोदन गरी सम्बद्ध पक्षलाई जानकारी गराउने। राज्यको नयाँ संरचना गर्दा सबै वर्ग र जातिका जनताको आत्मसम्मानको रक्षा गरिनेछ। स्वायत्त गणराज्यहरूको संरचना, केन्द्र र प्रदेशको सूचीहरूको पूर्ण विवरण एवं अधिकारको बाँडफाँड संविधान सभाबाट निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ। राज्यको नयाँ संरचनाको सम्बन्धमा गठन हुन गईरहेको पुर्नसंरचना आयोगमा यो सम्झौता कार्यान्वयनको लागि पठाईनेछ।

४. आदिवासी जनजाति, तराईका मूलवासी, दलित, पिछडावर्ग अल्पसंख्यक मुसलमान र महिला आदिलाई राज्यका सम्पूर्ण अंगमा समावेशी समानुपातिक सहभागी गराउने व्यवस्था गरिनेछ।

५. २०६४ चैत्र २८ गतेको संविधान सभाको निर्वाचनलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न संघीय गणतान्त्रिक राष्ट्रिय मोर्चा नेपालद्वारा आव्हान गरिएका आमहडताल लगायतका बन्दका सबै कार्यक्रमहरू फिर्ता लिई यस मोर्चामा सहभागी सबै राजनीतिक घटकले संविधानसभाको निर्वाचन सहज वातावरणमा गराउन सहयोग गर्नेछन्।

संघीय गणतान्त्रिक राष्ट्रिय मोर्चा, नेपालको तर्फबाट

हस्ताक्षर
(श्री डि.के. युद्धिष्ट)
अध्यक्ष म.स., संघीय लोकतान्त्रिक राष्ट्रिय मञ्च

हस्ताक्षर
(श्री कुमार लिङदेन "मिराक")
अध्यक्ष, संघीय लिम्वुवान राज्य परिषद्)

हस्ताक्षर
(श्री लक्ष्मण थारु)
अध्यक्ष, संयुक्त थारु राष्ट्रिय मोर्चा (नेपाल)

हस्ताक्षर
(श्री विसेन्द्र पासवान)
अध्यक्ष, दलित जनजाती पार्टी

हस्ताक्षर
(श्री सिङमान तामाङ)
उपाध्यक्ष, तामाङसालिङ स्वायत्त राज्य परिषद्

सातदल सम्मिलित सरकारी वार्ता समितिको तर्फबाट

हस्ताक्षर
(श्री रामचन्द पौडेल)
संयोजक

हस्ताक्षर
(श्री शंकर पोखरेल)
सदस्य

हस्ताक्षर
(श्री देव प्रसाद गुरुङ)
सदस्य

हस्ताक्षर
(श्री घनश्याम शर्मा पौडेल)
सदस्य

.....
(श्री सुनिल प्रजापती)
सदस्य

हस्ताक्षर
केशव नेपाल

२४ | सात दल सम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद्बीच भएको सहमति

मिति २०६४।१२।६ मा सम्पन्न

नेपाल कायम रहेको सामन्ती, केन्द्रीकृत शासन सत्ता र एकात्मक राज्य संरचनाले लिम्बुवानवासी जनतालाई राज्यको मुलधारबाट पाखा लगाई शोषण, उत्पीडन गरेको र त्यसका विरुद्ध आफ्नो असन्तुष्टि जाहेर गर्दै आएको र ऐतिहासिक जनआन्दोलन २०६२।६३ को मर्म र भावनालाई सम्बोधन गर्ने गरी राज्यको पुर्नसंरचना गर्ने भनिएकोमा सोही भावनालाई आत्मसात गर्दै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, जातीय पहिचान सहितको अधिकार र स्वायत्तताको लागि ऐतिहासिक पृष्ठभूमिका आधारमा आत्मनिर्णयको अधिकारसहितको लिम्बुवान स्वायत्त राज्यको माग राखी आन्दोलन गर्दै आएको सन्दर्भमा राज्यलाई पुर्नसंरचना गर्दा लिम्बुवानलगायत सम्पूर्ण नेपाली जनतालाई एउटै राष्ट्रिय मूल प्रवाहमा समाहित गरी शान्त, सम्बृद्ध र आधुनिक नयाँ नेपाल बनाउने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै हामी तपसिलमा रहेका पक्षहरू निम्नलिखित सहमतिमा पुगेका छौं ।

१. लिम्बुवानवासी जनताको उत्कृट चाहना र आन्दोलनलाई सम्बोधन गरी राष्ट्रिय एकता, अखण्डता र सार्वभौमिकतालाई अक्षुष्ण राख्दै संविधान सभाबाट वर्तमान नेपालको राज्य पुनःसंरचना गर्दा लिम्बुवानको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, भौगोलिक क्षेत्र लगायतको आधारमा स्वायत्त राज्यहरूको संवैधानिक व्यवस्था गरी संघीय शासन प्रणाली अवलम्वन गरिनेछ ।

२. लिम्वुवानवासी जनताले गरेको आन्दोलनको क्रममा शहादत प्राप्त गरेका स्व. राजकुमार आङदेम्बे (माङ्तोक) लाई शहिदको रूपमा सम्मान गर्दै निजको परिवारलाई रु. १० लाख क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराइनेछ र सो क्रममा भएका क्षतिको क्षतिपूर्ति र घाइतेको उपचार गराउने व्यवस्था सरकारले गर्नेछ साथै, आन्दोलनकारी माथि लगाईएका मुद्दा सरकारले तुरुन्त फिर्ता लिनेछ ।

३. राज्य पुर्नसंरचना आयोग निर्माण गर्दा संघीय लिम्बुवान राज्यपरिषद्को प्रतिनिधित्व गराइनेछ ।

४. माथिका बुँदाहरूमा भएका सहमतिलाई मन्तिपरिषद्बाट अनुमोदन गराई सार्वजनिक गरिनेछ ।

५. आज भएको दुईपक्ष बीचको सहमति पश्चात संघीय लिम्बुवान राज्य परिषदद्वारा सञ्चालन गरिएका आन्दोलनका सम्पूर्ण कार्यक्रम स्थलगत गरी संविधानसभाको निर्वाचन सहज वातावरणमा सम्पन्न गराउन सहयोग गरिनेछ ।

संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद्का तर्फबाट

हस्ताक्षर
(श्री सञ्जुहाङ पालुङवा)
अध्यक्ष तथा वार्ता टोली संयोजक

सातदल सम्मिलिन सरकारी वार्ता समितिको तर्फबाट

हस्ताक्षर
(श्री रामचन्द्र पौडेल)
संयोजक

२५ | प्रमुख राजनीतिक दलका नेताहरूद्वारा गरिएको १० बुँदे प्रतिबद्धता

आज प्रधानमन्त्री निवास बालुवाटारमा बसेको शीर्ष नेताहरूको बैठकले निम्न निर्णय गरेको छ

१. २०६४ चैत्र २८ गते संविधानसभाको निर्वाचन सम्पन्न हुँदैन । यो निर्वाचनले नेपालमा युगान्तकारी परिवर्तन ल्याउनेछ र साँचो अर्थमा जनतालाई सम्प्रभु बनाउनेछ । जनताको चाहनाबमोजिम दिगो शान्ति बहाली गर्ने, लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्ने, मुलुकमा सम्बृद्धि प्राप्त गर्ने र स्वतन्त्र स्वाभिमानी एवम्र शान्त र समुन्नत राष्ट्रको रूपमा नयाँ नेपाल निर्माण गर्ने अभियानको रूपमा यो निर्वाचन नेपाली जनताको महान उपलब्धिको रूपमा सावित हुनेछ । यो निर्वाचनलाई स्वतन्त्र, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गर्न दृढ प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै सबै राजनीतिक दल, निर्वाचनका उम्मेदवारहरू, नागरिक समाज, विभिन्न पेशा, व्यवसायका महानुभावहरूलगायत सम्पूर्ण दिदी-बहिनी तथा दाजु-भाईहरूमा निर्वाचनलाई सफल बनाउन हार्दिक अपिल गर्दछौं ।

२. जनताको स्वतन्त्र मतदानको हकलाई सम्मान र सुरक्षा प्रदान गरेर मात्रै लोकतन्त्रको आधारशीलालाई सुदृढ गर्न सकिन्छ । त्यसैले शान्तिपूर्ण, निष्पक्ष, स्वतन्त्र र विश्वसनीय निर्वाचनका लागि निम्नलिखित प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै तदनुरूप गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न सम्बद्ध सबैसंग आग्रह गर्दछौं ।

(क) कुनै पनि राजनीतिक दल तथा उम्मेदवारहरूका प्रचार-प्रसार लगायतका कार्यक्रमहरूमा कसैले पनि बाधा अवरोध नपुऱ्याउने र शान्तिपूर्ण वातावरणमा सम्पन्न गराउने ।

(ख) निर्वाचनको शान्तिपुर्ण वातावरणलाई उत्तेजित पार्ने खालका कुनै पनि अभिव्यक्ति नदिने ।

(ग) मतदाताहरूलाई धम्क्याउने, कुटपीट गर्ने, तर्साउने र मानसिक दवाव दिने खालका कुनै पनि कार्य नगर्ने, नगराउने, त्यस्तो कार्य गर्नेलाई प्रहरी प्रशासनले कारवाही गर्ने ।

(घ) कसैले पनि आफ्नो प्रभाव क्षेत्रको नाममा कुनै पार्टी उम्मेदवार वा नीजका समर्थक, शुभेच्छुकहरूलाई प्रचार-प्रसारको कार्यमा अवरोध नपुऱ्याउने ।

(घ) निर्वाचन आयोगद्वारा जारी आचारसंहितालाई पूर्ण रूपमा पालना गर्ने, गराउने ।

(ङ) कसैले पनि लाठी, खुकुरी, भाला लगायतका हात हतियार बोकी प्रदर्शन गर्ने, उत्तेजना तथा त्रास फैलाउने जस्ता कार्यहरू नगर्ने गर्न नदिने । त्यस्ता कार्यमा संलग्न जो कोहीलाई पनि सरकारले तत्काल पक्राउ गरी कारवाही गर्ने ।

(च) निर्वाचनलाई सहज, शान्तिपूर्ण र निर्वाध रूपमा सम्पन्न गर्न जिल्लामा उपस्थित राजनीतिक दलहरूको शान्तिपूर्ण र निर्वाध रूपमा सम्पन्न गर्न जिल्लामा उपस्थित राजनीतिक दलहरूको सर्वदलीय संयन्त्रको निर्माण गर्ने । सो संयन्त्रमा जिल्लामा विभिन्न पेशा व्यवसायसंग सम्बन्धित विशिष्ट व्यक्तिहरूलाई पनि समावेश गराउने ।

(छ) आचारसंहिताको उल्लंघन एवम् निर्वाचनको शान्तिपूर्ण वातावरणलाई बिथोल्ने कुनै पनि घटनाको जानकारी तत्काल लिन जिल्ला प्रशासन एवम् प्रहरी कार्यालयले हटलाइनको व्यवस्था गर्ने र निर्वाचनको शान्तिपूर्ण वातावरणलाई बिथोल्ने जो कोही व्यक्तिलाई तत्काल पक्राउ गरी कारवाही गर्ने ।

ज) निर्वाचनको क्रममा भएका हत्या हिंसाका घटनाहरूको छानविन गरी दोषीलाई कारवाही गर्ने सरकारले दतारुकताका साथ कार्य गर्ने ।

झ) निर्वाचनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष र भयरहित वातावरणमा सम्पन्न गर्ने कार्यमा देखा परेका समस्याहरूको समाधानमा सहयोग पुऱ्याउन

केन्द्रमा नागरिक आन्दोलनका प्रतिनिधिहरू समेत समावेश भएको प्रभावकारी अनुगमन प्रभावकारी अनुगमन समिति गठन गर्ने । २३ बुँदे लगायत विगतका सबै सहमतिहरूको कार्यान्वयनमा जोड दिने ।

१. नेपाली कांग्रेस, सभापति श्री गिरिजाप्रसाद कोइराला हस्ताक्षर

२. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) महासचिव श्री माधव कुमार नेपाल हस्ताक्षर

३. नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)का अध्यक्ष श्री प्रचण्ड हस्ताक्षर

२६ प्रतिनिधि सभाको २०६५ जेठ, १५ को घोषणा

"नेपाली जनताले २००७ साल पहिलेदेखि पटक-पटक गर्दै आएका ऐतिहासिक संघर्ष, क्रान्ति र जनआन्दोलन मार्फत अभिव्यक्त जनादेशको सम्मान गर्दै, प्राप्त उपलब्धिहरूलाई संस्थागत गर्न, राजनीतिक दलहरूका बीच भएको सहमति तथा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १५९ (२) अनुरूप इतिहासले सुम्पेको अभिभारालाई आत्मसात् गर्दै नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद् गणतन्त्रको कार्यान्वयनका लागि संविधानसभाको पहिलो बैठकमा निम्न बमोजिमको प्रस्ताव प्रस्तुत गर्दछः-

(१) सार्वभौमसत्ता र राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा निहित रही स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसत्ता सम्पन्न, धर्म निरपेक्ष, समावेशी नेपाल आजैका मितिदेखि एक संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा विधिवत् परिणत भएको संविधान सभाको यो पहिलो बैठक घोषणा गर्दछ ।

(२) मुलुकमा विधिवत् लोकतान्त्रिक गणतन्त्र कार्यान्वयन भएकोले यससँग बाँझिने सबै संवैधानिक प्रावधान, कानुन र प्रशासनिक व्यवस्था आजैका मितिदेखि बाँझिएको हदसम्म खारेज भएको मानिने छ। यो घोषणा पारित हुनु भन्दा तत्काल अघि प्रचलित कानुन, परम्परा, रीति, सामाजिक तथा सांस्कृतिक व्यवहार एवं अभ्यासमा रहेका तत्कालिन राजा र निजका परिवारका सदस्यलाई आम नेपाली नागरिकलाई भन्दा भिन्न रूपमा प्राप्त सम्पूर्ण अधिकार, सुविधा, हैसियत तथा उपाधि स्वतः अन्त्य हुनेछ ।

(३) नेपाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा विधिवत घोषित भएको अवस्थामा राष्ट्रिपकि व्यवस्था लगायतका अत्यावश्यक प्रावधानलाई संवैधानिक रूपमा संस्थागत गर्न नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा आवश्यक संशोधन विधेयक पेश गरिएको छ। राष्ट्रपतिको निर्वाचन प्रणाली लगायत

अन्य आवश्यक विषयमा संविधान संशोधन सम्बन्धी अर्को विधेयक पेश गरिने छ ।

(४) नेपाल संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रमा विधिवत प्रवेश गरी नयाँ युग आरम्भ भएको ऐतिहासिक अवसरमा यो बैठक सम्पूर्ण ज्ञात-अज्ञात शहीदहरूप्रति हार्दिक श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछ । यस अवसरमा सम्पूर्ण नेपाली जनतालाई हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्दै आज र अब उप्रान्त प्रत्येक सालको जेठ १५ गते गणतन्त्र दिवसलाई हर्षोल्लासपूर्ण वातावरणमा व्यापक रूपमा विविध कार्यक्रमहरूका साथ मनाउन देशभित्र र बाहिर र हनुभएका सम्पूर्ण नेपालीहरूमा यो बैठक हार्दिक आव्हान गर्दछ ।

(५) नेपालमा लोकतान्त्रिक गणतन्त्र कार्यान्वयन भइसकेको सन्दर्भमा नारायणहिटी दरवार परिसर तथा यस भित्र रहेको सम्पूर्ण सम्पदालाई ऐतिहासिक संग्रहालय लगायत राष्ट्रिय हितमा उपयोग गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक व्यवस्था मिलाउने । ”

२७ संविधान संशोधन र शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउन राजनीतिक दलहरूका बीच भएको सहमति

विस्तृत शान्ति सम्झौतालगायत विभिन्न समयमा भएका सम्झौता, सहमति र निर्णयहरूलाई आत्मसात् गर्दै संविधानसभाबाट तोकिएको समयमा नयाँ संविधान निर्माण गरी संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई सुदृढ तुल्याउँदै सहकार्यका साथ अघि बढ्न निम्नलिखित सहमति गरिएको छ-

१. संविधान संशोधन

१.१ राष्ट्रपति, उपराष्ट्रपति, प्रधानमन्त्री तथा संविधानसभाका अध्यक्ष र उपाध्यक्षको निर्वाचन सहमतिको आधारमा हुनेछ। सहमति हुन नसकेमा संविधानसभाका सदस्यहरूको सामान्य बहुमतको आधारमा हुनेछ। प्रधानमन्त्रीले विश्वासको मत प्राप्त गर्ने कार्य सामान्य बहुमतको आधारमा हुनेछ। यीलगायतका विषयमा संशोधन गर्न तथा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ का संविधानसभा र व्यवस्थापिका संसद्को कार्यप्रणालीका सम्बन्धमा दोहोरिएका प्रावधानहरूलाई संशोधन गर्न संशोधन विधेयक संविधानसभाको बैठकमा पेस गरिनेछ।

१.२ संवैधानिक परिषद्का विपक्षी दलको नेता रहने व्यवस्था गरिनेछ।

१.३ संविधानसभामा सरकारको तर्फबाट विधेयक हुँदाका बखत राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद् प्रमुख विपक्षी दलको नेता रहने वा नरहने भन्ने सम्बन्धमा सात राजनीतिक दलका बीच मतभेद भएकोले संविधानसभाले निर्णय गर्नुपर्ने कुरा स्पष्ट गरिनेछ।

राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद्मा नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी), नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले), जनमोर्चा नेपालको मत विपक्षी दलको नेता रहनु आवश्यक नभएको भन्ने रह्यो भने विपक्षी दलको नेता रहनुपर्छ

भन्ने नेपाल काङ्ग्रेस र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माले) र नेपाल सद्भावना पार्टी (आनन्दीदेवी) को मत रहयो । राष्ट्रिय सुरक्षा परिषद् सबै राजनीतिक दलका नेताहरूको प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने नेपाल मजदुर किसान पार्टीको मत रह्यो ।

१.४ संविधानको धारा १४६ अन्तर्गत विशेष समितिमा संविधानसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने प्रमुख राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू रहने व्यवस्था गर्ने गरी संविधान संशोधन गरिनेछ ।

२. समायोजन र पुर्नस्थापना तथा हतियारको व्यवस्थापन

२.१ विस्तृत शान्ति सम्झौता तथा नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच संयुक्त राष्ट्रसंघका प्रतिनिधिको रोहबरमा भएको सेना र हतियारको व्यवस्थापन अनुगमनसम्बन्धी सम्झौताअनुरूप अस्थायी शिविरहरूमा संयुक्त राष्ट्रसंघद्वारा दर्ता प्रमाणिकरण भएका माओवादी सेनाका लडाकूहरूको बढीमा ६ महिनाभित्र समायोजन र पुर्नस्थापना तथा हतियारको व्यवस्थापन गरिनेछ । यसका लागि नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १४६ मा उल्लेखित विशेष समितिमा संविधानसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने प्रमुख राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू रहनेछन् । सो समिति मातहत विशेषज्ञहरू सम्मिलित प्राविधिक समिति रहनसक्ने छ । मन्त्रिपरिषद् गठन भएको १५ दिनभित्र विशेष समिति निर्माण गरी त्यसले आफ्नो काम आरम्भ गर्नेछ । समायोजन र पुर्नस्थापना नभएका प्रमाणित लडाकूहरूको लागि ६ महिनापछि राज्यले कुनै दायित्व लिने छैन ।

२.२ नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १४६ मा उल्लेखित विशेष समितिले विस्तृत शान्ति सम्झौता तथा नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच संयुक्त राष्ट्रसंघका प्रतिनिधिको रोहबरमा भएको सेना र हतियारको व्यवस्थापन र अनुगमनसम्बन्धी सम्झौताको आधारमा निम्नलिखित विषयहरूका अतिरिक्त विशेष समितिको सहमतिबाट तोकिएका कामहरू पर्नेछन्-

२.२.१ शिविरमा दर्ता भई प्रमाणीकरण भएका माओवादी सेनाका लडाकूहरूको अवस्थाको जानकारी लिनेछ ।

२.२.२ माओवादी सेनाका प्रमाणीकरण भएका लडाकूहरूलाई आर्थिक प्याकेजसमेत पुनस्थापनाको विविध विकल्प रोज्ने अवसर दिइनेछ ।

२.२.३ समायोजनको विकल्प रोज्ने प्रमाणीकरण भएका माओवादी सेनाका लडाकूहरूको हकमा नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच संयुक्त राष्ट्रसंघका प्रतिनिधिको रोहबरमा सम्पन्न सेना र हतियारको व्यवस्थापन अनुगमनसम्बन्धी सम्झौताको बुँदा नम्बर ४.१.३ मा उल्लेखित अस्थायी शिविरहरूमा रीतपूर्वक दर्ता भएका माओवादी सेनाका लडाकूहरू मात्रै स्थापित मान्यता पूरा गरी सुरक्षा निकायहरूमा गरिने सम्भावित समायोजनका लागि योग्य हुनेछन् भन्ने व्यवस्थाअनुसार गरिनेछ ।

२.२.४ समायोजन र पुर्नस्थापनाको काम समाप्त नहुँदासम्म माओवादी सेनाका लडाकूहरू तथा शिविरभित्र र बाहिर रहेका हतियार विशेष समितिको रेखदेख, नियन्त्रण र निर्देशनमा रहनेछन् ।

२.२.५ माओवादी सेनाका लडाकूहरूको समायोजन र पुर्नस्थापनाको आरम्भदेखि नै लडाकूहरूको कुनै राजनीतिक संगठनमा संलग्नता रहने छैन तथा राजनीतिक र सैनिक दोहोरो जिम्मेवारी भएका व्यक्तिहरूले दुईमध्ये कुनै एकको छनौट गर्नु पर्नेछ ।

२.३ नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) का बीच संयुक्त राष्ट्रसंघका प्रतिनिधिको रोहबरमा सम्पन्न सेवा र हतियारको व्यवस्थापन र अनुगमनसम्बन्धी सम्झौता अनुरूप सेना तथा हतियार व्यवस्थापनको अनुगमनसम्बन्धमा संयुक्त राष्ट्रसंघले हाल गरिरहेको कार्यलाई अरु ६ महिनासम्मको लागि निरन्तरता दिन आग्रह गरिनेछ ।

३. वाई.सी.एल.को कार्यशैली र क्रियाकलापमा परिवर्तन

नेकपा (माओवादी) को योङ कम्युनिस्ट लिग (वाई.सी.एस.) को अर्धफौजी कार्यशैली र क्रियाकलाप पूर्णरूपमा समाप्त गरी त्यसको नियन्त्रणमा रहेका सबै सार्वजनिक, सरकारी तथा निजी भवन र जग्गा १५ दिनभित्र खाली गरी सम्बन्धित व्यक्ति वा संस्थालाई फिर्ता गरिनेछ। अब उप्रान्त वाई.सी.एल.को व्यवहार प्रचलित नियम-कानुनबमोजिम हुनेछ भनी नेकपा (माओवादी) का तर्फबाट सबै राजनीतिक दललाई पूर्ण रूपमा आवश्स्त गरिएको छ। यसको कार्यान्वयन भए नभएको सुपरीवेक्षण-अनुगमनका लागि स्थानीय प्रशासनको पहलमा सात दिनभित्र राजनीतिक दल, मानवअधिकारवादी र स्थानीय प्रशासनका प्रतिनिधि सम्मिलित अनुगमन समिति गठन गरिनेछ।

४. कब्जा सम्पत्ति फिर्ता

२०६३।१२।१६ मा आठ राजनीतिक दलका बीच भएको सहमतिको बुँदा नं.१ मा उल्लेखित 'द्वन्द्वको सन्दर्भमा हालसम्म माओवादी पक्षको नियन्त्रणमा रहेका निजी वा सरकारी घर, जग्गा, कार्यालय, कलकारखाना, सवारीसाधन आदिसमेतका सम्पत्ति सम्बन्धित व्यक्ति र निकायलाई फिर्ता गरिएको छ। यसरी फिर्ता भएको घर, जग्गा, कलकारखाना, कार्यालयसमेतका सम्पत्ति त्यसको स्वामित्व राख्ने व्यक्ति तथा संस्थालाई उपभोग र उपयोग गर्ने काममा कतैबाट बाधा अवरोध भएमा कानुनबमोजिम प्रशासनले कारवाही गर्नेछ।' भन्ने सहमतिलाई नेकपा (माओवादी) को तर्फबाट तत्काल घोषणा गरी १५ दिनभित्र कार्यान्वयन गरिनेछ। कार्यान्वयनको अनुगमन गर्न राजनीतिक दलका प्रतिधिहरू सम्मिलित केन्द्रीयस्तरमा अनुगमन समिति गठन गरिनेछ।

५. आयोगहरूको गठन

विस्तृत शान्ति सम्झौतालगायतका सम्झौता र सहमतिका कार्यान्वयन हुन बाँकी प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्दै राष्ट्रिय शान्ति तथा पुर्नस्थापना

आयोग, सत्य निरूपन र मेलमिलाप आयोग, राज्यको पुनर्संरचनासम्बन्धी उच्चस्तरीय आयोग, वेपत्ता पारिएकाहरूको खोजी गर्नेसम्बन्धी आयोग र वैज्ञानिक भूमिसुधारसम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव आयोगलगायत नेपालको अन्तरिम संविधानको धारा १५४ ले व्यवस्था गरेका गठन हुन बाँकी आयोगहरू राजनीतिक सहमतिको आधारमा एक महिनाभित्र गठन गरिनेछन् ।

६. द्वन्द्वपीडितहरूलाई राहत

६.१ द्वन्द्वका कारण विस्थापितहरूको स-सम्मान पुर्नस्थापना गरिनेछ । द्वन्द्वका क्रममा मारिएका व्यक्तिका परिवारलाई राहत दिइनेछ तथा बेपत्ताहरूको खोजी र बाँकी राजबन्दीहरूलाई रिहा गरिनेछ । द्वन्द्वका कारण क्षति भएको भनी प्रमाणित सम्पत्तिको क्षतिपूर्ति तथा घर-जग्गालगायतका सम्पत्ति कब्जामा परेकाहरूलाई राहत दिइनेछ । जनआन्दोलन र द्वन्द्वका क्रममा घाइते भई उचित भई उचित उपचार नपाएकाहरूलाई उपचारको व्यवस्था गरिनेछ ।

६.२ निर्वाचनका सिलसिलामा मारिएका उम्मेदवारलगायतका राजनीतिक कार्यकर्ताका परिवारहरूलाई उचित क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनुका साथै घाइतेहरूको उपचार गरिनेछ । निर्वाचनका क्रममा आगजनी र लुटपाट गरिएका सम्पत्ति वापत सम्बन्धित व्यक्तिलाई राहत दिइनेछ । निर्वाचनको समयमा घटेका अपराधजन्य घटनाहरूको छानविन गरी दोषीहरूउपर कानूनी कारवाही गरिनेछ ।

७. विविध

७.१ राजनीतिक दलका गतिविधिहरू देशको जुनसुकै भागमा पनि निर्वाधरूपमा सञ्चालन गर्न पाउने हक पूर्णरूपमा सुनिश्चित गरिनेछ । राज्यको समानान्तर कुनै पनि स्वरूपमा संरचना सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।

७.२ जनताको जीउ-धनको सुरक्षा तथा समाजमा शान्ति-सुव्यवस्था कायम गर्ने कुरामा प्रतिवद्ध हुँदै सोही अनुरूप राज्य संयन्त्र निष्पक्ष रूपमा परिचालित गरिनेछ। संक्रमणकालमा विभिन्न आपराधिक तत्वहरूले समाजमा फैलाउन सक्ने आपराधिक क्रियाकलापहरूलाई राज्यबाट निरुत्साहित गर्ने वातावरण सिर्जना गरिनेछ।

७.३ सरकारी सञ्चारमाध्यमको निष्पक्षता सुनिश्चित गरिनेछ। न्यायालय, संवैधानिक निकाय, प्रशासन, सेना, प्रहरीलगायत राज्यका सबै अङ्गहरू निष्पक्ष रूपमा सञ्चालन हुने कुरा सुनिश्चित गरिनेछ।

७.४ संविधान निर्माणको काममा केन्द्रित भई अगाडि बढ्न र समयमै नयाँ संविधानको घोषणा गर्न सहमति र सहकार्यको बाटो अवलम्वन गरिनेछ।

७.५ राजनीतिक दलका नेताहरूका लागि आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था नेपाल सरकारले गर्नेछ। त्यस्तो व्यवस्था बाहेकको अलग सुरक्षा संयन्त्र रहने छैन्।

१) श्री पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड)
अध्यक्ष
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)
हस्ताक्षर

२) श्री रामचन्द्र पौडेल
उपसभापति
नेपाली कांग्रेस
हस्ताक्षर

३) श्री झलनाथ खनाल
महासचिव
नेपाल कम्निष्ट पार्टी (एमाले)
हस्ताक्षर

४) श्री चन्द्र प्रकाश मैनाली
अध्यक्ष
संयुक्त वाममोर्चा
हस्ताक्षर

५) श्री अमिक शेरचन
अध्यक्ष
जनमौर्चा नेपाल
हस्ताक्षर

६) नारायणमान बिजुक्छे
अध्यक्ष
नेपाल मजदुर किसान पार्टी
हस्ताक्षर

७) श्री श्यामसुन्दर गुप्ता
महासचिव
नेपाल सदभावना पार्टी (आनन्दीदेवी)
हस्ताक्षर

१८ नेपाल सरकार र राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघबीच भएको सहमतिपत्र

आज मिति २०६५।५।२० गते शुक्रबारका दिन शान्ति तथा पुननिर्माण मन्त्रालयमा सरकारी वार्ता टोली र राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघको वार्ता टोलीबीच वार्ता भई निम्नलिखित सहमति भएकोछ ।

१. पुस्तौ पुस्तादेखि हलिया परिवारको नाममा रहेको ऋण खारेजीसहित नेपाल सरकारले औपचारिक रूपमा हलिया मुक्तिको घोषणा गर्ने ।

२. राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज, महासंघका ११ बुँदे मागहरू अध्ययन गरी ठोस कार्य गर्न पीडित हलिया र सम्बन्धित व्यक्तिका तर्फबाट ६ जना र सरकारी निकायबाट ३ गरी ९ सदस्यीय कार्यदल गठन गर्ने । उक्त कार्यदलले गठन भएको १५ दिनभित्र प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

३. हलिया आन्दोलनकारी तथा हलिया परिवारलाई आवश्यकता अनुसार सुरक्षा प्रदान गर्ने ।

४. राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज, महासंघका ११ बुँदे मागहरू प्रति सकारात्मक रहँदै सबै मागहरूको सम्बन्धमा कार्यदलले गरेको सिफारिसमा नेपाल सरकारले समस्या समाधानमा लागि मागहरूको सम्बन्धमा कार्यदलले गरेको सिफारिसमा नेपाल सरकारले समस्या समाधानमा लागि कारवाही अगाडि बढाउने ।

५. राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघले गर्दै आएका सम्पूर्ण आन्दोलनका कार्यक्रम आजैदेखि फिर्ता लिने ।

राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघको तर्फबाट

हस्ताक्षर
(राजुराम भूल)
अध्यक्ष

हस्ताक्षर
(हरि श्रीपाइली)

हस्ताक्षर
(चक्र बी.के.)

हस्ताक्षर
(भक्त विश्वकर्मा)

सरकारी वार्ता टोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
(जनार्दन शर्मा "प्रभाकर")
शान्ति तथा पूननिर्माण मन्त्री

२९ नेपाल सरकार र मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीबीच भएको सहमतिपत्र

सरकारी वार्ताटोली र मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीको तर्फबाट गठित वार्ताटोलीबीच आज मिति २०६५।८।२६ गते सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो। नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत व्यवस्था र सुदृढीकरण संविधान सभाबाटै निर्माण हुने जनमुखी संविधानबाट गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै वार्तालाई परिणाममुखी बनाउनका लागि निम्नअनुसारको निर्णय गरियो।

१) वार्ताटोलीका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधिको समयमा सरकारले गर्ने। तथा तराईमा रहेका अन्य द्वन्द्वरत समूहलाई वार्तामा आउन, वार्ताको अवधिभर र वार्ता पश्चात आफ्नो गन्तव्यमा पुग्न सरकारले सुरक्षा प्रदान गर्ने।

२) वार्ताको अवधिभर मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीले आफ्ना सशस्त्र र उत्तेजक कारवाही स्थगित गर्ने। सरकारका तर्फबाट पनि पार्टीका कार्यकर्तालाई राजनैतिक रूपमा व्यवहार गर्ने।

३) आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नाम, नामेसी मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीले सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानविन गरी क्रमशः रिहा गर्ने।

४) अन्य मागहरूको सन्दर्भमा संविधान सभाद्वारा पूरा हुने र सरकारले तत्काल पूरा गर्नसक्ने गरी वर्गीकृत गरी आवश्यक छलफलको लागि अर्को वार्ता गर्ने। आपसी समझदारीमा वार्ता मिति तय गर्ने।

मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जयप्रकाश यादव
संयोजक

सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक

३० नेपाल सरकार र संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाबीच भएको सहमति

नेपाल सरकारको वार्ता टोली र संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाको वार्ता टोली बीच मिति २०६५ पुस ११ गते जनकपुरमा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो। नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत विकास र सुदृढीकरण नयाँ जनमुखी संविधानबाटै गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति भयो।

१. वार्ता टोलीका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधि सम्मको लागि नेपाल सरकारले गर्ने।

२. संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाले आफ्ना सशस्त्र एवं उत्तेजक कारवाहीहरू स्थगित गर्ने र नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो पार्टीका नेता तथा कार्यकर्ताहरू राजनैतिक रूपमा व्यवहार गर्ने।

३. आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नामावली संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाले नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानविन गरी क्रमशः रिहागर्ने।

४. तराईमा रहेका अन्य द्वन्द्वरत राजनैतिक समूहहरूलाई पनि वार्ताको टेबलमा ल्याउनको लागि पहल गर्ने।

५. संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाले आफ्ना मागहरूको सूची अव काठमाडौंमा हुने अर्को वार्ताको टेबलमा प्रस्तुत गर्ने र वार्ताको मिति आपसी समझदारीमा तय गर्ने। वार्तामा मध्यस्थकर्ताको आवश्यकता महशुस भएका दुवै पक्षको सहमतिमा गर्ने।

संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाका तर्फबाट	सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
संजयकुमार गुप्ता "कौटील्य"	जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक	संयोजक

३१ | नेपाल सरकार र तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीबीच भएको सहमति

नेपाल सरकारको वार्ता टोली र तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीको वार्ता टोली बीच मिति २०६५ पुस १६ गते काठमाण्डौमा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो । नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत विकास र सुदृढीकरण नयाँ जनमुखी संविधानबाटै गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति भयो ।

१. वार्ता टोलीका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधिसम्मको लागि नेपाल सरकारले गर्ने ।

२. तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीले आफ्ना सशस्त्र एवं उत्तेजक कारवाहीहरू स्थगित गर्ने र नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो पार्टीका नेता तथा कार्यकर्तालाई राजनीतिक रूपमा व्यवहार गर्ने ।

३. आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नामावली तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीले नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानबिन गरी क्रमशः रिहा गर्ने ।

४. पिछडा वर्ग (OBC) को गठन आदेश जारी भएको र त्यसको औपचारिक गठन पश्चात पिछडिएको समुदाय (मधेश) को बारे आवश्यक कानूनी व्यवस्थाको प्रक्रिया अगाडि बढाउने कुरामा सरकार प्रतिवद्ध छ ।

५. तराईमा रहेका अन्य द्वन्द्वरत राजनीतिक समूहहरूलाई पनि वार्ताको टेबलमा ल्याउनको लागि पहल गर्ने ।

तराई संयुक्त जनक्रान्ती पार्टीका तर्फबाट	सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
गजेन्द्र कुमार मण्डल “अनुराग”	जनार्दन शर्मा “प्रभाकर”
संयोजक	संयोजक

३१ | नेपाल सरकार र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) बीच भएको सहमति

नेपाल सरकारको वार्ता टोली र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) को वार्ता टोली बीच मिति २०६५ पुस २६ गते जनकपुरमा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो । नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत विकास र सुदृढीकरण नयाँ जनमुखी संविधानबाटै गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डाता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मका साथ तराईको जनभावनालाई समेत आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति भयो ।

१) जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) का वार्ता टोलीका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधिसम्मको लागि नेपाल सरकारले गर्ने ।

२) जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) ले आफ्ना सशस्त्र कारवाहीहरू स्थगित गर्ने र कानूनले निषध गरेका कुनै पनि क्रियाकलापहरू नगर्ने ।

३) शान्तिपूर्णरूपमा राजनैतिक सभा, कार्यक्रम सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयसंग समन्वय गरी गर्न सकिने । साथै, नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समुह) का नेता तथा कार्यकर्तालाई राजनैतिक रूपमा व्यवहार गर्ने ।

४) आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका एवं मुद्दा लगाइएका व्यक्तिहरूको नामावली जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) ले नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानविन गरी क्रमशः रिहा एवं मुद्दा फिर्ता गर्ने प्रक्रिया अगाडी बढाउने ।

५) वार्ताको क्रममा मध्यस्थकर्ताको आवश्यकता महशुस भएमा दुवै पक्षको सहमतिमा गर्ने ।

६) यस सहमति सम्बन्धमा कुनै समस्या आएमा सम्बन्धित जिल्लाको प्रमुख जिल्ला अधिकारी र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) ले तोकेका प्रतिनिधिहरू बीच समन्वय गरी समाधान गर्ने ।

जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह)का तर्फबाट	**सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट**
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
राजीव झा "उत्सर्ष मुक्ति"	जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक	संयोजक

३३ | नेपाल सरकार र किराँत जनवादी वर्कश पार्टीबीच भएको सहमति

नेपाल सरकारको वार्ता टोली र किराँत जनवादी वर्कश पार्टीको वार्ता समिति बीच मिति २०६५ माघ ५ गते धरानमा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो। नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत व्यवस्था र सुदृढीकरण नयाँ जनमुखी संविधानबाटै गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति भयो।

१) वार्ता समितिका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधि सम्मको लागि नेपाल सरकारले गर्ने।

२) किराँत जनवादी वर्कश पार्टीले आफ्ना सशस्त्र कारवाहीहरू स्थगित गर्ने र कानूनले निषेध गरिएका कुनैपनि काम कारवाही नगर्ने साथै नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो पार्टीका नेता तथा कार्यकर्तालाई राजनीतिक रूपमा व्यवहार गर्ने।

३) आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नामावली किराँत जावादी वर्कश पार्टीले नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानविन गरी सिघ्र रिहा गर्ने।

४) नेपाल सरकारले आई.एल.ओ. १६९ अनुमोदन गरी सकेको छ। सो को कार्यान्वयनको क्रममा आवश्यकताअनुसार ऐन कानूनहरू संशोधन गरिनेछन्।

५) किराँत जनवादी वर्कश पार्टीले वार्ताको टेबुलमा पेश गरेका कतिपय मागहरूको सम्बन्धमा पुर्नविचार गर्ने तथा नेपाल सरकारले मागहरूको वर्गिकरण गरी थप अध्ययन र गृह कार्य गरी आगामी वार्तामा छलफल गर्ने। अर्को वार्ताको मिति आपसी समझदारीमा तय गर्ने।

किराँत जनवादी वर्कश पार्टीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
अनन्त क्रान्ति
संयोजक

सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक

३४ नेपाल सरकार र लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) बीच भएको सहमति

मिति २०६५ फागुन १० गते वीरगंजमा नेपाल सरकारको वार्ता टोली र लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) को वार्ता टोली बीच सौहार्दपूर्ण वातावरणमा पहिलो चरणको वार्ता सम्पन्न भयो। नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत विकास र सुदृणीकरण नयाँ जनमुखी संविधानबाटै गर्न सकिने विश्वासका साथ देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति कायम गरियो।

१) वार्ता अवधिसम्मको लागि लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) का वार्ता टोलीका सदस्यहरूको सुरक्षा नेपाल सरकारले गर्ने।

२) लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) ले आफ्ना सशस्त्र कारवाहीहरू स्थगित गर्ने एवं कानूनले निषेध गरेका कुनै पनि गतिविधि संचालन नगर्ने र नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो समूहका नेता तथा कार्यकर्तालाई राजनैतिक रूपमा व्यवहार गर्ने।

३) लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) ले जेलमा रहेका र मुद्दा लगाइएका आफ्ना कार्यकताहरूको नामावली नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बधमा छानविन गरी क्रमशः रिहा गर्दै जाने।

४) स्वतन्त्र एवं शान्तिपूर्ण रूपमा राजनैतिक सभा, जुलुस, ऱ्याली, गोष्ठी, सेमिनार तथा राष्ट्र निर्माणका कार्यक्रम सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालयसंग समन्वय गरी संचालन गर्न सहिने।

५) मुलुकमा दिगो शान्ति स्थापनाका लागि अन्य द्वन्द्वरत राजनीतिक समूहहरूलाई समेत वार्ताको टेबलमा ल्याउन पहल गर्ने।

लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीई) का तर्फबाट	सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
रामलोचन ठाकुर "स्वामीजी"	जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक	संयोजक

३५ नेपाल सरकार र आदीवासी थारु समुदाय तथा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघका बीच भएको सहमतिपत्र

आज २०६५ साल चैत्र १ गते तराईमा आन्दोलनरत आदीवासी थारु समुदाय तथा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघका प्रतिनिधि र नेपाल सरकारका प्रतिनिधिहरू बीच सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको समुपस्थितिमा देहायबमोजिमको सहमति भयोः

१. तराईका आदिवासी थारुलगायत देशका सम्पूर्ण आदिवासी जनजाति, मधेशी, दलित, मुस्लिम, अल्पसंख्यक समुदायको आ-आफ्नै विशिष्ट पहिचान छ भन्ने कुरामा नेपाल सरकार स्पष्ट छ। तसर्थ उनीहरूको स्वतन्त्र पहिचानमा बाधा पुऱ्याउने वा ओझेलमा पार्ने विद्यमान संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थालाई आवश्यक प्रकृयापुरा गरी संशोधन गरिने छ।

२. नेपालको अन्तरिम संविधान - २०६३ को धारा ३३ को खण्ड (घ१) मा उल्लेखित "मुलुकको राज्य संरचनाका सबै अंगहरूमा मधेसी, दलित, आदिवासी, जनजाति, महिला, मजदूर, किसान, अपाङ्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्रलाई समानुपातिक समावेशीको आधारमा सहभागि गराउने" भन्ने व्यवस्था प्रति प्रतिवद्ध रहँदै अध्यादेशमार्फत जारी भएका प्रहरी ऐन, सशस्त्र प्रहरी ऐन, सैनिक ऐन, शिक्षा ऐन, विकास ऐन, स्वास्थ्य सेवा ऐन, नेपाल विशेष सेवा ऐनहरूलाई आवश्यक प्रकृया पुरागरी संशोधन गरिनेछ।

३. आदिवासी थारु समुदायले सञ्चालन गरेको आन्दोलनको क्रममा शहादत प्राप्त गर्ने कमल चौधरी, विपिन क्षेत्री, रामप्रसाद चौधरी र प्रकाश चौधरीलाई नेपाल सरकारले शहीद घोषणा गरी निजहरूको परिवारलाई उचित आर्थिक सहायता प्रदान गर्नेछ।

४. आन्दोलनको क्रममा घाइते भएका व्यक्तिहरूको सम्पूर्ण उपचारको व्यवस्था र धनजनको क्षतिपूर्ति नेपाल सरकारले मिलाउने छ।

५. आन्दोलनको क्रममा गिरफ्तार गरिएकाहरूलाई तुरुन्त रिहा गर्न गृह मन्त्रालयलाई निर्देशन गरिएको छ ।

६. आजैका मितिदेखि थारु कल्याणकारीणी सभा, थरुहट संयुक्त संघर्ष समिति, नेपाल लोकतान्त्रिक थारु संघ, थारु राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा नेपाल, नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ लगायतका संगठनहरूद्वारा संचालित आन्दोलनका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरू फिर्ता गरिएको छ ।

हस्ताक्षर
लक्ष्मण थारु
वार्ताटोली संयोजक
थरुहट संयुक्त संघर्ष समिति
र आदिवासी संघ संस्था

हस्ताक्षर
राजकुमार लेखी
वार्ताटोली संयोजक
महामन्त्री
थारु कल्याणकारीणी सभा

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा 'प्रभाकर'
वार्ताटोली संयोजक
मन्त्री
शान्ति तथा पुननिर्माण
मन्त्रालय, नेपाल सरकार

हस्ताक्षर
बाबुराम चौधरी
वार्ताटोली संयोजक
नेपाल लोकतान्त्रिक थारु संघ

हस्ताक्षर
पासाङ शेर्पा
अध्यक्ष
नेपाल आदिवासी जनजाति
महासंघ

हस्ताक्षर
ईन्द्रजीत थारु
वार्ताटोली संयोजक
महासचिव
थारु राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा
नेपाल

३६ नेपाल सरकार र संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिबीच भएको सहमतिपत्र

नेपाल सरकारद्वारा गठित सरकारी वार्ता टोली र संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिको वार्ता टोली बीच आज २०६५ साल चैत्र ३ गते देहायबमोजिमको सहमति भएको छ।

१. मुस्लिमलगायत देशका सम्पूर्ण आदिवासी, जनजाति, मधेसी, थारु, दलित, अल्पसंख्यक समुदायको आ-आफ्नै विशिष्ट पहिचान छ भन्ने विषयमा नेपाल सरकार स्पष्ट छ। तसर्थ उनीहरुको स्वतन्त्र पहिचानमा बाधा पुऱ्याउने वा ओझेलमा पार्ने विद्यमान संवैधानिक र कानूनी व्यवस्थालाई आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी संशोधन गरिनेछ।

२. नेपालको अन्तरित संविधान, २०६३ को धारा ३३ को खण्ड (घ१) मा उल्लिखित "मुलुकको राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरुमा मधेशी, दलित, आदिवासी, जनजाति, महिला, मजदूर, किसान, अपाङ्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई समानुपातिक समावेशीको आधारमा सहभागि गराउने।" भन्ने कुरामा प्रतिवद्ध हुँदै मुस्लिमलगायत देशमा सम्पूर्ण आदिवासी, जनजाति, मधेसी, थारु, दलित, अल्पसंख्यक समुदायको राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक अधिकार सुनिश्चित गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक पहल गर्नेछ।

३. नेपाली मुस्लिम समुदायको विविध क्षेत्रको उत्थान तथा विकास, स्थायी हज कमिटी गठन, मदरसा बोर्ड गठन लगायतका समेत कार्य गर्न आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी राष्ट्रिय मुस्लिम आयोग अविलम्ब गठन गरिनेछ।

४. हजरत मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको जन्मदिन एवं मोहर्रम पर्वहरुमा सार्वजनिक विदा सम्बन्धी मागबारे नेपाल सरकारले सकारात्मक रुपमा विचार गर्नेछ।

५. नेपाल सरकारको प्रत्येक दश वर्षमा राष्ट्रिय जनगणना गर्ने नीतिअनुरुप वि.सं. २०५८ सालमा भएको जनगणनाको प्रतिवेदन सार्वजनिक भइसकेको छ। आगामी समयमा जनगणना गर्दा मुस्लिमलगायत देशमा सम्पूर्ण आदिवासी, जनजाति, मधेसी, थारु, दलित, अल्पसंख्यक लगायतका समुदायको छुट्टै सांख्यिक र अन्य विवरण स्पष्ट हुने गरी जनगणना गरिने विषयमा सरकार प्रतिवद्ध छ।

६. देशको शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउन तथा नयाँ जनमुखी संविधान निर्माण गर्न नेपालका सम्पूर्ण मुस्लिम समुदायको तर्फबाट प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दै संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिले घोषणा गरेको संघर्षका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरु फिर्ता लिएको छ।

संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिको वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
अतहर हुसेन फारुकी
वार्ताटोली संयोजक

हस्ताक्षर
ताज मोहम्मद मियाँ
केन्द्रिय संघर्ष समिति संयोजक

सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
वार्ताटोली संयोजक
तथा
मन्त्री, शान्ति तथा पुनर्निर्माण

३७ नेपाल सरकार र मधेश मुक्ति टाईगर्सबीच भएको सहमतिपत्र

नेपाल सरकारको वार्ता टोली र मधेश मुक्ति टाईगर्सको वार्ता टोली बीच मिति २०६५ चैत्र ०७ गते काठमाडौंमा सौहार्दपूर्ण वातावरणमा वार्ता भयो । नेपालको अग्रगामी परिवर्तन र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको संस्थागत विकास र सुदृढीकरणका लागि नयाँ जनमुखी संविधान निर्माण प्रक्रियाले गति लिईरहेको छ । नयाँ संविधानबाट सबै वर्ग, जाति, क्षेत्र, लिङ्ग एवं समुदायलाई अधिकार सम्पन्न गर्न सम्भव हुने कुरा प्रति विश्वस्त हुँदै सबैको आ-आफ्नो पहिचान र अधिकार सुनिश्चित गर्न संविधान निर्माण प्रक्रिया र शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउन मद्दत पुऱ्याउने कुरामा प्रतिवद्ध रही देशको सार्वभौमसत्ता, अखण्डता, राष्ट्रिय स्वार्थ र राष्ट्रिय एकताको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै निम्नानुसारका बुँदाहरूमा सहमति भयो ।

१. वार्ता टोलीका सदस्यहरूको सुरक्षाको जिम्मेवारी वार्ता अवधि सम्मको लागि नेपाल सरकारले गर्ने ।
२. मधेश मुक्ति टाईगर्सले आफ्ना सशस्त्र एवं उत्तेजक कारवाहीहरू स्थगित गरी कानूनले निषेध गरेको कुनैपनि क्रियाकलाप नगर्ने । नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो समुहका नेता तथा कार्यकर्तालाई राजनीतिक रूपमा व्यवहार गर्ने ।
३. आन्दोलनको सिलसिलामा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नामावली मधेश मुक्ति टाईगर्सले नेपाल सरकारलाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा छानबिन गरी क्रमशः रिहा गर्ने ।
४. मधेश मुक्ति टाईगर्सका थप मागहरूको बारेमा अर्को वार्ताको टेबलमा छलफल गर्ने र वार्ताको मिति आपसी समझदारीमा तय गर्ने ।

मधेश मुक्ति टाईगर्सका तर्फबाट	सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
भोलाप्रसाद मुखिया	जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
संयोजक	संयोजक

३८ नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघबीच भएको सहमति

नेपाल सरकारद्वारा गठित सरकारी वार्ताटोली र नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघको वार्ता टोलीबीच आज २०६५ साल चैत्र ११ गते देहायबमोजिमको सहमति भएको छ ।

१. नेपाल सरकारले पिछडिएको समुदायको उत्थान एवं विकासको निम्ति पिछडिएको समुदाय उत्थान विकास समिति (गठन) आदेश २०६५ जारी गारिसकेको सन्दर्भमा उक्त समितिलाई बढीमा एक महिनाभित्र पूर्णता दिई क्रियाशिल बनाइने छ ।

२. नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघका मागहरु पिछडिएको समुदायको उत्थान विकास समितिबाट सम्बोधन गर्न प्रभावकारी हुनेभएकोले उक्त विकास समितिलाई सुझाव दिन शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालयको संयोजकत्वमा स्थानिय विकास मन्त्रालयका प्रतिनिधि र महासंघका तीन जना प्रतिनिधिहरु रहेको पाँच सदस्यीय सिफारीश समितिगठन गरिनेछ ।

३. "मगही" भाषामा यथाशीघ्र समाचार प्रशारण गरिनेछ ।

४. नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघको आन्दोलनको क्रममा बन्दी बनाइएका व्यक्तिहरूको नामावली प्राप्त भएपछि रिहाईको प्रक्रिया अगाडी बढाईनेछ ।

५. देशको शान्ति प्रक्रियालाई निष्कर्षमा पुऱ्याउन तथा नयाँ जनमुखी संविधान निर्माण गर्न नेपालका सम्पूर्ण पिछडा वर्ग (OBC) को तर्फबाट प्रतिवद्धता व्यक्त गरिएको छ ।

नेपाल पिछडावर्ग (OBC) को वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
भरतप्रसाद महतो
वार्ताटोली संयोजक

सरकारको वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
वार्ताटोली संयोजक तथा मन्त्री, शान्ति तथा पुनर्निमाण

३९ नेपाल सरकार र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समितिबीच भएको सहमति

नेपाल सरकारद्वारा गठित सरकारी वार्ता टोली र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समिति, नेपालको वार्ता टोली बीच २०६५ साल चैत्र २९ गते सो समितिद्वारा प्रस्तुत २६ बुँदे मागका बारेमा सौहाद्रपूर्ण वातावरणमा छलफल भई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र र नयाँ जनमुखी संविधान निर्माणका पक्षमा उभिदै देहायबमोजिमको सहमति कायम भयो ।

१. संविधान सभाको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने मागका बुँदाहरू १, २, ४, ५, ६, ११, १६ र १७ प्रति सरकारले सकारात्मक प्रतिवद्धता सहित सुझावको रूपमा संविधान मस्यौदा समितिमा पेश गर्ने ।

२. सांस्कृतिक विभेदको अन्त्य गरी सबै जातजातिको आ-आफ्नो संस्कृतिलाई स्थापित गर्न र मान्यता दिन सरकारले सम्बद्ध पक्षको सहभागितासहित साझा सांस्कृतिक नीति तय गर्नेछ ।

३. ताम्सालीङ संघर्ष समितिको भावना, नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ ले निर्देशित गरेबमोजिम धर्म निरपेक्षताको मूल भावनालाई सम्मान गर्दै राष्ट्रिय जनावरलगायतका सन्दर्भमा राजनीतिक सहमति जुटाई संशोधन प्रस्ताव पेश गर्ने ।

४. नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ को धारा ३३ (घ१) मा उल्लेख भएबमोजिम तामाङ जातिको सन्दर्भमा समेत लागू गर्न नेपाल सरकार प्रतिवद्ध छ ।

५. विगतको पिपा गोश्वारा हालको बन्दोवस्ती गणमा तामाङ जाति विशेषको अपहेलना हुने स्वरूपको अन्त्य गरी नेपालको राष्ट्रिय सेनालाई विविध गणहरू निर्माण सहित समावेशी बनाउने नीतिलाई प्रभावकारीरूपमा लागू गर्ने ।

६. आदिवासी जनजातिको ऐतिहासिक थलोहरूमा सोही जातिको भाषामा नामाङ्गन गर्न पहल गर्ने । मातृभाषामा शिक्षा दिने सरकारको स्पष्ट नीति रहेको र सोको कार्यान्वयनका लागि आगामी आ.व. देखि बजेटमा थप व्यवस्था गर्ने ।

७. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको सन्धि नं. १६९ नेपाल सरकारद्वारा अनुमोदन भईसकेको सन्दर्भमा र संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा घोषित आदिवासी विश्व घोषणापत्र २००७ को नेपाल पक्षराष्ट्र भएको स्थितिमा प्राकृतिक स्रोत साधन, नदीनाला तथा खनिजहरूमा आदिवासी र स्थानीय समुदायको स्वामित्व कायम राख्न सरकारले आवश्यक कानुन बनाई अगाडी बढ्ने ।

८. शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार जनताको मौलिक अधिकारको रूपमा संविधानमा उल्लेख भएका पनि कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेको सन्दर्भमा कानुन बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

९. नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ मा व्यवस्था भएअनुसार राज्यको पुनर्संरचना आयोग उत्पीडित जाति, आदिवासी जाति, जनजाति, वर्ग, क्षेत्र समेतको प्रतिनिधित्वमा यथाशीघ्र गठन गर्ने ।

१०. स्वयम्भु तथा नमोःबुद्ध जस्ता सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय धरोहरहरूको थप विकास र संरक्षणको लागि तामाङ समुदायको सहभागिता सहित विकास क्षेत्र समिति गठन गर्ने ।

११. भौतिक अभौतिक सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवं सम्बर्द्धनका लागि राज्यले नीति तय गर्ने ।

१२. आदिवासी जनजातिहरूको परम्परागत ज्ञान, जैविक विविधता, बौद्धिक सम्पत्तिलाई स्थापित गर्न सरकारले पहल गर्ने ।

१३. तामाङलगायत सबै उत्पीडित समुदायको उत्थान र विकासका लागि आगामी वर्षको बजेट एवं कार्यक्रममा नमूना विकास कार्यक्रम लागू गर्ने ।

१४. अत्यन्त पनि पारिएका तामाङ जाति लगायतका उत्पीडित वर्ग समुदायलाई ध्यान दिई रोजगारको विशेष कार्यक्रम आगामी वर्षमा संचालन गर्दै क्रमशः पूर्णता दिँदै जाने ।

१५. ताम्सालीङ चक्रपथको हाल निर्माण कार्य शुरु भइसकेको र आगामी वर्षमा पनि महत्वका साथ अगाडि बढाउने ।

१६. जनतामा राष्ट्रिय भावना जागृत गर्ने खालका कार्यक्रमहरूलाई विशेष प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाउने ।

१७. सहमति कार्यान्वयनका लागि मद्दत र अनुगमन गर्न एक हप्ता भित्र पाँच सदस्यीय अनुगमन समिति गठन गर्ने ।

१८. विगतमा राज्यले तामाङ जातिमाथि गर्दै आएको उत्पीडन, विभेद र बहिष्करणलाई स्वीकार गर्दै तामाङ जातिको सर्वोत्तम विकासका लागि प्रयत्न गर्न सरकार प्रतिवद्धता जाहेर गर्दछ । उत्पीडित आदिवासीको रूपमा रहेको तामाङ समुदायले आफूहरूमा गरिएको उत्पीडनका विरुद्ध लामो समयदेखि गर्दै आएको संघर्ष विशेषगरी जनयुद्ध, जनआन्दोलनमा खेलेको भूमिकालाई नेपाल सरकार सकारात्मकहरूमा मूल्याङ्कन गर्दछ ।

१९. ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समिति, नेपालले घोषणा गरेको २०६५ चैत्र ३० गतेको बन्द कार्यक्रम फिर्ता लिएको छ ।

ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समिति, नेपालको वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
सूर्यमान दोङ तामाङ
तामाङ राष्ट्रिय मुक्ति मोर्चा

हस्ताक्षर
वीरबहादुर लामा तामाङ
लोकतान्त्रिक तामाङ संघ

हस्ताक्षर
दिलमान पाखिन तामाङ
नेपाल तामाङ संघ

सरकारी वार्ताटोलीका तर्फबाट

हस्ताक्षर
जनार्दन शर्मा "प्रभाकर"
वार्ताटोली संयोजक
तथा
मन्त्री, शान्ति तथा पुनर्निमाण

हस्ताक्षर
परशुराम तामाङ
ताम्सालीङ राष्ट्रिय दल

हस्ताक्षर
फुर्नाम्गेल मोक्तान तामाङ
स्वशासित तामाङ संघ (एकीकृत)

हस्ताक्षर
डुपवाङगेल मोक्तान तामाङ
तामाङ हयूल परिषद्

हस्ताक्षर
टेकबहादुर तामाङ
तामाङ मुक्ति संगठन

हस्ताक्षर
धनप्रसाद तामाङ
नेपाल तामाङ घेदुङ

हस्ताक्षर
कुमार योञ्जन तामाङ
महासचिव

हस्ताक्षर
कमानसिंह लामा
सल्लाहकार

४० ने.क.पा. (माओवादी) र एमालेबीच भएको ९ बुँदे सहमति

एकीकृत नेकपा (माओवादी) र नेकपा (एमाले) का बीचमा उत्पन्न गतिरोधको समाधानका सन्दर्भमा दुई पार्टीका बीचमा गम्भीर गम्भीर छलफल भएको छ। नयाँ संविधान निर्माण र शान्ति प्रक्रियाको सफलताका लागि राजनीतिक दलहरूका बीचमा उत्पन्न गतिरोधको अन्त्य अपरिहार्य रहेको निष्कर्षका साथ समस्याको समाधानका लागि निम्नअनुसारको सहमति कायम गरिएको छः

१. क) एकीकृत नेकपा (माओवादी) बुटबल घटनाप्रति गम्भीर दुःख प्रकट गर्दछ। उक्त घटनाका आरोपित सुजित विकलाई पक्राउ गरी कानुनी कारवाहीको प्रक्रियामा ल्याउन सक्रिय पहल गर्न एकीकृत नेकपा (माओवादी) नेपाल सरकारलाई अनुरोध गर्दछ र सम्पूर्ण पार्टी पंक्तिलाई त्यस कार्यमा सहयोग पुऱ्याउन आग्रह गर्दछ।

बुटवलको प्रचण्ड थैव हत्या प्रकरणमा आरोपित सुजित विकलाई प्रहरीसमक्ष पेश हुन जाने निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने क्रममा निज फरार पनि हुनसक्ने सम्भावनाप्रति आवश्यक मात्रामा सचेत एवं समाधान हुन नसक्नु र त्यसबाट अभियुक्तलाई प्रहरीसमक्ष पुऱ्याउने कार्य सुनिश्चित हुन नसक्नुमा एकीकृत नेकपा (माओवादी) का तर्फबाट कमजोरी भएको महसुस गरिएको छ।

(ख) थैबको हत्या भएपछि भोलिपल्टै एकीकृत नेकपा (माओवादी) को जिल्ला पार्टी कार्यालयमा भएको आक्रमण, आगजनी, तोडफोड र एकीकृत नेकपा माओवादीका केन्द्रीय नेताहरूको वासस्थान एवं सवारीसाधनहरू जलाउने कार्य अत्यन्त गलत एवं दुःखद घटना हो। यसरी नै नेकपा (एमाले) को क्षेत्रीय कार्यालयमा भएको आगजनी र तोडफोडको घटना पनि अत्यन्त गलत एवं दुःखद घटना हो। प्रतिशोधात्मक ढंगले आवेगमा कतै उत्तेजक कारवाही नगर्न दुवै

पार्टी आफ्ना कार्यकर्ताहरूलाई निर्देशन गर्दछ र गल्ती गर्ने सबैलाई आवश्यक कारवाहीको प्रक्रियामा ल्याउने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ ।

(ग) प्रचण्ड थैवलाई सरकारका तर्फबाट सहिद घोषणा गर्न, उहाँको परिवारलाई आर्थिक सहयोग प्रदान गर्न र प्रचण्ड थैवका नावालकहरूको शिक्षादीक्षाको जिम्मेवारी बहन गर्न नेपाल सरकारलाई अनुरोध गर्दछ ।

(घ) सुर्खेतमा हत्या गरिएका राजबहादुर मल्लको परिवारलाई आर्थिक सदायता प्रदान गर्न नेपाल सरकारलाई अनुरोध गर्दछ । सुर्खेत, धनकुटा, पर्वत, कैलाली, संखुवासभा, लमजुङ, बैतडीलगायत देशका विभिन्न भागमा भएका घटनाको अविलम्ब छानविन गरिनेछ ।

२. एकीकृत नेकपा (माओवादी) र नेकपा (एमाले) देशमा दण्डहीनता एवं अराजकतालाई कडाईका साथ नियन्त्रण गर्न र विधिको शासन लागू गर्न दृढ प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछन् । सरकारलाई यस क्षेत्रमा गम्भीर एवं प्रभावकारी कदम चाल्न अनुरोध गर्दछन् र अन्य सबै पार्टीहरूलाई सकारात्मक सहयोग गर्न अपिल गर्दछन् ।

३. (क) सरकार सञ्चालनका क्रममा दुई पार्टीका बीचमा कार्यान्वयन हुन बाँकी सहमतिहरू अविलम्ब कार्यान्वयन गरिनेछन् ।

(ख) सरकार सञ्चालनका सन्दर्भमा नेकपा (एमाले) द्वारा प्रस्तुत ज्ञापनपत्रका बारेमा दुई पार्टीबीचको संयन्त्रमा छलफल गरिनेछ ।

४. (क) दुई पार्टीबीचको राजनीतिक संयन्त्रलाई नियमित एवं व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । सरकार सञ्चालनसम्बन्धी महत्वपूर्ण निर्णयहरू र दुई पक्षीय विवादित विषय वा घटनाहरूका बारेमा समयमै संयन्त्रमा छलफल गरी सकारात्मक समाधान खोजिनेछ ।

(ख) दुई पक्षका बीचमा भौतिक आक्रमण वा कुनै अवाञ्छित, अप्रिय घटनाहरू हुन नदिन र घटना भएमा तत्काल स्थानीयस्तरमै छानविन गरी समाधान गर्न जिल्लास्तरका दुवै पक्षका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित एक संयत्र गठन गरिनेछ ।

(ग) दुई पक्षका बीचमा अत्यन्त गम्भीर प्रकृतिका संवेदनशील घटनाहरू भएमा त्यसको अविलम्ब छानविन र समाधानसहित ठोस निर्णयमा पुग्नका लागि केन्द्रीयस्तरबाटै पनि छानविन टोली गठन गरिनेछ ।

५. सरकारमा संलग्न पार्टीहरूबीचको उच्चस्तरीय नियमित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ । सरकारले लिने महत्वपूर्ण निर्णयहरूका बारेमा उच्चस्तरीय संयन्त्रमा सहमति कायम गरिनेछ ।

६. राष्ट्रिय महत्वका विषयहरूमा राष्ट्रिय सहमति कायम गर्ने उद्देश्यलाई केन्द्रमा राखेर सरकारमा रहेका पार्टीहरू साथै प्रमुख प्रतिपक्षी दललगायत अन्य दलहरूसंग नियमित छलफलको प्रक्रिया अघि बढाइनेछ ।

७. अहिलेसम्म देश र जनताको पक्षमा जीवन बलिदान गर्ने सम्पूर्ण सहिदहरूको परिभाषा, पहिचान र सम्मानका निम्ति कार्यदल गठन गर्न सरकारलाई अनुरोध गरिनेछ ।

८. शान्ति प्रक्रियालाई तार्किक निष्कर्षमा पुऱ्याई दिगो शान्ति स्थापना गर्नु र निर्धारित समयभित्रै संविधानबाट राज्य तथा समाजको लोकतान्त्रिक एवं प्रगतिशित पुनर्संरचना गर्ने अग्रगामी संविधान निर्माण गर्नु नै देशको अहिलेको ऐतिहासिक मुख्य कार्यभार भएकाले सम्पूर्ण राजनीतिक पार्टीहरू र अन्य सम्बन्धित सबै शक्ति तथा जनसमुदायलाई त्यसैमा ध्यान केन्द्रित गर्न दुवै पार्टी विशेष अपिल गर्दछन् ।

९. उपरोक्त सहमतिका साथ नेकपा (एमाले) द्वारा सञ्चालित आन्दोलनका कार्यक्रम फिर्ता गरिएको छ ।

हस्ताक्षर
पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'
अध्यक्ष, एकीकृत नेकपा माओवादी

हस्ताक्षर
झलनाथ खनाल
अध्यक्ष, नेकपा एमाले

मितिः चैत्र ३०, २०६५

४१ नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघबीच भएको सहमति

मितिः २०६६ आषाढ ७ गते भएको सहमति

१. नेपाल सरकारले पिछडिएको समुदायको उत्थान एवं विकासको निम्ति पिछडिएको समुदाय उत्थान विकास समिति (गठन) आदेश २०६५ जारी गारिसकेको सन्दर्भमा उक्त समितिलाई बढीमा एक महिना भित्र पूर्णता दिई क्रियाशिल बनाइने छ । यसका लागि २०६५ चैत्र ११ मा भएको सहमतिका आधारमा गठन भएको सिफारिस समितिको प्रतिवेदनको बुँदा नं. २ समेतका आधारमा उक्त विकास समिति गठन गरिने छ ।

२. नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघको २०६६ आषाढ २ देखि भएको आन्दोलनको क्रममा थुनामा राखिएका तथा मुद्दा लगाईएका व्यक्तिहरुको नामावली प्राप्त भएपछि छानविन गरी रिहाई प्रक्रिया क्रमशः अगाडी बढाइनेछ ।

३. नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघको २०६६ आषाढ २ देखि भएको आन्दोलनको क्रममा घाइते भएका व्यक्तिहरुको नामावली स्थानीय प्रशासन मार्फत प्राप्त भएपछि उनीहरुको उपचारको व्यवस्था नेपाल सरकारले गर्ने छ ।

४. नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघबाट संचालित सम्पूर्ण आन्दोलनका कार्यक्रमहरु आजैदेखि फिर्ता लिइएको छ ।

नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघको वार्ताटोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
भरतप्रसाद महतो
वार्ता टोली संयोजक तथा
केन्द्रीय अध्यक्ष, पिछडा वर्ग (OBC) महासंघ

सरकारी वार्ताटोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
रकम चेम्जोङ
वार्ता टोली संयोजक तथा
मन्त्रि शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालय

४२ | नेपाल सरकार र किराँत जनवादी वर्कस पार्टीबीच भएको सहमति

मिति २०६६ कार्तिक २८ गते भएको सहमति

१. किराँत जनवादी वर्कर्स पार्टीले १४ बुँदे मागहरु प्रस्तुत गऱ्यो र उक्त मागहरुका सम्बन्धमा छलफल गरियो ।

२. किराँत जनवादी वर्कर्स शान्ति स्थापनाको निम्ति वार्ता प्रक्रियामा आएकोले वार्ता अवधिभर किराँत जनवादी वर्कर्स पार्टीका कुनै पनि नेता तथा कार्यकर्ताहरुलाई धरपकड नगर्ने र किराँत जनवादी वर्कर्स पार्टीको हतियार को प्रयोग र प्रदर्शनलगायत वार्तालाई असर पुग्ने गतिविधि वार्ता अवधिभर नगर्ने ।

३. किराँत जनवादी वर्कर्स पार्टीका राजनैतिक मागहरु र हतियार व्यवस्थापन* का सम्बन्धमा आगामी बैठकमा छलफल गर्ने सहमति गरियो ।

** नेपाल सरकार (मं.पं) को मिति २०६६/८/२४ को बैठकबाट "मन्त्रिपरिषद्, राजनैतिक समितिमा छलफल गरी समितिको निर्णयबमोजिम गर्ने" निर्णय भएकोमा उक्त समितिमा छलफल भै समितिको निर्णयबमोजिम तेस्रो बुँदाको "र हतियार व्यवस्थापन" भन्ने व्यवहोरा हटाईएको ।*

किराँत जनवादी वर्कस पार्टीको वार्ताटोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
सुमन वान्तवा
आदिहाङ संयोजक

हस्ताक्षर
पम्फा किराँती
सदस्य

हस्ताक्षर
हित बहादुर केप्छाकि
सदस्य

हस्ताक्षर
शिव फागो
सदस्य

हस्ताक्षर
डा. जे.वी. तामाङ
सदस्य

सरकारी वार्ताटोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
रकम चेम्जोङ वार्ता टोली संयोजक
तथा
मन्त्रि शान्ति तथा पुनर्निमाण मन्त्रालय

४३ | आदिवासी/जनजाति बृहत् भेलामा प्रस्तुत तथा अनुमोदित आधारभूत सहमतिपत्र, २००९

(क) आदिवासी/जनजातिका साझा मुद्दाहरूः

१. आदिवासी/जनजातिका सामुहिक जीवन पद्धतिमा सम्बन्धित आदिवासी/जनजातिको स्वामित्व र नियन्त्रण अन्तर्गत आफ्नै मूल्य मान्यताद्वारा संचालन ।

२. आदिवासी/जनजातिको अधिकारलाई न्यूनतम रूपमा प्रत्याभूत गरेका आदिवासी/ जनजातिको अधिकार सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्र, २००७ र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ लाई संवैधानिक, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्थाको अक्षरशः पालना र कार्यान्वयन, साथै नेपालले अनुमोदन गरेका वा प्रतिवद्धता जनाइसकेका संयुक्त राष्ट्रसंघीय वडापत्र, मानवअधिकार सम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणापत्र, राजनीतिक तथा नागरिक अधिकार सम्बन्धी अनुबन्ध, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकार सम्बन्धी अनुबन्ध, सबै प्रकारको जातीय भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धि लगायतका अनय सबै मानवअधिकारका दस्तावेज, घोषणापत्र र कार्ययोजनाले प्रत्याभूत गरेको अधिकारको सुनिश्चितता ।

३. लोकतान्त्रिक गणतन्त्र ।

४. ऐतिहासिक पृष्ठभूमिसहित जातीय, भाषिक र क्षेत्रगत आधारमा संघीयता ।

५. आदिवासी जनजातिको आन्म-निर्णयको अधिकार ।

६. जातीय स्वायत्तता र स्वशासन ।

७. राजनीतिक अग्राधिकार ।

८. धर्मनिरपेक्षता ।

९. बहुराष्ट्रिय-राज्य ।

१०. आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरी ।

११. आदिवासी/जनजातिको परम्परागत प्रथाजनित न्यायिक प्रणाली ।

१२. आत्मनिर्णय केन्द्रित विकासको अधिकार ।

१३. क्षतिपूर्तिको अधिकार ।

१४. भूमिसहितको आदिवासी/जनजातिको विशिष्ट पहिचान ।

१५. आदिवासी/जनजातिको भाषा, धर्म, संस्कृतिलाई राज्यमा समान हैसियत र मान्यताको स्थापना ।

१६. पुख्यौंली भूमि (Ancestral land) का जल, जंगल, जमीन लगायतको प्राकृतिक स्रोतमाथि सम्बन्धित आदिवासी/जनजातिको स्वामित्व र नियन्त्रणको सुनिश्चितता ।

१७. राज्यसत्ताको समग्र संरचनामा जातीय जनसंख्याको आधारमा आदिवासी/जनजातिका समानुपातिक प्रतिनिधित्व र थोरै संख्यामा रहेका आदिवासी/जनजातिको लागि अनिवार्य प्रतिनिधित्व र विशेष संवैधानिक व्यवस्था ।

१८. आदिवासी/जनजाति महिलाको पहिचानलाई मान्यता दिन र आदिवासी/जनजाति महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारको जातीय र लैंगिक विभेद अन्त्य गर्न, आदिवासी/जनजाति महिलाको आत्मनिर्णयको अधिकारलगायतका लैङ्गिक समता र समानताको लागि संवैधानिक, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्थाको सुनिश्चितता ।

१९. धेरै वा थोरै संख्यामा रहेका आदिवासी/जनजातिको समान सामुहिक हैसियतको सुनिश्चितता ।

२०. सूचीकरण हुन बाँकी रहेका आदिवासी/जनजातिको सुचीकरणको सुनिश्चितता ।

२१. राज्य र आदिवासी/जनजाति आन्दोलनबीच भएका सहमतिहरूको तत्काल अक्षरक्षः कार्यान्वयन ।

२२. आदिवासी/जनजातिको समुदायगत पहिचान र व्यक्तिगत तथा सामुहिक अधिकारसहितको नयाँ बहु-राष्ट्रिय एकता ।

(ख) नयाँ संविधानमा प्रत्याभूत हुनुपर्ने आदिवासी/जनजाति अधिकारः

१. अन्तर्राष्ट्रिय कानुनद्वारा आदिवासी/जनजातिलाई प्रत्याभूत अधिकार अक्षरशः समेटिन पर्दछ ।

२. सबै आदिवासी/जनजातिहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार सुनिश्चित हुनुपर्दछ । यस अधिकारको प्रयोग गरेर आदिवासी/जनजातिहरूलाई आफ्नो क्षेत्र तथा समुदायको स्वायत्तता र स्वशासनको लागि परम्परागत एवम् स्वतन्त्रतापूर्वक निर्धारण गरिएका संस्थाहरूमार्फत मौलिक प्रथा, परम्परा, मूल्य, मान्यता अनुरूप विधायिकी, प्रशासनिक तथा अन्य उपाय अवलम्बन गर्ने तथा लागू गराउने अधिकार हुनुपर्दछ । यस अन्तर्गत आदिवासी/जनजातिलाई अग्राधिकारसहितको जातीय ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, जाति तथा भाषाको आधारमा संघीय संरचनाभित्र स्वायत्त र स्वशासित राज्यहरू स्थापना गर्ने अधिकार हुनुपर्दछ ।

३. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो प्रथा, परम्परा अनुरूप आफ्नो पहिचान, मान्यता र साथसाथै समुदायप्रति समुदायका सदस्यको जिम्मेवारी निर्धारण गर्ने अधिकार हुनुपर्दछ । यसले सम्बन्धित समुदायका व्यक्तिको संघीय गणतान्त्रिक नेपाल र जातीय स्वायत्त र स्वशासित राज्यको दोहोरो नागरिकता पाउने तथा कायम राख्ने अधिकारलाई तथा राज्यका अन्य नागरिकसरह आफ्ना अधिकार प्रयोग गर्न पाउने अधिकारलाई सङ्कुचित गर्ने छैन ।

४. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो मातृभाषालाई राज्यको प्रत्येक अङ्ग र तहमा प्रयोग गर्न पाउने अधिकार हुनुपर्दछ । मातृभाषामा आदिवासी/जनजाति विद्यार्थीलाई आधारभूत तहदेखि उच्च तहसम्म शिक्षा प्राप्त गर्न पाउने अधिकार हुनुपर्दछ । मातृभाषामा आदिवासी/जनजाति

विद्यार्थीलाई आधारभूत तहदेखि उच्च तहसम्म शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ र उनीहरूलाई विशेष अवसरको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ। साथै, बहुभाषिक विश्वविद्यालयको स्थापना हुनुपर्दछ। साथै, बहुभाषिक विश्वविद्यालयको स्थापना हुनुपर्दछ।

५. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धि नं. १६९ तथा आदिवासीहरूको अधिकार सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणा-पत्र, २००७ लगायत अन्य अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरूद्वारा प्रत्याभूत गरिएका आदिवासी/जनजातिको वैयक्तिक, सामुहिक मानवअधिकार तथा आधारभूत स्वतन्त्रताको पूर्णरूपमा प्रत्याभूत र कार्यान्वयन गरिनु पर्दछ। वैयक्तिक, सामुहिक तथा मानअधिकार उल्लङ्घन भएका न्यायिक, प्रशासनिक र अन्य उपायद्वारा प्रभावकारी उपचार गरिनु पर्दछ।

६. आदिवासी/जनजाति समुदाय तथा व्यक्तिहरू अन्य नागरिकसरह स्वतन्त्र र समान हुनेछन्। आदिवासी/जनजातिहरूलाई उत्पत्ति तथा आफ्नो पहिचानमा आधारित अधिकार उपभोग तथा अभ्यास गर्ने सवालमा कुनैपनि भेदभाव गरिने छैन। आदिवासी/जनजातिहरूलाई कुनैपनि भेदभावविरुद्ध प्रभावकारी उपचारको अधिकार हुनुपर्दछ।

७. आदिवासी/जनजातिका सम्पूर्णअधिकार आदिवासी/जनजाति महिला तथा पुरुषमा समान रूपले लागू हुनेछ। आदिवासी/जनजाति महिलालाई समानता तथा विकासको लागि नेतृत्वमा विशेष अधिकार हुनेछ। राज्यले आदिवासी/जनजाति महिला, ज्येष्ठ नागरिक युवा, बाल-बालिका, तेस्रो लिङ्गी र भिन्न प्रकारले समक्षको विरुद्ध हुने विभेद हिंसा, मानवअधिकार उल्लङ्घनका घट्नामा प्रभावकारी उपचारका लागि विभिन्न उपाय अपनाउनेछ। आदिवासी/जनजाति महिलालाई आफ्नो पहिचानसहित राज्यको प्रत्येक अङ्गमा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको आधारमा सहभागी हुने अधिकार हुनु पर्दछ।

८. आदिवासी/जनजातिभित्रका लोपोन्मुख, सीमान्तकृत र अतिसीमान्तकृत समूहको लागि नयाँ संविधानमा थप विशेष अधिकारको व्यवस्था हुनुपर्दछ।

९. नेपाल राज्यले संविधानमा आदिवासी/जनजातिको नैसर्गिक आत्मनिर्णयको अधिकारलाई सुनिश्चित गरी प्रचलन गराउनुपर्दछ। यसका साथै राज्यको

राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक क्षेत्रमा आदिवासी/जनजातिहरूले आफ्नो प्रक्रियाबमोजिम, स्वतन्त्रतापूर्वक छानेका प्रतिनिधिमार्फत् प्रभावकारी रूपले सहभागी हुने पाउने अधिकारको पनि सुनिश्चितता हुनुपर्दछ।

१०. नेपाल एक सार्वभौम, स्वतन्त्र, बहुराष्ट्रिय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, धर्मनिरपेक्ष र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हुनेछ।

११. राज्यले आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्रतापूर्वक आफ्नो राजनीतिक व्यवस्था निर्धारण गर्ने तथा आफ्नो आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विकास अवलम्बन गर्ने अधिकार एवम् आदिवासी/जनजातिहरूको पुख्यौली भूमि, क्षेत्र तथा स्रोतमाथिको स्वामित्व र प्रभावकारी नियन्त्रणको अधिकारलाई मान्यता दिनु पर्दछ। यसअन्तर्गत राज्यको हरेक तहमा आदिवासी/जनजातिको अधिकार, जीवन, हित र क्षेत्रलाई प्रभाव पार्ने विषयमा आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरीको अधिकार हुनुपर्दछ। आदिवासी/जनजातिलाई विगतमा खोसिएका आफ्ना परम्परागत भूमि, थात्थलो, धार्मिकस्थलको मौलिक स्वरूपमा पुनर्स्थापनाको अधिकार हुनुपर्दछ।

१२. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो, आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक पद्धति तथा संस्था, आदिवासी ज्ञान, शीप, सम्पदा, धार्मिक शिक्षा पद्धति लगायतलाई कायम राख्ने, विकास गर्ने तथा संरक्षण गर्ने अधिकार हुनेछ। उनीहरूलाई आफ्ना जीविकोपार्जन एवम् विकासका माध्यमको बेरोकटोक पहुँच, उपभोग र नियन्त्रण गर्न पाउने अधिकारका साथै आफ्ना परम्परागत एवम् आर्थिक गतिविधिमा स्वतन्त्रतापूर्वक संलग्न हुने अधिकार राज्यले संरक्षित गर्नु पर्दछ।

१३. माथि प्रकरण नं. १०, ११ र १२ मा उल्लिखित अधिकारको अतिरिक्त आदिवासी/ जनजातिको आफ्नो परम्परागत तथा प्रतिनिधिमूलक संस्थाद्वारा मौलिक प्रक्रियाबाट स्वतन्त्ररूपमा छानेर आएका प्रतिनिधिमार्फत् राज्यको केन्द्र तथा स्थानीय विधायिकालगायत हरेक तहमा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको आधारमा सहभागी हुने अधिकार हुनेछ।

(ग) नयाँ संविधान निर्माणको प्रकृयामा सम्बन्धमाः

१. संविधान निर्माण प्रक्रियामा नेपाल पक्षराष्ट्र रहेको अन्तर्राष्ट्रिय कानूनहरू, सबै प्रकारको जातीय विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धि अनुगमन समितिले नेपाल सरकारलाई मार्च १३, २००९ मा पठाउको अग्रीम चेतावनी पत्र र सेप्टेम्बर २८, २००९ मा पठाएको र सोको अनुगमनपत्र तथा आदिवासीको मानवअधिकार हेर्ने संयुक्त राष्ट्रसंघको विशेष समाधीक्षकले जुलाई २०, २००९ मा गरेको सिफारिशअनुरूप आदिवासीको स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरीका लागि संविधानसभामा विषयगत समिति तथा अन्य उपयुक्त संयन्त्र स्थापना गरी आदिवासी/जनजातिहरूको अर्थपूर्ण र प्रभावकारी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नुका साथै उक्त संयन्त्रमार्फत् स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरी कायम गरेर मात्रै आदिवासी/जनजातिसँग सम्बन्धित् एवम् आदिवासी/जनजातिलाई प्रभावित गर्ने संविधानका प्रस्तावना, धारा, उपधारा, अनुसूचीलगायत सम्पूर्ण प्रावधान पारित गर्नुपर्दछ र आदिवासी/जनजातिको पहिचान तथा सामूहिक अधिकारको सम्बन्धमा छुट्दै प्रावधानहरूको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

२. सबै प्रकारका जातीय भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि अनुगमन समितिले संविधानसभामा आदिवासी/जनजातिको विषयगत समिति हुनुपर्ने र आदिवासी जनजातिको परम्पराअनुसार आफूले चुनेका प्रतिनिधिमार्फत स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरीको संयन्त्र निर्माण प्रकृया तत्काल सुनिश्चित गरिनु पर्दछ ।

(घ) तत्कालको लागि आन्दोलनको रणनीति र कार्यक्रमः

१. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धि नं. १६९ लाई कार्यान्ववन गर्नका लागि सरकारद्वारा गठित विशेषज्ञ टोलीले बुझाएको कार्ययोजना जस्ताको तस्तै तत्कालै लागू गरिनु पर्दछ ।

२. संविधानसभामा प्रस्तुत विभिन्न विषयगत समिति र संवैधानिक समितिमा प्रस्तुत भएका वा हुने अवधारणापत्रहरूमा माथि उल्लिखित आदिवासी/जनजातिका अधिकार सुनिश्चित गर्न तत्कालै सडक र सदनबाट सशक्त संयुक्त आन्दोलन सञ्चालन गर्ने ।

३. संविधानसभाका विभिन्न विषयगत समितिद्वारा तयार गरिएको र संवैधानिक समितिमा प्रस्तुत भएका वा हुने अवधारणापत्रहरूमा माथि उल्लिखित आदिवासी/जनजातिका अधिकार सुनिश्चित नभए संविधानमा सुनिश्चित गर्न अझैं सशक्त, जुझारु र निर्णायक आन्दोलन गर्ने ।

४. संविधानसभाद्वारा पारित भई जारी भएको नयाँ संविधानमा आदिवासी/जनजातिमा माथि उल्लिखित अधिकारहरू सुनिश्चित नभएको खण्डमा उक्त संविधानलाई अस्वीकार गरी आदिवासी/जनजातीय विद्रोह गर्ने ।

(ङ) आदिवासी/जनजातिको बृहत मोर्चाको सञ्चालन र प्रकृयाः

१. आदिवासी/जनजाति बृहत मोर्चाको सञ्चालन सामुहिक नेतृत्वको आधारमा हुनेछ ।

२. आदिवासी/जनजातिको बृहत मोर्चाको आवश्यक संरचना र आन्दोलनको तत्कालिन कार्यक्रम र प्रकृया बृहत भेलाद्वारा तय गरिएको छ ।

३. आन्दोलनको भावी कार्यक्रम र प्रकृया नवगठित बृहत मोर्चाले तयार गर्नेछ ।

बृहत् भेलाका लागि पहलकर्ता टोलीः

१. डा. कृष्ण भट्टचन - संयोजक
२. नन्द कन्दङ्गवा - सदस्य
३. शान्ति राई - सदस्य
४. सुरेश आलेमगर - सदस्य
५. ज्योति दनुवार - सदस्य
६. मल्ल के सुन्दर - सदस्य

मितिः २१ नोभेम्बर, २००९ (२०६६, मंसिर ६ गते शनिवार)
ने.सं. ११३० थिंलाथ्व ५
स्थानः चुम्लुङ् हिम्, किरात याक्थुङ्, तिखेदेवल, ललितपुर ।

यस आधारभूत सहमतिपत्रमा सहमत भई हस्ताक्षर गर्ने हामी तपसीलका राजनीतिक दल, आदिवासी/जनजाति सभासद सभा जातीय भातृसंगठन, जातीय राजनीतिक दल, नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघ लगायतका जातीय संघ संस्था, आदिवासी/जनजाति महासंघको जिल्ला समन्वय परिषद्, राष्ट्रिय आदिवासी/जनजाति महिला महासंघ जिल्ला समन्वय समिति, विदेशमा रहेका आदिवासी/जनजातिका संघ संस्था, जातीय गैरसरकारी संघ संस्था, जातीय पेशागत र जनवर्गीय संगठन, आदिवासी/जनजाति युवा तथा विद्यार्थी संगठन, संघर्ष समिति, सञ्जाल, गठबन्धन, मोर्चा, आदिवासी जनजाति बुद्धिजीवि लगायतका प्रतिनिधि तथा सहभागीहरूः ।

नाम र ठेगाना	संस्था	हस्ताक्षर

द्रष्टव्यः यस सहमतिमा ७०० भन्दा बढि व्यक्तिहरूले हस्ताक्षर गरेका छन् ।

४४। आदिवासी जनजाति बृहत् मोर्चाले आदिवासी जनजातिको साझा मुद्दाबारे प्रधानमन्त्रीसमक्ष बुझाएको ज्ञापनपत्र

सम्माननीय प्रधानमन्त्री माधवकुमार नेपालज्यू,
प्रधानमन्त्रीको कार्यालय, सिंहदरवार,
काठमाडौं ।

विषय : ज्ञापनपत्र ।

सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यू,

मिति २१ नोभेम्बर, २००९ (२०६६ मंसिर ६ गते शनिवार) ने.सं. ११३० थिंलाथ्व ५ का दिन चुम्लुङ् हिम, किरात याक्थुङ् चुम्लुङ्, तिखेदेवल, ललितपुरमा आदिवासी/जनजाति बृहत भेला सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको थियो । उक्त बृहत भेलामा राजनीतिक दल, नेपाल आदिवासी/जनजाति सभासद सभा, जातीय भ्रातृ/भगिनी संगठन, जातीय राजनीतिक दल, नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघ र राष्ट्रिय आदिवासी/जनजाति महिला महासंघ लगायतका जातीय संघ-संस्था, नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघको जिल्ला समन्वय परिषद्, राष्ट्रिय आदिवासी/जनजाति महिला महासंघको जिल्ला समन्वयन समिति, विदेशमा रहेका आदिवासी/जनजातिका संघ-संस्था, जातीय गैर-सरकारी संघ-संस्था, जातीय पेशागत र जनवर्गीय संगठन, आदिवासी/जनजाति युवा तथा विद्यार्थीको संघ-संस्था, संघर्ष समिति, सञ्जा, गठबन्धन, मोर्चा, आदिवासी/जनजाति बुद्धिजीवीलगायतका संस्थागत प्रतिनिधि तथा सहभागीहरूले भाग लिनुभएको थियो । उक्त बृहतः भेलाले "आदिवासी/जनजाति बृहत मोर्चा, नेपाल" को गठन गरेको हो । उक्त बृहत भेलाले बृहत मोर्चामा आवद्ध सबै संघ-संस्थाहरूमध्ये प्रत्येकबाट एक महिला र एक पुरुष गरी दुई/दुई जना प्रतिनिधित्व रहेको संयुक्त परिषद् र २७ सदस्यीय संघर्ष समिति निर्माण गरेको छ ।

संविधानसभा र सरकारले नयाँ संविधान निर्माणको प्रक्रियाका सम्बन्धमा तत्कालै पूरा गर्नुपर्ने हाम्रा निम्न मागहरू:

१. संविधान निर्माण प्रक्रियामा नेपालले अनुमोदन गरेका अन्तर्राष्ट्रिय कानूनको व्यवस्था सबै प्रकारको जातीय विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धि अनुगमन समितिले नेपाल सरकारलाई मार्च १३, २००९ मा पठाएको अग्रिम चेतावनी पत्र र सेप्टेम्बर २८, २००९ मा पठाएको सोको अनुगमन पत्र तथा आदिवासीको मानव अधिकार हेर्ने संयुक्त राष्ट्रसंघको विशेष समाधीक्षकले जुलाई २०, २००९ मा गरेको सिफारिशअनुरूप आदिवासीको स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरीकालागि संविधानसभामा विषयगत समिति तथा अन्य उपयुक्त संयन्त्र स्थापना गरी आदिवासी/जनजातिहरूको अर्थपूर्ण र प्रभावकारी प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गर्नुका साथै उक्त संयन्त्रमार्फत् स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरी कायम गरेर मात्रे आदिवासी/जनजातिसंग सम्बन्धित र आदिवासी/जनजातिलाई प्रभावित गर्ने संविधानका संवैधानिक सिद्धान्त, प्रस्तावना, धारा, उप-धारा, अनुसूचीलगायतका सम्पूर्ण प्रावधान पारित गर्नुपर्दछ र आदिवासी/जनजातिको पहिचान तथा सामुहिक अधिकारको सम्बन्धमा छुट्टै प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिनुपर्दछ।

२. दुवै प्रकारका जातीय भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि अनुगमन समितिले संविधानसभामा आदिवासी/जनजातिको विषयगत समिति हुनु पर्ने र आदिवासी/जनजातिको परम्पराअनुसार आफूले चुनेका प्रतिनिधिमार्फत स्वतन्त्र, पूर्व सूचित मञ्जुरीको संयन्त्र र प्रकृया तत्काल निर्माण गरी सुनिश्चित गरिनु पर्दछ।

३. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ र आदिवासी/जनजातिको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्रलाई नेपाल सरकारले सन् २००७ को सेप्टेम्बर महिनामा अनुमोदन र सहमति गरिसकेको छ। अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ लाई कार्यान्वयन गर्नका लागि सरकारको विशेष टोलीले बुझाएको कार्ययोजनालाई तत्कालै लागू गरिनु पर्दछ भन्ने हाम्रो जोडदार माग छ।

हामी आदिवासी/जनजातिहरूका निम्न अधिकारहरू संविधानसभाका विभिन्न समितिहरूले तयार गरिसकेका विषयगत अवधारणापत्र र

प्रतिवेदनहरू र तयार गर्न बाँकी रहेका समितिका अवधारणापत्र र प्रतिवेदनहरूमा, र सरकारको नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूमा लिपिवद्ध गरियोस्:

१. अन्तर्राष्ट्रिय कानुनद्वारा आदिवासी/जनजातिलाई प्रत्याभूत अधिकार अक्षरसः समेटिनु पर्दछ।

२. सबै आदिवासी/जनजातिहरूलाई आत्मनिर्णयको अधिकार हुनुपर्दछ। यस अधिकारको प्रयोग गरेर आदिवासी/जनजातिहरूलाई आफ्नो क्षेत्र तथा समुदायको स्वायत्तता र स्वशासनको लागि परम्परागत एवम् स्वतन्त्रतापूर्वक निर्धारण गरिएका संस्थाहरू र न्यायिक संस्थामार्फत एवम् परम्परागत तथा अन्य स्वतन्त्रतापूर्वक निर्धारण गरिएका न्यायिक प्रथा, मूल्य एवम् मान्यताअनुरूप विद्यायिकी, प्रशासनिक एवम् अन्य उपाय अवलम्बन गर्ने तथा लागू गराउने अधिकार हुनुपर्दछ। यसअन्तर्गत आदिवासी/जनजातिलाई अग्राधिकारसहितको जातीय ऐतिहासिक पृष्ठभूमि, जाति तथा भाषाको आधारमा संघीय संरचनाभित्र स्वायत्त र स्वशासित राज्यहरू स्थापना गर्ने अधिकार हुनुपर्दछ।

३. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो प्रथा, परम्पराअनुरूप आफ्नो पहिचान एवम् मान्यता र साथसाथै समुदायप्रति समुदायका सदस्यको जिम्मेवारी निर्धारण गर्ने अधिकार हुनुपर्दछ। यसले सम्बन्धित् समुदायका व्यक्तिको संघीय गणतान्त्रिक नेपाल, जातीय स्वायत्त र स्वशासित राज्यको दोहोरो नागसिकता पाउने तथा कायम राख्ने अधिकार तथा राज्यका अन्य नागरिकसरह आफ्ना अधिकार प्रयोग गर्न पाउने अधिकारलाई सङ्कुचित गर्ने छैन।

४. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो मातृभाषाको अधिकार र आफ्नो मातृभाषालाई राज्यको प्रत्येक अङ्ग र तहमा प्रयोग गर्न पाउने अधिकार हुनुपर्दछ। आदिवासी/जनजाति विद्यार्थीलाई मातृभाषामा आधारभूत र प्राथमिकदेखि उच्च शिक्षाको अधिकार हुनेछ र विशेष अवसर सुनिश्चित गरिनुपर्दछ। साथै, बहुभाषिक विश्वविद्यालयको स्थापना हुनु पर्दछ।

५. अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ तथा आदिवासीहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणा-पत्रलगायत अन्य अन्तर्राष्ट्रिय

कानुनद्वारा प्रत्याभुत गरिएका आदिवासी/जनजातिको वैयक्तिक, सामुहिक तथा मानवअधिकार पूर्ण रूपमा मान्यता दिइनुका साथै प्रत्याभुत र संरक्षित गरिनु पर्दछ। वैयक्तिक, सामुहिक तथा मानवअधिकार उल्लङ्घन भएका न्यायिक, प्रशासनिक र अन्य उपायद्वारा प्रभावकारी उपचार प्रदान गरिनु पर्दछ।

६. आदिवासी/जनजाति समुदाय तथा व्यक्ति अन्य नागरिकसरह स्वतन्त्र र समान हुनेछन् एवम् आदिवासी/जनजातिहरूलाई आफ्नो अधिकारको, खासगरेर आदिवासी/ जनजातिको उत्पत्ति तथा पहिचानमा आधारित अधिकार, उपभोग तथा अभ्यास गर्ने सवालमा कुनैपनि भेदभाव गरिने छैन। आदिवासी/जनजातिहरूलाई कुनै पनि भेदभावविरुद्ध प्रभावकारी उपचारको अधिकार हुनुपर्दछ।

७. आदिवासी/जनजातिका सम्पूर्ण अधिकार आदिवासी/जनजाति महिला तथा पुरुषमा समान रूपले लागू हुनेछ। आदिवासी/जनजाति महिलालाई समानता तथा विकासको लागि नेतृत्वमा विशेष अधिकार हुनेछ। राज्यले आदिवासी/जनजाति महिला, ज्येष्ठ नागरिक, युवा, बाल-बालिका, तेस्रो लिङ्गी र भिन्न प्रकारले सक्षमको विरुद्ध हुने विभेद हिंसा, मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा प्रभावकारी उपचारका लागि विभिन्न उपाय अपनाउनेछ। आदिवासी/जनजाति महिलालाई आफ्नो पहिचानसहित राज्यको प्रत्येक अङ्गमा समानुपातिक प्रतिनिधित्वको आधारमा सहभागी हुने अधिकार हुनुपर्दछ।

८. आदिवासी/जनजातिभित्रका लोपोन्मुख, सिमान्तकृत र अतिसिमान्तकृत समुहको लागि नयाँ स्रविधानमा थप विशेष अधिकारको व्यवस्था हुनु पर्दछ।

९. नेपाल राज्यले संविधानमा आदिवासी/जनजातिको नैसर्गिक आत्मनिर्णयको अधिकारलाई सुनिश्चित गरी प्रचलन गराउनुपर्दछ। यसका साथै राज्यको राजनीतिक, आर्थिक सामाजिक तथा साँस्कृतिक क्षेत्रमा आदिवासी/जनजातिहरूले आफ्नो प्रक्रियाबमोजिम, स्वतन्त्रतापूर्वक छानेका प्रतिनिधिमार्फत् प्रभावकारी रूपले सहभागी हुन पाउने अधिकारको पनि सुनिश्चितता हुनु पर्दछ।

१०. नेपाल एक सार्वभौम, स्वतन्त्र, बहुराष्ट्रिय, बुहभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, र धर्मनिरपेक्ष राज्य हुनेछ। साथै, नेपाल संघीय, लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य हुनेछ।

११. राज्यले आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्रतापूर्वक आफ्नो राजनीतिक व्यवस्था निर्धारण गर्ने तथा आफ्नो आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विकास अवलम्वन गर्ने अधिकार एवम् आदिवासी/जनजातिहरूको पुख्यौंली र परम्परागत भूमि, क्षेत्र तथा स्रोतमाथिको स्वामित्व तथा प्रभावकारी नियन्त्रणको अधिकारलाई मान्यता दिनुपर्दछ। यसअन्तर्गत् सरकारको प्रत्येक तहमा आदिवासी/जनजातिको अधिकार, जीवन, क्षेत्र, हितलाई प्रभाव पार्ने विषयमा आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मञ्जुरीको अधिकार पनि हुनुपर्दछ। आदिवासी/जनजातिलाई विगतमा खोसिएका आफ्ना परम्परागत भूमि, थात्थलो, धार्मिकस्थलको मौलिक स्वरूपमा पुनर्स्थापनाको अधिकार पनि पर्दछ।

१२. आदिवासी/जनजातिलाई आफ्नो राजनीतिक, आर्थिक तथा सामाजिक पद्धति तथा संस्था, आदिवासी ज्ञान र शीप, सम्पदा, धार्मिक शिक्षा पद्धतिलगायतलाई कायम राख्न, विकास गर्न तथा संरक्षण गर्न र आफ्ना जीविकोपार्जन एवम् विकासका माध्यमको बरोकटोक पहुँच, उपभोग र नियन्त्रण गर्न पाउने अधिकारका साथै आफ्ना परम्परागत एवम् आर्थिक गतिविधिमा स्वतन्त्रतापूर्वक संलग्न हुने अधिकार राज्यले संरक्षित गर्नु पर्दछ।

१३. माथि १०,११,र १२ मा उल्लिखित अधिकारको अतिरिक्त आदिवासी/जनजातिको आफ्नो प्रतिनिधिमूलक संस्था तथा प्रक्रियामार्फत् स्वतन्त्ररूपमा छानेर आएका प्रतिनिधिमार्फत् राज्यको केन्द्र तथा स्थानीय विधायिकालगायत हरेक तहमा, समानुपातिक प्रतिनिधित्वको आधारमा सहभागी हुने अधिकार हुनेछ। साथै, नयाँ संविधानमा पनि हाम्रा उपरोक्त आधारभूत अधिकारहरू लिपिवद्ध गरियोस्.।

हामी आदिवासी/जनजातिका निम्न साझा मुद्दाहरूलाई राज्यले संवैधानिक, कानूनी, प्रशासनिक र नीति, रणनीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूमा लिपिवद्ध गरोस्:

१. आदिवासी/जनजातिका सामूहिक जीवन पद्धतिमा सम्बन्धित आदिवासी/जनजातिकै स्वाभित्व र नियन्त्रणअन्तर्गत आफ्नै मूल्य मानयताद्वारा सञ्चालन ।

२. आदिवासी/जनजातिको अधिकारलाई न्यूनतमरूपमा प्रत्याभूत गरेका आदिवासी/ जनजातिको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय घोषणापत्र र अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठनको महासन्धि नं. १६९ लाई संवैधानिक, कानुनी र प्रशासनिक व्यवस्थाको अक्षरसः पालना र कार्यान्वयन । साथै, नेपालले अनुमोदन गरेका वा प्रतिवद्धता जनाइसकेका संयुक्त राष्ट्रसंघीय वडापत्र, मानवअधिकार तथा आधारभूत स्वतन्त्रता सम्बन्धि विश्वव्यापी घोषणापत्र, राजनीतिक तथा नागरिक अधिकारसम्बन्धि महासन्धि, आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अधिकारसम्बन्धि महासन्धि, सबै प्रकारको जातीय भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, महिला विरुद्ध हुने सब्रै प्रकारका विभेद उन्मूलन गर्ने महासन्धिलगायतका अन्य सबै मानवअधिकारका दस्तावेज, घोषणापत्र र कार्ययोजनाले प्रत्याभूत गरेको अधिकारको सुनिश्चित्तता ।

३. लोकतान्त्रिक गणतन्त्र ।

४. ऐतिहासिक पृष्ठभूमिसहित जातीय, भाषिक र क्षेत्रगत आधारमा संघीयता

५. आदिवासी/जनजातिको आत्म-निर्णयको अधिकार ।

६. जातीय स्वायत्तता र स्वशासन ।

७. राजनीतिक अग्राधिकार ।

८. धर्मनिरपेक्षता ।

९. बहुराष्ट्रिय-राज्य ।

१०. आदिवासी/जनजातिको स्वतन्त्र, पूर्वसूचित मन्जुरी ।

११. आदिवासी/जनजातिको परम्परागत प्रथाजनित न्यायिक प्रणाली ।

१२. आत्मनिर्णय केन्द्रित विकासको अधिकार ।

१३. क्षतिपूर्तिको अधिकार ।

१४. आदिवासी/जनजातिको भूमिसहितको विशिष्ट पहिचान ।

१५. आदिवासी/जनजातिको भाषा, धर्म, सस्कृतिलाई राज्यमा समान हैसियत र मान्यताको स्थापना ।

१६. पुख्यौली भूमि (Ancestral Land) का जल, जंगल, जमीनलगायतको प्राकृतिक स्रोतमाथि सम्बन्धि आदिवासी/जनजातिको स्वामित्व र नियन्त्रणको सुनिश्चित्तता ।

१७. सूचीकृत हुन बाँकी रहेका आदिवासी/जनजातिको सूचीकृत गर्ने सुनिश्चिता ।

१८. राज्यसत्ताको समग्र संरचनामा जातीय जनसंख्याको आधारमा आदिवासी/जनजातिका समानुपातिक प्रतिनिधित्व र थोरै संख्यामा रहेका आदिवासी/जनजातिको लागि अनिवार्य प्रतिनिधित्व र विशेष व्यवस्थाको विशेष संवैधानिक व्यवस्था ।

१९. आदिवासी/जनजाति महिलाको पहिचानलाई स्थापित गर्न र आदिवासी/जनजाति महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारको जातीय र लैंगिक विभेद अन्त्य गर्न, आदिवासी/जनजाति महिलाको आत्मनिर्णयको अधिकारलगायतका लैङ्गिक समता र समानताको लागि संवैधानिक, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्थाको सुनिश्चितता ।

२०. धेरै वा थोरै संख्यामा रहेका आदिवासी/जनजातिको समान सामुहिक हैसियतको सुनिश्चित्तता ।

२२. राज्य र आदिवासी/जनजाति आन्दोलन बीच भएका सहमतिहरूको तत्काल अक्षरसः कार्यान्वयन ।

२३. आदिवासी/जनजातिको समुदायगत पहिचान र व्यक्तिगत तथा सामूहिक अधिकारसहितको नयाँ बहु-राष्ट्रिय एकता ।

मितिः २६ नोभेम्बर, २००९ (२०६६ मंसिर ११ गते विहिबार ।
ने.सं. ११३० थिंलाथ्व १०

बोधार्थः

१. संविधानसभाका सम्पूर्ण विषयगत र प्रकृयागत समितिका अध्यक्षहरू
२. संविधानसभा र व्यवस्थापिका-संसदमा प्रतिनिधित्व गर्न सम्पूर्ण राजनीतिक दलहरू
३. संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय, काठमाडौं, नेपाल ।
४. अनमीन, नेपाल
५. राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग, हरिहरभवन, ललितपुर ।
६. प्रमुख, नेपाल स्थित विदेशी कुटनीतिक नियोग ।

राज्यले हाम्रा उपरोक्त अधिकारका जायज मागहरुलाई मंसिर १९, २०६६ शुक्रबार डिसेम्बर ४, २००९) (ने.सं. ११३० थिंलागा २) सम्ममा पुरा गरोस् । उक्त समयावधि भित्रमा हाम्रो जायज मागहरुलाई वेवास्ता गरेमा हामी चरणवद्ध, सशक्त आन्दोलनमा जान बाध्य हुनेछौं । राज्यले हामीलाई यसरी बाध्य नपारोस् र यस्तो बाध्यात्मक परिस्थिति राज्यले सृजना गरेको खण्डमा त्यसको जिम्मेवार राज्य स्वयम हुनेछ ।

आदिवासी/जनजाति बृहत् मोर्चा, नेपाल
संघर्ष समिति

१.	संघर्ष समिति सदस्य	पसाङ शेर्पा, नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघ	हस्ताक्षर
२.	संघर्ष समिति सदस्य	सोमा राई राष्ट्रिय नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघ	हस्ताक्षर
३.	संघर्ष समिति सदस्य	बसन्त शेरचन, थकाली सेवा समिति, (प्रतिनिधि, जातीय संस्था (हिमाल)	हस्ताक्षर
४.	संघर्ष समिति सदस्य	नरेश ताम्राकार, नेवाः देव दबू (प्रतिनिधि जातीय संस्था (पहाड)	हस्ताक्षर
५.	संघर्ष समिति सदस्य	धन बहादुर माझी, नेपाल माझी उत्थान संघ (प्रतिनिधि, जातीय संस्था (भित्री तराई)	हस्ताक्षर
६.	संघर्ष समिति सदस्य	विर्सुलाल उराँव, नेपाल झाँगड (उराव) कोडेम सुधारा (प्रतिनिधि, जातीय संस्था (भित्री तराई)	हस्ताक्षर
७.	संघर्ष समिति सदस्य	मीनराज चौधरी, नेपाल आदिवासी/ जनजाति विद्यार्थी महासंघ	हस्ताक्षर
८.	संघर्ष समिति सदस्य	सोपा मगर, आदिवासी विद्यार्थी समाज	हस्ताक्षर
९.	संघर्ष समिति सदस्य	रुपा चौधरी, आदिवासी/जनजाती सभासद सभा	हस्ताक्षर

१०. संघर्ष समिति सदस्य	लक्ष्मण थारु, थरुहट स्वायत्त राज्य परिषद (संघीय लो.रा. मञ्च)	हस्ताक्षर
११. संघर्ष समिति सदस्य	कुमार लिङदेन, संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद (संघीय लो.रा. मञ्च)	हस्ताक्षर
१२. संघर्ष समिति सदस्य	विजय सैंजु, नेपाः राष्ट्रिय पार्टी	हस्ताक्षर
१३. संघर्ष समिति सदस्य	सन्जुहाङ पालुङवा, संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद	हस्ताक्षर
१४. संघर्ष समिति सदस्य	सुरेश आलेमगर, आदिवासी-जातीय-क्षेत्रीय महासंघ, नेपाल (प्रतिनिधि, राजनीतिक दल भातृ/भगिनी संगठन)	हस्ताक्षर
१५. संघर्ष समिति सदस्य	अञ्जना ताम्ली, राष्ट्रिय आदिवासी/जनजाति महिला महासंघ, जिल्ला समन्वय परिषद	हस्ताक्षर
१६. संघर्ष समिति सदस्य	शुक्र बहादुर माझी, नेपाल आदिवासी/जनजाति महासंघ, जिल्ला समन्वय परिषद	हस्ताक्षर
१७. संघर्ष समिति सदस्य	नगेन्द्र कुमाल, थोरै संख्यामा रहेका आदिवासी/जनजाति समुदाय	हस्ताक्षर
१८. संघर्ष समिति सदस्य	लोकेन्द्र जेरो किराती, सुचीकृत हुन बाँकी रहेका आदिवासी/जनजाति समुदाय	हस्ताक्षर
१९. संघर्ष समिति सदस्य	दिनेश घले, आदिवासी/जनजाति पेशागत तथा व्यवसायिक संस्था (लिहुर्निप)	हस्ताक्षर
२०. संघर्ष समिति सदस्य	भरत श्रेष्ठ, नेपाल आदिवासी/जनजाति गैरसरकारी संस्था महासंघ	हस्ताक्षर
२२. सचिव	डा. कृष्ण भट्टचन, आदिवासी/जनजाति बुद्धिजीवी	हस्ताक्षर

मितिः २६ नोभेम्बर, २००९ (२०६६ मंसिर ११ गते बिहीबार)
ने.सं. ११३० थिलाथ्व १०

बोधार्थः

१. संविधानसभाका सम्पूर्ण विषयगत र प्रकृयागत समितिका अध्यक्षहरु ।
२. संविधानसभा र व्यवस्थापिका-संसदमा प्रतिनिधित्व गर्ने सम्पूर्ण राजनीतिक दलहरु ।
३. संयुक्त राष्ट्रसंघीय मानवअधिकार उच्चायुक्तको कार्यालय, काठमाडौं, नेपाल ।
४. अनमिन, नेपाल ।
५. राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोग, हरिहरभवन, ललितपुर ।
६. प्रमुख, नेपाल स्थित विदेशी कुटनीतिक नियोग ।

४५ नेपाल सरकार र अखिल तराई मुक्ति मोर्चा (संस्थापन पक्ष) बीच भएको सहमति

मितिः २०६७ वैशाख २४ गते

१. अखिल तराई मुक्ति मोर्चाले सशस्त्र गतिविधि त्यागी कानूनले निषेध गरेका कुनै पनि गतिविधि संचालन नगर्ने र नेपाल सरकारको तर्फबाट पनि सो समूहका नेता तथा कार्यकर्ताहरुलाई राजनैतिक रुपमा व्यवहार गर्ने ।

२. वार्ता अवधि सम्मको लागि अखिल तराई मुक्ति मोर्चाका वार्ताटोलीका सदस्यहरुको सुरक्षा नेपाल सरकारले गर्ने ।

३. राजनैतिक कारणले मुद्दा लगाइएका मोर्चाका नेता तथा कार्यकर्ताहरुको नामावली सहितको विवरण अखिल तराई मुक्ति मोर्चाले नेपाल सरकार लाई उपलब्ध गराउने र सो सम्बन्धमा बन्दी रिहाईका लागि आवश्यक सबै कागजात कानून तथा न्याय मन्त्रालयमा प्राप्त भएका मितिले एक महिनाभित्र छानविन गरी प्रकृया पुऱ्याई क्रमशः मुद्दा फिर्ता गर्ने कारवाही प्रारम्भ गर्ने ।

४. मोर्चाले स्वतन्त्र एवं शान्तिपूर्ण रुपमा राजनैतिक सभा, जुलुस, ऱ्याली, गोष्ठी, सेमिनार, अन्तरक्रिया जस्ता कार्यक्रम सम्बन्धित स्थानीय प्रशासन कार्यालयसँग समन्वय गरी गर्न सक्ने ।

५. अखिल तराई मुक्ति मोर्चा मुलुकको शान्ति प्रकृयाको मुलधारमा समावेश हुन लागेको सन्दर्भमा मोर्चाले आफुसँग राखेका कानूनले निषेध गरेका हातहतियार लगायतका सामग्रीहरु सहमति भएको मितिले सात दिन भित्र नेपाल सरकारलाई बुझाउने ।

६. मोर्चाले आव्हान गरेको आन्दोलनको क्रममा घाइते भएका नेता तथा कार्यकर्ताहरुको नाम नामेसी सहितको विवरण मोर्चाको नेपाल सरकार लाई एक महिना भित्र उपलब्ध गराउने र उपचार खर्च नेपाल सरकारले उपलब्ध गराउने ।

७. अखिल तराई मुक्ति मोर्चाबाट पेश भएका अन्य मागहरुको बारेमा अर्को वार्ताको टेबुलमा छलफल गर्ने र वार्ताको मिति आपसि समझदारीमा तय गर्ने ।

सरकारी वार्ताटोलीको तर्फबाट

हस्ताक्षर
मा. मन्त्री श्री रकम चेम्जोङ्ग
शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय

अखिल तराई मुक्ति मोर्चाको तर्फबाट

हस्ताक्षर
श्री विवेक चौधरी
संयोजक

४६ संविधानसभाको समयावधि थप्न एनेकपा माओवादी, नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमाले बीच भएको ३ बुँदे सहमतिपत्र

ऐतिहासिक जनआन्दोलनको जनादेश, नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३, लोकतन्त्र, दिगो शान्ति तथा विस्तृत शान्ति सम्झौताको भावनाअनुरूप हामीहरू निम्नलिखित प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं:

१. शान्ति प्रकृयालाई सार्थक निष्कर्षमा पुऱ्याउन यस सम्बन्धमा बाँकी कामहरू अविलम्ब सम्पादन गर्न तथा नयाँ संवैधानिक ऐतिहासिक जिम्मेवारी पूरा गर्न सहमति र सहकार्यकासाथ अघि बढ्न हामीहरू दृढ प्रतिज्ञा छौं ।

२. नयाँ संविधान निर्माणको प्रकृयामा उल्लेखनीय काम भएतापनि सबै कार्य पूरा नभएकोले संविधानसभाको कार्यावधि एक वर्ष थप्न हामी सहमत छौं ।

३. उपर्युक्त जिम्मेवारी एवं कार्यहरू यथाशीघ्र सम्पन्न गर्ने सहमतिका आधार मा राष्ट्रिय सहमतिको सरकार गठन गरी अघि बढ्न वर्तमान संयुक्त सरकारका प्रधानमन्त्री अविलम्ब राजिनामा गर्न तत्पर रहेको कुरा स्पष्ट गर्दछौं ।

हस्ताक्षर	हस्ताक्षर	हस्ताक्षर
पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'	रामचन्द्र पौडेल	झलनाथ खनाल
अध्यक्ष	उपसभापति एवं संसदीय	अध्यक्ष
एनेकपा (माओवादी)	दलको नेता	नेकपा (एमाले)
	नेपाली काङ्ग्रेस	

मितिः २०६७।२।१४

४७ शान्ति प्रक्रियालाई सार्थक निष्कर्षमा पुऱ्याउन नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्री र एनेकपा (माओवादी) का अध्यक्षबीच भएको सहमतिपत्र

शान्ति प्रक्रियालाई सार्थक निष्कर्षमा पुऱ्याउन विश्वासको वातावरण सिर्जना गर्दै विगतमा भएका सहमतिहरूलाई समेत आत्मसात् गरी निम्नलिखित सहमति गर्दछौं:

१) विशेष समितिमा शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउन तयार भएका दस्तावेजहरुमा शीघ्र सहमति गरी अन्तिम रुप दिने र तिनको कार्यान्वयन गर्ने ।

२) माओवादी सेनाका लडाकुहरूलाई अविलम्ब विशेष समितिको मातहतमा ल्याई लडाकुहरूको सम्पूर्ण विवरण विशेष समितिलाई उपलब्ध गराउने ।

३) शान्ति प्रक्रियाका बाँकी कामहरू यही २०६७ साल असोज १ गतेबाट आरम्भ गरी मूलतः पुष मसान्तभित्र पुरा गर्ने ।

४) अनमिनको कार्यावधि पूर्व कार्यादेश अनुरूप अन्तिम पटकका लागि चार महिना थप्ने ।

हस्ताक्षर
माधव कुमार नेपाल
प्रधानमन्त्री
नेपाल सरकार

हस्ताक्षर
पुष्पकमल दाहाल (प्रचण्ड)
अध्यक्ष
एकिकृत नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी
(माओवादी)

बि.सं. २०६२ र २०६७ बीच सम्पन्न सहमतिहरूको कालक्रमानुसार विवरण

* यो चिन्हले यदि दस्तावेजमा आफ्नो कार्यान्वयन तथा अनुगमनको निमित्त प्रावधान छ छैन भन्ने जनाउँदछ। यदि कुनै दफामा (–) चिन्ह लागेको छ भने यसले सम्बन्धित दस्तावेजमा स्वयं आफ्नो अथवा यसा दस्तावे जपूर्व सम्पन्न सम्झौताहरू/दस्तावेजहरूको कार्यान्वयनको निमित्त कुनै प्रावधान नरहेको जनाउँदछ।

† यो चिन्हले सम्बन्धित दस्तावेजमा सो दस्तावेजका एक वा बढी बुँदाहरूको कार्यान्वयन तथा/अथवा अनुगमनको लागि प्रावधान छ तर सम्पूर्ण सम्झौताको निमित्त छैन भन्ने जनाउँदछ।

‡ यो चिन्हले सम्बन्धित दस्तावेजमा अरू कुनै दस्तावेजहरूको एक, एकभन्दा बढी वा सम्पूर्ण बुँदाहरूको कार्यान्वयन तथा/अथवा अनुगमनको निमित्त प्रावधान छ भन्ने जनाउँदछ।

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) र सात राजनीतिक दल बीच भएको १२ बुँदे समझदारी पत्र	ने.क.पा. (माओवादी) र सात राजनीतिक दल	मंसिर ७, २०६२	समझदारी	–	मानव अधिकार, प्रेस स्वतन्त्रता, सार्वभौमसत्ता तथा राष्ट्रिय एकता, शान्तिपूर्ण जनआन्दोलन, विगतमा भएको दमन छानबिन गर्न साझा प्रतिबद्धता, वार्ताद्वारा भविष्यका समस्या समाधान गर्ने प्रतिबद्धता
सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी) बीच भएको दोस्रो समझदारी पत्र	सात राजनीतिक दल र ने.क.पा. (माओवादी)	उपलब्ध छैन	समझदारी	–	सबै राजनीतिक दलहरूद्वारा १२ बुँदे समझदारीको कार्यान्वयन गर्ने दृढ प्रतिबद्धतामाथि जोड
श्री ५ ज्ञानेन्द्रको बैशाख ११, २०६३ को सम्बोधन	लागु हुँदैन	बैशाख ११, २०६३	सम्बोधन	लागु हुँदैन	जेष्ठ ८, २०५९ मा विघटन भएको संसदको पुनःर्स्थापना
जेष्ठ ४, २०६३ मा प्रतिनिधिसभाको घोषणा	लागु हुँदैन	जेष्ठ ४,२०६३	घोषणा	लागु हुँदैन	विधायिकी, कार्यकारिणी, सेना, राजपरिषद्, राजदरबार, धर्म निरपेक्ष राज्य, नागरिकता, राष्ट्रिय गान
नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच २०६३।२।१२ मा गोकर्णमा सहमति भएको युद्धविराम आचार-संहिता	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	जेष्ठ १२, २०६३	सम्झौता	बुँदा २१†	युद्ध विरामलाई स्थायी शान्तिमा परिणत गर्ने २५ बुँदे सहमति
नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच कोपुण्डोलमा सम्पन्न सहमति	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	आषाढ १, २०६३	सम्झौता	बुँदा २ र ३‡	युद्धविरामसम्बन्धी आचारसंहिताको पालनार्थ राष्ट्रिय अनुगमन समितिको गठन
नेपाल सरकार र नेकपा माओवादीबीच प्रधानमन्त्री निवास, बालुवाटारमा सम्पन्न तेस्रो चरणको वार्तामा भएको सहमति	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	आषाढ २, २०६३	सम्झौता	लागु हुँदैन	अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको गठन

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
सात राजनीतिक दल तथा नेकपा माओवादीबीच भएको आठ बुँदे सहमति	सात राजनीतिक दलका नेता र ने.क.पा.(माओवादी)	आषाढ २, २०६३	प्रेस विज्ञप्ति	–	१२ बुँदे सहमति कार्यान्वयन, सेना र हतियारसम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न संयुक्त राष्ट्र संघीय सहयोगको आग्रह, अन्तरिम संविधानको खाका
युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यक्षेत्र र अधिकार	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	आषाढ १२,२०६३	सम्झौता	बुँदा ६,७, र ८	युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यक्षेत्र
अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको विस्तारबारे प्रेस विज्ञप्ति	नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी)	आषाढ ३१, २०६३	प्रेस विज्ञप्ति	–	अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको विस्तार
युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यविधि, २०६३	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	उपलब्ध छैन	कार्यविधि	१३ (घ), (ङ)†	युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको कार्यावधि
अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको विस्तारबारे प्रेस विज्ञप्ति	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	श्रावण १४,२०६३	प्रेस विज्ञप्ति	लागु हुँदैन	अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको विस्तार
स्थानीय शान्ति परिषद् र सोसम्बन्धी कार्यविधि, २०६३	लागु हुँदैन	श्रावण १५, २०६३	कार्यविधि	बुँदा ४.८ र ७.२‡	स्थानीय तहदेखि पूर्ण प्रजातान्त्रिक वातावरणको साथै सहभागिता र स्थानीय तहबाट शान्ति प्रक्रियाको संस्थागत विकास गर्दै स्थानीय शान्ति परिषद्को गठन
नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्रीले संयुक्त राष्ट्रसंघलाई लेखेको औपचारिक पत्र	लागु हुँदैन	श्रावण २४, २०६३	पत्र	लागु हुँदैन	राष्ट्र संघीय सहायताको लागि आग्रह
नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) ले संयुक्त राष्ट्र संघलाई लेखेको औपचारिक पत्र	लागु हुँदैन	श्रावण २४, २०६३	पत्र	लागु हुँदैन	राष्ट्र संघीय सहायताको लागि आग्रह
अन्तरिम संविधान मस्यौदा समितिको समयावधि थप	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	भाद्र ९, २०६३	सम्झौता	लागु हुँदैन	संविधान
नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्रीले संयुक्त राष्ट्रसंघलाई लेखेको औपचारिक पत्र	लागु हुँदैन	श्रावण २४, २०६३	पत्र	लागु हुँदैन	राष्ट्र संघीय सहायताको लागि आग्रह

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
प्रथम चरणको बैठकसम्बन्धी प्रेस विज्ञप्ति (वालुवाटार)	सात दलहरूको गठबन्धन र ने.क.पा.(माओवादी)	असोज २४, २०६३	ज्ञापन र प्रेस विज्ञप्ति	–	निर्वाचन आयोगको गठन, वार्ता टोलीलाई अधिकार प्रत्यायोजन
दोश्रो चरणको बैठकसम्बन्धी प्रेस विज्ञप्ति (वालुवाटार)	सात दलहरूको गठबन्धन र ने.क.पा.(माओवादी)	असोज २६, २०६३	ज्ञापन र प्रेस विज्ञप्ति	लागु हुँदैन	थप वार्ताको मिति घोषणा
सात राजनीतिक दल र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) का शीर्ष नेताहरूको बैठकका निर्णयहरू र निर्णय सम्बन्धमा एमालेको फरक मत	सात दलहरूको गठबन्धन र ने.क.पा.(माओवादी)	कार्तिक २२, २०६३	सहमतिको अनुगमन	बुँदा V(१)	२०६४ जेठ ३१ सम्ममा संविधानसभाको चुनाव सम्पन्न गने प्रतिबद्धताको कार्यान्वयन गर्ने संविधानसभाको चुनाव अगाडि सहमति, नेकपा (एमाले) द्वारा फरक मत
नेपाल सरकार र नेकपा (माओवादी) बीच भएको विस्तृत शान्ति सम्झौता	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	मंसिर ५, २०६३	सम्झौता	बुँदा ८.१-८.४ र ९.१-९.५	युद्धविरामलाई दीर्घकालीन शान्तिमा परिणत गर्ने प्रतिबद्धता
युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समितिको विघटन	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	मंसिर १४, २०६३	सम्झौता	लागु हुँदैन	युद्धविराम अनुगमन : युद्धविराम आचारसंहिता राष्ट्रिय अनुगमन समिति
हतियार र सेना व्यवस्थापनको अनुगमन सम्झौता, २०६३	नेपाल सरकार र ने.क.पा.(माओवादी)	मंसिर २२, २०६३	सम्झौता	बुँदा ६	सेना र हतियार व्यवस्थापनको अनुगमन गर्ने, संयुक्त राष्ट्र संघ
नेपाल सरकार र आदिवासी जनजातिबीच सम्पन्न सम्झौता	नेपाल सरकार, नेपाल आदिवासी जनजाती महासंघ र आदिवासी जनजाती संयुक्त संघर्ष समिति	श्रावण २२, २०६४	सम्झौता	–	समावेशीकरण, आईएलओ १६९, लैङ्गिक मूल प्रवाहीकरण, संविधान सभामा समानुपातिक प्रतिनिधित्व

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
नेपाल सरकार र मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपालबीच भएको सम्झौता	नेपाल सरकार र मधेसी जनाधिकार फोरम, नेपाल	भाद्र १३, २०६४	सम्झौता	अन्तिम अनुच्छेद	समावेशीकरण सफल बनाउन र सबै प्रकारका विभेद अन्त्य गर्न दुबै पक्षद्वारा २२ बुँदे सहमति कायम
शान्ति तथा पुनर्निर्माण मन्त्रालय र चुरेभावर प्रदेश एकता समाजका वार्ता टोलीबीच चौथो चरणको वार्तामा भएको सहमतिहरू	नेपाल सरकार र चुरेभावर प्रदेश एकता समाज, नेपाल	भाद्र २७, २०६४	सम्झौता	–	यी विषयहरूमा नौ बुंदे सहमतिहरू : आन्दोलनकारीहरूलाई आममाफी, सरकारी सेवाहरूमा विशेष व्यवस्था बन्दोबस्त, स्वायत्त संघीय प्रणाली, राष्ट्रिय एकताको महत्व, संविधानसभाको निर्वाचनको लागि प्रतिबद्धता, चुरेभावर क्षेत्रको विकासका लागि स्थानीय निकायहरूको सहमति
नेपाल सरकार र राष्ट्रिय बादी अधिकार संघर्ष समितिका बीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र बादी अधिकार संघर्ष समिति	असोज २८, २०६४	सम्झौता	बुँदा २[‡]	बादीप्रतिको विभेदको अन्त्य, रिपोर्ट (असोज १५, २०६४) मा उल्लेख गरेको बुँदाहरूको कार्यान्वयन गर्न अध्ययन कार्यदलको गठन
सात दलका शीर्ष नेताहरूबीच भएको २३ बुँदे सहमति	सात दलहरूका शीर्ष नेताहरूको गठबन्धन	पौष ८, २०६४	सम्झौता	बुँदा १०[†]	संविधानमा संशोधन, आयोगहरू र समितिहरूको गठन, संविधानसभाको चुनाव
नेपाल सरकार र संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेशी मोर्चाबीच सम्पन्न सम्झौता	नेपाल सरकार र संयुक्त लोकतान्त्रिक मधेसी मोर्चा	फाल्गुन १६, २०६४	सम्झौता	अन्तिम अनुच्छेद	समावेशीकरण
सात दलसम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय गणतान्त्रिक मोर्चा, नेपालबीच भएको सहमति	सात दलसम्मिलित सरकारी वार्ता टोली र संघीय गणतान्त्रिक मोर्चा, नेपाल	फाल्गुन १८, २०६४	सम्झौता	–	संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापनाद्वारा सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने
सात दलसम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद्बीच भएको सहमति	सात दलसम्मिलित सरकारी वार्ता समिति र संघीय लिम्बुवान राज्य परिषद्	चैत्र ६, २०६४	सम्झौता	–	संघीय लिम्बुवान राज्य

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
प्रमुख राजनीतिक दलका नेताहरूद्धारा गरिएको दसबुँदे प्रतिबद्धता	प्रमुख राजनीतिक दलका नेताहरू (नेपाली कांग्रेस, नेकपा (एमाले), ने.क.पा.(माओवादी)	चैत्र १९, २०६४	प्रतिबद्धता	बुँदा २ (ण)†	संविधानसभा चुनाव
नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक	लागु हुँदैन	जेष्ठ १५,२०६५	विधेयक	लागु हुँदैन	अन्तरिम संविधान, राजसंस्थाको अन्त्य, संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको व्यवस्था, राष्ट्रप्रमुखको रुपमा राष्ट्रपति
नेपाललाई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र घोषणा	लागु हुँदैन	जेष्ठ १५,२०६४	घोषणा	लागु हुँदैन	संविधान सभाको पहिलो बैठकमा नेपाललाई संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र घोषणा
संविधान संशोधन र शान्ति प्रक्रियालाई अगाडि बढाउन राजनीतिक दलहरूका बीच भएको सहमति	सात राजनीतिक दलहरू	आषाढ ११,२०६५	सम्झौता	बुँदा ३†	संविधान संशोधन, समायोजन र पुनर्स्थापना तथा हतियारको व्यवस्थापन, वाइ.सि.एल.को गतिविधि, कब्जा गरेको सम्पति फिर्ता, आयोगको गठन
नेपाल सरकार र राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघ वार्ता टोलीबीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र राष्ट्रिय हलिया मुक्ति समाज महासंघ	भाद्र २०, २०६५	सम्झौता	–	सरकारद्वारा हलियाहरूको औपचारिक उद्धार, हलियाहरूको ऋण खारेजी
नेपाल सरकार र मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीका वार्ता टोलीबीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र मधेशी भाइरस किलर्स पार्टी	मंसिर २६, २०६५	सम्झौता	–	वार्ताको अनुगमन, सरकारद्वारा मधेशी भाइरस किलर्स पार्टीलाई राजनीतिक रुपमा मान्यता, बन्दीहरूको रिहा
नेपाल सरकार र संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्तिमोर्चाको वार्ता टोलीबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा	पौष ११, २०६५	सम्झौता	–	संयुक्त जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चाद्वारा हिंसा स्थगन र राजनीतिक मान्यता
नेपाल सरकारको वार्ता टोली र तराई संयुक्त जनक्रान्ति पार्टीको वार्ता टोलीबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र तराई संयुक्त जनक्रान्ति पार्टी	पौष १६, २०६५	सम्झौता	–	पिछडा वर्गको गठन, तराई संयुक्त जनक्रान्ति पार्टीलाई राजनीतिक मान्यता, बन्दीहरूको रिहा
नेपाल सरकारको वार्ता टोली र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह) को वार्ता टोलीबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र जनतान्त्रिक तराई मुक्ति मोर्चा (राजन मुक्ति समूह)	पौष २६, २०६५	सम्झौता	–	राजन मुक्ति समूहलाई राजनीतिक मान्यता, बन्दीहरूको रिहा

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
नेपाल सरकारको वार्ता टोली र किराँत जनवादी वर्कश पार्टीको वार्ता समितिबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र किराँत जनवादी वर्कश पार्टी	माघ ५, २०६५	सम्झौता	–	आइ.एल.ओ. १६९ को कार्यान्वयन गर्न ऐन कानुनको संशोधन, किराँत जनवादी वर्कश पार्टीलाई राजनीतिक मान्यता
नेपाल सरकारको वार्ता टोली र लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एल.टी.टी.इ.) को वार्ता टोलीबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र लिब्रेशन टाइगर अफ तराई इल्म (एलटीटीइ)	फाल्गुन १०, २०६५	सम्झौता	–	एल.टी.टी.इ.लाई राजनीतिक मान्यता, बन्दीहरूको रिहा
नेपाल सरकार तथा आदीवासी थारु समुदाय तथा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघका प्रतिनिधिहरूबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र तराईमा संघर्षरत् आदिवासी थारु समुदाय तथा नेपाल आदिवासी जनजाति महासंघका प्रतिनिधिहरू	चैत्र १, २०६५	सम्झौता	–	थारुहरू सहितको अल्पसंख्यकको अधिकार, अल्पसंख्यकको समानुपातिक प्रतिनिधित्व; र थारु सहितको आदिवासी जनज(ातिको स्वतन्त्र पहिचानको सम्मान र सरकारको सबै निकायमा समानुपातिक समावेशीकरण र बन्दीहरूको रिहा
नेपाल सरकार तथा संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समितिको वार्ता टोली बीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र संयुक्त मुस्लिम राष्ट्रिय संघर्ष समिति	चैत्र ३, २०६५	सम्झौता	–	मुस्लिम सहितको अल्पसंख्यकको अधिकार, अल्पसंख्यकको समानुपातिक प्रतिनिधित्व, जनगणनामा अल्पसंख्यकको छुट्टै सांख्यिक र अन्य विवरण
नेपाल सरकारको वार्ता टोली र मधेश मुक्ति टाईगर्सको वार्ता टोलीबीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र मधेसी मुक्ति टाईगर्स	चैत्र ७, २०६५	सम्झौता	–	मधेश मुक्ति टाईगर्सलाई राजनीतिक मान्यता, बन्दीहरूको रिहा
सरकारी वार्ता टोली र नेपाल पिछडा वर्ग (OBC) महासंघबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघ	चैत्र ११, २०६५	सम्झौता	–	पिछडिएको समुदायको उत्थान विकास समिति (गठन) आदेश २०६५को पुनरावलोकन तथा कार्यान्वयन, पिछडिएको समुदायको उत्थान विकास समितिको निमित्त पाँच सदस्यीय सिफारिस समिति गठन; "मगही" भाषामा समाचार प्रशारण; बन्दीहरूको रिहा र शान्ति प्रक्रियालाई तार्किक निष्कर्षमा पुर्याउन र नयाँ संविधान निर्माण गर्न सबै पिछडा वर्गद्वारा प्रतिबद्धता व्यक्त

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
नेपाल सरकार वार्ता टोली र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समितिको वार्ता टोली बीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समिति	चैत्र २९, २०६५	सम्झौता	बुँदा १७	आइ.एल.ओ. १६९को कार्यान्वयन गर्न आवश्यक कानुन बनाउने, राज्य पुनर्संरचना समिति र क्षेत्रीय विकास समितिको गठन, उत पीडित समुदायको निमित्त विशेष रोजगारी कार्यक्रम
माओवादी र एमालेबीच नौबुँदे सहमति	नेकपा एमाले र ने.क.पा.(माओवादी)	चैत्र ३०, २०६५	सम्झौता	बुँदा ३ (अ)‡	राष्ट्रिय महत्वका विषयहरूमा राष्ट्रिय सहमति
नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघका वार्ता टोलीहरूबीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र नेपाल पिछडा वर्ग महासंघ	आषाढ ७, २०६६	सम्झौता	–	पिछडिएको समुदायको उत्थान विकास समिति (गठन) आदेश २०६५ को पुनरावलोकन तथा कार्यान्वयन र बन्दीहरूको रिहा; शान्ति प्रक्रियालाई तार्किक निष्कर्षमा पुऱ्याउन र नयाँ संविधान निर्माण गर्न सबै पिछडा वर्गद्वारा प्रतिबद्धता व्यक्त
नेपाल सरकार र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समितिका वार्ता टोलीबीच चैत्र २९, २०६५ मा भएको सहमतिमा छलफल तथा त्यसको पुनरावलोकन	नेपाल सरकार र ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समिति	श्रावण २०, २०६६	सम्झौता	बुँदा १ र ७‡	विकास, तामाङको सेनामा प्रतिनिधित्व, ताम्सालीङ संयुक्त संघर्ष समितिको आन्दोलनमा घाइते आन्दोलनकारीहरूको उपचार, आममाफीको लागि आग्रह
नेपाल सरकार र नेपाल किराँत जनवादी वर्कश पार्टी बीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र नेपाल किराँत जनवादी वर्कश पार्टी	कार्तिक २८, २०६६	सम्झौता	–	वार्ता प्रक्रियामा आइ सकेकाले किराँत जनवादी वर्कश पार्टीको नाममा पक्राउ पूर्जी दिइने छैन
आदिवासी जनजाति बृहत् भेलामा प्रस्तुत तथा अनुमोदित आधारभूत सहमति-पत्र	लागु हुँदैन	मंसिर ६, २०६६	समझदारी	बुँदा क (२१)‡	आदिवासी जनजातिका साझा मुद्दाहरू, संविधानमा आदिवासी जनजातिका अधिकारहरू सुनिश्चितता
आदिवासी जनजाति बृहत् मोर्चाको आदिवासी जनजातिको साझा मुद्दाबारे प्रधानमन्त्रीसमक्ष ज्ञापनपत्र	लागु हुँदैन	मंसिर ११, २०६६	ज्ञापन पत्र	बुंदा २२‡	आदिवासी जनजातिका साझा मूद्दाहरू, संविधानमा आदिवासी जनजातिका अधिकारहरू सुनिश्चितता
आदिवासी जनजातिको प्रेस विज्ञप्ति	लागु हुँदैन	मंसिर १४, २०६६	प्रेस विज्ञप्ति	लागु हुँदैन	प्रधानमन्त्रीलाई ज्ञापनपत्र बुझाउने भन्ने घोषणा

पूरा नाम	सहमति गर्ने पक्षहरू	सहमति भएको मिति	प्रकार	कार्यान्वयन र अनुगमन	मुख्य बुँदा
नेपाल सरकार र अखिल तराई मुक्ति मोर्चा (संस्थापन पक्ष) बीच भएको सहमति	नेपाल सरकार र अखिल तराई मुक्ति मोर्चा (संस्थापन पक्ष)	वैशाख २४, २०६७	सम्झौता	–	अखिल तराई मुक्ति मोर्चालाई राजनीतिक मान्यता, वार्ता टोलीलाई सुरक्षा प्रदान, आममाफी, हतियार हस्तान्तरण
संविधान सभाको समयावधि थप्न एनेकपा माओवादी, नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमाले बीच भएको ३ बुंदे सहमतिपत्र	एमाले, नेपाली कांग्रेस र एनेकपा (माओवादी)	जेष्ठ १४, २०६७	सम्झौता	–	संविधानसभाको समयावधि थप
प्रधानमन्त्री माधवकुमार नेपालद्वारा राष्ट्रको नाममा सम्बोधन	लागु हुँदैन	आषाढ १६, २०६७	सम्बोधन	लागु हुँदैन	प्रधानमन्त्रीको राजीनामा
शान्ति प्रक्रियालाई सार्थक निष्कर्षमा पुऱ्याउन नेपाल सरकारका प्रधानमन्त्री र एनेकपा (माओवादी) का अध्यक्षबीच भएको सहमतिपत्र	नेपाल सरकार र एनेकपा (माओवादी)	असोज १, २०६७	सम्झौता	–	अनमिनको समयावधि थप

SPECT | शान्ति तथा द्वन्द्व रुपान्तरणसम्बन्धी एसियाली अध्ययन केन्द्र

9789937232029